WEST-INDIË

IN HET

PARLEMENT

1897—1917

BIJDRAGE TOT NEDERLANDS
KOLONIAAL-POLITIEKE GESCHIEDENIS

DOOR

J. M. PLANTE FÉBURE

'S-GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1918

WEST-INDIË IN HET PARLEMENT
1897—1917

5.65

WEST-INDIË

IN HET

PARLEMENT

1897—1917

BIJDRAGE TOT NEDERLAND'S
KOLONIAAL-POLITIEKE GESCHIEDENIS

DOOR

J. M. PLANTE FÉBURE

S'GRAVENHAGE
MARTINUS NIJHOFF
1918

Gedrukt bij H. J. van de Garde & Co. — Zalt-Bommel.

INHOUD.

EEN WOORD VOORAF.

Een deel der geschiedenis van onze West-Indische Koloniën wordt op het Plein en het Binnenhof gemaakt. Dit geschiedde soms zelfs wel wat àl te veel, zoodat er niet voldoende plaats overbleef voor de staatkundige ontwikkeling der Koloniën door autonomie.

Van hetgeen in ons Parlement inzake die Koloniën is verricht gedurende het tijdperk 1897—1917 heeft de bewerker van dit boek een overzicht gegeven.

De geschriften, die de geschiedenis onzer West-Indische Koloniën verhalen, maken over het algemeen weinig gewag van het Parlementaire werk. Wordt eenmaal ook de geschiedenis van de Nederlandsche politiek ten opzichte van onze West geschreven, dan zal de arbeid van den Heer Plante Fébure daarbij van groote waarde zijn als wegwijzer in den stapel Handelingen en Bijlagen van de Tweede en de Eerste Kamer.

Over het gemis aan belangstelling der Nederlanders voor onze Oost is vaak, en terecht, geklaagd. Doch voor de West — waar men minder belangen heeft — is nog veel minder interesse getoond. Toch valt er te dien opzichte wel eenige verbetering te bespeuren, zooals blijkt uit artikelen in een deel der Nederlandsche dagbladpers en in enkele weekbladen en tijdschriften.

Voor hen die zich wenschen in te werken in de West-Indische politiek is in dit boekwerk een rijke bron van studie te vinden. Het is een uitnemende gids op een terrein, dat anders moeilijk te bestudeeren valt. En tevens mag het genoemd worden een onmisbare vraagbaak zoowel voor Kamerleden als voor Ambtenaren die zich op dit terrein bewegen.

De schrijver heeft over het bovengenoemde tijdvak voor West-Indië op bescheiden schaal nagestreefd hetgeen van Kol in zijn *„Nederlandsch Indië in de Staten-Generaal van 1879 tot 1909"* heeft gedaan voor het belangrijkste deel van ons koloniaal rijk. Evenals in van Kol's werk is hier de alphabetische volgorde der artikelen gekozen.

Het behandelde tijdvak is in de koloniale geschiedenis, althans van Suriname, een der belangrijkste. Van een ander gewichtig moment is de studie vergemakkelijkt door Mr. Dr. H. W. C. Bordewijk's bewerking van

de „*Handelingen over de Reglementen op het beleid der Regering in de koloniën Suriname en Curaçao*", uitgegeven door het Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, 's-Gravenhage 1914.

De Heer Plante Fébure heeft meer wegwijzer dan beoordeelaar willen zijn. Hij heeft daarom gestreefd naar objectiviteit en zich slechts een enkele maal een opmerking veroorloofd, die eigen meening doet doorschemeren.

Die het werk doorleest zal zich rekenschap kunnen geven, wie in onze Staten-Generaal in de laatste twee decennia vooraan hebben gestaan bij de behartiging van de belangen onzer West-Indische Koloniën. Er blijkt tevens uit, dat daar belangstelling is gekomen voor het wel en wee dier Koloniën, in tegenstelling met vroeger, toen er soms jaren lang geen woord over de West werd gesproken, in de openbare vergaderingen van het Parlement evenmin als in de afdeelingen.

H. D. BENJAMINS.

VOORBERICHT.

Ongeveer in denzelfden geest als het in 1911 van de hand van Van Kol verschenen werk „Nederlandsch-Indië in de Staten-Generaal van 1897 tot 1909" is de in de volgende bladzijden vervatte bijdrage tot Nederland's koloniaal-politieke geschiedenis ten opzichte van West-Indië samengesteld.

Van volledigheid kan uit den aard der zaak geen sprake zijn. Want ondanks het deplorabel gebrek aan belangstelling in „de West" van het overgroote deel van onze Volksvertegenwoordiging vormen de twintig jaren Parlementaire geschiedenis toch een respectabele papiermassa, die moeizaam doorgewerkt moest worden en waarbij aan het onderscheidend vermogen een zware taak gesteld werd.

Van hetgeen in de Parlementaire verslagen vermeld staat is een miniatuurbeeld gegeven, en daarbij is er steeds naar gestreefd, dit zoo getrouw mogelijk te teekenen, zoodanig dat dit boek als 't ware is: West-Indië in de Eerste en Tweede Kamer, bezien door een omgekeerde binocle, hetgeen vanzelf insluit dat de grootst mogelijke onpartijdigheid betracht is, en tevens, dat schrijver dezes niet aansprakelijk gesteld mag worden voor onjuistheden van de zijde van „ondeskundige" Kamerleden.

Het doel van dit werk is, Nederland te toonen wat het ten behoeve van haar zoo weinig bekende Koloniën in de West gedaan heeft, en het zeer vele dat het daar nog zou kunnen verrichten, en zal *moeten* verrichten wil het zijn naam van koloniale mogendheid hooghouden.

En wanneer deze bladzijden ertoe mogen bijdragen, dat een zoodanige belangstelling voor onze West-Indische Koloniën gewekt wordt, dat Nederland met meer kracht dan tot nu toe zijn plicht tegenover deze gebieden vervult, dan zal ik mijn arbeid en moeite voldoende beloond achten.

P. F.

's-Gravenhage, Augustus 1917.

INLEIDEND WOORD.

Aan de Parlementaire geschiedenis van Suriname en Curaçao gaat vooraf een korte beschrijving van land en volk van Suriname en van elk der Boven- en Benedenwindsche Eilanden voor zoover dit noodig geacht werd voor een goed begrip van hetgeen in verband met die gewesten in den loop der laatste twintig jaren in de Eerste en Tweede Kamer behandeld is. Deze korte beschrijvingen zijn grootendeels ontleend aan de Encyclopaedie van Ned. West-Indië, het verdienstelijke werk van Dr. H. D. Benjamins en Joh. F. Snelleman.

De verschillende onderwerpen zijn, voor Suriname en Curaçao afzonderlijk, in alphabetische volgorde gegeven.

VERKLARING DER AFKORTINGEN.

A.	Memorie van Antwoord.
Begr.	Begrooting.
M. v. A.	Memorie van Antwoord.
M. v. T. / T.	Memorie van Toelichting.
V. V. I	Voorloopig verslag Eerste Kamer.
V. V. II.	„ „ Tweede Kamer.
I.	Handelingen Eerste Kamer der Staten Generaal.
II.	Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal.

ERRATA.

blz. 27 regel 1 Berfeld, lees: Borfeld

blz. 28 regel 6 *f* 30.000, lees: *f* 300.000

I. SURINAME.

Suriname ligt aan de noordkust van Zuid-Amerika, tusschen Britsch- en Fransch Guiana, waarvan het resp. door de rivieren Corantijn en Marowijne gescheiden is; in het zuiden scheidt de ongeveer oost-west loopende bergrug waarop deze rivieren ontspringen Suriname van Brazilië. De oppervlakte is bij de bestaande onzekerheid omtrent de grenzen niet nauwkeurig op te geven; zij zal omstreeks 160.000 $K.M.^2$ bedragen (Nederland 33.000 $K.M.^2$).

Verreweg het grootste deel van het land is bedekt met woud; een enkele maal wordt het geboomte afgewisseld door bamboevelden. Voor bebouwing is slechts een klein gedeelte van het land ontboscht.

Suriname heeft een aanzienlijken regenval; dientengevolge heeft het land een rijk ontwikkeld stelsel van rivieren, waarvan ook de kleinere het geheele jaar door water afvoeren.

Het economisch leven van de kolonie is beperkt tot eenige centra aan of nabij de kust. Daarbuiten wonen alleen Indianen en Boschnegers, die bijna geheel op zichzelf leven. Het binnenland is weinig toegankelijk; de bodem schijnt er slechts matig vruchtbaar en betere gronden zijn aan de benedenrivieren nog in overvloed beschikbaar; vandaar dat het totnutoe alleen een paar producten levert: goud en balata, die naar verhouding tot omvang en gewicht zeer waardevol zijn en dus de hooge vervoerkosten kunnen dragen. Een poging om het zuidoostelijk deel van Suriname, het z.g. Lawagebied, door een spoorweg te ontsluiten, is halverwege gestaakt. Slechts voor een klein deel dringt deze spoorweg door in het gebied waar de rivieren door stroomversnellingen versperd zijn.

Het belangrijkste kolonisatie-gebied bevindt zich in de streken aan het samenhangend waterstelsel van de Suriname, de Comme-

wijne met de Cottica en de Saramacca, toegankelijk door de diepe Surinamemonding. Hier heeft zich te Paramaribo een havenplaats van eenige beteekenis ontwikkeld, welke geregeld door kleine oceaanstoomers wordt bezocht. Andere plaatsen zijn Nickerie, Coronie en Albina. Onderling zijn deze vier slechts door den zeeweg behoorlijk verbonden.

Landbouw is de hoofdbron van bestaan, zoowel door rechtstreeksche voorziening in de behoefte als door uitvoer van producten. Vrij aanzienlijk is voorts de opbrengst der goud-industrie en der balata-industrie. De houtkap heeft zich trots de rijke verscheidenheid aan voortreffelijk bouw- en meubelhout niet tot een bedrijf van groot belang ontwikkeld. De oorzaak hiervan is de moeilijkheid van den afvoer uit de bosschen.

Visscherij wordt zoowel op de rivieren als langs de kust beoefend.

De veeteelt is niet van groote beteekenis.

De oorspronkelijke bewoners van Suriname zijn de Indianen. De bevolking is thans zeer gemengd. Het hoofdbestanddeel vormen de creolen. Over den loop der bevolking is weinig met zekerheid te zeggen; betrouwbare statistieken ontbreken. Het totaal der bevolking voor 1790 wordt opgegeven als 58.000, terwijl het in 1915 ongeveer 95.850 bedroeg, waarvan ongeveer 1000 Europeanen, 8000 Javanen, 22.000 Br. Indiërs, 1100 Chineezen, 52.000 inboorlingen en naar schatting 8860 Boschnegers en 1450 Indianen van de Benedenlanden (die van het binnenland zijn niet te schatten). De dichtheid der bevolking bedraagt dus nog geen 0·6 per K.M.². Eenige aanspraak op juistheid mogen deze cijfers niet maken om de wijze waarop zij verkregen worden.

1. Afwatering Paramaribo. — In verband met de volksgezondheid is niet alleen meerdere malen aangedrongen op verbetering van de drinkwatervoorziening van Paramaribo, maar eveneens op de afwatering dier plaats. Op de begr. voor 1904 was een post van f 38.400 uitgetrokken als eerste termijn van een uitgaaf van f 361.000 voor verbetering dier afwatering in het belang van de volksgezondheid. In de M. v. T. begr. 1905 werd vermeld, dat door den Gouverneur was voorgesteld een som van f 51.800 tot verbetering van de Picorne en van f 14.550 voor de Knuffelsgracht, doch met het oog op de beperkte financiën kon Minister Idenburg alleen laatstgenoemd werk op de begrooting brengen. Bij de behandeling der begr. 1907 werd (V. V. II.) terecht een klaag-

lied aangeheven over den tragen voortgang in de verbetering van de afwatering der hoofdplaats; dit feit werd in de M. v. A. toegegeven, doch tegelijkertijd werd erop gewezen dat dit het gevolg was van den ongunstigen financieelen toestand, welke leidde tot beperking der uitgaven. Een moeilijk te verdedigen politiek, waar immers de volksgezondheid een zoo uiterst belangrijke factor vormt in de productieve kracht van het volk.

2. Ambtenaren. — Over de ambtenaren, hun gehalte, de drukking hunner salarissen op de begrootingen, met daaraan verbonden voorstellen tot bezuinigingen enz., is in den loop der jaren uiteraard in het Parlement nogal het een en ander gezegd. In het Voorl. Versl. op de begrooting voor 1897 werd door eenige leden geklaagd over de gestadige vermeerdering der uitgaven tengevolge van de uitbreiding van het aantal ambtenaren en verhooging hunner bezoldigingen, ondanks het feit dat de bevolking vrijwel stationair bleef (vergeleken bij 20 jaar terug). Erkend werd echter dat de inkomsten der Kolonie gestegen waren, en dat de bijdrage uit 's lands kas thans geringer was dan voorheen. Genoemde klachten werden door Minister Bergsma (A.) ongemotiveerd genoemd. Bij de openbare behandeling van bedoelde begr. in de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck (p. 238/239) de hooge wenschelijkheid betoogd dat er meer vakmannen in Suriname onder de ambtenaren zouden komen, waarmede hij echter geenszins bedoelde, dat daar geboren, hier opgeleide personen zouden worden achtergesteld; integendeel, waar het mogelijk bleek, dààr geschikte personen te kunnen vinden, zou het allerminst aanbeveling verdienen voor die posten van hier ambtenaren uit te zenden. Bij de behandeling der begr. 1899 werd in het V.V. der II Kamer bezuiniging bepleit door vermindering van het aantal ambtenaren en vermindering van het traktement van sommigen hunner. Hiertegen voerde Pyttersen echter aan (II p. 764) dat hij overtuigd was, dat de bezoldiging der ambtenaren eer te gering dan te hoog was. In het V.V. II. begr. 1901 werd het personeel van het immigratiedepartement te groot en hun bezoldigingen te hoog genoemd; door den Minister werd aangevoerd (A.), dat bezuiniging in het administratief beheer door inkrimping van het aantal ambtenaren onmogelijk was, daar 1e. de bevolking zeer verspreid was en 2e. tropische salarissen steeds hooger waren dan Europeesche. Indien de Regeering goed gediend

wilde zijn, moest zij ook redelijke traktementen betalen. In de M. v. T. begr. 1903 werd gezegd, dat de Gouverneur het wenschelijk achtte, verbetering te brengen in de salarissen van het personeel van het immigratiedepartement, evenals in die van den inspecteur van het onderwijs en dien van den geneeskundigen dienst, alsmede van het administratief personeel van het bouwdepartement. In verband hiermede werd in het V. V. II. gewezen op het groote verschil in jaarwedden van onderscheidene administratieve ambtenaren; zoo bedroeg het salaris van den Administrateur van Financiën in Suriname f 9000, en in Curaçao f 4000, terwijl daartegenover stonden onderscheidene traktementen van niet meer dan f 400, welke beslist te laag waren. Uit het V. V. II. begr. 1911 bleek, dat volgens becijfering van enkele leden niet minder dan f 1.600.000 aan ambtenaarstraktementen werd uitgegeven; zij meenden met grond te mogen aandringen op ingrijpende veranderingen in het bestuursstelsel als bezuinigingsmaatregel. In antwoord hierop werd door Minister de Waal Malefijt (A.) beloofd, dat hij dienaangaande overleg zou plegen met den Gouverneur.

In de „ambtenarensymphonie" werd een variatie gebracht door Bos, die het nu eens niet over hun aantal of hun traktement had, doch (begr. 1914 II 16 Jan. 1914 p. 1280) aandrong op detacheering van verschillende categorieën van ambtenaren in Nederland naar de Kolonie, en, teneinde het gevoel van onrecht onder de Surinaamsche ambtenaren zooveel mogelijk te bestrijden, jongelieden van daar in de gelegenheid te stellen om hier hun opleiding te krijgen en zich een werkkring verschaft te zien in Nederland of in Oost-Indië; daartoe zou een financieele tegemoetkoming van het moederland noodig en nuttig zijn. Minister Pleyte (II p. 1285) achtte het echter bizonder moeilijk, hier geschikte personen te vinden die bereid zouden zijn naar West-Indië te gaan. Hij zou evenwel met zijn ambtgenooten, o.a. van Waterstaat, Binnenlandsche Zaken en Justitie overleggen hoe het mogelijk zou zijn om te komen tot een understanding. Als vervolg hierop werd in de M. v. A. begr. 1915 medegedeeld, dat van den Minister van Waterstaat toezegging ontvangen was aangaande diens medewerking inzake tijdelijke detacheeringen; reeds waren daarvoor twee ingenieurs bestemd, die voor den tijd van 5 jaren naar de Kolonie vertrekken zouden. De Minister van Koloniën verklaarde voorts, dat het in het afgeloopen jaar nog niet noodig geweest was, dat door den Minister van Justitie medewerking verleend

werd voor detacheering. Betreffende de uitzending van Nederlandsche onderwijzers had de Minister overleg gepleegd met de gemeentebesturen van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, en dat van laatstgenoemde plaats had zich tot medewerking bereid verklaard.

Onder hoofdstuk 10. Bezuinigingen zal men uit den aard der zaak de ambtenaarskwestie nog eenige malen behandeld zien. Fel ging tegen deze categorie van het Surinaamsche menschdom Kleerekoper te keer (begr. 1916, II 28 December 1915 p. 931). Hij wilde radicaal met de Surinaamsche ambtenaarswereld afrekenen. „Zet het mes erin zonder mededoogen — riep hij uit — haal dien geheelen bureaucratischen rompslomp daar vandaan, zet een flinken kerel aan het hoofd, geef de Kolonie een gemeenteraad, stuur er eenvoudig een paar knappe mannen heen en neem het paskwil weg van een bestuursinrichting met een Troonrede, een Raad van State, Departementshoofden en Koloniale Staten, die met hun allen een berg van paperassen leveren, die de Minister toch weer in den prullemand gooit, terwijl de Kolonie er door wordt gedrukt. Het moet er hoogst eenvoudig en simplistisch worden ingericht." Ongeveer hetzelfde, hoewel in eenigszins andere woorden, werd betoogd door Knobel (begr. 1917 II. 1 Mrt. 1917 p. 1840), die als zijn meening te kennen gaf, dat de bestuursinrichting zooveel doenlijk vereenvoudigd diende te worden, en decentralisatie zooveel mogelijk ingevoerd; men kon zich daarbij spiegelen aan Demerara.

3. Arbeidersbescherming. — In het Voorl. Versl. II begr. 1901 werd het noodig geoordeeld, om de arbeiders, vooral hen die bij den mijnbouw en op plantages werkzaam waren, te doen verzekeren tegen de geldelijke gevolgen van ongevallen. De Minister verklaarde zich bereid (A.) om, hoewel het z. i. een moeilijk te regelen onderwerp was, te overwegen in hoeverre de uitvoering van dien wensch mogelijk zou zijn. Bij de behandeling der begrooting van 1904 zeide v. Kol (II 23 Dec. 1903 p. 1207) met genoegen te hebben gezien, dat het Gouvernement een arbeidscontract in bewerking had. Met het bovenstaande had dit natuurlijk niets uitstaande, doch wel viel het onder „bescherming van den arbeider tegenover handelingen van den ondernemer." Immers daarin zou worden geregeld de arbeidsduur, de geneeskundige behandeling, het loon e. d., terwijl misbruiken van den

kant van den werkgever zouden worden tegengegaan. Het „in bewerking zijn" van het arbeidscontract was evenwel niet identiek met een spoedig in werking treden, en v. Kol's vreugde bleek eenigszins prematuur; want bij de behandeling der begrooting van 1907 werd in het V.V.II. geëischt een goed arbeidscontract, in het belang van de immigratie. In de M. v. A. verklaarde de Minister dat maatregelen „in overweging" waren, om de werkcontracten der Javanen zooveel mogelijk in overeenstemming te brengen met die der Br. Indische immigranten, ter voorkoming van klachten over slechte behandeling. Bij de ópenbare behandeling der begrooting 1908 in de II Kamer drong v. Kol nogmaals aan (18 Nov. 1907 p. 474) op afdoening van het arbeidscontract.

In het V.V.II. begr. 1913 werd erop gewezen dat er, wat de Kolonie betreft, tè weinig werd gedaan aan sociale wetgeving; de arbeiders stonden te zeer bloot aan uitbuiting van de zijde der werkgevers. De Minister meende echter (A.), dat de arbeiders geen reden tot klagen hadden, hetgeen bleek uit het feit, dat zij voor een groot gedeelte na afloop der werkovereenkomst in de Kolonie bleven; in 1912 bedroeg het aantal arbeiders, dat buiten de plantages gevestigd was, ruim 18.000 Br. Indiërs en bijna 2000 Javanen. Inmiddels was nog altijd het arbeidscontract niet tot stand gekomen. Bij de behandeling der begr. 1914 (V.V.II.) werd opnieuw aangedrongen op definitieve totstandkoming der arbeidersverordening, die in 1911 door het Gouvernement was in uitzicht gesteld; ernstige misstanden werden gezegd te heerschen in de balata- en in de goudindustrie. Ook den Minister begon blijkbaar het wachten te vervelen; immers hij verklaarde (II 20 Jan. 1914 p. 1287) dat indien de Kol. Staten nu nog langer traineerden in de afdoening van het wijzigingsontwerp, door hem hier een voorziening zou worden getroffen bij wet of Kon. Besl. In de I Kamer klaagde v. Kol (20 Mrt 1914 p. 487) eveneens over het eindelooze getreuzel, en wees op misstanden, „die zoo erg zijn als men nog zelden zal hebben gelezen"; door het verleenen van voorschotten door de werkgevers werd nl. een soort pandelingschap geschapen; die voorschotten moesten worden afgelost in natura door het leveren van balata; de arbeiders moesten bovendien levensmiddelen en gereedschappen van hun werkgevers betrekken. De toestanden in de bosschen waren, volgens v. Kol, erbarmelijk te noemen; geneeskundige hulp was nergens te vinden. In een vergadering (16 Mei 1913) der Kol. Staten had May ge-

sproken van een vermomde slavernij en van reusachtige winsten (100 à 150 %) waarvan luttel in de schatkist kwam. Dit alles in aanmerking nemend zou een krachtdadig ingrijpen geen overbodige maatregel kunnen worden genoemd.

Bij de behandeling der begr. 1916 werd door v. Kol (I. 7 Mrt 1916 p. 317) aangedrongen op hoogere loonen ook van de contractkoelies, hetgeen de Regeering in handen had, aangezien zij die loonen kon voorschrijven; daardoor zouden de arbeiders zich beter kunnen voeden en dus krachtiger zijn.

4. Arbeidslust. — In verband met een opmerking over „luiheid" en in het algemeen gebrek aan arbeidslust onder de bevolking der Kolonie zeide v. Kol (begr. 1914 I. 20 Mrt. 1914 p. 486): „De bevolking heeft geen of te weinig behoeften; indien er meerdere ontwikkeling was, meer comfort ook in Paramaribo, betere huizen, beter drinkwater, trams, enz. dan zouden de menschen meer behoeften hebben en wel moeten en willen arbeiden om daaraan te voldoen. Zoo zou de arbeidslust ontstaan. De loomheid en het gemis aan arbeidslust der inboorlingen hangt verder samen met hun slechten gezondheidstoestand, en hier heeft deze Regeering haar plicht niet vervuld". Korter en tegelijkertijd meer „to the point" kon het al niet.

5. Bacovencultuur. — Bij de behandeling van de Verhooging der begrooting voor 1906 werd door v. Bylandt gezegd (II. 5 Dec. 1905 p. 362) dat de bacovencultuur voor de Kolonie Suriname zeer gewenscht zou zijn; zij was destijds de redding van Jamaica geweest, en hij drong er daarom op aan, dat met spoed zou worden te werk gegaan. Plate was evenwel pessimistisch gestemd te dien opzichte, en vreesde diverse moeilijkheden wat betreft het vinden van een afzetgebied, transportmiddelen, enz. Ook Talma was er niet erg gunstig voor gestemd, en noemde het onderwerp gebrekkig voorbereid. Een zeer uitvoerig debat ontspon zich bij die gelegenheid over het voor en het tegen der bacovencultuur. Tenslotte werd besloten ertoe over te gaan. De M. v. T. begr. 1907 maakte daarop melding van een „gewichtige gebeurtenis": de definitieve afsluiting op 1 Augustus 1906 van een contract tusschen het Gouvernement van Suriname en de United Fruit Company te Boston voor den opkoop van bacoven. Bij de behandeling der begr. 1908 werd de aandacht gevestigd (V.V.II) op het Saramacca district voor de bacovencultuur, aangezien het daartoe bijzonder geschikt leek. In verband daarmede werd

aanleg van een tramverbinding met Paramaribo bepleit. Voorts werd groote voldoening te kennen gegeven over het feit, dat het vervoer van bacoven naar Noord-Amerika aan een Nederlandsche stoomvaartonderneming was opgedragen, nl. de Kon. West-Indische Maildienst. In antwoord op een desbetreffende vraag werd in de M. v. A. medegedeeld, dat met de technische leiding van de cultuur belast was de Inspecteur van den Landbouw. Aan deze verblijdende berichten zou helaas spoedig een einde komen. In het V. V. II. der begr. 1909 toch werd gezegd, dat aanvankelijk de uitkomst der cultuur nogal aanzienlijk tegengevallen was, hetgeen geweten werd aan onvoldoende kennis der betrokken ambtenaren, gemis aan degelijke voorlichting door de landbouwinspectie en onvoldoenden geldelijken steun. Hugenholtz constateerde (begr. 1910, II. 22 Dec. 1909 p. 1287) wel een toename in het aantal verscheepte bossen, doch noemde de heerschende Panama-ziekte terecht een bezwaar, en deze ziekte plantte zich maar steeds voort, zoodat de groote planters absoluut moedeloos geworden waren. In verband hiermede stelde hij voor, een andere varieteit in te voeren en een onderzoek in te stellen naar de kwaliteit der inheemsche varieteit, de zg. banaan-bacove. Meer teleurstellende berichten kwamen bij de behandeling der begrooting voor 1911 (V. V. II.); de bacovencultuur had gestadig tegenslag ondervonden, en de Panama-ziekte was ook in de Congo-varieteit der bacoven opgetreden, heette het. In zijn M. v. A. deelde Minister de Waal Malefijt mede, dat hij dd. 15 Nov. 1910 een nota ontvangen had van den waarnemend Administrateur van Financiën, waarin deze zeide, dat de bacovencultuur voor export als mislukt moest worden beschouwd, dat voortzetting der cultuur aan ernstige bedenking onderhevig was, en dat in het allergunstigste geval de planters eerst na 8 à 10 jaren van hun schuld bevrijd zouden zijn. Hij opperde het denkbeeld van een gemengde cultuur van Congo-bacoven en Liberia koffie, waartoe ook de United Fruit Company bereid was mede te werken; deze eischte echter, dat bacoven hoofdcultuur zou blijven; indien deze eisch niet werd ingewilligd, was de U. F. C. eveneens bereid het Gouvernement van zijn verplichtingen jegens haar te ontslaan. Volgens de nota was de voortzetting op den nieuwen voet wenschelijk, doch daarvoor zou geld noodig zijn, nl. 1¼ millioen als minimum en 4½ millioen als maximum; voor delging der oude en nieuwe schuld werden respectievelijk 14 en 18 jaren noodig geacht. De Gouverneur had zich met den inhoud der nota accoord verklaard. Volgens ingewonnen advies van bekwame deskundigen diende met het stelsel van Gouver-

nementssteun zoo spoedig mogelijk te worden gebroken; immers de planters zouden wel partij weten te trekken van den goeden staat, waarin hun plantages, dank zij den steun van het Gouvernement, thans verkeerden; van voortzetting der cultuur werd weinig heil verwacht. Aldus het advies der deskundigen, waarmede Minister de Waal Malefijt zich vereenigen kon. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer deelde hij voorts nog mede (23 Dec. 1910 p. 1407) dat de Kol. Staten en de Kamers van Koophandel erop aandrongen te handelen overeenkomstig de nota. Van Vuuren noemde (p. 1408) de bacovencultuur een proeve van mislukt protectionisme. De groote fout was bovendien, dat men alles op één kaart had gezet. De hoofdoorzaak der mislukking was volgens hem gelegen in den opzet der zaak; de steun van de zijde der planters ondervonden was daarenboven gering. Overal was in deze aangelegenheid een misrekening begaan. Het verlies bedroeg thans, na 5 jaren, 2 millioen. Hij verwachtte niets van de koffiecultuur, waarvan immers reeds vroeger, toen daarvan sprake was, geen resultaten van eenig belang verwacht werden. Volgens hem was er te veel duisters en onzekers in het rapport van den wd. Administrateur van Financiën. Door v. Doorn werd de aandacht gevestigd (p. 1412) op het feit, dat door opheffing der cultuur 4000 immigranten werkloos zouden worden; voorts liep het contract der Regeering met de planters tot 1916 en met dit contract in handen hadden de planters recht op het Gouvernement. Spreker wenschte dan ook met het oog op een en ander de zaak nog een jaar lang aan te zien. Ook v. Karnebeek achtte dit verkieslijk. Door Bogaardt (p. 1414) werd verklaard, dat de Commissie v. Rapporteurs zich schaarde aan de zijde van de Commissie van Advies. Hugenholtz zou het tijdstip waarop de liquidatiemaatregel zou moeten zijn beëindigd, willen laten afhangen van hetgeen de commissie, die men voorgesteld had erheen te zenden, naar haar oordeel recht en billijk zou achten. Door den Minister werd betoogd (II p. 1420) dat een botsing met de planters niet te vreezen was, daar volgens art. 2 van het contract de uitkeering door het Gouvernement geschiedde „uit de opbrengst der afgeleverde bacoven", en wanneer er geen bacoven meer geproduceerd werden zou er dus ook van een opbrengst geen sprake meer zijn, en dus evenmin van een uitkeering. De Minister bleef dus bij zijn plan.

Het Wetsontwerp tot kwijtschelding der uitstaande vorderingen van Suriname wegens verleende voorschotten inzake de bacovencultuur

werd met instemming ontvangen (zitting 1911/'12) als eerste vrucht van het onderzoek door de Suriname Commissie ingesteld. Het werd aangenomen op 5 Juli 1912.

In het V.V.II. op de begr. 1913 werd gezegd dat uit het Kol. Versl. de indruk gekregen was, dat de bacovencultuur weer eenige lichtpunten vertoonde, in zoover als de Congo-varieteit thans immuun gebleken was voor de Panama-ziekte en ruim 1400 H.A. met deze soort beplant waren, van welke ruim 700 H.A. weldra vruchtdragend zouden zijn. Indien echter met den aanstaanden 1 Jan. de gelegenheid tot den verkoop der bacoven ophield (zooals in de bladen beweerd werd) dan scheen de cultuur haar laatste kans te verliezen. In de M. v. A. werd hierop medegedeeld, dat volgens de U. F. C. de Congo-varieteit onverkoopbaar was, hetgeen een groote teleurstelling moest worden genoemd; de werkelijke reden werd evenwel geacht te zijn de omstandigheid, dat de planters niet genegen bleken, het nieuwe contract zonder meer te aanvaarden. Met het oog hierop werd door de Meester aan den Minister verzocht (II 23 Jan. 1913 p. 1954) al zijn invloed te willen aanwenden opdat de U.F.C. nog eenige maanden zou blijven voortgaan met den aankoop van bacoven. Door Lely werd de opmerking gemaakt (I 13 Mrt. 1913 p. 447) dat de Congo's voldoende marktwaarde bezaten, aangezien de U.F.C. bereid was ze te koopen mits geleverd te New-York; het mocht meer dan droevig geacht worden, dat thans een scheepsgelegenheid ontbrak, vooral daar de oogst goed was. De bestaande drogerij was volgens spr. op verre na niet voldoende om de geheele hoeveelheid te verwerken (20.000 à 25.000 bossen per week), nog afgezien van het feit, dat de waarde van gedroogde bacoven slechts een vijfde van die der ongedroogde was; het eenige middel bestond dus in het scheppen van een nieuwe scheepsgelegenheid. Spr. wenschte dat de Regeering zich wenden zou tot de Kon. W.I. Maildienst voor het vervoer naar Europa, waar het gebruik ontzettend aan het toenemen was. Hij verzocht den Minister dus, stappen te willen doen bij de K. W. I. M. of een andere reederij, teneinde met steun der Regeering een scheepsgelegenheid voor de bacoven te scheppen. Uit het antwoord van den Minister bleek (I. p. 450) dat de K. W. I. M. ongenegen was aan een dergelijk plan mede te werken; de schepen van de Hamburg-Amerika Lijn waren te groot om Paramaribo te kunnen naderen, en de Minister was tenslotte van meening, dat nu verder belanghebbenden er zich maar zelf voor moesten spannen.

In het V.V.II. der begr. 1914 werd het liquidatiebesluit een besliste

fout genoemd, daar (zooals nogmaals herhaald werd) de Congo-bacoven immuun gebleken waren tegen de Panama-ziekte, meer vruchten opleverden dan de Gros Michel, en zeer geschikt waren voor uitvoer; er hadden voorts enkele verschepingen plaats gehad met een schip van de firma Booker Brothers te Liverpool, doch de hoeveelheid bedroeg slechts 50 à 60.000 bossen, die evenwel een goeden prijs maakten. Vele planters hadden intusschen hun aanplantingen verwaarloosd wegens geldgebrek. Aangedrongen werd nogmaals op een geregelde scheepsgelegenheid en het verleenen van crediet aan de planters, hoewel dezen een goed ontwerp-contract destijds verwierpen. Het antwoord van den Minister luidde (A.), dat zijn onderhandelingen met twee Rotterdamsche firma's (Wambersie & Zn. en v. Nievelt, Goudriaan & Co) geleid hadden tot een gezamenlijk aanbod, zijnde een door die firma's op te richten onderneming die een geregelde verscheping tot bepaalde hoeveelheden zou verzekeren; zij zou bovendien voorschotten verstrekken tot bedrijfskapitaal. Door het Gouvernement zou foutvracht gegarandeerd worden tot een maximum van f 150.000 per jaar voor den tijd van 5 jaren. Dit plan had evenwel geen onverdeelde instemming gevonden bij de planters, waarom de Minister nader overleg zou plegen. Bij de openbare behandeling der begrooting in de II Kamer noemde v. Doorn (16 Jan. 1914 p. 1269) het liquidatiebesluit van de Waal Malefijt een ramp, en Fock verklaarde (II p. 1271), dat, als men alle feiten naging, men zou moeten toegeven, dat, om het op zijn zachtst uit te drukken, het beleid in de heele bacovenzaak in alle opzichten ontbroken had. Bos legde echter (p. 1280/81) de geheele verantwoordelijkheid op de planters, die het contract weigerden. Ware de West-Indische Cultuurbank opgericht (zie hoofdst. 18. Credietinstellingen), dan zou de verscheping verzekerd gebleven zijn, daar de Bank toch in de eerste plaats belang gehad zou hebben bij het behoud van de waarde der onderpanden in Suriname, d.z. de plantages. Spr. voorspelde thans moeilijkheden van de zijde der Surinaamsche Bank en van de K. W. I. M. in verband met de door den Minister genoemde combinatie der twee Rotterdamsche firma's, welke tevens een credietlichaam zou worden. Hij hoopte echter dat de Regeering zich aan die op te werpen bezwaren niet zou storen.

In de I Kamer wees v. Kol (20 Mrt. 1914 p. 486) op wat hij noemde „Kamper geschiedenissen" inzake de bacovenkwestie.

Tot een oplossing mocht de zaak evenwel nog niet komen. In het V.V.II. begr. 1915 werd medegedeeld, dat door de Rotterdamsche firma's tenslotte geen overeenstemming verkregen was omtrent de met

de planters te sluiten overeenkomsten; dit werd te meer betreurenswaardig geacht, omdat volgens het Kol. Verslag de cultuur langzaam-aan vooruitging. Aangedrongen werd op spoedige, energieke maatregelen door den Minister. De Minister had er nu evenwel volop zijn bekomst van, en verklaarde (A.) dat het initiatief thans mocht uitgaan van de planters zelf. In de M. v. A. op het V. V. der I Kamer zeide de Minister dat de uitgaven ten behoeve van de bacovencultuur tot op dat oogenblik bedragen hadden: van 1906 tot 1910 voor het in het leven roepen en in stand houden der cultuur met Gouvernementssteun ƒ 2.667.848; en gedurende 1911 tot 1913 voor liquidatie der cultuur ƒ 723.733, dus totaal ƒ 3.391.581. Van 1906 tot 1913 was uit de cultuur ontvangen een totaal van ƒ 876.987.

Bij de behandeling der begrooting 1916 deelde de Minister in antwoord op een desbetreffende vraag mede (A.), dat over het voortzetten van de vroeger met steun der Regeering gedreven bacoventeelt geen onderhandelingen meer gevoerd waren. In het V. V. der I Kamer werd gezegd, dat door het plotseling in den steek laten der bacovencultuur het daaraan bestede geld weggeworpen was. In zijn antwoord hierop (A.) verklaarde de Minister, dat het geen nut had, thans nog weer eens in beschouwingen te treden over de gevolgen van het in 1911 genomen besluit tot opheffing van den steun ten behoeve der bacovencultuur. De Minister had zich veel moeite gegeven om een overeenkomst te sluiten met de Rotterdamsche firma's ten einde een geregelden afvoer van bacoven naar Nederland te verzekeren, doch de planters hadden geweigerd op de voorwaarden in te gaan, hetgeen den Minister een groote teleurstelling gebaard had. Deze mededeeling ontlokte Fock de opmerking (II 28 Dec. 1915 p. 933) dat de Minister den tegenstand der planters had moeten breken en de planters had dienen te dwingen; hij had moeten trachten de bacovencultuur nog zoo veel mogelijk te redden door het openen van nieuwe onderhandelingen op andere voorwaarden.

Uit het voorgaande blijkt, dat de bacovencultuur wel een van de stof-opjagende onderwerpen der W. I. Parlementaire geschiedenis is geweest.

6. Balata-industrie. — Bij de behandeling der begrooting over 1903 werd gevraagd (V. V. II) of niet beter toezicht zou kunnen worden geoefend op de balata-industrie, ter voorkoming van roofbouw. Door v. Kol werd het een bezwaar geacht (begr. 1908 II 18 Nov. 1907 p. 473) dat zij die met de balataproductie wilden beginnen dadelijk

ƒ 500 in de schatkist moesten storten en gelden hebben voor uitrusting; in de plaats daarvan werd door hem aanbevolen het heffen van een uitvoerrecht. De waarschuwing geuit in bovengenoemd V.V. bleek niet overbodig. Immers in het V.V. der begr. voor 1912 werd gezegd dat verontrustende klachten vernomen waren over de wijze waarop balatawinning plaats vond; duizenden H. A. bolletrieboomen waren doodgetapt, hetgeen beteekende een schandelijke vernietiging van kapitaal. Ook was gebleken dat er geknoei plaats vond met concessies en dat aan de bestaande tapbepalingen niet de hand gehouden werd. In verband met een en ander werd in het wetsontwerp tot verhooging en wijziging der begr. voor 1910 in de daarbij gaande nota medegedeeld dat de Landvoogd aan een commissie had opgedragen in Demerara het balatavraagstuk met de autoriteiten te bespreken, ook inzake de daar bestaande voorschriften. Door genoemde commissie werd een rapport uitgebracht, hetwelk bij de behandeling der begrooting voor 1913 aan de orde kwam. In dit rapport werd, naar de Meester mededeelde, aangeprezen (II 23 Jan. 1913 p. 1955) de Venezolaansche methode te volgen, d.i. omhakken der boomen teneinde ze geheel af te tappen, terwijl de verordening luidde dat insnijdingen moesten worden gemaakt op een bepaalde wijze. De Commissie Bos (Suriname Commissie) noemde de Venezolaansche methode het slachten van de hen met de gouden eieren; ondanks dit meeningsverschil had de Gouverneur proefnemingen over 30000 H.A. toegestaan met negatie der verordening; vandaar verzet in de Koloniale Staten. Hiertegen werd door Minister de Waal Malefijt opgemerkt (II p. 1961/62) dat het bleek dat het vellen der bolletrieboomen, waardoor alle balata eruit gehaald werd, en het verkoopen daarna van den boom terwille van het hout, voordeeliger was dan de tegenwoordige tapmethode welke den boom verarmde. In verband met de bestaande meeningsverschillen had de Gouverneur practisch doen onderzoeken wat de beste tapwijze was.

Inmiddels liet het tot stand komen der balataverordening zoo lang op zich wachten, dat Minister Pleyte (begr. 1914 II 20 Jan. 1914 p. 1287) zeide, dat indien de balataverordening niet binnen bekwamen tijd gereed kwam, hij de Kroon zou verzoeken in te grijpen.

In de I Kamer vestigde v. Kol er de aandacht op (20 Maart 1914 p. 485) dat de balataproductie was toegenomen met 180 procent, doch dat de prijs sterk dalende was.

In het V. V. der I Kamer begr. 1916 werd wederom gewezen op bestaande misstanden, o.a. het te werk stellen van te jonge arbeiders

en het uitbetalen van te geringe loonen; de Minister verklaarde echter (A) „geen klachten vernomen te hebben". Door Kleerekoper werd een en ander nader toegelicht (II 28 Dec. 1915, p. 929). Volgens hem hield de Balata Company van haar vele arbeiders 40 % op hun loon in, dat naar het heette op de postspaarbank werd gezet; voor hun was dit oncontroleerbaar; de klachten waren tenslotte zoovele dat de politie genoodzaakt was op te treden.

In de I Kamer deelde v. Kol mede (7 Maart 1916 p. 315), dat ten gevolge van de schorsing van de invoering der verordening een ongekende werkeloosheid was ontstaan; in Nickerie, een der voornaamste balatadistricten, ontstond een misère ouvert. Van hoeveel belang het was de balata-industrie te steunen, bleek uit het feit, dat in 1913 de uitvoer $4^1/_5$ millioen bedroeg tegen $2^1/_3$ aan suiker, $1^1/_5$ aan goud en $1^1/_{10}$ aan cacao. In 1911/13 kwam gemiddeld ƒ 370.000 aan balatabelasting in de schatkist, d.i. zes maal meer dan de geheele goudbelasting. Door bovengenoemde schorsing had de bevolking (daar het goede seizoen aldus verloren ging) een schade geleden van niet minder dan $1^1/_2$ millioen. De M. v. A. begr. 1917 bevatte gunstige berichten. Daarin toch werd gezegd dat het jongste Koloniaal Verslag uitvoerige statistieken enz. inhield nopens den toestand van het balata bedrijf. Volgens belanghebbenden hadden zoowel de nieuwe balataverordening als het breken met het voorschottenstelsel gunstig op de bedrijfsuitkomsten gewerkt; de oogst was vooruitgegaan en op tijd binnengekomen.

7. Batige saldo's. — Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement werd het door van Kol voorgestelde amendement (II 15 Nov. 1900 p. 325) op art. 148 aangenomen, waarbij de woorden „ten behoeve van het Rijk of de Kolonie" uit genoemd artikel vervielen, hetgeen beteekende, dat eventueele batige saldo's niet aan het moederland zouden vervallen en dat ten behoeve van het Rijk geen belastingen in Suriname zouden worden geheven.

8. Belastingen. — Bij het aandringen van verschillende zijden in de Staten-Generaal op vermindering van het door het moederland verleende subsidie aan de Kolonie is onder de middelen tot versterking der eigen financiën van Suriname natuurlijk meerdere malen verhooging van belasting genoemd.

In het V.V. II begr. 1898 werd een verhooging der personeele

belasting voorgesteld tot het doen stijgen van de eigen middelen der Kolonie. De Minister zeide toen (A.) dat hij met den Gouverneur in overleg zou treden om de personeele belasting en het patentrecht meer productief te maken. Bij de behandeling der begr. 1899 deelde v. Asch v. Wijck mede (II p. 304) dat afgeschaft zou worden: 1e. de personeele belasting voor zoover deze als hoofdgeld werkte; zij was nl. onbillijk en volgens den Gouverneur demoraliseerde zij de bevolking. Telken jare werden omstreeks 3500 personen wegens wanbetaling vervolgd en gestraft met gevangenisstraf of met strafarbeid in het openbaar; dit executiemiddel was volgens den Gouverneur voldoende om de belasting te veroordeelen. Verder 2e. het patentrecht, daar reeds bij de inkomstenbelasting de inkomsten uit het bedrijf getroffen werden. De Minister wilde deze belastingen handhaven, waartegen v. Asch v. Wijck echter opkwam; uit het V.V.II. begr. 1900 blijkt, dat de Gouverneur zijn zin kreeg. In het V.V.II. begr. 1902 werd het betwijfeld, of het vervangen van de personeele belasting door een inkomstenbelasting wel wenschelijk was, waar immers de cultures geenszins bloeiend waren; volgens andere leden was dit geen bezwaar, daar de belasting van de netto-winsten kon worden geheven. In de M. v. A. verklaarde Minister v. Asch v. Wijck, dat de inkomstenbelasting feitelijk was een herziene personeele belasting met afschaffing van het hoofdgeld; de nieuwe bepalingen waren grootendeels ontleend aan de Nederlandsche wet van 20 Oct. 1893, doch met vereenvoudigingen hier en daar. Door eenige leden werd in het V.V.II. begr. 1903 de meening geuit, dat de inkomsten zouden stijgen indien een nieuw stelsel van belastingen werd ingevoerd met een betere verdeeling der lasten; voorgesteld werden een belasting op de netto-winst der cacaoplantages of een vast recht van iedere H.A. waarop groote landbouw gedreven werd, benevens een uitvoerrecht op balata. In de M. v. T. begr. 1904 werd medegedeeld, dat een ontwerp verordening op het heffen van een inkomstenbelasting door den Gouverneur in handen gesteld was van den Administrateur van Financiën, doch het daaropvolgende jaar werd in de M. v. T. gezegd, dat de bevolking te zeer onder de cacao-crisis gebukt ging dan dat verhooging der directe belastingen voorshands mogelijk was; het tarief van invoerrechten zou evenwel herzien worden; aan de ontwerp verordening inkomstenbelasting werd nog steeds gewerkt. Dit bevond zich ten laatste volgens de M. v. A. begr. 1906 bij het Departe-

ment van Koloniën, waar het in behandeling was; het tijdstip van in werking treding was bepaald op 1 Jan. 1906. In de M. v. T. begr. 1910 deelde de Minister mede, dat door den Gouverneur bij de Kol. Staten aanhangig gemaakt was een verhooging van de inkomstenbelasting en van de belasting op de huurwaarde op huizen en erven. Hugenholtz vreesde (II 22 Dec. 1909 p. 1286) dat de draagkracht der bevolking door de nieuwe inkomstenbelasting ten slotte zou worden overschreden.

Bij de openbare behandeling der begr. 1916 in de II Kamer toonde de Minister aan, (p. 951) dat belastingontduiking een veelvuldig voorkomend euvel was in Suriname. De bestuursgestie liet veel te wenschen over, zeide hij; en hij voegde daaraan toe: „Het is niet voldoende belastingverordeningen te maken, doch men moet er ook voor zorgen, dat de belastingen geïnd worden."

De M. v. T. begr. 1917 bevatte de aankondiging dat de Gouverneur binnenkort aan de Kol. Staten voorstellen zou aanbieden tot versterking der inkomsten door belastingverhooging; de Kol. Staten erkenden de noodzakelijkheid daarvan; de Gouverneur verwachtte van de door hem ontworpen tijdelijke belastingverhooging in 1917 een opbrengst van f 238.500. Door Knobel werd in de II Kamer gezegd (1 Mrt 1917 p. 1839) dat in de Kolonie zélf geklaagd werd, dat de belastingen niet behoorlijk werden geïnd. Het kon dus geen wonder worden genoemd dat de opbrengst zelden of nooit aan de verwachtingen beantwoordde.

9. Bevolkingscijfers. — Bij de behandeling der begr. 1907 gaf v. Kol eenige interessante cijfers betreffende de bevolking (II 27 Nov. 1906 p. 505). In 45 jaren (1850 tot 1895) was het aantal Creolen vrijwel stationair gebleven; het aantal immigranten was gestegen van 16700 tot 25300, d. i. $5^2/_3$ % per jaar; zij vormden in 1906 reeds een derde der geheele bevolking. De reden van de geringe toename der inheemsche bevolking moest volgens hem gezocht worden in de groote sterfte (2.88 %) tengevolge van den slechten hygiënischen toestand, vooral te Paramaribo.

10. Bezuinigingen. — Het spreekt van zelf dat voor een Kolonie als deze, welke voor een zoo belangrijk deel is aangewezen op subsidiën van het moederland, de bezuinigingskwestie tallooze malen is ter sprake gebracht. Ook onder het hoofdstuk Ambtenaren (zie hoofdst. 2) is dit punt behandeld. Vermindering van het subsi-

die was immers slechts mogelijk òf door bezuinigingen òf door verhooging der inkomsten van de Kolonie, b.v. door verhooging der belastingen. Bij de behandeling der begr. voor 1898 zeide Minister Cremer (I. p. 244) dat opvoering der belastingen niet mogelijk was, doch dat bezuinigd zou moeten worden op de uitgaven. Hij was met den Gouverneur in correspondentie getreden aangaande het teveel aan ambtenaren. Door Pyttersen werd (begr. 1899 II p. 764) betoogd, dat gepaste zuinigheid steeds noodig was, doch dat overdreven zuinigheid eer schadelijk dan wenschelijk was en dat de bezoldigingen der ambtenaren veeleer te gering waren dan te hoog. In het Voorloopig Verslag begr. 1901 werd andermaal op bezuiniging in het administratief beheer aangedrongen, ook door verlaging van de salarissen der ambtenaren en bezuiniging op den post voor Eeredienst. De Minister verklaarde echter (A.) dat bezuiniging in het administratief beheer door inkrimping van het aantal ambtenaren onmogelijk was; in verband met het zielental der godsdienstige gemeenten kon ook de post Eeredienst niet verlaagd worden. Met deze opvatting kon de Kamer zich niet vereenigen. In het V.V. II. begr. 1902 werd de opmerking gemaakt dat, waar volgens het Koloniaal Verslag over 1901 9 hoogere ambtenaren met verlof waren en desniettemin de dienst der Kolonie zijn geregelden gang ging, bezuiniging door inkrimping van het aantal ambtenaren wel degelijk mogelijk was. Het werd bedenkelijk geacht dat van den Minister een aansporing was uitgegaan tot verhooging van de salarissen van eenige ambtenaren. Minister v. Asch van Wijck bleef echter bij zijn opinie dat verscheidene ambtenaren beslist ontoereikend bezoldigd waren. Het Voorloopig Versl. II. begr. 1903 bevatte op dit punt vrijwel hetzelfde als dat van het daaraan voorafgaande jaar. In dat der begr. 1906 werd gezegd dat ernstig behoorde te worden gestreefd naar vereenvoudiging van de te ingewikkelde en te dure administratie en bestuursorganisatie. In antwoord hierop verklaarde de Minister (A.) dat zulks onmogelijk was in verband met de uitgestrektheid van het land, hetwelk weliswaar een geringe doch tevens een zeer verspreide bevolking had.

Bij de begr. 1907 werd (V.V. II.) als zuinigheidsmaatregel aanbevolen om zooveel mogelijk alle openbare aanbestedingen voor de verschillende diensten tot een enkele te combineeren, om zoodoende betere voorwaarden te kunnen bedingen. Het bezuinigingslied werd bij de behandeling der begr. 1908 (V.V. II.) op dezelfde melodie voortgezet. Wederom werd aangedrongen op bezuiniging der bestuursuitga-

ven, gepaard met vereenvoudiging der administratie; het denkbeeld werd geopperd om verwante diensten onder één hoofd samen te voegen. In het V.V. II. begr. 1909 werd met klem de wenschelijkheid betoogd dat in koloniale ambten zooveel mogelijk personen benoemd zouden worden in de Kolonie geboren en daar wonend, met het oog op verloven en ook om op pensioenen te besparen; voorts kon door het verleenen van studiebeurzen het kweeken van voor den Staatsdienst geschikte Surinamers worden bevorderd en door samensmelting van betrekkingen besparing op de uitgaven worden verkregen. In zijn M. v. A. begr. 1911 zeide Minister de Waal Malefijt dat het ernstig streven naar bezuiniging o. a. bleek uit de nieuwe regelingen betreffende verloven, verlofstractementen en overtochten en uit het plan om den dienst der koloniale vaartuigen aan een particuliere vennootschap over te doen. In een krachtige rede werd door v. Vuuren (II 23 Dec. 1910 p. 1410) aangedrongen op bezuiniging door „liquidatie der kostbare huishouding". Ook v. Doorn liet zich in dien geest uit. Echter wenschte Hugenholtz (II p. 1416) de geheele inrichting van het Bestuur aan het oordeel van de Bacovencommissie (zie hoofdst. 5 Bacovencultuur) te onderwerpen. Een prachtig staaltje van „streven naar bezuiniging" werd gevormd door het feit dat op de begr. 1915 (V.V. II.) een post van f 30 voor een derden sjouwer bij de recherche was teruggenomen; dit achtte men echter de zuinigheid te ver gedreven, en de post werd hersteld.

11. Boschnegers. — Dit zijn de tot stammen vereenigde, in de binnenlanden van Suriname gevestigde nakomelingen van gevluchte Surinaamsche plantageslaven. Zij worden onderscheiden in vier stammen. Het is uiterst moeilijk hun karaktereigenschappen juist te beoordeelen, zooals blijkt uit de zeer uiteenloopende oordeelvellingen dienaangaande. Hun opperhoofden worden door het Gouvernement bezoldigd.

Bij de begr. 1901 (V.V. II.) verklaarden eenige leden der II Kamer zich tegen het besluit van den Voorstander der Moravische Broeder Gemeente betreffende opheffing der school ten behoeve van de Aucaner Boschnegers aan de Tapanahony, en de Minister gaf te kennen (1901 A) dat voor die niet meer bestaande school aan de Mor. Br. Gem. geen subsidie meer verleend zou worden. Het heette toen, dat het opperhoofd der Aucaners de schuld droeg van de opheffing en dat het geringe succes der school te wijten was aan diverse bisbilles tusschen

den onderwijzer en het opperhoofd, waardoor laatstgenoemde zijn toevlucht zocht tot lijdelijk verzet. Bij deze gelegenheid werd een ongunstige indruk verkregen van de Aucaners en ook v. Kol meende dat zij den teugel wel eens wat meer mochten gevoelen. „Hun overmoed dient gefnuikt", zeide hij bij de behandeling der begrooting van 1904 (II 23 Dec. 1903 p. 1207); „zij voelen zich vrijwel onafhankelijk en luisteren niet naar bevelen." Hij hoopte dat gebruik gemaakt zou worden van den machtigen invloed der zending, van tact en vast beleid. In de II Kamer drong hij er (begr. 1908, 18 Nov. 1907 p. 473) op aan, dat de Boschnegers beschermd zouden worden en maatregelen zouden worden genomen tot verbetering van hun gezondheidstoestand. Nogmaals werd er later (begr. 1917 V.V. I) de aandacht op gevestigd, dat het noodig geacht werd dit deel der bevolking niet langer aan zijn lot over te laten; het Koloniaal Bestuur behoorde ernaar te streven, hen onder het staatsverband te brengen. Het zou dan ook het misbruik, dat deze lieden van sterken drank maken, met goed gevolg kunnen tegengaan.

12. Boschwezen. — Ook aan dezen tak van dienst is door de Regeering niet steeds die zorg en aandacht gewijd welke nuttig en wenschelijk geacht mochten worden. Nadat vele klachten geuit waren over de regeling van den dienst van het boschwezen werd bij de behandeling der begr. voor 1904 (V.V. II.) medegedeeld dat een leeraar der Rijkslandbouwschool te Wageningen in Suriname een regeling van het boschbeheer zou voorbereiden, en overwegen zou hoe een beter toezicht zou kunnen worden uitgeoefend op de houtvellingen en het verkrijgen van balata. In zijn M. v. A. maakte de Minister melding van het voornemen tot het detacheeren van een kundig houtvester uit Nederlandsch Indië, alsmede van een aspirant houtvester, die hier te lande met genoemden leeraar (Berkhout) overleg zouden plegen. Een adjunct-houtvester van Java werd daarop voor vijf jaar ter beschikking gesteld van den Gouverneur om tot houtvester te worden benoemd in Suriname (begr. 1905, A), terwijl het voornemen bestond om in de eerste helft van het daaropvolgende jaar een met verlof in Europa vertoevende houtvester eveneens voor den tijd van vijf jaar naar Suriname te detacheeren. Bij de behandeling der begr. 1906 (A) werden de vooruitzichten van het boschwezen vrij bemoedigend genoemd en in het V.V. II begr. 1907 heette het dat de berichten aangaande ontginbare bosschen de goede verwachtingen omtrent de toekomst rechtvaardigden.

Van Kol betreurde het echter te moeten constateeren (begr. 1909, II 23 Nov. 1908 p. 639) dat de Staatsexploitatie niet zulke groote voordeelen zou opleveren als men meende, en Hugenholtz (begr. 1910, II 22 Dec. 1909 p. 1287) ging nog wat verder door de resultaten der boschexploitatie allertreurigst te noemen.

In de M. v. T. op de begr. 1916 zeide Minister Pleyte dat 't in verband met de tegenwoordige tijdsomstandigheden wenschelijk geoordeeld werd, dat de kostbare proefaanplantingen en verjongingen niet zouden worden uitgebreid en dat de onderzoekingen en proefnemingen tijdelijk gestaakt zouden worden. In zijn M. v. A. voegde hij hieraan nog toe dat de eenige onderneming die het houtbedrijf op een eenigszins beteekenende schaal uitoefende geliquideerd was en dat daardoor proefnemingen enz. van weinig nut werden geacht. Door Kleerekoper (II, 28 Dec. 1915 p. 930) werd het schrappen van den post voor uitbreiding van proefaanplantingen en verjongingen alsmede onderzoekingen en proefnemingen op het gebied van boschbouw heftig gecritiseerd; hij illustreerde hoe er op ambtenaarlijk gebied „met Suriname gesjouwd wordt". Boschbouw staat n.b. onder het Departement van Financiën; contact tusschen landbouw en boschbouw is er niet, enz. Door van Kol werd opgemerkt (I. 7 Maart 1916 p. 314) dat ondanks de 15 millioen H.A. domeinbosschen (een oppervlakte wellicht vier maal zoo groot als Nederland) men voor den aanleg van een spoorweg dwarsliggers uit Nederland moest laten komen; men kende de waarde dier bosschen niet, verklaarde hij; en thans had men van het schamel budget van f 32000 nog f 14000 geschrapt, zoodat het moeilijk werd aan de onbekendheid dier eindelooze wouden een einde te maken. Hij verwees naar Oost-Indië, waar men door een behoorlijk boschbeheer de kolossale rijkdommen der djati- en andere bosschen had ontdekt.

13. Britsch-Indiërs. — De Britsch-Indische immigranten vormen in Suriname een belangrijk deel der bevolking. Bij de behandeling der begrooting voor 1899 werd er op gewezen (A.) dat zij $^1/_4$ der geheele bevolking uitmaken, dat hun aanwezigheid het in stand blijven van den grooten landbouw had mogelijk gemaakt en dat een steeds aangroeiend deel van den kleinen landbouw zich in hun handen bevond, terwijl een belangrijk gedeelte der koloniale geldmiddelen direct of indirect aan hun arbeid te danken was. In verband met de omstandigheid dat zij immigranten zijn, staat dit hoofd-

stuk in nauw verband met de hoofdstukken Immigratie (37) en Werving (94); in zekeren zin vullen zij elkander aan.

Al deze Br. Indiërs zijn, evenals de Javanen in Suriname, derwaarts gekomen als contractkoelies. Bij de behandeling der begrooting 1916 werd door Fock in de II Kamer (28 Dec. 1915 p. 932) de aandacht gevestigd op een dagbladartikel van de hand van den agent-generaal voor de immigratie, waarin gezegd werd, dat er in Br. Indië een politieke partij was, die trachtte te bewerken vrije immigratie in plaats van immigratie onder contract. Spreker achtte dit voor Suriname haast onuitvoerbaar, 1e. omdat de werkgever natuurlijk de hooge vervoerkosten niet betalen kan wanneer hij niet zeker weet dat de werkman voor een bepaalden tijd verbonden is; 2e. omdat men wegens het ongeregelde stoomvaartverkeer tusschen Br. Indië en Suriname schepen zou moeten charteren, teneinde alsdan een groot aantal arbeiders gelijktijdig te kunnen vervoeren. Spr. verklaarde dat hij niet geloofde aan het bestaan dier politieke partij. Hij drong er intusschen op aan, dat aan naleving der contracten door de werkgevers streng de hand zou worden gehouden en dat de loonen minstens f 3 per week zouden bedragen. In het V.V.II. begr. 1917 werd door enkele leden uiting gegeven aan hun vrees voor het buitenlandsche element. In dat verslag heet het immers, dat, „hoe wenschelijk de toestrooming ook moge zijn, op die wijze toch een uitlander element in de bevolking binnendringt, waardoor kans op politieke moeilijkheden van internationalen aard bestond". Daarom werd aangedrongen op bevordering der immigratie van Javanen; enkele leden vestigden de aandacht op de Chineezen als werkkracht, en anderen op meerdere aanwending van negerkrachten. Tegen den „uitlandervrees" werd door den Minister opgemerkt (A.), dat de Br. Indische bond in de Kolonie meermalen uiting gegeven had aan gevoelens van hechtheid aan de Kolonie en haar Bestuur; er hadden zich nog nooit moeilijkheden voorgedaan, hoewel reeds sedert bijna 45 jaar aanvoer van werkkrachten uit Br. Indië was toegelaten. Omtrent de mogelijkheid van den aanvoer van Chineezen had de Minister zich nog geen oordeel gevormd.

Intusschen blijkt uit het V.V. I begr. 1917 dat het sluiten van koeliecontracten met poenale sanctie voor Britsch-Indiërs als „vermomde slavernij" zou worden verboden.

14. Cassaven. — In de M. v. A. begr. 1910 werd medege-

deeld, dat in den Cultuurtuin een groot aantal cassavevarieteiten aangeplant waren en dat elders een proefveld aangelegd was; hieruit bleek dus (volgens A.) dat het Bestuur de nieuwe cultuur zou steunen.

15. Comptabiliteitswet. — Bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van het Regeerings-Reglement (zie hoofdst. 68) werd door v. Kol betoogd (II 14 Nov. 1900 p. 295) dat met het oog op de financiën in de eerste plaats noodig was een comptabiliteitswet; hij achtte het eindelijk tijd, dat voldaan zou worden aan de verplichtingen van art. 62 der Grondwet, en drong aan op het verleenen van het budgetrecht aan Suriname, een recht dat in Nederland zelfs het kleinste dorp bezit. Blijkbaar werd met de comptabiliteitswet voor West-Indië thans echter weer gewacht (II p. 298) op de te vernieuwen Nederlandsche Comptabiliteitswet. In verband hiermede werd door Minister Cremer medegedeeld (II p. 304) dat de voorstellen voor de nieuwe Nederlandsche comptabiliteitswet bij de Kamer waren ingekomen, en dat daarvan gebruik gemaakt zou worden voor de Kolonie. Hoe vlug het daarmede ging moge blijken uit het feit, dat bij de behandeling der begrooting voor 1907 van het bestaan van een comptabiliteitswet in de Kolonie nog steeds geen sprake was, en dat dus v. Kol nog maar weer eens den hamer opnam om dit aambeeld te doen klinken. „Daar reeds bij de totstandkoming van het Regeerings-Reglement, dus bijna een halve eeuw geleden, de belofte is afgelegd dat een comptabiliteitswet zou tot stand komen — zeide hij (II 27 Nov. 1906 p. 506) — moet daarmede thans niet langer gedraald worden." Het antwoord van Minister Fock luidde (II p. 512) dat een comptabiliteitswet „in bewerking" was en dat de gegevens daarvoor uit Suriname ontvangen waren. Wanneer het wetsontwerp gereed zou zijn viel echter niet te zeggen! Het was een ingewikkelde zaak, verklaarde de Minister. Te oordeelen naar den tijd die er mede gemoeid was scheen in deze verklaring wel een grond van waarheid te zitten......

Tegen alle verwachtingen in, mag men wel zeggen, werd ten slotte toch het ei gelegd. In het zittingsjaar 1909/10 werd het wetsontwerp zonder beraadslaging of hoofdelijke stemming aangenomen; het passeerde zonder ongelukken de I Kamer en de wet werd vastgesteld op 7 Nov. 1910.

16. Concessiën. — Door den Minister werd in zijn M. v. A. II

op de begr. 1897 medegedeeld, dat door eenige heeren bij den Gouverneur gerequestreerd was om vergunning tot het instellen van een geologisch en landbouwkundig onderzoek in de landstreek bezuiden Paramaribo, tusschen de Suriname en de Marowijne rivier. De beslissing van de Kol. Staten was den Minister nog onbekend. Er was nog een tweede request van ongeveer gelijke strekking ingekomen. Doch deze en dergelijke dingen vervaagden in de in het Parlement hangende nevelen van onverschilligheid.

Bij de behandeling der begrooting 1900 zeide de Minister (A. II) dat bij besluit van den Gouverneur dd. 18 Sept. 1889 aan de Société Française des Télégr. Sous-marins te Parijs (sedert 1895 genaamd Compagnie Française des Cables Télégraphiques) concessie verleend was voor de verbinding van Suriname door een of meer kabels met het internationale telegraafnet, tegen een subsidie gedurende 20 jaar (van 10 Juni 1891 af) van ƒ 24.000 per jaar; er waren twee kabels uitgaande van Paramaribo, de een naar Fort-de-France (op Martinique), de andere naar Cayenne (Fransch Guiana). De eerste kabel, die verbinding gaf met den noordelijken weg naar Europa, sloot aan het Antillennet der Maatschappij aan (niet in een der Engelsche koloniën) dat met New-York verbonden was, en zoodoende aansloot op de Noordatlantische kabels, waarvan er twee aan de Maatschappij behoorden. De andere sloot aan op den kabel van de Maatschappij naar Pinheiro (Brazilië) en volgde den zuidelijken weg naar Europa via Pernambuco.

Een concessie van geheel anderen aard was die welke bij Gouv. Besluit van 27 Jan. 1900 verleend werd aan de Maatschappij Suriname, en waarbij vergunning werd gegeven tot de ontginning en exploitatie van alles wat zich op of in den bodem bevond van een terrein van 12.000 H.A. ten oosten van de Suriname. Dit was de eerste concessie van de verordening van 24 Juni 1899 betreffende het verleenen van concessiën aan de „Maatschappij Suriname tot aanleg en exploitatie van een tram en ontginning en exploitatie van terreinen". Op denzelfden voet werd concessie verleend in het verdere gedeelte van 1900. Over deze Maatschappij Suriname is in den loop der tijden nog al het een en ander te doen geweest in het Parlement. Tijdens de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement werd door v. Kol (II 14 Nov. 1900 p. 297) gesproken over de „openlijke en ergerlijke bevoorrechting" van een groote maatschappij (de Maatschappij Suriname) met invloedrijke aandeelhouders. Hij wees er voorts op dat in de jaren 1887 tot 1898

de uitvoerwaarde aan goud bedroeg 23 millioen en in 1900 *f* 1.200.000, en van dit alles had de koloniale kas in het geheel *f* 101.000 aan concessierechten en *f* 62.000 aan goudbelasting ontvangen; de Regeering had beter aan de rechten der gemeenschap dienen te denken; ook was het ergerlijk dat er geen mijnwet bestond. Bedroevend was het voorts, dat, hoewel er termen aanwezig waren voor Staatsexploitatie, de geheele winst klakkeloos werd weggegeven. Het toppunt van onrechtmatige bevoorrechting werd echter bereikt ten opzichte van de Maatschappij Suriname, in 1897 opgericht. Deze kreeg de keuze over de meest voordeelige gronden; wat dit zeggen wil blijkt uit het feit, dat zij een oppervlakte van slechts 12.000 H.A. voor een zeer hoog bedrag aan de Maatschappij Granplacer overdroeg; v. Kol vestigde tevens de aandacht op verschillende andere voorrechten die in strijd waren met art. 149 van het Regeerings-Reglement; ondanks de vele andere aan haar verleende hulp had de Maatschappij aan de hoofdvoorwaarde waaronder de concessie aan haar verleend was, nl. den aanleg van een tram van Paramaribo naar het Lawagebied, nog steeds niet voldaan; het bleek uit alles, dat zij er op uit was, de kosten verbonden aan bedoelden tramaanleg, op anderen af te wentelen. Een betere regeling van het beheer van de rijkdommen van Suriname achtte spr. in verband met al het voorgaande zeer gewenscht; er werd thans te veel overgelaten aan den wil van een eigenmachtigen Gouverneur. Met betrekking tot dit alles werd door Minister Cremer gezegd (II p. 303) dat de concessie aan de Maatschappij Suriname verleend was krachtens de Kol. Verordening van 1899 No 35. De oorspronkelijke vergunning aan de Maatschappij had ten doel, te geraken tot meerdere kennis van den bodem en verder ontginning van den bodem; op den voorgrond was gesteld de aanleg van een tram; vandaar dat aan de Maatschappij groote voordeelen waren in uitzicht gesteld; kwam de tramaanleg evenwel niet tot stand, dan zouden na eenige jaren de voorkeur op gronden en de cijnsvrijdom voor 40 jaren komen te vervallen. Bij deze gelegenheid beschuldigde Pyttersen (II p. 307) v. Kol van eenzijdigheid inzake de Maatschappij Suriname; hij noemde de oprichting een kwestie van groot belang voor de ontwikkeling der Kolonie en verklaarde dat de Maatschappij niet *in derdaad* verplicht was tot den aanleg van een tram, doch dat in dit opzicht slechts een *zedelijke* verplichting op haar rustte; zij kon eerst geen kapitalisten vinden voor de tramonderneming; tenslotte was zij evenwel door een nieuwe combinatie daarin toch geslaagd. Dit scheen ech-

ter niet geheel juist te zijn. Immers werd in het V.V. II begr. 1902 gezegd, dat de Maatschappij Suriname er nog niet in geslaagd was, het benoodigde kapitaal voor den tramaanleg bijeen te krijgen. In verband met het geopperde plan tot het verleenen van een rentegarantie aan de Maatschappij gaf Minister v. Asch. v. Wijck als zijn meening te kennen (A.) dat hij daarin geen heil zag; het ware z. i. beter zoo de Maatschappij haar concessie aan een krachtiger combinatie overdroeg; bleek dit onmogelijk, dan zou er wel niets anders op overschieten dan Staatsaanleg, hetgeen ook door den Gouverneur werd aanbevolen.

In zijn M. v. A. begr. 1903 werd door Minister Idenburg medegedeeld, dat onder dagteekening van 10 Dec. 1902 een overeenkomst geteekend was met de Maatschappij Suriname, omtrent de overdracht van al haar rechten en verplichtingen aan den Staat, terwijl wetsontwerpen betreffende den aanleg van een spoorweg naar het Lawagebied in gereedheid gebracht werden.

In de Toelichting op de Nota van Wijzigingen op de begr. 1911 kwam nog eens de Fransche Kabelmaatschappij ter sprake. De aan de Compagnie Française des Cables Télégraphiques op 18 Sept. 1889 voor den tijd van 60 jaren verleende concessie bepaalde, dat gedurende 20 jaren de Maatschappij een subsidie zou genieten van *f* 24.000 per jaar (zie blz. 23); zij had echter medegedeeld, dat zij niet in staat was, zonder subsidie (die thans immers afliep) de verbinding tusschen Paramaribo en Cayenne in stand te houden, evenmin als die tusschen Paramaribo en Fort-de-France, en dat zij zich dus genoodzaakt zou zien de kabels op te nemen. Door het Gouvernement werd overwogen het tot stand brengen van een draadlooze verbinding met Demerara of Trinidad; in afwachting van een beslissing dienaangaande werd door den Gouverneur voorgesteld, het subsidie voorloopig te blijven uitkeeren. Dienovereenkomstig werd besloten.

Bij de behandeling der begr. 1915 werd de vraag gesteld (V.V.II.) of een concessie verleend was voor een verbinding van Paramaribo met Albina ten deele over land, in verband met de verbinding te water met de Boven-Cottica. Hierop werd door den Minister bevestigend geantwoord (A.) onder mededeeling, dat de concessie verleend was voor den tijd van 25 jaar en dat de gemeenschap zou geschieden door stoom- of motorbooten van Paramaribo tot Wanemoffo en te land door middel van een tram tusschen Wanemoffo en Albina; de exploitatie had evenwel nog geen aanvang geno-

men en de concessievoorwaarden waren den Minister onbekend.

17. Coronie. — Omtrent dit vruchtbare en vroeger bloeiende kustdistrict werd bij de behandeling der begr. voor 1900 door Pyttersen opgemerkt (II p. 985) dat het door zijn isolement, tengevolge van aanslibbing van de kust, met ondergang bedreigd werd. Door den directeur der West-Indische nijverheids-onderneming Coronie en 97 anderen werd aangedrongen op den aanleg van een stoomtram van Paramaribo naar Totness en Nickerie, teneinde zoodoende het isolement op te heffen. Door den Minister werd hierop aan de Kamer medegedeeld, dat door den Gouverneur een commissie was ingesteld om een onderzoek in te stellen naar verbetering der gemeenschap van Coronie met de buitenwereld. Het tot stand brengen van zoodanige gemeenschap zou echter (II p. 987) millioenen kosten, terwijl de productie van Coronie daarvoor te gering was. Deze bestond immers voornamelijk uit een 35.000 K.G. cacao en eenige honderdduizenden klappers. Voorts zou het moeilijk zijn om aan arbeidskrachten te komen. Naar 's Ministers meening moest niet te veel werk ineens worden geëntameerd; reeds was men bezig met de uitvoering van productieve werken aan de Saramacca. Bij de begr. voor 1901 (T.) heette het, dat na kennisneming van het rapport der desbetreffende commissie geen groote uitgaven aan verbetering der communicatie met Coronie mochten worden besteed, daar de productie van het district uitermate gering was, en het zeer onzeker was of de productie ook maar eenigszins geëvenredigd zou worden aan de kosten. Een verordening op het openhouden der loozingskanalen zou allicht helpen, doch volgens het Voorl. Versl. werd daarvan weinig heil verwacht; het verlangen werd te kennen gegeven naar meer rechtstreeksche verkeersmiddelen en een tramverbinding; dit laatste werd evenwel door andere leden financieel onmogelijk geacht. Het denkbeeld tot aanschaffing van een stoommodderploeg werd aan de hand gedaan, doch de Minister bleek niet van meening te veranderen (A.). Andermaal werd, bij de behandeling der begr. voor 1902, door v. Kol (II p. 826) aangedrongen op ingrijpen door de Regeering om verbetering te brengen in de verkeersmiddelen, doch uit het V.V. II der begr. voor 1904 bleek dat de communicatie met Coronie nog net even slecht was en dat het district volgens sommigen een wissen ondergang tegemoet ging. In de M. v. A. op dat V. V. werd door den Minister het denkbeeld geopperd, om de communicatie tot stand te brengen door verbetering van de waterwegen van

de Suriname naar de Coppename langs de Berfeld Creek en de Coesewijne, en hij zou dit plan aan het oordeel van den Gouverneur onderwerpen.

18. Credietinstellingen. — Bij de behandeling der begrooting voor 1898 in de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck voorgesteld (p. 241) de oprichting van een bank (met gegarandeerde pandbrieven) uitsluitend tot steun der cacao- en koffiecultuur. Minister Cremer achtte het risico echter te groot (p. 245) vooral waar het gold cultures als cacao en koffie. In de M. v. T. begr. 1907 werd melding gemaakt van de pogingen die in enkele districten door het particulier initiatief werden aangewend om te geraken tot de oprichting van landbouwcredietbanken; reeds waren er twee (systeem Raiffeisen) opgericht. In het V.V. II werd hiermede levendige instemming betuigd. Het blijkt dat deze beweging in zeker opzicht slaagde. Immers deelde Minister Idenburg in zijn M. v. A. begr. 1909 mede, dat er in Suriname in het geheel zes landbouwleenbanken bestonden, nl. te Nieuw Nickerie, Ephrata, Nieuw Amsterdam, Combé, Groningen en Domburg; te Coronie was een volksbank tot stand gekomen, echter zonder het beginsel van solidaire aansprakelijkheid der leden. De grootte der kapitalen dier verschillende banken was den Minister onbekend; zij werden grootendeels verkregen uit renteloze voorschotten van het Gouvernement en uit de spaarpenningen der leden. Aan de volksbank te Coronie was door het Gouvernement geen renteloos voorschot verleend. Het was gebleken, dat de resultaten der banken gunstig waren.

In verband met de meermalen ter sprake gebrachte oprichting van een centrale landbouwbank werd in de M. v. T. op de Wijziging en Verhooging der begr. 1912 medegedeeld, dat de Suriname Commissie als volgt de taak van een zoodanige bank omschreef:

1e. het grondcrediet in de Kolonie te organiseeren voor gebouwde en ongebouwde eigendommen; 2e. voorschotten te verleenen op korten termijn aan den grooten landbouw, den handel, de nijverheid en coöperatieve vereenigingen voor den kleinen landbouw; 3e. voorschotten te verleenen aan waterschappen en andere zelfbesturen en aan vereenigingen, in het leven te roepen ten behoeve van woningbouw; 4e. op te treden als centrale bank voor verschillende coöperatieve leenbanken; 5e. gelden op te nemen in den vorm van rentegevende obligatiën en deposito's. Het kapitaal dier bank diende gesteld te worden op 1 à $1^1/_2$ millioen. Met het oog op het risico zou

het Gouvernement verschillende faciliteiten moeten verleenen aan de particuliere beleggers. Minister de Waal Malefijt betuigde zijn sympathie voor het plan, en stelde voor al dadelijk voor eventueelen steun te bestemmen het bedrag, dat van het in verband met de liquidatie der bacovencultuur (zie hoofdst. 5) uitgetrokken bedrag van ƒ 30.000 zou overblijven. De Rotterdamsche Bankvereeniging te Rotterdam, de Surinaamsche Boschexploitatie Maatschappij te Amsterdam en de firma Weise & Co. te Rotterdam hadden zich, naar de Minister mededeelde, verbonden om tot de oprichting van een cultuurbank in Suriname mede te werken door de garantie op zich te nemen voor de plaatsing van 1 millioen preferente aandeelen. Hier scheen inderdaad reden tot juichen. Doch weldra vertoonden zich zeer donkere wolken. Bij de behandeling van Hoofdstuk XI der Staatsbegrooting voor 1913 (Departement van Koloniën) werd door Minister de Waal Malefijt medegedeeld (II 23 Jan. 1913, p. 1951), dat hij dien morgen een schrijven ontvangen had van de Rotterdamsche Bankvereeniging, waarin zij naar aanleiding der discussie in de Kamer over de West-Indische Cultuurbank zich verplicht verklaarde, den Minister te verzoeken, haar te ontslaan van haar bereidverklaring tot medewerking aan de oprichting van die bank, omdat het beleid der cultuurbank blijkbaar dermate aan voortdurende publieke kritiek en aan chicanes over den omvang en den aard van haar werkkring zou zijn blootgesteld (dat had betrekking op de hier na te vermelden motie de Meester), dat een behoorlijke en gezonde ontwikkeling der bank volstrekt onmogelijk moest worden geacht. De motie de Meester luidde, dat „de Kamer, van oordeel dat de voorgestelde cultuurbank voor West-Indië geen voldoenden waarborg biedt, dat zij allereerst en allermeest zal zijn een instelling, die aan den grooten en kleinen landbouw ten goede zal komen; van oordeel, dat duidelijker behoort te blijken dat op het octrooi van de Surinaamsche Bank geen inbreuk wordt gemaakt", enz. Deze motie was met 50 tegen 20 stemmen aangenomen, hetgeen beteekende, dat de behandeling van het wetsontwerp betreffende de cultuurbank was verdaagd. Dit plan was dus voor den eersten tijd van de baan.

Bij de behandeling der begr. 1914 werd door v. Vollenhoven (II 16 Jan. 1914 p. 1277) aangedrongen op aaneensluiting der plantages bij credietinstellingen, evenals dit in Oost-Indië geschiedde, waardoor ook betere waarborgen voor hen, die hun kapitaal in de ondernemingen wilden steken, verkregen zouden worden. Hij bepleitte met

nadruk de oprichting van een dergelijke credietinstelling, aanvankelijk met steun der Regeering. Aan de hand van de verklaarde dividenden toonde hij aan, dat de Surinaamsche Bank niet bepaald te lijden gehad zou hebben van de oprichting van een andere bank (nl. de door de Kamer verworpen credietinstelling). In het V.V. II. begr. 1915 werd het denkbeeld geopperd om, „nu eerstdaags het octrooi van de Surinaamsche Bank zou eindigen", bij de onderhandelingen inzake het nieuwe octrooi te trachten tot overeenstemming te geraken over een wijze van credietverleening door deze bank aan den landbouw, met steun van het Gouvernement; van andere zijde werd echter betoogd, dat de combinatie van circulatiebank en landbouwcredietbank in één instelling niet wenschelijk was; misschien ware het 't beste, om een afzonderlijke landbouwbank te stellen onder de directie der Surinaamsche Bank. In zijn M. v. A. verklaarde de Minister, dat naar een bevredigende oplossing gezocht werd, doch dat terzake nog geen beslissing genomen was; intusschen kon de Surinaamsche Bank, door haar bevoegdheid tot verleening van eerste hypotheken op onroerende goederen (plantages) reeds eenigermate tegemoet komen aan de behoefte aan landbouwcrediet. Fock was van meening (II 17 Dec. 1914 p. 403) dat de Minister alles in het werk moest stellen om een behoorlijke credietinstelling te verkrijgen ten behoeve van den landbouw.

In het V.V. II begr. 1916 werd door sommige leden met leedwezen in de begrooting gemist een mededeeling over de oprichting eener cultuurbank; andermaal werd betoogd, dat er groote behoefte bestond aan landbouwcrediet. Door den Minister werd hierop geantwoord (A.) dat na de verworpen voorstellen van Minister de Waal Malefijt betreffende de oprichting eener cultuurbank ter verschaffing van landbouwcrediet geen nieuwe plannen dienaangaande ontvangen waren. Volgens Kleerekoper (II 28 Dec. 1915 p. 931) was hetgeen thans geschiedde t.o. van de kleine landbouwcredieten niets anders dan filantropische werkverschaffing; wat het moest zijn was, volgens hem, het organiseeren van kleinen landbouw met een socialen opzet en een centraal systeem. Vol teleurstelling werd door Fock opgemerkt (II p. 933) dat van een cultuurbank, waaraan de Kolonie zoo dringend behoefte heeft, niets meer gehoord was. Men had alles in het werk moeten stellen om die tot stand te brengen, in het belang zoowel van den grooten als van den kleinen landbouw.

In het V. V. II. begr. 1917 werd nogmaals gezegd, dat een behoorlijk landbouwcrediet diende te worden ingericht en het stich-

ten van coöperatieve ondernemingen bevorderd. Bij de openbare behandeling in de II Kamer zeide Patijn (1 Maart 1917 p. 1849), dat in het octrooivernieuwingsontwerp der Surinaamsche Bank geen voorschrift gegeven werd voor die instelling om het landbouwcrediet op zoodanige wijze te organiseeren, dat het aan de behoeften der Kolonie tegemoet kwam; en inmiddels bleef de zaak van het landbouwcrediet „in wijde zakken". In antwoord hierop werd door Minister Pleyte (II p. 1853) medegedeeld, dat aangezien bij de Kol. Staten ernstige bezwaren bestonden tegen het nieuwe octrooi, dit met een jaar ongewijzigd verlengd zou worden; de zaak was dus nog hangende. Bij den Minister was voorts de vraag gerezen, of de combinatie wel gelukkig zou zijn van een geriskeerde onderneming als de landbouwbank met de Surinaamsche Bank, welke laatste immers een groote mate van degelijkheid bij haar beleggingen zou moeten betrachten. Hij zou de zaak „in ernstige overweging nemen". Door Patijn werd inzake het octrooi een motie voorgesteld (II p. 1860), waarin de Kamer verklaarde van oordeel te zijn, dat het octrooi der Surinaamsche Bank niet moest worden vernieuwd, voordat de organisatie van een voldoend landbouwcrediet voor Suriname zou zijn verzekerd. Deze motie werd aangenomen.

Tot op dezen dag heeft Suriname geen behoorlijk landbouwcrediet!

19. Creolen. — De gewone beteekenis van dit woord is: de blanke bewoners van West-Indië (en Zuid-Amerika), aldaar geboren uit Europeesche ouders. In de Kolonie heet echter Creool al wat er geboren is, mensch of huisdier.

Bij de behandeling der begrooting voor 1903 gaf v. Kol als zijn meening te kennen (II 24 Dec. 1902 p. 879) dat meer vestigingsplaatsen voor de Creolen dienden te worden ingepolderd om hun gronden ter bearbeiding te verschaffen. Sedert dien zijn er heel wat vestigingsplaatsen tot stand gekomen (zie hoofdstuk 88 Vestigingsplaatsen).

20. Decentralisatie. — Aangezien dit onderwerp uit den aard der zaak in nauw verband staat met de instelling van gemeenteraden, is het niet altijd volkomen mogelijk gebleken, deze onderwerpen geheel en al uit elkander te houden, zoodat dit hoofdstuk dient te worden gelezen in verband met dat over Gemeenteraden (28).

In het V. V. II begr. 1898 werd de wenschelijkheid betoogd van

toekenning van plaatselijk zelfbestuur aan Paramaribo, onder controle van het Gouvernement. Bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van het Regeerings-Reglement werd door v. Kol de vraag gesteld (II 14 Nov. 1900 p. 295) waar het streven naar decentralisatie bleef (zie hoofdst. 68 Regeerings-Reglement), 1e in de verhouding van de Kolonie tot het moederland en 2e. in de instelling van plaatselijke besturen. Wat punt 1 betrof was in bedoeld wetsontwerp eer achter- dan vooruitgang te zien, meende hij, daar immers een steeds toenemende inmenging van het moederland viel waar te nemen. Sedert jaren was de noodzakelijkheid der oprichting van plaatselijke besturen gevoeld. Minister Cremer verklaarde echter (II p. 302) dat in de Kolonie zelf nog niet zoozeer de behoefte aan gemeentebesturen gevoeld werd. Van de Kol. Staten viel, volgens v. Kol (II p. 305), geen medewerking naar decentralisatie te verwachten, omdat de leden dier Staten niet voortkwamen uit de keuze der bevolking, doch door de Regeering benoemd werden en gedeeltelijk voortkwamen uit een zéér bekrompen kiesrecht. Te zamen hadden zij de macht in handen. Met betrekking tot een opmerking aangaande „familieregeering" werd door Minister Cremer in 't midden gebracht, dat bloedverwantschap of zwagerschap in den derden graad tusschen den Gouverneur en de Kol. Staten, en hetzelfde in den tweeden graad tusschen de leden onderling ongeoorloofd was.

In het V.V. II. begr. 1905 werd wederom aangedrongen op verdeeling der Kolonie in gemeenten, opdat geen posten voor zuiver plaatselijke behoeften meer op de koloniale begrooting zouden komen. Het V.V. II. begr. 1909 bevatte hetzelfde argument, terwijl daarin tevens werd gezegd, dat decentralisatie zou dienen als een middel tot bezuiniging (zie hoofdst. 10). Zij zou moeten bestaan in toekenning van meer macht aan de districtsbesturen, met medezeggenschap der bevolking en instelling van gemeenten. In de M. v. A. heette het, dat de Gouverneur „van plan was" de decentralisatie ter hand te nemen. Ook Idenburg was er een voorstander van, doch niet van een plaatselijk bestuur van Paramaribo, daar dat te duur zou uitkomen met het oog op de dubbele administratie. Bij de behandeling der begr. 1915 zeide Fock (II 17 Dec. 1914 p. 402) met betrekking tot een desbetreffende uitlating van den Minister: „Volgens den Minister verdraagt vergrooting der koloniale autonomie in verband met een door de Suriname Commissie aanbevolen splitsing van de begrooting zich niet met het beginsel van art. 61 1e lid der Grondwet; deze mededeeling is onverwacht, en ook lijkt mij daardoor het geheele werk van de

Suriname Commissie zoowat ten doode opgeschreven. Van de voorstellen dier Commissie (welke thans 4 jaar oud zijn) is nog absoluut niets verwezenlijkt, en nu komt eindelijk de mededeeling van dezen Minister, dat een der grondzuilen van die voorstellen in strijd is met de G. W.; dit is een treurig resultaat". Hij verklaarde, er geen „in strijd met de G. W." in te kunnen zien. (art. 61 al. 1 G. W. luidt: De Koning heeft het opperbestuur over de Koloniën). Het voorstel betrof nl. de veranderde vaststelling der begrooting, d. w. z. betaling van een deel der uitgaven door het moederland en vaststelling van de begrooting voor dat deel door de wetgevende macht in Nederland (zonder eenige medewerking van den Gouverneur en de Kol. Staten), en de eigenlijke koloniale uitgaven, geheel door de Kolonie te betalen en vast te stellen door den Gouverneur en de Kol. Staten (zonder de wetgevende macht in Nederland). Echter erkende de commissie uitdrukkelijk het recht van veto van den Koning.

Bij de behandeling der begr. 1916 werd door v. Kol (I. 7 Mrt. 1916 p. 314) de aandacht gevestigd op het feit, dat er sedert 1909 een ontwerp verordening bestond op het instellen van plaatselijke besturen; en nu zeide de Minister in zijn M. v. A. van het vorige jaar, „dat die ontwerp verordening nog in beraad was"; wij zijn alweer twaalf maanden verder en hooren er niets meer van, besloot v. Kol, wiens vertrouwen in Regeeringsvoortvarendheid eenigszins geschokt scheen.

In antwoord op het V. V. II begr. 1917, waarin wederom een balletje opgegooid werd omtrent decentralisatie, luidde het desbetreffende gedeelte van de M. v. A.: „Reeds sedert eenigen tijd is doorvoering van decentralisatie in het Bestuur in Suriname in overweging(!) en zelfs(!) op kleine schaal in toepassing; op 1 April 1911 is in werking getreden een verordening houdende regelen tot verzekering van de gemeenschappelijke belangen der belanghebbenden bij de aan de Sawmill Creek gelegen gronden; in dezelfde richting gaat de weldra af te kondigen verordening houdende regelen tot verzekering van de gemeenschappelijke belangen van de belanghebbenden bij de in Coronie gelegen plantage-polders; ook is men reeds geruimen tijd bedacht geweest op het instellen van Gemeentebesturen (8 Mei 1909 werd door Gouverneur Fock een ontwerp verordening ingediend bij de Kol. Staten tot dit doel, hetwelk 10 Aug. 1916 door Gouv. v. Asbeck door een nieuw vervangen is)". Na lezing van dit antwoord in verband met al hetgeen er te doen is geweest over de decentralisatie kan men bezwaarlijk zeggen, dat er in die richting door de Regeering veel tot stand gebracht is.

21. Defensie. — Dat er op dit gebied in Suriname nauwelijks meer dan het woord aanwezig was bleek maar al te duidelijk bij de behandeling der begr. voor 1897, toen Cremer (II. p. 611/612) mededeelde dat het rapport van luit.-kolonel Van Hoogstraten, inspecteur der weermiddelen, was „een treurig beeld van de mate van bescherming welke men in geval van nood van die troepen te verwachten heeft"; het was zelfs zoo, dat de Minister het niet raadzaam vond in 's lands belang het rapport in zijn onderdeelen te bespreken. Alles was even ongelukkig ingericht. De eenige uitzondering was het militaire hospitaal op Curaçao. In verband met een en ander overwoog de Regeering de reorganisatie der militaire bezetting.

Cremer stelde voor de instelling van een flinke gewapende-politiemacht, in hoofdzaak in het land zelf te recruteeren, en voor de verdediging der Kolonie tegen een buitenlandschen vijand te steunen op de marine. Dit denkbeeld vond ook in de Eerste Kamer instemming, en Minister Bergsma verklaarde, het te zullen overwegen. Ook een ander deel van de „weermacht", nl. de schutterij te Paramaribo, werd van weinig nut geacht, en de vraag werd gesteld (begr. 1899, V.V. II) of de belangrijke kosten wel gerechtvaardigd waren; geoefend werd er door de schutterij heel weinig; zij toonde meer te voelen voor muziekuitvoeringen. In de M. v. A. werd evenwel een beschermende muur om de schutterij-stelling opgetrokken in den vorm van het 2de lid van art. 154 van het Regeerings-Reglement, hetwelk een imperatief voorschrift bevat tengevolge waarvan opheffing van de schutterij een onmogelijkheid is. In het V. V. II der begr. 1906 werd andermaal aangedrongen op afschaffing der „waardelooze schutterij" te Paramaribo, waarvan de kosten bijna ƒ 7.000 per jaar beliepen, doch de Minister verklaarde (A.) dat een en ander verband hield met de oplossing van het aanhangige vraagstuk betreffende bestendiging of reorganisatie der bezetting. Dienaangaande was dus toen nog steeds niets beslist. Inmiddels werd terzelfder tijd aangedrongen (V. V. II) op openbaarmaking van het rapport der commissie van defensie, welk rapport reeds anderhalf jaar geleden was uitgebracht.

In de Nota van Wijziging op de begr. voor 1907 ontraadde de nieuwe Gouverneur (Idenburg) beslist de algeheele opheffing der militaire bezetting, doch achtte inkrimping mogelijk, waardoor plm. ƒ 64.000 bespaard zou worden; in verband hiermede zouden verschillende maatregelen moeten worden genomen, hoofdzakelijk betreffende de benoeming van burgerpersoneel voor posten welke tot dien tijd door militairen vervuld werden.

Bij de behandeling der begr. voor 1914 werd nog weer eens teruggekomen op de schutterij; in zijn M. v. A. verklaarde de Minister, dat een nieuwe schutterij-verordening in bewerking was, en dat gehoopt werd dat aldus van de schutterij een instelling gemaakt zou worden, welke meer dan thans aan haar doel beantwoordde; de Minister was inmiddels evenwel met den Gouverneur in overleg getreden omtrent afschaffing; dienaangaande is niets meer vernomen.

22. Departementen van Algemeen Bestuur. — Art. 29 van het Regeerings-Reglement van Suriname bepaalt, dat de Gouverneur, met inachtneming van de voorschriften van die wet, in naam en als vertegenwoordiger des Konings de Kolonie bestuurt en aldaar met de uitvoerende macht is bekleed. In de uitvoering van zijn bestuurstaak wordt hij volgens de bedoeling van art. 19 van het R. R. bijgestaan door hoofdambtenaren, die met het beleid der Afdeeling van Algemeen Bestuur belast zijn. Men noemt hen gewoonlijk Departementschefs. Zij zijn: de Procureur-Generaal, de Administrateur van Financiën, de Agent-Generaal van het Immigratie Departement, de Inspecteur voor het Onderwijs, de Directeur van den Landbouw, de Geneeskundige Inspecteur en de Directeur van het Departement van Openbare Werken en Verkeer. Tot de Departementschefs worden ook gerekend de Gouvernements-Secretaris, hoewel deze geen bepaalden tak van dienst beheerscht, en de Commandant der Troepen. De meeste van deze Departementen zijn ontstaan onder de werking van het vigeerende Regeerings-Reglement, dus na 1865. (Encycl. v. W. I.)

23. Drankmisbruik. — Voornamelijk komt dit voor onder de Indianen en Boschnegers (zie hoofdst. 38 en 11) en bij de behandeling der begrooting voor 1907 werd er (V. V. II.) op aangedrongen, dat de Regeering maatregelen zou nemen tot tegengang van het drankmisbruik, ter voorkoming van de groote sterfte onder de Indianen.

24. Drinkwater Paramaribo. — Door v. Kol werd de toestand gequalificeerd als zeer slecht (begr. 1903, II 24 Dec. 1902 p. 883), daar $^4/_5$ van de putten onbruikbaar waren of voor de gezondheid schadelijk water leverden; hij wenschte te zien nagegaan of het mogelijk was arthesische putten te boren. Deze aangelegenheid verdronk echter jammerlijk, en moest wederom door v. Kol worden opgevischt (begr. 1907, II 27 Nov. 1906 p. 508). Bij de behandeling

van de volgende begrooting werd door den Minister medegedeeld (T.) dat een voorstel aanhangig gemaakt was tot verbetering der drinkwatervoorziening, hetgeen echter nog in de verste verte niet beteekende dat verbetering spoedig te wachten was. Immers, bij de begr. 1911 werd (V.V. II.) andermaal krachtig aangedrongen op „afdoende verbetering in de drinkwatervoorziening", en in het Voorl. Versl. van de begr. voor 1917 (dus zes jaar later) staat de volgende zinsnede: „Enkele leden drongen er op aan, dat niet langer zou worden gewacht met pogingen om te Paramaribo arthesisch water te verkrijgen". Hetzelfde als waarop 14 jaren tevoren werd aangedrongen!

25. Economische toestanden. — Dit hoofdstuk is zoo nauw verwant met velen der andere hoofdstukken en is van zoo algemeenen aard, dat men het in zekeren zin de stammoeder zou kunnen noemen. Een gelijke belangrijkheid moet uit den aard der zaak worworden toegekend aan het hoofdstuk Financiën. En deze twee grijpen veelal zoozeer in elkander, dat een juiste en nauwkeurige afpaling dezer onderwerpen niet steeds mogelijk bleek.

Hetgeen er in de tijdruimte van de twintig jaren waarover dit boek loopt, in het Parlement gezegd is in verband met de economische toestanden van Suriname vormt een op en neer gaande lijn. Er zijn stemmen vernomen die getuigden van een onverwoestbaar optimisme, terwijl in andere een toon van hopeloos pessimisme weerklonk.

Bij de behandeling der begrooting voor 1898 werd met genoegen geconstateerd (V. V. II) dat de algemeene toestand wees op vooruitgang. Ook in het V. V. van de Commissie v. Rapporteurs der Kol. Staten werd dit gezegd. Er viel een stijging van de koloniale middelen aan te wijzen, en hieruit bleek volgens eenigen de juistheid van de stelling, dat men aan de Kolonie geven moest hetgeen noodig was tot ontwikkeling van hare vele bronnen van welvaart. Anderen wenschten echter herziening van de personeele belasting voorgesteld te zien tot het doen stijgen van de eigen middelen der Kolonie. Door Minister Cremer werd in de I Kamer opgemerkt (p. 245) dat de ontwikkeling van Suriname een zèèr moeilijk vraagstuk was. Het plan bestond een commissie te benoemen om te trachten dit vraagstuk op te lossen, doch ook dit werd moeilijk en kostbaar geacht.

Bij de behandeling der begr. 1903 drong v. Kol (II 24 Dec. 1902 p. 879) in een gloedvolle rede aan op krachtige maatregelen tot verbetering der economische toestanden en het doorvoeren van ingrijpende

hervormingen. In het V. V. II begr. 1904 werd onder de middelen om de Kolonie weer eenigszins tot welvaart te brengen aanbevolen het geschikt maken van de kustlanden voor katoenindustrie (door drainage enz.), het bevorderen van de rijstcultuur, het vestigen van een landbouwcredietinstelling (zie hoofdst. 18 Credietinstellingen), het verstrekken van landbouwonderwijs en het aanleggen van proefvelden. Voorts diende het bijgeloof bestreden te worden (zie hoofdst. 54 Obia-mannen en 95 Winti-dans), de speelzucht beperkt te worden en bij de Javanen in Suriname het opiumkwaad te worden tegengegaan (zie hoofdst. 58 Opiumverbod).

Een hoopvolle toon sprak uit de woorden van Idenburg na zijn aftreden als Gouverneur van Suriname, toen hij (begr. 1909, A. II) verklaarde dat hij de Kolonie verlaten had met de overtuiging dat zij bezig was zich te herstellen van de malaise, grootendeels tengevolge van de bacovencultuur (zie hoofdst. 5); de landbouw was aan het herleven, en de toekomst mocht met vertrouwen worden tegemoet gezien, wanneer de groote en de kleine landbouw zich niet te zeer van een enkele cultuur afhankelijk maakten; bevordering der emigratie bleef zeer gewenscht. De rots, waarop Idenburg bouwde, nl. de bacovencultuur, bleek helaas maar al te spoedig van leem te zijn; de rampen en tegenspoeden der bacovencultuur zijn onder het hoofdstuk van dien naam uitvoerig behandeld.

In het V. V. II begr. 1912 werd melding gemaakt van het feit, dat door de Suriname Commissie in Sept. aan den Minister een uitvoerig rapport was uitgebracht, hetwelk ook talrijke voorstellen bevatte. In zijn M. v. A. zeide Minister de Waal Malefijt, dat naar zijn meening van die voorstellen 't eerst in aanmerking kwamen die betreffende opheffing der militaire bezetting, uitbreiding en reorganisatie der politie, reorganisatie van het landbouwdepartement, herziening van de verhouding tusschen de Gouvernementssecretarie en de Departementen, het opmaken van een plan voor den aanleg van wegen, herziening van het tarief van werktaken en loonen en instelling van een centraal waterschapsbestuur, of, meer algemeen: van een Raad van Toezicht op de plaatselijke besturen. Van Vuuren verklaarde zich een groot bewonderaar van het werk der Commissie (II 22 Dec. 1911 p. 1627), doch wenschte het te beschouwen met kalme zakelijkheid en nuchterheid, daarbij herinnerend aan het destijds met gejuich aangevangen werk tot uitvoering van het plan tot aanleg van den Lawaspoorweg en de met blijde opgewondenheid begonnen bacovencultuur, twee zaken, die niet met de

noodige kalmte beschouwd waren en op een failure waren uitgeloopen; de verantwoordelijke personen waren resp. Lely en Idenburg.

Bij de behandeling der begr. 1914 verklaarde Fock (II 16 Jan. 1914 p. 1270) dat hij de vaste overtuiging had, dat zoo het Opperbestuur hier te lande een goed beleid voerde en het kapitaal in Nederland meer bereid was zich voor den landbouw in de Kolonie beschikbaar te stellen, de Kolonie tot bloei zou kunnen geraken; doch men moest niet steeds halverwege blijven steken wanneer zich financieele tegenvallers voordeden, en het Opperbestuur moest zorgen, dat de Gouverneur bekwame en geschikte hoofdambtenaren had. Hetgeen spr. opmerkte omtrent de „financieele tegenvallers" en het „halverwege blijven steken" had betrekking op de bacovencultuur. Hij wees er bij deze gelegenheid op (p. 1271) dat het rapport der Suriname Commissie, dat toen 2½ jaar oud was, nog geen enkel resultaat had opgeleverd; er was niets aan gedaan.

Bij de openbare behandeling der begr. 1916 werd door Kleerekoper (II 28 Dec. 1915 p. 928) een felle kritiek geoefend op Minister Pleyte, die niets voor de Kolonie gedaan had en voortgegaan was met een stelsel van rompslomp en bureaucratie, zonder de geringste orde, en Fock verklaarde (II p. 933) dat de Minister zich in het geheel niets aan Suriname liet gelegen liggen, en in alles slechts „het plan-Idenburg" (zie hoofdst. 36 en 27) voor oogen had. Zelden heeft een Minister van Koloniën zulke harde noten te kraken gehad als bij die gelegenheid. Onder de afzonderlijke hoofdstukken zal dit nog nader blijken.

26. Eeredienst. — Er zijn weinig onderwerpen, waarbij tijdens de behandeling der begrootingen voor Suriname het woord „partijpolitiek" zoo vaak in den mond genomen is als bij de bespreking van posten ten behoeve van Eeredienst, en dit ligt dan ook wel in de rede. Het al of niet verleenen van subsidiën en de grootte daarvan vormde menigmaal een punt van wrijving.

In het V. V. II. begr. 1897 werd door eenige leden bezorgdheid geuit over het steeds klimmende bedrag aan subsidiën voor de godsdienstige gemeenten. Onder de strijdkreet „Bezuinigen" werd in het V. V. II begr. 1901 wederom door eenige leden te velde getrokken tegen de subsidiën voor Eeredienst, doch de Minister verklaarde (A.), dat in verband met het zielental der godsdienstige gemeenten bezuiniging op dit hoofd onmogelijk was.

Bij de behandeling der begr. 1905 werd het betreurd (V.V.II.) dat

de predikanten, godsdienstleeraren enz. hun traktementen genoten uit de koloniale kas, hetgeen in strijd geacht werd met het beginsel van de scheiding van kerk en staat. Idenburg verklaarde zich (A.) in beginsel niet voor geldelijke bemoeienis van den Staat met de belangen van den Eeredienst. Het verzoek van de Evangelische Broeder Gemeente (zie hoofdst. 94 Zending) tot verhooging van haar subsidie moest echter uit een practisch oogpunt beschouwd worden; indien nl. niet de E. B. G. de geestelijke zorg voor 27.000 zielen op zich genomen had, zou reeds lang een belangrijke verhooging van het bedrag voor de bezoldiging der geestelijken hebben moeten plaats vinden.

Van Vuuren verklaarde (begr. 1909, II 23 Nov. 1908 p. 649) dat hij met leedwezen de beslissing van de Kol. Staten gezien had, waarbij zij de geringe verhooging van het subsidie voor de kerkgenootschappen geschrapt hadden, ofschoon in de laatste 46 jaar het aantal lidmaten der katholieke gemeente gestegen was van 3000 tot ruim vijf maal zooveel, en het aantal geestelijken van 6 tot tusschen de 25 en 30. Spr. vergeleek hierbij het subsidie van andere gemeenten en noemde den eisch van den apostolisch vicaris inzake het subsidie zeer bescheiden. Van Kol was het met de geheele zienswijze van Van Vuuren niet eens, en betichtte hem ervan (II p. 651) dat hij zich te veel plaatste op een commercieel standpunt en zich liet leiden door concurrentiegeest.

In het V. V. II. begr. 1911 werd wederom met kracht aangedrongen op verhooging van het aantal van Gouvernementswege bezoldigde R. K. priesters; andermaal werd er op gewezen, dat er sinds 1890 niet minder dan 20 nieuwe R. K. kerken waren gebouwd en op 60 nieuwe plaatsen godsdienstoefeningen plachten te worden gehouden. Door Minister de Waal Malefijt werd hierop ten antwoord gegeven (A.) dat hij een en ander in overweging genomen zou hebben, indien de zeer ernstige crisis (de bacovencultuur, zie hoofdst. 5) zich niet had voorgedaan.

In de M. v. T. begr. 1912 werd aan v. Vuuren een, zij het dan ook geringe, voldoening geschonken. Er werden traktementen uitgetrokken voor twee R.K. geestelijken méér dan tot dien tijd uit de koloniale kas bezoldigd werden. Bij de behandeling der begrooting 1913 werd er door v. Vlijmen op aangedrongen (II 23 Jan. 1913 p. 1966) dat de salarieering van nog een R. K. geestelijke zou geschieden door het Gouvernement, doch dit verklaarde Minister de Waal Malefijt te zijn ònmogelijk in verband met den financieelen toestand der Kolonie.

27. Financiën.

a. Begrootingen. Over de late indiening der begrootingen voor Suriname en Curaçao bij de Staten-Generaal is herhaalde malen geklaagd. In het V. V. II. begr. 1903 werd het een ongewenschte toestand genoemd, dat de behandeling van belangrijke begrootingen als die voor Suriname en Curaçao niet kon geschieden met den ernst en aandacht die zij verdienden, vanwege de late indiening, welke voortsproot uit de bepaling in het Regeerings-Reglement, volgens welke de begrooting werd aangeboden in de vergadering der Kol. Staten die op den 2en Dinsdag in Mei geopend werd; gevraagd werd om wijziging te brengen in die tijdsbepaling. Het gevolg was, dat met algemeene stemmen besloten werd tot wijziging van art. 109 R.R. in dien zin, dat in de Kolonie de vaststelling der begr. vroeger zou geschieden.

Het spreekt vanzelf, dat veel van hetgeen betrekking heeft op het financieele gedeelte der begrooting, behandeld is onder dat gedeelte van dit hoofdstuk, hetwelk besproken wordt onder d. Subsidiën Nederland; en die paragraaf dient alzoo te worden gelezen in verband met het hier behandelde onderdeel.

Bij de behandeling der begr. 1906 werd door v. Doorn aanbevolen (II 30 Nov. 1905 p. 292) den trant van werken te volgen, die totnogtoe bij de vaststelling der provinciale begrootingen gevolgd was, d.w.z. dat de Kolonie o.a. haar eigen bestuurskosten zou bestrijden, enz. en dat Nederland de buitengewone, productieve uitgaven zou bekostigen. Hiertegen werd door Minister Fock opgemerkt (II p. 294) dat die inrichting der provinciale begrooting was afgeschaft, en het dus niet wenschelijk was, die methode thans voor Suriname te gaan volgen.

In het V.V. II. begr. 1908 werd de wijze van samenstelling der begrooting zooals die toen was zeer geroemd; echter één punt in de financieele plannen van den Gouverneur ontmoette ernstige bedenking, nl. het voornemen om verschillende uitgaven, die volgens de Memorie „in haar aard en wezen zeer gewoon zijn, maar die, wanneer zij noodig zijn, een zeer buitengewonen last op de begrooting leggen", voortaan uit leeningen op korten termijn te bestrijden (zie b. Leeningen, onder dit hoofdstuk).

Bij de behandeling der begr. 1913 en volgende werd er den Minister van vele zijden een verwijt van gemaakt, dat hij te veel vasthield aan het plan-Idenburg (zie hoofdst. 36 en ook onder d. Subsidiën Nederland). De Minister zou een nieuw financieel plan

ontwerpen, waaraan hij bij de behandeling der begr. 1914 herinnerd werd, doch dit plan had nog steeds op zich laten wachten.

Door de Suriname Commissie was aanbevolen splitsing van de begrooting in dien zin, dat de betaling van een deel der uitgaven zou komen voor rekening van het moederland en dat de vaststelling van dat deel der begrooting zou geschieden door de wetgevende macht in Nederland (zonder eenige medewerking van den Gouverneur en de Kol. Staten), terwijl de eigenlijke koloniale uitgaven geheel door de Kolonie zouden worden gedragen, welk deel der begrooting dan zou worden vastgesteld door den Gouverneur en de Kol. Staten (zonder medewerking van de wetgevende macht in Nederland). Hoewel de Commissie uitdrukkelijk erkende het recht van veto van den Koning, achtte Minister de Waal Malefijt dit plan toch in strijd met het beginsel van art. 61 1ste lid der Grondwet. Deze mededeeling achtte Fock (begr. 1915, II 17 Dec. 1914 p. 402) „onverwacht'' en ook leek hem daardoor het geheele werk van de Suriname Commissie zoowat ten doode opgeschreven. Hij kon in het voorstel onmogelijk zien een strijdigheid met de Grondwet (het bewuste art. al. 1 zegt dat de Koning het opperbestuur over de Koloniën heeft), en hij wees bovendien op het recht van veto van de Kamer, echter zonder succes (zie ook: 20 Decentralisatie).

b. Leeningen. In 1874 was door de Kolonie Suriname een 5 % geldleening gesloten. In het V.V. II. begr. 1900 werd de vraag gesteld, of deze niet kon worden geconverteerd, waarop door den Minister werd geantwoord (A.), dat de Regeering hiertoe niet bevoegd was.

In de M. v. A. begr. 1906 werd door den Minister medegedeeld, dat goedgekeurd waren bij de wet de in de kolonie vastgestelde verordeningen tot het aangaan van een leening ten behoeve van productieve werken en spoorwegen, alsmede exploratie in het Lawagebied.

Toen door den Gouverneur was voorgesteld om verschillende uitgaven, die een buitengewonen last op de begrooting leggen, voortaan te bestrijden uit leeningen op korten termijn (zie a. Begrootingen), verklaarde Patijn (begr. 1908, II 18 Nov. 1907 p. 467) dat er ernstige bedenkingen bestonden tegen een geldleening op korten termijn, waardoor kunstmatig en tijdelijk het dekken van de uitgaven voor de bedoelde niet terugkeerende voorzieningen naar de toekomst verschoven werden; gedurende de aanvangs-

periode kreeg men de handen op financieel gebied eenigermate vrijer, doch daarna keerde de vroegere druk terug. Een tweede bezwaar was, dat door de aanvaarding van het voorstel het minder gemakkelijk zou worden de uitgaven aan te passen aan de beschikbare middelen; een derde bedenking was, dat door het nieuwe stelsel het inzicht in den financieelen toestand der Kolonie bemoeilijkt zou worden. Pierson betoogde (II p. 469) dat hij nooit beoogd had tijdelijke leeningen aan te prijzen wanneer zij van dien aard waren als die welke thans werden voorgesteld; men moest leeningen niet maken tot een regel.

Op 10 Febr. 1909 werd een wetsontwerp ingediend tot het sluiten van een leening van $4^1/_2$ millioen. In het V.V. II. werd gezegd, dat het volgens sommigen voordeeliger zou zijn, rechtstreeks ten name van Nederland te leenen onder verrekening van rente en aflossing, gelijk dit met Ned. Indië geschiedt; door anderen werd het een voordeel geacht, dat de Surinaamsche leeningen ten name der Kolonie zouden worden gesloten. Dit ontwerp werd echter nooit tot wet verheven. Op 13 Dec. 1911 werd het ingetrokken.

In verband met het wetsontwerp tot wijziging en verhooging der begr. 1912 was voor 1913 een bedrag van f 50.000 uitgetrokken, te betalen uit een leening, voor rentegarantie aan een cultuurbank. Dit werd in het V.V. II, begr. 1913 nogal praematuur geacht daar aangaande het betreffende wetsontwerp nog geen beslissing genomen was. Inderdaad bleek het praematuur te zijn, want in verband met de aanneming van de motie de Meester (zie hoofdst. 18 Credietinstellingen) werd deze post afgevoerd.

(Voor de leening ten behoeve van het Immigratiefonds zie men het volgende onderdeel: c. Immigratiefonds).

c. Immigratiefonds. In de M. v. A. begr. 1907 werd gezegd, dat een ontwerp van wet tot goedkeuring van een in de Kolonie vastgestelde verordening betreffende het aangaan van een nieuwe geldleening ten behoeve van het immigratiefonds (waaruit de overtochtskosten enz. der immigranten betaald werden) den 5 Nov. de Kamer bereikt had. De Staat zou de betaling van de rente en aflossing waarborgen. Hierdoor werd de begr. 1907 verhoogd met f 9000 voor rente der nieuwe geldleening en de daarop vallende kosten. In de M. v. T. werd gezegd, dat de leening noodig was, omdat de geldmiddelen van het fonds spoedige versterking eischten; bovendien was geld noodig voor de uitvoering der veror-

dening betreffende de bacovencultuur (zie hoofdst. 5), die den aanvoer van een groot aantal immigranten vorderde. Evenals in 1895, toen de vorige leening ten behoeve van het immigratiefonds werd goedgekeurd, stond het ook thans nog vast, dat zonder financieele hulp van het Gouvernement de planters niet zouden kunnen voorzien in de behoefte aan arbeidskrachten; in zoover was de toestand misschien gewijzigd, „dat de planters thans nog minder dan toen in staat zijn, om een grooter aandeel dan tot dusver in de kosten der immigratie te dragen".

Tegen het aangaan van de leening werd geen bezwaar gemaakt, daar het duidelijk bleek, dat zij was in het belang van de welvaart der Kolonie.

d. Subsidiën Nederland. De door het moederland te verleenen subsidiën aan de Kolonie hebben in den loop der jaren steeds een zeer belangrijk punt van bespreking gevormd in de Staten-Generaal. Voor vele leden scheen het gevraagde subsidie veelal de voornaamste, vrijwel de eenige kwestie, bij de behandeling der begrooting voor Suriname. Van de grootte van het subsidie hing de meerdere of mindere belangstelling van de Kamer t.o. van de Kolonie af. En inderdaad is het dan ook voor het moederland lang geen onverschillige zaak, hoeveel het heeft bij te dragen tot de voor de Kolonie benoodigde middelen. Het behoeft geen betoog, dat de Kamer er vaak op uit geweest is, die bijdrage zoo laag mogelijk te houden. Tengevolge daarvan is in dit boek het vrij uitvoerige hoofdstuk Bezuinigingen ontstaan.

Waar de subsidiën van het moederland om zoo te zeggen een deel vormen van de begrooting der Kolonie, is het niet altijd mogelijk gebleken, onder dit hoofdstuk Financiën de onderafdeelingen Begrootingen en Subsidiën streng uit elkander te houden.

Waar op de begrooting voor 1897 de definitieve uitgaven bedroegen f 2.263.819 en de vermoedelijke inkomsten f 2.016.738, werd van de schatkist een bijdrage gevraagd van f 247.081.

Bij de behandeling der begrooting voor 1900 werd in het V.V. II vrij algemeen de financieele toestand „niet ongunstig" genoemd. Bij de bespreking van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement zeide v. Kol (II 14 Nov. 1900, p. 305), dat nu de ontwikkeling van Suriname snel vooruitging, de tijd gekomen was om geleidelijk de subsidiën te verlagen. Hij erkende dat het eenigszins moeilijk zou zijn, doch indien de Kol. Staten wisten,

dat zij niet meer behoefden te rekenen op subsidie, zouden zij allerwegen trachten te bezuinigen. Daarvoor zouden b.v. al zoo in aanmerking komen hooge traktementen, vermindering van het te groote aantal ambtenaren, reorganisatie van het thans veel te dure krankzinnigengesticht en de lepra inrichting, enz.; ten behoeve van productieve werken zouden dan leeningen kunnen worden gesloten.

In het V.V. II begr. 1902 werd bezorgdheid geuit over het groote subsidie dat andermaal gevraagd werd van de schatkist; het bleek meer en meer, dat de hoop ijdel was dat de Kolonie spoedig de kosten van haar huishouding alleen zou kunnen dragen; verschillende maatregelen, die behoorden te worden uitgesteld, in verband met den financieelen toestand, kwamen op de begrooting voor.

Bij de behandeling der begrooting voor het daaropvolgende jaar was de bezorgdheid er vooral niet minder op. In het V.V. II werd gewezen op de jaarlijksche stijging van het nadeelig saldo, dat ditmaal ruim f 337.000 bedroeg en waarvoor de schatkist zou moeten worden aangesproken.

In de M. v. T. begr. 1905 scheen een lichtstraaltje; immers heette het daar, dat de onvermijdelijke uitgaven iets beter gedekt konden worden dan in 1904 en dat het subsidie bijna f 24.000 minder zou bedragen. De financieele verhoudingen vertoonden neiging tot geleidelijke verbetering. Het V.V. II bevatte een soort van kort overzicht der subsidiën gedurende het vijfjarig tijdvak 1863—'67; volgens die opgave bedroeg het rijkssubsidie jaarlijks gemiddeld 46.8 % van de totale uitgaven, terwijl het daarop geleidelijk daalde en in 1898—1902 gemiddeld 6.3 % bedroeg. Na 1878 (het jaar waarin de Kolonie de crisis tengevolge van de afschaffing der slavernij te boven was) valt het volgende overzicht te geven: in de 5-jaarl. perioden 1878—'82, 1883—'87, 1888—'92, 1893—'97, 1898—1902, stegen de jaarlijksche inkomsten als volgt: f 1.119.000, f 1.290.000, f 1.492.000, f 1.863.000 en f 2.174.000, dat is in een verhouding 100: 115: 133: 166: 194; de jaarlijksche uitgaven leverden de volgende cijfers: f 1.453.000, f 1.475.000, f 1.664.000, f 2.061.000 en f 2.326.000, d.i. een verhouding van 100: 102: 115: 143: 161; hetgeen op verbetering wijst. Sommige leden waren pessimistisch gestemd t.o. van de financiën in de toekomst, daar de waarde van den uitvoer in 1902 sterk achteruit ging en de groote landbouw een gevaarlijke crisis doormaakte (cacao en suiker).

In het V.V. II begr. 1906 werd de financieele toestand weinig bemoedigend genoemd; de uitgaven waren belangrijk hooger dan in

het voorafgaande jaar en de middelen aanzienlijk lager tengevolge van de cacao-crisis, die nog steeds voortduurde; het heette dat de cacaocultuur op weinig na te niet was, en indien zij geheel en al verloren ging zou dit beteekenen een zeer belangrijke daling in de inkomsten.

De begrooting voor 1907 gaf volgens het V.V. II een ongunstig economisch beeld van de Kolonie. Het subsidie bedroeg toen f 930.000, terwijl van den Staat werd geleend een bedrag van f 750.000 en van elders f 568.500 werd opgenomen; vele der voornaamste middelen en inkomsten waren onrustbarend gedaald.

Bij de openbare behandeling der begr. 1909 vestigde v. Kol er de aandacht op (II 23 Nov. 1908 p. 638) dat het gemiddelde subsidie voor de jaren 1900—1904 bedroeg f 310.000, en voor 1905—1909 f 750.000, dat was per inwoner resp. f 4.40 en f 9.90; van 1900 tot 1904 bedroegen de gewone uitgaven gemiddeld f 2.500.000 of f 37 per inwoner; van 1905 tot 1909 f 4. 500.000 of f 55 per inwoner! Hij stelde voor het voorbeeld van de Fransche regeering te volgen en tot de Kolonie te zeggen: Nu krijg je nog gedurende 10 jaar subsidie, en dan houdt het op.

In het V.V. II begr. 1910 werd er op gewezen, dat het tekort op de streng huishoudelijke uitgaven al weer gestegen was in plaats van gedaald overeenkomstig de verwachtingen van het plan-Idenburg (zie hoofdst. 36); dit plan scheen alleen in theorie goed (aldus het V.V.); vandaar dat een ander stelsel gewenscht werd waarnaar het subsidie van het moederland zou zijn te regelen. Volgens andere leden was het plan echter nog te kort in werking om het thans reeds te kunnen beoordeelen.

Bij de samenstelling der begrooting 1913 was volgens de M. v. T. vastgehouden aan het plan-Idenburg, zooals dat sedert dien gewijzigd was. Uit het V.V. II. bleek echter, dat verscheidene leden onbevredigd waren wegens dit vasthouden aan het plan-Idenburg en dat zij zich met de aangebrachte verminderingen van traktementen en toelagen kwalijk vereenigen konden. De Meester (II 23 Jan. 1913 p. 1954) achtte het verkeerd coûte qui coûte ieder jaar een van te voren vaststaand bedrag te bezuinigen; bovendien, zeide hij, was in het plan-Idenburg nooit gesproken van f 30.000 (d.i. het bedrag dat ieder jaar bezuinigd werd, of waarnaar althans getracht werd); dit was slechts het bedrag dat door den Gouverneur ad interim genoemd was.

In de M. v. T. begr. 1914 werd medegedeeld dat de totale uit-

gaven bedroegen f 7.051.799 (in 1913 f 7.294.099), waarvan f 3.187.136 betaald zou worden uit geleende gelden (tegen f3.456.395 in 1913). Ook ditmaal werd in het V.V. dezelfde klacht gehoord over het plan-Idenburg, terwijl het echter van andere zijde werd toegejuicht dat ook deze Minister er zich streng aan hield. Bij de openbare behandeling zeide Fock (II 16 Jan. 1914 p. 1272) dat hij geen enkel deugdelijk argument gelezen of gehoord had dat vóór deze eigenaardige financieele politiek zou pleiten.

In verband met het plan, de subsidiën van het moederland te doen eindigen, werd door v. Kol voorgesteld (I 20 Maart 1914 p. 489) dat de nog bestaande Surinaamsche schulden door het moederland zouden worden overgenomen, doch dat van dat oogenblik af de Kolonie zou moeten roeien met eigen riemen, dat althans de Nederlandsche Regeering voor de huishoudelijke zaken van Suriname geen steun meer zou verleenen. Er waren destijds f 40 millioen kwijt gescholden aan Oost-Indië; er zou geen bezwaar tegen bestaan om dezelfde gedragslijn te volgen tegenover Suriname.

In de M. v. T. begr. 1915 werd gesproken over een alweer hoogere subsidie; deze zou f 85.092 meer moeten bedragen dan in het voorgaande jaar en dus f 873.618 beloopen; wederom was het zg. plan-Idenburg gevolgd.

In antwoord op een desbetreffende vraag werd in de M. v. A. I Kamer medegedeeld, dat door de Nederlandsche Regeering sedert het in werking treden van het Regeerings-Reglement, d.w.z. gedurende de jaren 1866 t/m 1913, ten behoeve van Suriname de volgende bedragen waren besteed: aan subsidiën f 11.251.607; aan uitgaven ingevolge art. 107 R.R. f 9.792.198 en aan geleende gelden f 8.500.000, vormende een totaal van f 29.543.805.

Bij de openbare behandeling der begr. 1916 in de II Kamer maakte Kleerekoper Minister Pleyte een zeer ernstig verwijt van het zich vastklemmen aan het plan-Idenbrug (28 Dec. 1915 p. 929), hetwelk door den Minister tot een caricatuur was gemaakt; door geen overleg te plegen met den Gouverneur maakte de Minister het dezen bizonder moeilijk. Fock (II p. 934) kritiseerde scherp het luk-raak schrappen in de begrooting van posten die er wel degelijk in hadden behooren te blijven. Hij vond het een wonder dat de Gouverneur er het bijltje niet bij had neergelegd. Overigens was hij het geheel eens met Kleerekoper. Door de Commissie van Rapporteurs werd bij deze gelegenheid een motie voorgesteld, waarin „in geen geval kon worden goedgekeurd, dat voor Suri-

name met de buitengewone tijdsomstandigheden, waaronder de Kolonie geleden heeft en lijdt, geheel geen rekening wordt gehouden en dat op grond van het plan-Idenburg zonder overleg met den Gouverneur verschillende posten zijn geschrapt of verminderd" en waarin „de Minister wordt uitgenoodigd om overleg te plegen met den Gouverneur betreffende aangevraagde doch geschrapte posten en daarna een suppletoire begrooting voor 1916 voor te bereiden tot verhooging van die posten, waarvan bij het overleg verhooging zal noodig blijken". „Door thans aan te dringen op handhaving van het plan-Idenburg en dienovereenkomstig te handelen doet men hetzelfde als wanneer men een anemischen patient aderlaat", zeide Knobel (II 28 Dec. 1915 p. 945). Hij beval aan een breede, op commercieele basis gevestigde politiek. Voorts gaf hij nog als zijn wensch te kennen, dat aan den Gouverneur als adjudant zou worden toegevoegd een jong diplomatiek of consulair ambtenaar voor niet al te langen tijd. Bogaardt bleek eveneens slecht te spreken over de begrooting en over de roekelooze schrapping (II p. 946). Hij wees voorts op de uit de M. v. T. op te maken minder aangename verhouding van den Minister tot den Gouverneur. Het beleid van den Minister ten aanzien van Suriname was voor hem (Bogaardt) een puzzle. Ook Scheurer (II p. 946) sloot zich bij deze kritiek aan. Tegen dezen stroom van afkeurende opmerkingen trachtte de Minister ad interim Rambonnet op te roeien. Hij verklaarde (p. 948) dat met het oog op de wassende schuldenlast van Nederland tengevolge van den oorlog op de begrooting voor Suriname geschrapt moest worden; ditmaal was er hoegenaamd geen reden om het plan-Idenburg niet te handhaven. De Minister wees op de gunstiger omstandigheden in Br. Guiana, die z.i. lagen in het verschil in bestuur tusschen Suriname en Br. Guiana; er lag een groote opvoedende kracht in het werkelijk decentraliseeren; de autonomie van West-Indië was volgens hem slechts schijn, omdat zij steunen moest op geld van het moederland. Het crediet en dus ook de bestaansvoorwaarden voor een cultuurbank hielden nauw verband met de geheele bestuursgestie, en men diende dus in de eerste plaats te zorgen, dat er gezonde toestanden kwamen in Suriname. Hij moest de motie ontraden, omdat deze ontkende het goed recht van het Opperbestuur om te eischen, dat in deze moeilijke tijden meer initiatief van de Kolonie zou uitgaan om het moederland niet meer te bezwaren dan noodig was. De motie beteekende voorts (p. 945) een berusten in den tegenwoor-

digen toestand, zeide hij. „Wij hebben nu in 50 jaren f 32.000.000 uitgegeven voor Suriname, en wij zijn geen steek verder gekomen." Hij wenschte voorts alle bezoldigingen voor min of meer verantwoordelijke ambten over te brengen naar Hoofdstuk XI, zoodat nog een bedrag van f599.000 zou overblijven, dat op hoofdstuk XI zou komen als subsidie voor Suriname ten behoeve van haar economische ontwikkeling. Het moederland kreeg dan de geheele bestuursgestie in handen (welke het trouwens ook zelf betaalt) en kon dan van hier uit de noodige ambtenaren uitzenden bij wijze van detacheering naar de koloniën; op die wijze zou telkens nieuw bloed in de ambtelijke wereld van Suriname gebracht worden en zou z.i. de misstand verdwijnen, dat men een maatschappij, waar in het algemeen een slappe en futlooze geest valt te constateeren, liet beschikken over de gelden der belastingbetalers in het moederland.

Nadat de Minister duidelijk en herhaaldelijk verklaard had, dat hij volkomen bereid was om overleg met den Gouverneur te plegen over de bewuste (geschrapte) posten en zoo noodig een suppletoire begrooting voor te bereiden, werd de motie ingetrokken.

Door de Savornin Lohman (p. 956) werd het geheele beleid, door Fock e.a. verdedigd, ten sterkste afgekeurd. Hij vergeleek Suriname bij een schuldenmakenden zoon, wiens vader (de Minister) het ten slotte beu was om maar steeds voor de schulden van zoonlief op te draaien en dus de teugels eens wat straffer aanhaalde; door een zwakke moeder (dat gedeelte van de Kamer dat het met de door Fock e. a. verdedigde politiek eens was) zou dit den vader echter belet worden. „Waar de invloed van den oorlog op Suriname gering is (met 2 à 3 opcenten op de middelen is de zaak in orde) is 't de vraag — aldus Lohman — of wij ons volk moeten belasten ten behoeve van een Kolonie die te slap is om zichzelf te belasten". Door Fock en Kleerekoper werden de beweringen van Lohman weerlegd; zij betoogden, dat zij slechts getracht hadden te komen tot systematische bezuiniging.

In de I Kamer werd het „schrappen zonder mededoogen", waarbij de Minister zich beriep op het plan-Idenburg, scherp gekritiseerd door van Kol. „Het is waar — zeide hij — dat ik daarvan (van het plan-Idenburg nl.) de vader ben, maar zooals men nu doet, door tot in het dwaze vast te houden aan het plan, zou ik, al hebben we de wet op het vaderschap, van dat wicht het vaderschap moeten ontkennen, indien ik daarvan beschuldigd werd. Zooals men nu om-

springt met het plan-Idenburg, oorspronkelijk door mij verdedigd, heb ik hetzelfde gevoel als een blanke vader, die in de kraamkamer geroepen wordt en daar een negerkindje vindt". (p. 316). Hij wees voorts op al de ontberingen van Suriname tengevolge van de schrapping van ƒ 60.000 op de begrooting en sprak van kruidenierspolitiek. Voorts vestigde hij nog eens de aandacht op de onaangename verhouding tusschen het Departement en de Kol. Staten. Door Minister Pleyte werd op een en ander geantwoord (I p. 325) dat geduld en beleid betracht waren bij de besnoeiïng der begrooting.

In de M. v. T. begr. 1917 werd medegedeeld, dat de bijdrage van de schatkist voor dat jaar zou hebben te bedragen ƒ 690.282 meer dan die voor het vorige jaar en dus zou beloopen ƒ 1.619.959, wegens de raming der kosten ten behoeve van het militaire hospitaal te Paramaribo, de verlaagde middelen der raming tengevolge van den oorlogstoestand en de verhooging der uitgaven wegens prijsstijging. Volgens den Gouverneur zouden binnenkort aan de Kol. Staten voorstellen worden aangeboden tot versterking der inkomsten door belastingverhooging. De Minister was van meening, dat een bedrag van ƒ 245.000 door het moederland moest worden toegestaan ter tegemoetkoming aan de behoeften, ontstaan tengevolge van den oorlog.

Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer werd door Heeres als voorzitter van de Comm. v. Rapp. een adres van den oud-Gouverneur v. Asbeck voorgelezen (1 Maart 1917 p. 1838), waarin deze mededeelde ontslag gevraagd te hebben wegens den eisch tot strenge toepassing van het plan-Idenburg onder de tegenwoordige omstandigheden. Volgens Knobel (p. 1839) gaven de financiën een verre van verkwikkelijk beeld. De inkomsten waren veel lager, de uitgaven veel hooger dan in 1916, en het subsidie bedroeg ƒ 738.010 meer dan in 1916, dus ƒ 1.667.681. Dit achtte hij zéér bedenkelijk! Van de reden tot ontslagaanvrage kon men v. Asbeck weinig verwijt maken; immers de Kamer had zoo juist een wijziging van de begr. 1915 moeten aannemen, waarbij deze werd verhoogd met niet minder dan ƒ 249.963; het plan-Idenburg kon onmogelijk blijvend worden toegepast. Kleerekoper was van meening (II p. 1845) dat men beter deed die „papiergymnastiek" (het plan-Idenburg) maar af te schaffen. Hij hoopte, dat vanwege de Regeering een aansporing zou uitgaan tot degenen in den lande, die zulke groote kapitalen met oorlogswinst bijeen hadden gegaard, om nu eens een deel van dat in Nederland gewonnen kapitaal te gebruiken in Suriname. Door Mi-

nister Pleyte werd verklaard (II p. 1853) dat het moederland ook in de volgende jaren meer ten koste zou leggen aan de kolonie. In hoofdzaak zou het plan-Idenburg, zooals het door Patijn en de Meester geschetst was, gevolgd worden, maar ontdaan van het „leelijk aanhangsel" der laatste jaren.

Hieronder volgt een opgave van de in den loop der jaren door het moederland aan Suriname verleende subsidiën.

1867	*f*	439.387.31	1893	„	351.723.56	
1868	„	227.444.66	1894	„	75.671.—	
1869	„	391.922.03^5	1895	„	160.995.—	
1870	„	345.536.81	1896	„	264.351.12^5	
1871	„	289.726.28	1897	„	228.759.—	
1872	„	236.417.22^5	1898	„	— —	
1873	„	194.279.61^5	1899	„	142.654.—	
1874	„	319.579.65	1900	„	128.228.49	
1875	„	363.677.12	1901	„	381.413.44^5	
1876	„	448.613.75^5	1902	„	298.974.42	
1877	„	428.481.49	1903	„	344.331.59^5	
1878	„	602.401.67^5	1904	„	593.212.58^5	
1879	„	335.839.36^5	1905	„	496.082.36	
1880	„	283.117.69	1906	„	720.168.68^5	
1881	„	209.159.16	1907	„	982.300.—	
1882	„	248.426.53^5	1908	„	861.227.—	
1883	„	134.023.63^5	1909	„	837.215.10^5	
1884	„	145.894.02	1910	„	830.377.45	
1885	„	276.935.68^5	1911	„	672.837.81^5	
1886	„	241.638.97	1912	„	735.015.57	
1887	„	122.531.03^5	1913	„	869.137.—	voorl. uitkomsten.
1888	„	285.911.76	1914	„	788.526.—	
1889	„	124.951.64^5	1915	„	862.790.—	ramingen.
1890	„	6.421.83	1916	„	1.029.671.—	
1891 *)	„	174.470.35^5	1917	„	1.675.618.—	
1892	„	196.539.15	1918	„	1.811.190.—	

*) De cijfers t/m. 1891 zijn ontleend aan het proefschrift van A. J. v. d. Houven v. Oordt: „Het Regeerings-Reglement van Suriname" Leiden 1895. De schr. nam deze cijfers uit de bij de wet goedgekeurde koloniale rekeningen.

Aan dezelfde rekeningen ontleende ik de cijfers van 1892 t/m. 1912; van 1913 t/m. 1918 aan de begrootingen.

28. Gemeenteraden. — Bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van het Regeerings-Reglement werd door Minister Cremer in antwoord op een desbetreffende opmerking gezegd (II 14 Nov. 1900 p. 302) dat in de Kolonie zelf nog niet zoozeer de behoefte aan gemeentebesturen gevoeld werd (zie ook hoofdstuk 20. Decentralisatie), doch dat men volgens het R. R. geheel vrij was, die zaak bij koloniale verordening te regelen.

Door v. Vuuren en v. Kol werd er (begr. 1907, II 27 Nov. 1906 p. 506) wederom op aangedrongen dat te Paramaribo een gemeentebestuur zou worden ingesteld, en bij de openbare behandeling der begr. 1917 was het Kleerekoper die (II 1 Maart 1917 p. 1844) krachtig de instelling van gemeenteraden te Paramaribo, Nickerie en Albina bepleitte, tot vereenvoudiging van het bestuursstelsel.

Aangezien de instelling van gemeenteraden een onderdeel der decentralisatie vormt zie men in dit verband ook dat hoofdstuk.

29. Geneeskundige dienst. — Bij de behandeling der begrooting voor 1899 bleek (V.V. II.) bedenking te bestaan tegen het voorstel tot wederinstelling der school tot opleiding van districtsgeneesheeren, aangezien de kosten hoog geacht werden en de afgestudeerde leerlingen dier school in kennis verre ten achter heetten te staan bij universitair gevormde doktoren. Voorgesteld werd, de traktementen der districtsgeneesheeren op te voeren, teneinde te verkrijgen dat Nederlandsche geneeskundigen zich voor die betrekking zouden aanmelden; een ander voorstel luidde dat studiebeurzen zouden worden beschikbaar gesteld om jongelui aan Nederlandsche universiteiten te laten studeeren. In zijn M. v. A. verklaarde de Minister echter, dat de kosten der instelling niet hoog waren en dat de school destijds heel goede krachten had afgeleverd; volgens hem bestonden er eigenaardige bezwaren tegen het verleenen van studiebeurzen. Tot de wederoprichting van de school te Paramaribo werd besloten en deze werd op 1 Juni 1899 geopend. De school werkte zeer bevredigend, en in zijn M. v. A. op het V. V. II. der begr. 1908 verklaarde Minister Fock dat het aantal geneesheeren in voorbereiding voor den districtsdienst op de geneeskundige school voldoende was om in de naaste toekomst in vacatures te voorzien, zoodat hij het rationeel achtte, de opleiding aan die school niet langer kosteloos te doen geschieden. Om die reden werd dan ook aan de kostelooze opleiding een einde gemaakt.

30. Gezondheid (Volks-).

a. e l e f a n t i a s i s. In het V. V. II. begr. 1904 werd er de aandacht op gevestigd, dat deze zwelziekte voortdurend toenemend was wegens gebrek aan voorzorg.

b. f i l a r i a; a n c h y l o s t o m i a s i s; w o r m z i e k t e. Bij de openbare behandeling der begr. 1903 sprak v. Kol (II p. 882) over verschillende onder de arbeidersbevolking heerschende ziekten. Zoo vestigde hij de aandacht op een ziekte onder de arbeiders in de balata-industrie en in den mijnbouw, en wees op de wenschelijkheid om tegen die totnogtoe onbekende ziekte voorzieningen te treffen door de oorzaken op te sporen; bij enkele mijnbouwmaatschappijen was de sterfte onder de arbeiders zeer groot. Onder de ziekten der mijnbouwende bevolking noemde hij o.a. de anchylostomiasis; zij is een soort wormziekte en veroorzaakt bloedarmoede en nierziekte; het nemen van maatregelen tegen die ziekte was hoogst gewenscht. In de M. v. T. begr. 1904 werd medegedeeld, dat het wormpje hetwelk de ziekte veroorzaakt, in de aarde leeft en dat de ziekte ontstaat door het eten met vuile vingers en het drinken van modderig water; inderdaad heeft zij bloedarmoede tengevolge, doch geen nierziekte; zij is de meest voorkomende ziekte in Suriname. In het V. V. II. werd gezegd, dat de ziekte nog steeds toenam wegens gebrek aan voorzorg.

In het V. V. II. begr. 1908 werd de vraag gesteld, welke maatregelen genomen waren tot het tegengaan der ziekte, waarop door den Minister geantwoord werd (A.), dat de lijders slechts in observatie werden gehouden. In de M. v. A. begr. 1913 werd door Minister de Waal Malefijt gezegd, dat de filaria de volle aandacht van den geneeskundigen dienst had. Bij de behandeling der begr. 1914 werd door v. Kol andermaal aangedrongen op krachtige bestrijding der ziekte (I 20 Maart 1914 p. 486). Hij zeide dat volgens den bekenden en ijverigen deskundigen dokter Flu bijna drievijfden der inheemsche bevolking aan filaria lijdende was, tegen ruim 1 % der Europeesche bevolking; de filaria was bijna uitsluitend een gevolg van muskieten en het was hoogst gewenscht, tegen hen met kracht den strijd aan te binden.

In het V. V. II. begr. 1916 werd het weglaten van de aanvankelijk uitgetrokken som van *f* 2000 als bijdrage aan het Groene Kruis in het belang van de volksgezondheid betreurd; het werd beschamend geacht voor het nationaal gevoel dat de Rockefeller Foundation in Suriname streed tegen de anchylostomiasis terwijl de Regeering

hier een subsidie weigerde. Door den Minister werd hierop geantwoord (A.) „dat de Vereeniging een groot aantal leden had" en dat „het gemis van het subsidie haar niet zal schaden". Voorts werd gezegd, dat de vertegenwoordiger van de Rockefeller stichting zeer voldaan was over den geneeskundigen dienst in de Kolonie en over hetgeen door de directie der plantage Mariënburg gedaan was tot bestrijding der mijnwormziekte. In de I Kamer werd door v. Kol de opmerking gemaakt, dat terwijl alle kosten tot bestrijding der anchylostomiasis door het Carnegie fonds (Rockefeller Foundation?) betaald werden, de medewerking der Regeering onvoldoende was (7 Maart 1916 p. 317).

c. kindersterfte. In het V. V. II. begr. 1904 werd de aandacht gevestigd op het feit, dat het aantal levenloos geboren kinderen groot en de kindersterfte aanzienlijk was; gewezen werd op de wenschelijkheid tot verbetering in dien toestand, b.v. door de aanstelling van meerdere geneesheeren of meerdere vroedvrouwen. Echter zeide v. Kol bij de behandeling der begr. 1905 (II 3 Dec. 1904 p. 419) dat de kindersterfte niet zoo groot bleek te zijn als wel werd gedacht, en dat zij lager was dan in Nederland. Twee jaar later moest hij evenwel tot een andere conclusie komen. Immers deelde hij toen mede (begr. 1907, 27 Nov. 1906 II p. 507) dat het aantal doodgeborenen verschrikkelijke verhoudingen had aangenomen; hij hoopte eerlang het resultaat te vernemen van het onderzoek waarop hij reeds vier jaar geleden had aangedrongen, en dat er eindelijk maatregelen zouden worden genomen. Hij wenschte voorts benoeming van wijkvroedvrouwen en het verleenen van een subsidie bij de bevalling van minvermogende vrouwen. Bij de behandeling der begr. 1914 bepleitte hij (I. 20 Maart 1914 p. 486) de oprichting van zuigelingenklinieken.

d. lepra. Bij de behandeling der begr. 1897 werd door Pyttersen de opmerking gemaakt (II p. 613) dat melaatschen die zich niet in het openbaar vertoonden niet naar Chatillon werden gebracht, hoewel zij toch wel degelijk schadelijk waren voor de samenleving; hij drong er daarom op aan, dat zij zouden worden afgezonderd in de Gerardus Majella stichting; zooals de toestand thans was, was het centrum der Kolonie een broeinest van lepra (aldus de inspecteur van den geneesk. dienst dr. Salomons in de Kol. Staten).

Door den Minister werd medegedeeld (II p. 614) dat reeds in totaal een bedrag van ƒ 90.000 was verwerkt voor Chatillon, en dat het in het geheel ƒ 110.000 zou kosten. Het verleenen van subsidie aan de Ma-

jella stichting achtte de Minister onnoodig, daar de stichting rijk was.

In het V. V. II. begr. 1901 werd twijfel uitgesproken omtrent de doelmatigheid van de Gouvernements inrichting voor melaatschen te Chatillon; er heerschte daar een geest van onrust en ontevredenheid als gevolg van het kazerneleven; gewenscht werd particuliere zorg voor de patienten met steun van het Gouvernement, daar de kosten voor het Gouvernement thans ƒ 300 per lijder bedroegen, terwijl het subsidie aan Bethesda en de Majella stichting slechts ƒ 100 per lijder zou bedragen. De Minister had nooit gehoord, dat de doelmatigheid van de inrichting in twijfel getrokken werd; wel heerschte er ontevredenheid onder de daar opgenomen Br. Indiërs, die naar huis verlangden, welk verlangen evenwel niet bevredigd kon worden, daar de schepen hen niet aan boord wenschten te nemen. De Gouvernements inrichting was noodig ingeval de particuliere inrichtingen zouden worden opgedoekt en ook omdat er patienten waren die bezwaar maakten te worden opgenomen in de inrichting van een godsdienstige gezindte waartoe zij niet behoorden.

Bij de behandeling der begr. 1902 uitte v. Kol den wensch (II p. 825) dat de leprozerie verwijderd zou worden naar buiten de stad Paramaribo, en dat den leprozen niet zou worden toegestaan, kleeren te wasschen en koekjes te bakken voor andere personen.

In het V. V. II. begr. 1903 werd melding gemaakt van het voornemen om proeven te nemen met de anti-lepra heester die in den Cultuurtuin gekweekt werd. De isoleering der lepralijders werd onvoldoende genoemd. In de M. v. T. begr. 1904 werd gezegd, dat door den Gouverneur maatregelen tot het tegengaan van de verbreiding van lepra werden voorbereid; dit werd in het V. V. II. hoogst noodig geoordeeld, daar thans de ziekte voortdurend toenam wegens gebrek aan voorzorgsmaatregelen.

Bij de openbare behandeling der begr. 1906 verklaarde v. Vlijmen zich tegen dwang- en strafmaatregelen (II 30 Nov. 1905 p. 297) en gaf een overzicht van het Noorsche stelsel van behandeling volgens dokter Hansen; de kwaal was overigens slechts in geringe mate besmettelijk, nl. alleen door physisch contact.

e. m a l a r i a. In het V. V. II. begr. 1903 werd gewezen op de vele slachtoffers welke door deze ziekte gemaakt worden. Gevraagd werd of de Regeering bekend was met de middelen ter bestrijding en of deze krachtig werden toegepast, waarop door Minister Idenburg ten antwoord gegeven werd (A.) dat een en ander zou worden over-

gelaten aan den inspecteur van den geneeskundigen dienst en den chef van het militair hospitaal. In de II Kamer vestigde v. Kol er de aandacht op (p. 882) dat ook onder de mijnbouwende bevolking vaak malaria voorkwam, afgescheiden van de vele andere ziekten waaraan zij leed. Bij de behandeling der begr. 1916 deed hij de ontstellende mededeeling (I. 7 Maart 1916 p. 317) dat op de plantages, waar een onderzoek was ingesteld naar den gezondheidstoestand der arbeiders, niet minder dan 81 à 85 % der koelies besmet was met malaria, terwijl dit percentage op de Gouvernementsrubberonderneming Slootwijk, waar dus de Regeering den gezondheidstoestand in handen had, 88 bedroeg! Aan de bestrijding der ziekte werd dus blijkbaar niet bijster hard gewerkt.

f. p e s t. In de M. v. T. begr. 1916 werd gezegd, dat de uitkeeringen voor het dooden van ratten gestaakt was, in afwachting van de resultaten der studie van de pest- en rattenbestrijding in Ned. Indië. Suriname was totnogtoe pestvrij gebleven. In het V.V. II. werd het staken van de rattenverdelging betreurd, omdat algemeen aangenomen was, dat de pest veroorzaakt werd door ratten.

g. s y p h i l i s. In het V. V. II. begr. 1908 werd opgemerkt, dat het de aandacht der leden had getrokken, dat zich onder de in 1906 aangevoerde Javaansche immigranten een betrekkelijk groot aantal lijders aan deze ziekte bevond. Overal waar zij zich voordeed diende zij met alle kracht te worden bestreden.

h. t r a c h o o m. In de II Kamer werd door v. Kol. gewezen op het feit (begr. 1907, 27 Nov. 1906 p. 508) dat een groot percentage der kinderen lijdende was aan deze besmettelijke oogziekte; hij drong derhalve aan op het nemen van maatregelen ter voorkoming der ziekte. In de M. v. A. begr. 1908 deelde de Minister mede, dat reeds tal van jaren de schoolkinderen geregeld op oogziekten behandeld werden.

i. y a w s z i e k t e. In het V. V. II. begr. 1904 werd de aandacht gevestigd op de toeneming van het aantal lijders aan deze afschuwelijke huidziekte wegens gebrek aan voorzorgsmaatregelen. Volgens v. Kol (begr. 1905, II 3 Dec. 1904 p. 419) bestond er in Ceylon een primitieve inenting tegen deze ziekte, en hij meende dat bevoegde deskundigen in Suriname zouden kunnen onderzoeken of vaccinatie mogelijk was. In de M. v. T. begr. 1912 werd medegedeeld, dat verrassend goede resultaten verkregen waren door behandeling der yawslijders met salversaan.

31. Gouverneurs. — De Gouverneurs van Suriname zijn in het Parlement niet zoo vaak door de leden „in behandeling genomen" als de Ministers van Koloniën. Bij het optreden van Lely als Gouverneur werd hij (begr. 1903 V. II) door sommige leden genoemd de rechte man om de Kolonie uit haar verval op te beuren; anderen vreesden intusschen dat hij een duur bewindsman zou blijken (op grond van de ervaring die men met hem had opgedaan tijdens zijn Ministerschap), iemand die spoedig bereid zou zijn tot het subsidieeren van particuliere ondernemingen.

Bij de behandeling van de begrooting voor 1909 maakte v. Kol de opmerking (II 23 Nov. 1908 p. 641) dat er onder de Gouverneurs een voortdurend komen en gaan te bespeuren viel, en dat zij, voordat zij zich hadden ingewerkt in de toestanden en zich toegelegd op verbeteringen, hun gewichtige taak alweer moesten neerleggen. „Langzamerhand schijnt Suriname te worden een soort toevluchtsoord voor afgetreden Ministers", verklaarde hij.

Over de Gouverneurs Idenburg, Fock en van Asbeck persoonlijk is in de Kamers weinig gezegd. Over het algemeen werd wel te verstaan gegeven, dat men laatstgenoemde niet bepaald een krachtige persoonlijkheid vond. Toen hij werd opgevolgd door Staal (hij trad af in verband met een meeningsverschil met Minister Pleyte omtrent den uitleg van het plan-Idenburg) werd de benoeming van den nieuwen Gouverneur door eenige leden niet met onverdeelde instemming gezien (begr. 1917 V. V. II). Zij wenschten iemand die goed op de hoogte was van hetgeen het economisch leven, bovenal de landbouw, vereischte, om tot bloei te komen en die dienaangaande getoond had een practischen blik te bezitten; er werd nogal vrees gekoesterd dat de nieuwe Gouverneur te veel ambtenaar was. Anderen waren het hiermede niet eens en vestigden er de aandacht op, dat de Gouverneur terstond stappen gedaan had om bij krachtige financieele lichamen belangstelling voor de Surinaamsche cultures op te wekken, welke stappen geleid hadden tot de oprichting van een Studie Syndicaat. In zijn M. v. A. deelde Minister Pleyte mede, dat Gouverneur van Asbeck ontslag had gevraagd, „omdat hij strikte toepassing van het plan-Idenburg in strijd achtte met het belang der Kolonie"; de nieuwe Gouverneur G. J. Staal zou ongetwijfeld de wenschen, die men nopens het welslagen in zijn arbeid uitsprak zeer waardeeren en daarin aanmoediging vinden tot het volvoeren van zijn moeilijke taak. Onder het desbetreffende hoofdstuk in dit boek zal men vinden, dat verscheidene leden van het Parlement het met

Gouverneur van Asbeck inzake de toepassing van het plan-Idenburg geheel eens waren.

32. Grenskwestie. — In het zuiden zijn de grenzen van Suriname niet of zeer onvoldoende bekend, en over het vaststellen van de juiste grenzen, ook in het westen en oosten, is in het Parlement meermalen sprake geweest.

In het V. V. I. staatsbegr. 1898 werd het raadzaam geacht, bij internationaal tractaat (Nederland, Engeland, Frankrijk en Brazilië) de zuidgrens van Suriname vast te stellen. Bij de openbare behandeling dier begr. werd in de I.Kamer door v. Asch v. Wijck hierop nogmaals aangedrongen (p. 174/5) ook met betrekking tot de grens tusschen Nederlandsch en Fransch en die tusschen Nederlandsch en Engelsch-Guiana. Volgens den Minister (I p. 179) waren deze laatstgenoemde grenzen evenwel geregeld, terwijl in het zuiden het Tumac-Hamuc-gebergte als grens was aangenomen. Een betere afbakening zou groote kosten met zich brengen. In het V. V. I. der staatsbegr. 1899 werd de grensregeling andermaal ter sprake gebracht, en ook ditmaal wees de Minister in zijn antwoord op de groote kosten; de Regeering zou echter „in overweging nemen" of op sommige punten een nadere grensregeling wenschelijk was.

Bij de behandeling der begr. voor Suriname voor 1900 werd in het V. V. II. gezegd, dat in de arbitrage-uitspraak inzake het Britsch-Venezolaansche grensgeschil de grens tusschen Br. Guiana en Venezuela werd aangenomen als te loopen tot de „Source du Corantin, appelé rivière Cutari", waardoor dus bepaald werd, dat deze als de bovenloop van de Corantijn moest worden beschouwd, hetgeen in strijd was met de uitspraak van Barrington Brown, die in 1871 de door hem ontdekte New-River als de hoofdrivier aangaf. Blijkbaar was dus door bovengemelde arbitrage-uitspraak buiten de Nederlandsche Regeering om een deel van de grens van Suriname, waaromtrent minstens nog twijfel bestond, als vaststaand aangenomen. Hetzelfde werd verwacht met betrekking tot de oostgrens, en in dit verband werd verwezen naar een artikel van dr. Benjamins in het Tijdschr. v. h. Ned. Aardrijksk. Genootschap, „De grenzen van Ned. Guiana". In zijn M. v. A. verklaarde de Minister, dat de volkenrechtelijke beslissing omtrent een geschil tusschen twee partijen geen invloed kon oefenen op de rechten van een derde, en dus was er geen reden tot ingrijpen door de Regeering inzake de meergenoemde arbitrage-uitspraak. Pyttersen gaf als zijn meening te kennen (II

p. 984/5) dat de heele grensregeling van Suriname in de lucht hing, en vroeg of er dan heusch geen aanleiding bestond om van een Kolonie die al eeuwen lang in ons bezit was, de grenzen te doen vaststellen, ook om eenigszins beter bekend te worden met de binnenlanden. De Ram (p. 985) achtte het wenschelijk, thans de grenzen te doen bepalen, voordat er dienaangaande bisbilles ontstaan waren; hij wees in dit verband op de bekende kwestie omtrent de grens tusschen Kimberley en Oranje Vrijstaat, waarbij een bepaald gedeelte werd verklaard te behooren tot Kimberley, toen het bleek dat zich daar een rijk diamantenveld bevond. Door v. Karnebeek (p. 985) werd eveneens aangedrongen op grensregeling, doch de Minister kwam ook ditmaal met het oude argument, dat er enorme sommen mede gemoeid zouden zijn (p. 987) Hij zou er nogmaals over in overleg treden met zijn ambtgenoot van Buitenlandsche Zaken.

Het V. V. II. begr. 1901 bracht weder de onvermijdelijke grenskwestie; in de M. v. A. heette het dat de Nederlandsche gezant te Londen gezegd had, dat Nederland niet gebonden was door de hooger gemelde beslissing van het scheidsgerecht, en in zijn M. v. A. begr. 1902 deelde Minister v. Asch v. Wijck mede, dat de Britsche Regeering erkende, dat de rechten van Nederland niet getroffen waren door de uitspraak van het scheidsgerecht. De Minister achtte de grensbepaling hoogst gewenscht, en hij zou de noodige stappen doen om daartoe te geraken.

Op 5 Mei 1906 werd te Rio de Janeiro een verdrag tusschen Brazilië en Nederland gesloten, waarbij het volgende bepaald werd: De grens tusschen Brazilië en Suriname wordt van de Fransche tot de Britsche grens gevormd door de lijn der waterscheiding tusschen het stroomgebied der Amazone, in het zuiden, en de bekkens der waterstroomen die zich noordwaarts in den Atlantischen Oceaan uitstorten. Zoodra zij het nuttig oordeelen benoemen beide Regeeringen commissarissen om de grens af te bakenen. Eventueele geschillen zullen voor het Hof van Arbitrage in Den Haag gebracht worden.

Bij de behandeling der begrooting voor 1912 wenschte v. Doorn (II 22 Dec. 1911 p. 1629) inlichtingen betreffende de grensregeling met Frankrijk aan de Marowijne en met Engeland aan de Corantijn. Minister de Waal Malefijt deelde in antwoord hierop mede (II p. 1630), dat de onderhandelingen met Frankrijk thans zoo ver gevorderd waren, dat „na niet al te langen tijd" een goede oplossing verwacht mocht worden; hij zou zijn ambtgenoot van Buitenlandsche Zaken vragen hoe het in dit opzicht stond met de grensregeling met

Engeland. In de M. v. A. begr. 1914 werd melding gemaakt van het feit dat betreffende de grensregeling aan de Marowijne in verband met in die rivier uit te geven baggerconcessies over en weer herhaalde voorstellen gedaan waren door de Nederlandsche en de Fransche Regeering, maar dat nog geen eindresultaat bereikt was. Bij het wetsontwerp No. 327 (1915/16) is de grens eindelijk geregeld. In art. 1 van het tractaat, waarover de Nederlandsche en de Fransche Regeering het ten slotte eens werden en hetwelk in genoemd wetsontwerp ter goedkeuring aan het Parlement werd voorgedragen, wordt de grensscheiding geregeld; in de art. 2 en 3 wordt gesproken over de vaart op de Marowijne en over de bevoegdheden aan de beide landen op de rivier of aan den oever toekomend; de art. 4 en 5 regelen de uitgifte van concessiën tot het baggeren van zand in de rivier. Het slotartikel 6 bevat een arbitrageclausule.

Wat de Corantijn betreft verklaarde de Minister kortweg: „Ten aanzien van de Corantijn bestaat geen grenskwestie". Hiermede kon v. Doorn zich echter zoo maar niet vereenigen. Immers (II 16 Jan. 1914 p. 1269) volgens hetgeen Lord Grey in 1911 gezegd had was er wèl sprake van een grenskwestie.

Kwestie of geen kwestie, aan deze zaak is verder niets meer gedaan.

33. Handel. — Het behoeft wel geen betoog, dat de opening van rechtstreeksche stoomvaartverbindingen van Suriname met Europa en Amerika den handel van Suriname zeer ten goede is gekomen. „Van al onze koloniën is Suriname wel de meest Hollandsche" — zei v. Kol (begr. 1908, II 18 Nov. 1907 p. 472), want van allen invoer in Suriname komt 60 % uit Nederland en van alle uitvoer uit Suriname gaat 44 % naar Nederland. De handel is inderdaad niet ongunstig te noemen, gaf hij te kennen (p. 475); immers de totaal in- en uitvoer per inwoner bedraagt ƒ 13.90, d. i. bijna 1½ maal meer dan op Java.

Bij de behandeling der begrooting voor 1917 werd de wenschelijkheid betoogd (II. V.) van de inrichting van een goed gedocumenteerd informatiebureau en de aanstelling van een commissaris voor den handel. Inderdaad zou zulk een instelling van zeer veel nut kunnen wezen.

34. Havenverordening. — In de M. v. T. begr. 1917 werd medegedeeld, dat onder de middelen een nieuw middel was gerang-

schikt, nl. inkomsten ingevolge de havenverordening, die 18 Maart 1916 was vastgesteld en verwacht werd uiterlijk 1 Jan. 1917 in werking te zullen treden. De opbrengst werd geraamd op ƒ 3800

35. Hoedenvlechterij. — Deze in Curaçao met zooveel succes werkende industrie heeft in Suriname nog geen ingang gevonden, tenminste niet op noemenswaardige wijze. Door v. Kol werd er dan ook bij de behandeling der begr. 1916 in de I Kamer op aangedrongen, dat deze tak van huisnijverheid door de Regeering zou worden aangemoedigd.

36. Idenburg (Plan-). — In verband met de omstandigheid dat het plan-Idenburg bestaat in het systematisch reduceeren van het door het moederland verleende subsidie, is het herhaalde malen vermeld onder het hoofdstuk Financiën (*d.* Subsidiën Nederland) waarnaar wij hier verwijzen.

In de M. v. T. begr. 1910 werd door Minister de Waal Malefijt gereleveerd het bij de begr. voor 1908 door den toenmaligen Gouverneur Idenburg ontwikkelde plan (vroeger in overweging gegeven door van Kol) voor het voeren van het financieel beleid der Kolonie. In bedoeld plan werden de uitgaven verdeeld in drie rubrieken: *a.* jaarlijks terugkeerende uitgaven voor bestuur en beheer, de huishoudelijke uitgaven in engen zin der Kolonie; *b.* uitgaven voor werken en maatregelen, die òf niet rechtstreeks invloed uitoefenen op den gang der financiën, of dezen invloed eerst in een verwijderd verschiet doen gelden, nader aangeduid als uitgaven voor de economische ontwikkeling; *c.* uitgaven voor buitengewone werken, uit leening te bekostigen. De uitgaven genoemd onder *a.* zouden dienen te worden bestreden uit de eigen middelen der Kolonie (behalve gedurende tijden van crisis); voor de uitgaven *b.* zou de hulp van het moederland kunnen worden aanvaard, en zou dat onder de omstandigheden wel moeten (indien zij definitief werden zouden zij geleidelijk moeten worden ondergebracht naar *a*; indien zij tengevolge hadden rechtstreeksche baten, zouden deze in mindering strekken van den door het moederland te verstrekken steun). Tot *b* zouden o. a. behooren de uitgaven voor het telegraaf-subsidie, voor bevordering van den kleinen landbouw door grondaankoop, voor inrichting van vestigingsplaatsen en voorschotten aan den kleinen landbouw. Verder voor wetenschappelijke expedities, voor den Cultuurtuin, voor de landbouw-inspectie, voor onderzoek der bosschen,

voorbereiding van het boschbeheer, rente en amortisatie van leeningen, en voor nog onvoltooide productieve werken en spoorwegexploitatie. Ten slotte werd nog aangenomen, dat uitgaven, die in haar aard en wezen zeer gewoon zijn, maar die, wanneer zij noodig blijken, tot een zeer hoog bedrag op één of meer begrootingen zouden drukken, bestreden zouden kunnen worden uit leeningen op korten termijn, die in plm. 13 jaar zouden worden afgelost door jaarlijks voor rente en aflossing plm. $^{1}/_{10}$ van het geleende bedrag op de begrooting te brengen. Uit dergelijke leeningen zouden dienen te worden bekostigd de aanschaffing van schepen, vernieuwing van brandbluschmateriaal, wegenaanleg op groote schaal, rioleering, drinkwatervoorziening e. d. Tegelijk met de Surinaamsche begr. 1908 kwam tot stand de wet van 28 Dec. 1907 tot het aangaan van zulk een leening van ƒ 2.000.000, uit te geven naar behoefte in seriën van ƒ 100.000. Bij onderzoek door den Gouverneur over de dienstjaren 1891 t/m 1905 bleek dat de bijdrage van het moederland zelfs in normale jaren (vóór de cacaocrisis) niet slechts tot dekking der uitgaven ten behoeve van de economische ontwikkeling had gediend, maar dat plm. ƒ 110.000 gemiddeld jaarlijks was gebezigd voor uitgaven ten bate van de huishouding in engeren zin. Gouverneur Idenburg streefde ernaar, een eind aan dien misstand te maken, en voerde een belastingverhooging in. Bij de begrooting voor het loopende dienstjaar werd aangenomen, dat bij de samenstelling van elke volgende begrooting getracht zou worden om, met inachtneming van de noodzakelijkheid overbrenging van uitgaven uit *b* naar *a* het verschil tusschen de uitgaven voor de gewone huishouding en de middelen tot dekking van die uitgaven telken jare met plm. ƒ 30.000 kleiner te maken, waardoor het subsidie voor streng huishoudelijke uitgaven, dat bij de begr. 1908 op ƒ 470.691 werd geraamd, in 15 à 16 jaar verdwenen zou zijn. Colijn (II 22 Dec. 1909 p. 1285) achtte het plan-Idenburg rationeel en verklaarde zich voor handhaving ervan, en Hugenholtz (II p. 1286) was het hiermede eens. Colijn wilde het plan-Idenburg aanvullen in dezen zin, dat een fixum zou worden gesteld voor het subsidie, dat tot bestrijding der huishoudelijke uitgaven zou kunnen worden gegeven, hetgeen dan zou moeten zijn: afnemend. Volgens Hugenholtz beteekende dit een belastingverhooging, veelal ongewenschte bezuiniging of vermeerdering der economische inkomsten. Daar alle drie òf ongewenscht òf onmogelijk waren, zou volgens hem de boel voor een groot deel in de war loopen, vooral daar de economische werken in een treuri-

gen staat verkeerden. Hij verklaarde zich voor een w ij z e bezuiniging. Minister de Waal Malefijt deelde mede (II 23 Dec. 1909 p. 1332) dat hij eenigszins sceptisch tegenover dit plan had gestaan; o.a. was hij geen voorstander van leeningen op korten termijn. Nu het er echter eenmaal was, diende er krachtig de hand aan gehouden te worden; men behoefde zich echter niet krampachtig vast te klemmen aan het bedrag van ƒ 30.000; hoofdzaak was, dat het gedeelte van het subsidie waaruit nog zuiver huishoudelijke uitgaven werden betaald, geregeld verminderd werd.

In de M. v. T. begr. 1911 werd gezegd, dat de indeeling van den nieuwen Gouverneur was als volgt: *a.* gewone uitgaven, te betalen uit eigen middelen; *b.* buitengewone uitgaven, te betalen uit de rijksbijdrage; *c.* uitgaven te betalen uit leening. Onder *b* werden gerangschikt de renten en aflossingen van alle geldleeningen voor zoover de opbrengst van uit die leening betaalde werken onvoldoende was; voorts uitgaven ten behoeve van het boschwezen (minus de inkomsten) en de uitgaven voor wetenschappelijke expedities. Onder *a* kwamen alle uitgaven die niet behoorden tot *b* en *c*; de overbrenging van uitgaven van *b* naar *a* verviel. Deze indeeling had volgens de M. v. T. het groote voordeel van eenvoudig te zijn. Voorts zouden onder *c* geen uitgaven meer voorkomen, die uit leeningen op korten termijn werden bestreden, daar Gouverneur Fock een tegenstander was van het stelsel van leeningen op korten termijn. Minister de Waal Malefijt maakte daarom de intrekking van het Wetsontwerp tot goedkeuring van de koloniale verordening van 11 Nov. 1908 (betreffende het aangaan van een algemeene geldleening) tot een punt van overweging; de bedoeling was, de bepaling omtrent het leenen op korten termijn te verwijderen.

In het V. V. II. werd gezegd, dat de Minister er voor 1911 in geslaagd was, ƒ 30.000 vermindering van subsidie te verkrijgen. Voorstellen werden gedaan omtrent wijzigingen in het plan-Idenburg, doch tenslotte meende men dat verbetering alleen te verwachten was door betere economische toestanden; bleven die uit, dan zou vanzelf elk financieel plan in duigen vallen.

In de begr. 1912 wist Minister de Waal Malefijt weer zoodanig het snoeimes te hanteeren, dat de begr. voldeed aan de eischen van het plan-Idenburg. Onder het hoofdstuk Financiën, waarnaar in den aanvang dezes verwezen is, zijn de vele aanvallen op het plan-Idenburg ter sprake gebracht, zoodat het geen zin heeft ze hier te herhalen. Er is in den loop der jaren in het Parlement heel wat over

gezegd, en meestal weinig goeds, al berust het op een gezond denkbeeld. Vooral bij de behandeling der begr. 1917 verhieven er zich stemmen tegen de doorvoering van het plan-Idenburg.

37. Immigratie. — Waar de immigranten in Suriname bestaan uit Br. Indiërs en Javanen, en hetgeen onder die hoofdstukken te behandelen viel niet steeds streng afgescheiden kon worden van den inhoud van dit hoofdstuk, wordt hier naar de genoemde hoofdstukken verwezen.

Bij de behandeling der begr. 1897 werd door v. Bylandt (II p. 612/13) gewezen op de wenschelijkheid tot het doen immigreeren van Javaansche g e z i n n e n. Door Minister Bergsma werd in antwoord hierop betoogd (II p. 613) dat het veelal moeilijk zou zijn geheele gezinnen te bewegen hun land te verlaten; hij vertrouwde echter dat het mogelijk zou blijken, k l e i n e gezinnen tot het doen van dien stap over te halen. In het V. V. II. begr. 1898 werd gezegd, dat de aanvoer van Javanen weliswaar toenemend was, doch dat het desniettemin gewenscht bleef, geheele gezinnen naar Suriname te doen komen en een Javaan uit Suriname te zenden tot het werven van geheele kampongs. Dit werd evenwel door den Minister (A.) met het oog op de hooge kosten onmogelijk geacht. Het aanleggen van dorpen in Suriname ten behoeve van de immigrantengezinnen zou belangrijke uitgaven met zich brengen. In het V.V. der I Kamer werd eveneens aangedrongen op het overplanten van Java naar Suriname van geheele dessa's, opdat de Javanen zich in Suriname zouden thuis gevoelen en er zich vestigen, in plaats van na afloop van hun contract naar Java terug te keeren. De rijstcultuur langs het Wanicapad bedroeg in 1894 30.000 K.G., in 1895 ruim 60.000 en in 1896 137.000 KG., zoodat het wenschelijk was, naar dat gedeelte der Kolonie eventueel de dessa over te brengen; ook Nickerie werd er zeer geschikt voor geacht. De Minister verwees evenwel andermaal naar zijn antwoord: de kosten. Bij de openbare behandeling der begr. in de I Kamer werd er door v. Asch v. Wijck de aandacht op gevestigd (p. 214), dat volgens de Verordeningen van 1863 en 1895 aan de immigranten na afloop van hun contract gronden in gebruik gegeven konden worden, waarvan zij later eigenaar zouden kunnen worden, of ook zouden zij gronden in gebruik kunnen krijgen op een vestigingsplaats (zie hoofdst. 88, Vestigingsplaatsen), terwijl zij vrij waren terug te keeren en dan recht hadden op vrijen overtocht. Geen enkele Javaan echter, die in 1890 in de Kolonie geko-

men was, was daar na het eindigen van zijn contract gebleven als landbouwer. Spreker drong er op aan, dat 25 gezinnen uit Java naar Suriname zouden worden gezonden, en dat de kosten zouden worden betaald uit het Immigratiefonds (zie hoofdst. 27 Financiën, c.). Hij bleef evenwel een voorstander van het recht op vrij retour der immigranten na vijf jaar na afloop van hun contract, zoo zij dit wenschten. Minister Cremer meende om hooger genoemde redenen niet, dat het mogelijk zou zijn, het plan ten uitvoer te brengen. De wensch betreffende de uitzending van Javaansche gezinnen werd nochtans in het V.V. II begr. 1899 herhaald, en het antwoord van den Minister luidde hetzelfde als tevoren. Door v. Asch v. Wijck werd er op gewezen (I p. 305) dat het vervoer van een Javaan *ƒ* 100 meer kostte dan dat van een Br. Indiër. Hooge kosten waren gemoeid met de reis per stoomschip via Amsterdam, en spreker stelde voor dat dit *direct* zou geschieden, en per zeilschip. In antwoord hierop werd door Minister Pierson (Minister van Financiën) gezegd (I p. 305) dat er ernstige bezwaren bestonden bij den agent-generaal voor de immigratie tegen het vervoer van Javanen per zeilschip met het oog op den duur der reis en de physieke gesteldheid der Javanen, welke minder is dan die der Br. Indiërs; de aangelegenheid zou evenwel nader onderzocht worden.

Bij de behandeling der begr. 1901 werd in het V. V. II. twijfel uitgesproken of de verpleging en de voeding der Javaansche immigranten wel voldoende was, en ook werd gezegd, dat het gehalte dier immigranten veel te wenschen overliet. Er bevonden zich onder hen nl. veel landloopers en ziekelijke individuen, die verslaafd waren aan opium. Andermaal werd aangedrongen op uitzending uit Java van geheele gezinnen. Omtrent onvoldoende voeding en verpleging was den Minister niets bekend; het gehalte ware wellicht te verbeteren, doch men moest niet uit het oog verliezen, dat de werving een moeilijke zaak was. Het aandringen op bezuiniging door den Minister bij den Gouverneur had ten gevolge gehad dat de kosten van aanvoer van immigranten via Amsterdam (welke belangrijk waren) verlaagd waren. In de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck gezegd (p. 319) dat de kosten van de naar huis gezonden Br. Indiërs (wegens verbroken charter) wel een halve ton zouden bedragen; hij achtte het verbreken van het charter (op grond van vrees voor besmetting door pest) een ongewenschte en kostbare handeling en de vrees overdreven. Immers de Engelschen zelf waren niet bang voor besmetting, zooals kon blijken uit het feit dat zij de Br. Indische koelies naar hun eigen koloniën zonden.

In het V.V. II. begr. 1903 werd er de aandacht op gevestigd, dat de voorbereiding tot de emigratie van Javanen naar Suriname in velerlei opzichten slecht was; er heerschten allerlei misbruiken, vooral te Semarang, waar de koelies, in afwachting van scheepsgelegenheid, in ongezonde, vuile loodsen werden ondergebracht; voorts bevonden er zich onder hen beri-beri lijders, en het was gebleken, dat geldafpersing door de wervers geen ongewoon verschijnsel was; strenge controle en dito keuring was in de allereerste plaats noodig. Bij de behandeling der begr. 1904 werd in het V. V. II. gezegd, dat volgens het Kol. Verslag de emigratie uit Ned. Indië steeds toenemende was, en dat op 31 Dec. 1902 het aantal contractanten 4191 bedroeg, onder wie 971 vrouwen, 180 jongens en 188 meisjes waren; bovendien kon gewezen worden op talrijke reëngagementen. Hun gezondheidstoestand was echter onbevredigend, en de sterfte onder hen vrij groot. Voorts werd gezegd, dat bij den Minister het voornemen bestond, om den spooraanleg in het Lawa-gebied gedeeltelijk te doen geschieden door geïmporteerde Javanen. Men drong er op aan, geen emigranten uit Curaçao, Bonaire en Aruba toe te laten wegens hun vatbaarheid voor malaria; andere leden verklaarden zich echter hier tegen, aangezien de Gouverneur maatregelen nam in het belang der gezondheid van het personeel van den Lawa-spoorweg.

In het V. V. II. begr. 1905 werd het denkbeeld geopperd tot uitzending van twee inlandsche ambtenaren van Java in het belang van de koloniseerende Javanen; dit denkbeeld vond algemeene instemming.

Met den gezondheidstoestand in de Kolonie scheen men in het buitenland niet volledig tevreden te zijn. Althans werd in het V.V. II. begr. 1911 medegedeeld, dat door den Engelschen consul te Paramaribo in de bladen een waarschuwing gepubliceerd was tegen het emigreeren naar Suriname op grond van den slechten gezondheidstoestand.... en van de verkapte slavernij; een onderzoek naar de juistheid van deze bewering van den consul werd zeer wenschelijk geacht. Voorts werd gewezen op het feit, dat de Javaansche immigranten de Kolonie armer verlieten dan zij waren bij hun aankomst, vanwege de lage loonen (ƒ 0,60 per dag) en het feit dat de kosten voor voeding hooger waren dan op Java. Het V. V. II. begr. 1913 zeide, dat volgens het Kol. Versl. de immigratie in 1911 vrijwel stilgestaan had; geklaagd werd wederom over onvoldoende toezicht op de emigreerende Javanen en de onpractische wijze van overbrenging. De Minister deelde hierop mede, dat in verband met de liquidatie der

bacovencultuur (zie hoofdst. 5) in 1911 geen aanvoer van immigranten had plaats gehad, doch dat er in 1912 uit Br. Indië 1215 en uit Ned. Indië 487 waren aangekomen.

In het V.V. II. begr. 1916 werd door eenige leden betoogd, dat het afkeur verdiende, de immigratie van Javaansche werklieden te doen geschieden door tusschenkomst van particuliere agenten; het Gouvernement behoorde deze aangelegenheid zelf ter hand te nemen. In zijn M. v. A. verklaarde Minister Rambonnet (ad interim) dat de in 1914 genomen proef met de werving van Javaansche werklieden door het Ned.-Indische bestuur voor Suriname geen gunstige uitkomsten had opgeleverd. Met deze wijze van werving zou dus niet worden voortgegaan, ook al in verband met de kosten. De werving zou dus geschieden op de wijze zooals zij van ouds had plaats gehad.

In verband met een mededeeling in het Kol. Versl. zeide de Minister (begr. 1917, A.) dat de immigratie onder contract uit Br. Indië „binnen enkele jaren" een einde zou nemen, en bij de openbare behandeling der begr. vestigde hij de aandacht op het feit (II 1 Maart 1917 p. 1852) dat hij den Gouverneur in overweging had gegeven, ook eens te denken aan Chineesche immigranten, en dan liefst geheele gezinnen.

38. Indianen. — De Indianen van Suriname kan men in twee groepen verdeelen: die welke de benedenlanden bewonen en die welke diep in het binnenland gevestigd zijn. Sedert de vestiging der Boschnegers aan den middenloop der rivieren staan de kust-Indianen niet meer in rechtstreeksche verbinding met die van het binnenland. (Enc. v. W.-I.). Bij de behandeling der begr. voor 1908 werd er door v. Kol op aangedrongen (II 18 Nov. 1907 p. 473) dat meer aandacht gewijd zou worden aan de Indianen en dat maatregelen zouden worden genomen tot bevordering hunner gezondheid. Hij achtte dit een schoone taak voor de zending. Het werd over het algemeen noodig geacht (begr. 1917 V. V. I.) dit deel der bevolking niet langer geheel aan zijn lot over te laten; het Koloniaal Bestuur behoorde ernaar te streven het onder het staatsverband te brengen. Het zou dan ook het misbruik, dat deze lieden van sterken drank maken, met goed gevolg kunnen tegengaan.

39. Industrie. (Bevordering van de —). — Behalve mijnbouw wordt, ook door gemis aan inheemsch kapitaal, geen eigenlijke industrie uitgeoefend, heette het in het V. V. II. op de begroo-

ting van Suriname voor 1908; en daarbij werd de wensch uitgesproken, dat een onderzoek zou worden ingesteld naar de levensvatbaarheid eener inheemsche industrie. Sprekende over nijverheid zeide v. Kol (II 18 Nov. 1907 p. 474) dat er weinig uitzicht scheen te bestaan, dat er in Suriname veel nieuwe industrieën zouden tot stand komen; een hoogst enkele levensvatbare industrie (de lucifersfabrikatie) werd tegengewerkt door de bestaande belastingwetten, waardoor de afzet bemoeilijkt werd. Bij de begr. voor 1916 (I. 7 Mrt 1916 p. 317) drong hij aan op aanmoediging door de Regeering van huisnijverheid, inzonderheid het hoedenvlechten, waarmede vrouwen in Curaçao een tamelijk stuk brood verdienen. Hij betreurde het (8 Mrt 1916 p. 327) dat door de Regeering op het gebied der industrie nog zoo goed als niets was geschied en wees er op dat speciaal van de balata-winning, van een behoorlijk uitgerust boschwezen en ook van enkele andere nieuw te scheppen takken van nijverheid waarschijnlijk heel wat goeds kon worden verwacht, mits de Regeering zich minder schriel betoonde. In het V.V. I. der begr. 1917 wordt gezegd, dat een bureau tot bevordering der inheemsche nijverheid dient te worden opgericht met technische proefnemingen en onderzoekingen van Regeeringswege. Bevorderd of ter hand genomen kunnen worden: steen- en pannenfabricage, bewerking van bosch-, zee- en rivierproducten, bereiding van oliën en vetten, papierfabricage, het vervaardigen van papierpulp, scheepsbouw, meubelmaken, lucifersfabricage, bereiding van voedings- en genotmiddelen (cassaven, vruchten, cacao, limoensap, vischconserven, enz.) en wellicht, bij uitbreiding van den katoenaanplant, het oprichten van textielfabrieken, waarbij modelfabriekjes van Gouvernementswege leiding zouden kunnen geven. Dit alles werd als een wenschelijkheid voorgehouden. Maar wat intusschen een feit is, is de oprichting in Suriname van de N.V. Surinam Extracts Company, een Amerikaansche maatschappij, die zich ten doel stelt het drogen van mangrovebast. Dit heugelijk feit werd in de Tweede Kamer medegedeeld door het lid Knobel (1 Mrt 1917 p. 1841).

40. Invoerrecht. — Bij de openbare behandeling van de begr. 1898 vestigde v. Asch v. Wijck er de aandacht op (I p. 238) dat op rijst, een eerste levensbehoefte, een invoerrecht geheven werd van f 2.50 per 100 K.G. De invoerrechten vormden — zeide hij — een belangrijke factor in de belastingen. In 1896 werd een invoerrecht van 17.86 % geheven, in 1895 van 17.85 %. Het was moeilijk een

hoogere opbrengst van de patentbelasting te krijgen (zie hoofdst. 8. Belastingen) en hij ontraadde verdere opdrijving van de belastingen. Bij de behandeling der begr. 1899 kondigde v. Asch v. Wijck (I p. 304) een verhooging van het accijns op gedistilleerd aan; van f 75 per H.L. werd het gebracht op f 100 voor gedistilleerd van 50°; het invoerrecht op sigaren werd gebracht van f 2 op f 3 per K.G., en van vele andere artikelen tot op 60 %; voor gekorven tabak werd het opgevoerd van f 0.75 tot f 1.25, voor tabak in bladen van f 0.60 tot f 1, voor opium van f 10 per K.G. tot f 30.

41. Javanen. — Met het oog op de omstandigheid dat de zich in de Kolonie bevindende Javanen immigranten zijn, en veel hetgeen hen betreft is gezegd onder het hoofdstuk Immigratie, alsmede, voor zoover betreft de aan hen als arbeiders te verleenen bescherming, onder Arbeidersbescherming, zie men ook deze beide hoofdstukken.

In het V.V. II. begr. 1897 werd met waardeering gesproken over de Javaansche immigranten, hun gedrag en hun arbeid, in tegenstelling met de Br. Indische koelies, die dikwijls lastig en ongezeggelijk heetten te zijn. Bij de behandeling der begr. 1903 uitte Fock den wensch (II 24 Dec. 1902 p. 880) dat hoofdzakelijk Javanen naar Suriname zouden worden gezonden, en dat dus de emigratie onder hen zooveel mogelijk zou worden bevorderd en aangemoedigd, vooral in verband met den hongersnood in sommige gedeelten van Java tengevolge van de sterke en vlugge toeneming der bevolking. Hij vroeg, hoe het kwam, dat de Javanen na afloop van hun contracttermijn niet in de Kolonie bleven; was het tegenzin tot blijven, of zucht tot terugkeer, of waren er andere oorzaken? Van Kol gaf als zijn meening, dat men Suriname niet moest bevolken met contractkoelies, doch door vrije immigratie; men moest niet naar Suriname lokken allerlei vagebonden en schuim, door armoede tot emigratie gedreven, doch een betere klasse der bevolking, en dan liefst geheele dessa's, als 't kon met als leiders de zonen van inlandsche hoofden, met het oog op hun prestige.

Hij wees er voorts op, dat het voorkwam, dat na afloop van het vijfjarig contract geen schip heette aanwezig te zijn om de Javanen terug te voeren; zij moesten dan wachten, maakten schulden, en waren zoodoende gedwongen tot hernieuwing van het contract. Bij de openbare behandeling der begr. 1909 werd door v. Kol de aandacht gevestigd op het feit (II 23 Nov. 1908 p. 639) dat de

ting van Suriname voor 1908; en daarbij werd de wensch uitgesproken, dat een onderzoek zou worden ingesteld naar de levensvatbaarheid eener inheemsche industrie. Sprekende over nijverheid zeide v. Kol (II 18 Nov. 1907 p. 474) dat er weinig uitzicht scheen te bestaan, dat er in Suriname veel nieuwe industrieën zouden tot stand komen; een hoogst enkele levensvatbare industrie (de lucifersfabrikatie) werd tegengewerkt door de bestaande belastingwetten, waardoor de afzet bemoeilijkt werd. Bij de begr. voor 1916 (I. 7 Mrt 1916 p. 317) drong hij aan op aanmoediging door de Regeering van huisnijverheid, inzonderheid het hoedenvlechten, waarmede vrouwen in Curaçao een tamelijk stuk brood verdienen. Hij betreurde het (8 Mrt 1916 p. 327) dat door de Regeering op het gebied der industrie nog zoo goed als niets was geschied en wees er op dat speciaal van de balata-winning, van een behoorlijk uitgerust boschwezen en ook van enkele andere nieuw te scheppen takken van nijverheid waarschijnlijk heel wat goeds kon worden verwacht, mits de Regeering zich minder schriel betoonde. In het V.V. I. der begr. 1917 wordt gezegd, dat een bureau tot bevordering der inheemsche nijverheid dient te worden opgericht met technische proefnemingen en onderzoekingen van Regeeringswege. Bevorderd of ter hand genomen kunnen worden: steen- en pannenfabricage, bewerking van bosch-, zee- en rivierproducten, bereiding van oliën en vetten, papierfabricage, het vervaardigen van papierpulp, scheepsbouw, meubelmaken, lucifersfabricage, bereiding van voedings- en genotmiddelen (cassaven, vruchten, cacao, limoensap, vischconserven, enz.) en wellicht, bij uitbreiding van den katoenaanplant, het oprichten van textielfabrieken, waarbij modelfabriekjes van Gouvernementswege leiding zouden kunnen geven. Dit alles werd als een wenschelijkheid voorgehouden. Maar wat intusschen een feit is, is de oprichting in Suriname van de N.V. Surinam Extracts Company, een Amerikaansche maatschappij, die zich ten doel stelt het drogen van mangrovebast. Dit heugelijk feit werd in de Tweede Kamer medegedeeld door het lid Knobel (1 Mrt 1917 p. 1841).

40. Invoerrecht. — Bij de openbare behandeling van de begr. 1898 vestigde v. Asch v. Wijck er de aandacht op (I p. 238) dat op rijst, een eerste levensbehoefte, een invoerrecht geheven werd van f 2.50 per 100 K.G. De invoerrechten vormden — zeide hij — een belangrijke factor in de belastingen. In 1896 werd een invoerrecht van 17.86 % geheven, in 1895 van 17.85 %. Het was moeilijk een

hoogere opbrengst van de patentbelasting te krijgen (zie hoofdst. 8. Belastingen) en hij ontraadde verdere opdrijving van de belastingen. Bij de behandeling der begr. 1899 kondigde v. Asch v. Wijck (I p. 304) een verhooging van het accijns op gedistilleerd aan; van f 75 per H.L. werd het gebracht op f 100 voor gedistilleerd van 50°; het invoerrecht op sigaren werd gebracht van f 2 op f 3 per K.G., en van vele andere artikelen tot op 60 %; voor gekorven tabak werd het opgevoerd van f 0.75 tot f 1.25, voor tabak in bladen van f 0.60 tot f 1, voor opium van f 10 per K.G. tot f 30.

41. Javanen. — Met het oog op de omstandigheid dat de zich in de Kolonie bevindende Javanen immigranten zijn, en veel hetgeen hen betreft is gezegd onder het hoofdstuk Immigratie, alsmede, voor zoover betreft de aan hen als arbeiders te verleenen bescherming, onder Arbeidersbescherming, zie men ook deze beide hoofdstukken.

In het V.V. II. begr. 1897 werd met waardeering gesproken over de Javaansche immigranten, hun gedrag en hun arbeid, in tegenstelling met de Br. Indische koelies, die dikwijls lastig en ongezeggelijk heetten te zijn. Bij de behandeling der begr. 1903 uitte Fock den wensch (II 24 Dec. 1902 p. 880) dat hoofdzakelijk Javanen naar Suriname zouden worden gezonden, en dat dus de emigratie onder hen zooveel mogelijk zou worden bevorderd en aangemoedigd, vooral in verband met den hongersnood in sommige gedeelten van Java tengevolge van de sterke en vlugge toeneming der bevolking. Hij vroeg, hoe het kwam, dat de Javanen na afloop van hun contracttermijn niet in de Kolonie bleven; was het tegenzin tot blijven, of zucht tot terugkeer, of waren er andere oorzaken? Van Kol gaf als zijn meening, dat men Suriname niet moest bevolken met contractkoelies, doch door vrije immigratie; men moest niet naar Suriname lokken allerlei vagebonden en schuim, door armoede tot emigratie gedreven, doch een betere klasse der bevolking, en dan liefst geheele dessa's, als 't kon met als leiders de zonen van inlandsche hoofden, met het oog op hun prestige.

Hij wees er voorts op, dat het voorkwam, dat na afloop van het vijfjarig contract geen schip heette aanwezig te zijn om de Javanen terug te voeren; zij moesten dan wachten, maakten schulden, en waren zoodoende gedwongen tot hernieuwing van het contract. Bij de openbare behandeling der begr. 1909 werd door v. Kol de aandacht gevestigd op het feit (II 23 Nov. 1908 p. 639) dat de

Javaansche arbeider slechts f 0.60 dagloon kreeg, alhoewel de voeding duurder was dan op Java. Het gevolg hiervan was, dat de Javaan tot armoede kwam en armer naar Java terugkeerde dan hij in de Kolonie aankwam; hij verklaarde met genoegen gezien te hebben, dat de Minister een oud-assistent-resident naar Suriname gezonden had om te onderzoeken op welke wijze verbetering in den toestand ware te brengen.

Deze bracht een uitvoerig rapport uit over zijn bevinding, hetwelk echter, ondanks herhaalden aandrang in de Staten-Generaal, zorgvuldig werd geheim gehouden.

In verband met een desbetreffende vraag werd door den Minister in zijn M. v. A. begr. 1917 medegedeeld, dat wederom een proef zou worden genomen, om op Java geworven arbeidskrachten rechtstreeks (en niet via Amsterdam) naar Suriname over te brengen, in verband met de betere inrichting der tegenwoordige stoomschepen (men zie hierover ook het hoofdstuk Immigratie).

In het V.V. I werd de wensch geuit, dat, nu het sluiten van koeliecontracten met poenale sanctie als „vermomde slavernij" zou worden verboden ten aanzien van Br. Indiërs, ditzelfde ook voor de Javaansche immigranten geleidelijk zou geschieden.

42. Justitie. — Nadat herhaalde malen min of meer terloops gewezen was op het openen van de mogelijkheid om van strafvonnissen van het Hof van Justitie in cassatie te komen bij den Hoogen Raad, werd dit denkbeeld wederom bepleit bij de behandeling der begrooting voor 1908 (V. II). Het antwoord van den Minister luidde, dat dienaangaande „advies zou worden ingewonnen". Bij de volgende begrooting deelde Minister Idenburg mede (II. A.) dat hij dit denkbeeld had moeten laten varen, aangezien het advies van den Hoogen Raad ongunstig luidde en de Minister van Justitie zich daarbij aansloot.

Het gehalte der rechterlijke ambtenaren in de Kolonie vormde meermalen een onderwerp van bespreking. „Nieuw bloed" was het devies, en van Vuuren sprak niet alleen voor zichzelf toen hij verklaarde (begr. 1910, II 23 Dec. 1909 p. 1334) dat het antwoord van den Minister bevredigend was waar deze zeide, dat hij een voorstel had ontvangen om over te gaan tot detacheering van Nederlandsche rechterlijke ambtenaren in de Kolonie. Daarmede was evenwel de detacheering nog geen feit geworden. Immers bij de behandeling der begrooting van 1914 werd (V.V. II) andermaal

aangedrongen op de mogelijkheid om Nederlandsche rechterlijke ambtenaren voor 3 of 5 jaar in rechterlijke betrekkingen in de Kolonie te detacheeren, opdat men daar de beschikking zou verkrijgen over goede krachten. In zijn antwoord stemde de Minister hiermede in, en beloofde te dier zake te zullen overleggen met zijn ambtgenoot van Justitie. Fock betoogde (II 16 Jan. 1914 p. 1272) dat detacheering gewenscht was teneinde familieregeering te voorkomen en weer frisch bloed in de Kolonie te brengen. Minister Pleyte stemde toe (II 20 Jan. 1914 p. 1286) dat de toestand bij de rechterlijke macht in Suriname alles te wenschen overliet; dit was deels te wijten aan het verouderde Regeerings-Reglement, daar de rechterlijke macht in de Kolonie voor het leven wordt benoemd. In het V.V. II. op de begrooting 1915 werd de detacheeringskwestie andermaal aan de orde gebracht, waarop door den Minister verklaard werd (II. A.) „dat het in het afgeloopen jaar nog niet noodig geweest was, dat door den Minister van Justitie medewerking verleend werd voor detacheering". Voorloopig heeft men thans de zaak laten rusten.

43. Kiesrecht. — In het Voorl. Versl. der II Kamer over de begrooting voor 1900 werd de vraag gesteld, hoe het stond met het kiesrecht; het vertrouwen werd uitgesproken dat de Regeering geen genoegen zou nemen met het voorstel tot toekenning van het kiesrecht o. a. op grond van de betaling van schoolgeld of hondenbelasting. Het is belachelijk — heette het — dat van de 66.000 inwoners slechts 446 kiesrecht bezitten. Rink achtte het een betreurenswaardige leemte in het Regeerings-Reglement, dat daarin omtrent kiesrecht voor den Kolonialen Raad geen bepalingen waren opgenomen (zie hoofdstuk 68. Regeerings-Reglement) en vroeg of de Minister dienaangaande een voorstel van den Gouverneur ontvangen had (II p. 299). Van Kol achtte het wenschelijk (II 15 Nov. 1900 p. 314) de grens der belasting die nog kiezerschap toelaat, zoo laag mogelijk te stellen (nl. de betaling van een bedrag van f 10 aan gezamenlijke belastingen). De vrees van den Minister en van Pyttersen, dat door verlaging van de inkomstengrens de Br. Indische koelies het grootste deel der stembus in handen zouden krijgen, noemde v. Kol ongegrond; dit bezwaar zou bovendien zijn te ondervangen, door te bepalen, dat alleen als Nederlander genaturaliseerden het kiesrecht zouden verkrijgen, dan wel, overeenkomstig het amendement van de Commissie van Rapporteurs, hun het kiesrecht

eerst verleend zou worden na een vijfjarig verblijf in de Kolonie. De Commissie van Rapporteurs verklaarde zich evenwel tegen het amendement v. Kol (betreffende het zoo laag mogelijk stellen van de grens der belasting), evenals Pyttersen, die betoogde dat het Afrikaansche ras ook thans onder de kiezers veelvuldig vertegenwoordigd was; hij achtte het gevaarlijk de onontwikkelde massa toe te laten tot het kiesrecht. Het amendement der Comm. v. Rapp. werd daarop aangenomen (II p. 320) en dat van v. Kol verworpen. Laatstgenoemde gaf het echter niet op, en drong bij de behandeling der begr. voor 1914 (I 20 Maart 1914 p. 489) andermaal aan op uitbreiding van het kiesrecht door invoering van het z.g. „capaciteitenkiesrecht".

44. Koelies. — Met dezen naam duidt men in Suriname de Britsch-Indische immigranten aan. Men zie dus het hoofdstuk Britsch-Indiërs, en bovendien dat betreffende „Javanen".

45. Koloniaal Verslag. — Een kort-en-bondige definitie van den inhoud van het Koloniaal Verslag werd gegeven door v. Kol bij de behandeling der begrooting voor 1907 (II 27 Nov. 1906 p. 505): „Wat in het Koloniaal Verslag staat is waar, maar onbeduidend", dus de volle waarheid blijft ons onbekend.

Voor degenen die zich een opinie wenschen te vormen over den werkelijken toestand der Kolonie is het Koloniaal Verslag een onvoldoende bron.

46. Koloniale Staten. — Bij de behandeling van het Wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement zeide Minister Cremer (II 14 Nov. 1900 p. 302) in antwoord op een desbetreffende uitlating, dat niet uit zucht tot centralisatie, maar veeleer om over alle onderdanen in de Kolonie te waken, aan de Koloniale Staten niet dezelfde rechten konden worden toegekend als aan de Staten Generaal; immers de Kol. Staten vertegenwoordigden niet „het volk". Hij deelde voorts mede (15 Nov. 1900 p. 320), dat art. 72 gewijzigd was in dien zin, dat geestelijken en bedienaars van den godsdienst verkiesbaar zijn voor het lidmaatschap der Kol. Staten. Van Kol wenschte uit te sluiten den voorzitter en de leden van het Hof van Justitie en den procureur-generaal; de Comm. v. Rapp. was hier evenwel tegen, daar de keuze van leden voor de Kol. Staten niet ruim was, en bloedverwantschap onder de leden

van de Kol. Staten niet veroorloofd was (zie hoofdstuk 68. Regeerings-Reglement), waarop v. Kol zijn amendement introk. Hij stelde daarop voor (II p. 321) een amendement om den zittingstijd te brengen van zes op vier jaar, waar de C. v. R. zich eveneens tegen verklaarde, aangezien een legislatieve periode van vier jaren door hen te kort werd geacht. Van Kol's voorstel (II p. 322) tot het verleenen van schadeloosstelling aan de leden der Kol. Staten, teneinde ook de minder gegoeden in de gelegenheid te stellen het lidmaatschap te aanvaarden, vond geen instemming bij Minister Cremer (II p. 323) daar hierdoor de koloniale begrooting alweer verhoogd zou worden. Pyttersen voerde aan (II p. 333) dat de Kol. Staten gemiddeld dertig bijeenkomsten per jaar hadden, een niet voldoende aantal alzoo voor het toekennen van presentiegeld, terwijl de Minister opmerkte dat de vergaderingen meestal in den avond plaats hadden, zoodat de leden dus geen tijd verzuimden. Het amendement v. Kol werd hierop verworpen.

Bij de behandeling der begr. 1907 werd door v. Kol (II 27 Nov 1906 p. 512) andermaal aangedrongen op het verleenen van schadeloosstelling aan de leden der K. S., die meerendeels geenszins tot de gegoede lieden behoorden. Hij stelde voorts de vraag of het aantal leden niet te gering geacht moest worden (nl. 8 tegenover 11 Ministers of gedelegeerden van den Gouverneur). Hij wenschte o.a. mannen uit Albina, Coronie of Nickerie in de K. S. te doen zitting nemen, mits schadeloosstelling en vrij reizen verleend werden. Minister Fock antwoordde hierop (II p. 513) dat de behoefte aan uitbreiding niet gebleken was, daar iedere gedelegeerde slechts op zijn eigen terrein bleef.

Het V.V. II. begr. 1909 bevatte andermaal den wensch tot het uitkeeren van schadevergoeding aan de leden. Voorts werd het wenschelijk geoordeeld, aan de K. S. het vragenrecht toe te kennen, zooals in de Tweede Kamer. In zijn M. v. A. zeide Minister Idenburg, dat hij evenmin als zijn voorgangers geneigd was het beginsel van art. 77 (betreffende de schadeloosstelling) prijs te geven. En bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer voegde hij hieraan toe, dat sommige leden der K. S. het lidmaatschap wenschten als een ambt, met een salaris van f 2000, hetgeen echter niet te verantwoorden zou zijn met het oog op den financieelen toestand; bovendien zou de meerderheid der leden van de K. S. zich bezwaard achten tegen de omzetting van een eereambt in een betaalde betrekking. Door v. Kol werd hiertegen aangevoerd (II

p. 648) dat hij niet gesproken had van traktement, doch van een schadeloosstelling, waardoor de keuze uit personen, die zich voor het lidmaatschap zouden beschikbaar stellen, zou toenemen. In ieder geval diende hen vrij vervoer te worden toegestaan. Nog werd door Minister Idenburg gezegd (II p. 649) dat tegen de toekenning van het vragenrecht niet het minste bezwaar bestond.

Bij de behandeling der begr. 1914 werd door Minister Pleyte (II 20 Jan. 1914 p. 1284/85) de aandacht gevestigd op de vele ontwerp-verordeningen, die nooit door de K. S. waren behandeld; de K. S. wisten echter wel kritiek uit te oefenen op het Opperbestuur in Nederland. Het was hier de bekende kwestie van den balk en de splinter. Wederom stelde v. Kol voor (I 20 Maart 1914 p. 489) aan de leden presentiegeld te verleenen; dit zou volgens zijn berekening niet meer bedragen dan f 3000 per jaar in totaal. Hij had hierop reeds zoo vaak aangedrongen, maar nooit was er iets van gekomen; zelfs vrije passage op de koloniale vaartuigen werd den leden geweigerd. Hij verlangde voorts (p. 490) dat aan de K. S. meer invloed en meer rechten gegeven zouden worden, en dat de hinderpalen zouden worden weggenomen, die thans hun energie verlamden; „schenk hun meer vertrouwen — zeide hij, — wek hun verantwoordelijkheidsgevoel op, dan kan men gerust de behartiging der belangen van de Kolonie aan hen overlaten." Hij wees hierbij op het machtige zelfbestuur in Br. Guiana en Barbados.

In de M. v. T. begr. 1915 werd medegedeeld, dat de K. S. een memoriepost op de begrooting hadden gebracht voor reis- en verblijfkosten voor hun leden, die zich tot het instellen van een onderzoek in verband met de aanhangige bestuursvoorstellen van hun woonplaats wenschten te verwijderen; door den Minister was deze post evenwel afgevoerd als zijnde in strijd met het beginsel van art. 77 Regeerings-Reglement.

47. Kolonisatie. — In het V.V. II. begr. 1898 werd gezegd, dat overwogen was wat gedaan zou kunnen worden tot versterking van het Europeesche landbouwerselement door kolonisatie, en eenige leden meenden te mogen besluiten tot het nemen van een proef met de werving van een aantal jongelieden uit dezelfde streek (veldarbeiders zoowel als ambachtslieden), aan wie na zes jaar dienst grond en voorschot zouden kunnen worden verstrekt. Van een andere zijde werd dit voorstel onpractisch genoemd. De Mi-

nister zeide (A.) dat van kolonisatie van Europeanen voorloopig geen sprake kon zijn, zoolang niet in alle opzichten geschikte grond voor de kolonisten beschikbaar was; hij achtte het daarom beter te wachten totdat de uitvoering van de werken aan het Saramacca kanaal gereed zou zijn. Bij de behandeling der begr. 1909 werd door Pyttersen opgemerkt (II p. 764) dat zoolang noch door de Regeering noch door het Koloniaal Bestuur iets werd gedaan om kolonisatie van Hollandsche boeren mogelijk te maken, er aan overbrenging van hen naar Suriname niet te denken viel; hij betreurde het zeer dat men niet den moed had om de noodige stappen te doen tot het nemen van een ernstige proef en drong aan op bespoediging der te nemen maatregelen. Minister Cremer beloofde, dat hij t.z.t. de hand aan den ploeg zou slaan „als dat nuttig mocht blijken".

In de M. v. A. begr. 1899 zeide de Minister, dat hij de aandacht van den Gouverneur zou vestigen op de wenschelijkheid, om een deel van de plantage La Rencontre te bestemmen tot het inrichten van een dessa ten behoeve van koloniseerende Javanen, en in de M. v. T. begr. 1901 werd gezegd, dat de door het Gouvernement aangekochte verlaten plantages „Laarwijk" en „Hecht en Sterk" geïnstalleerd zouden worden met het doel aldaar kolonisatie van Javaansche immigranten mogelijk te maken (zie hoofdst. 41 Javanen). Algemeen werd de wenschelijkheid erkend om zoodanige vestigingsplaatsen uit te breiden ter bevordering der kolonisatie, en omdat na eenige jaren vrijstelling van huur geregelde betaling zou volgen, welke aan de Kolonie ten goede zou komen.

In het V.V. II. begr. 1904 werd wederom het denkbeeld ter sprake gebracht van kolonisatie van Nederlanders tot ontwikkeling van den kleinen landbouw, doch telkens wanneer dit onderwerp ter sprake werd gebracht werd het voorbeeld aangehaald van eenige boeren, die destijds naar de Kolonie waren gekomen, met het doel daar te koloniseeren, en die vrijwel geheel ten onder gegaan en gedegenereerd waren.

48. Krullotenziekte. — In de nadere Nota van Wijziging begr. 1907 werd door den inspecteur van landbouw dr. v. Hall gezegd, dat gunstige resultaten door hem verkregen waren met proeven ter bestrijding der krullotenziekte; mits het middel op groote schaal werd toegepast zou die ziekte en de versteening der cacao-vruchten zoozeer verminderen, dat de cultuur weer loonend zou worden. Alle twijgen en takken, uitgezonderd de hoofdtakken, dienden te worden

verwijderd, uitgedragen en verbrand, en de boomen met een koper-praeparaat bespoten. Er werd *f* 14.000 voor die bestrijdingswijze op de begrooting gebracht; dit bedrag zou worden beschouwd als een renteloos voorschot.

49. Landbouw. — Onderscheid wordt gemaakt tusschen den grooten en den kleinen landbouw; de grens zal niet altijd juist te trekken zijn. Onder grooten landbouw zullen worden behandeld cacao, koffie en katoen, onder den kleinen landbouw komt de rijstcultuur, en verder zal in dit hoofdstuk nog sprake zijn van proeftuinen. De suiker is ondergebracht onder een afzonderlijk hoofdstuk, Suikerindustrie.

a. Groote landbouw. In het V.V. II. begr. 1898 werd aangedrongen op de behartiging der belangen van den grooten en den kleinen landbouw; met genoegen was gezien dat het koloniaal bestuur premiën uitloofde en gelden beschikbaar stelde voor het doen van proefnemingen op landbouwgebied. In de I Kamer zeide Minister Cremer (p. 245) dat de groote landbouw zich niet in een bloeienden toestand bevond; de prijs van koffie en cacao was in de laatste jaren nogal gedaald.

In antwoord op de vraag (V.V. II. begr. 1901) hoeveel in de laatste 28 jaren ten behoeve van den grooten en hoeveel voor den kleinen landbouw was uitgegeven, zeide de Minister (A.), dat dit niet te zeggen was, nog daargelaten, dat het moeilijk was een grens te trekken tusschen grooten en kleinen landbouw, en vele uitgaven niet uitsluitend tot de ontwikkeling van één bepaalden tak van nijverheid waren bestemd.

Bij de behandeling van het Wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement zeide v. Kol (II 14 Nov. 1900 p. 298) dat met ruime hand voorrechten geschonken werden aan den grooten landbouw, doch dat voor den kleinen landbouw, ofschoon voor de bevolking van groote beteekenis, weinig of niets werd gedaan.

In de II Kamer zeide Minister v. Asch v. Wijck bij de behandeling der begr. 1902 (p. 822) dat een hoog bedrag voor den grooten landbouw verdeeld was over een lange reeks van jaren, in tegenstelling met den kleinen landbouw, en dat de uitbreiding van den grooten landbouw geleid had tot vermeerdering van invoerrechten, zoodat deze tak van nijverheid dus niet, zooals sommigen meenden, uitsluitend lasten aan Nederland had opgeleverd; van 1877 tot 1897 werden de uitgaven voor den grooten landbouw geheel ge-

dekt door de meerdere opbrengst der invoerrechten alleen op rijst.

In de M. v. A. begr. 1903 deelde Minister Idenburg mede, dat de op de begr. gebrachte posten voor het aandeel van Suriname in het traktement van den inspecteur van den landbouw en van den landbouwscheikundige gehandhaafd waren in het belang van den grooten en kleinen landbouw; de bedoeling was den inspecteur te benutten als adviseur in landbouwzaken en chef van den Cultuurtuin, alsmede als reorganisator van het landbouwonderwijs.

In de M. v. A. begr. 1904 werd in antwoord op een desbetreffende opmerking gezegd, dat de koffieproductie in 1890 en 1891 slechts enkele honderden K.G. bedroeg; er werd een proef mede genomen toen de koffieprijzen zeer gunstig waren; in 1896 bedroeg de uitvoerwaarde *f* 1 per K.G., in 1897 was zij gedaald tot *f* 0.60 en in 1901 tot *f* 0.35; de proef werd dus toen gestaakt. De cacaoprijzen, die sedert 1893 belangrijk gedaald waren (in 1895 bedroeg de prijs niet meer dan 51 cent per K.G.) waren in 1898 weer wat hooger; in 1901 stonden zij op 73 cent, in 1902 op 69; de productie was in 1900 inmiddels teruggeloopen tot plm. 2.183.000 K.G. en bereikte in 1901 weer ongeveer de gemiddelde opbrengst van de laatste 10 jaren, nl. 3 millioen K.G. Door v. Kol werd opgemerkt (II 23 Dec. 1903 p. 1206) dat vergeleken bij 40 à 50 jaar geleden thans een sterke achteruitgang merkbaar was. De hoop op een bloeiende katoenindustrie was gedeeltelijk verdwenen, daar arbeidskrachten te duur waren, waardoor concurrentie op de wereldmarkt moeilijk was; de toekomst van Suriname moest volgens hem niet uitsluitend gezocht worden in de groote cultures, doch vooral in den kleinen landbouw. In het V. V. II. begr. 1905 werd gezegd, dat meerdere productie alleen mogelijk was door het invoeren van nieuwe en verbetering van de bestaande cultures, alsmede door vermeerdering der werkkrachten; voorts door bevordering van den aanplant van bacoven (zie hoofdst. 5) en andere vruchten, het mogelijk maken van de rijstcultuur (tevens oprichting van pelmolens) en onderzoek naar de beste variëteiten van katoenplanten; noodig was voorts het verspreiden van landbouwkennis, het scheppen van een landbouwindustrie en verbetering van den afzet. Zeer nuttig was in verband met de cultures het bestudeeren van den regenval. Sommige leden wenschten, dat eenige groote cultures zouden worden geëntameerd van Staatswege.

In verband met de in de cacao heerschende ziekten werd door v. Kol aangedrongen (II 3 Dec. 1904 p. 416) op uitroeiïng der aangetaste cacaoplanten.

In het V. V. II. begr. 1906 werd vermeld, dat volgens het Kol. Verslag over 1905 op het landbouwproefstation proeven genomen waren tot bestrijding der krullotenziekte (zie hoofdst. 48) in de cacao. Groote voldoening werd geuit in het V. V. II. begr. 1908, dat de inspecteur van landbouw in West-Indië voortaan zijn aandacht alleen aan Suriname zou wijden. Een zonnestraaltje bracht de M. v. A. begr. 1912, waarin gezegd werd, dat uit het rapport der Suriname Commissie bleek, dat de toekomst der Liberia-koffiecultuur door de planters gunstig werd ingezien.

Bij de openbare behandeling der begr. 1914 in de II Kamer werd door v. Vollenhoven (16 Jan. 1914 p. 1277) aangedrongen op het verleenen van krachtigen steun aan den landbouw en op het aanwenden van kapitaal en organisatie tot bestrijding der plantenziekten. Sprekende over de cacaocultuur werd door v. Kol. in de I Kamer gezegd (20 Maart 1914 p. 485) dat de cacao, die vroeger het hoofdproduct van de kolonie vormde, in de laatste vijf jaren achteruitgegaan was met 15 %.

In de M. v. T. begr. 1916 werd er op gewezen, dat de kosten voor den post landbouw voortdurend grooter werden en thans bijna ƒ194.000 bedroegen (incl. de uitgaven voor Slootwijk; zie hoofdst. 73). De betrekkingen van landbouwscheikundige en entomoloog waren daarom geschrapt. Deze maatregelen werden in het V. V. II. zeer betreurd; men oordeelde dat eerder uitbreiding dan inkrimping der landbouwaangelegenheden gewenscht was.

In de M. v. A. begr. 1917 werd aangekondigd, dat vanwege het Studie Syndicaat eerlang een onderzoek zou worden ingesteld naar den grooten landbouw in Suriname. Het V. V. II. zeide, dat met ingenomenheid kennis genomen was van de goede berichten aangaande Liberia-koffiecultuur in Suriname. In het V. V. der I Kamer werd het wenschelijk geacht, dat van Regeeringswege zou worden nagegaan, of de oprichting van een centraal etablissement voor de koffiebereiding mogelijk was. Door Knobel werd medegedeeld (II. 1 Maart 1917 p. 1841) dat de productie van Liberia koffie zeer vermeerderd was; in 1912 bedroeg de export 125.000 K.G., en in 1915 ruim 533.000 K.G.

b. Kleine landbouw. Door Minister Cremer werd bij de behandeling der begr. 1898 in de I Kamer medegedeeld (p. 245), dat de kleine landbouw zich zou ontwikkelen, als de buitengewone productieve werken langs het Saramacca-kanaal gereed waren. Reeds viel een belangrijke toename van het aantal kleine landbouw „settlers" te constateeren.

In de M. v. T. begr. 1901 werd gezegd, dat de kleine landbouw veel te lijden gehad had van de langdurige droogte in 1899, vandaar dat het niet wenschelijk geacht werd thans een tentoonstelling van landbouw en veeteelt te houden, doch die liever uit te stellen tot 1901.

Bij de behandeling van het Wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement werd door v. Kol gezegd (II 14 Nov. 1900 p. 298) dat de kleine landbouw niet kon beschikken over voldoende en geschikte gronden, ofschoon duizenden H.A. verlaten plantages in staat van woestenij werden gelaten en braak lagen; hij drong aan op een regeling omtrent het terugkomen aan het domein van verlaten, braakliggende plantages. Minister Cremer zeide, dat zeer véél gedaan en aangemoedigd was door de inrichting van vestigingsplaatsen voor Creolen en door het wegnemen van belemmeringen voor haar bloei. In den laatsten tijd waren telkenmale verlaten plantages door de Regeering ingekocht tot vestigingsplaatsen voor den kleinen man.

In het V. V. II. begr. 1902 kwam weer de oude klacht voor, dat er te veel voor den grooten landbouw werd gedaan in vergelijking met den kleinen. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer verklaarde Minister v. Asch v. Wijck (p. 822) zich een groot voorstander van het uitgeven van gronden voor den kleinen landbouw, en het plan bestond, om in de nabijheid van Paramaribo 2500 H.A. op loozing te brengen tot uitgifte aan Creolen; kleine landbouw was naar zijn meening veelal uitoefening van grooten landbouw in het klein. Fock zeide (begr. 1903, II p. 880) met genoegen gelezen te hebben, dat de nieuwe Gouverneur een commissie aangesteld had om te adviseeren en te rapporteeren aangaande de uitgifte van gronden in de nabijheid van den aan te leggen spoorweg. v. Vlijmen verklaarde dat het in de hoogste mate urgent was, dat aan den kleinen landbouw meer zorg besteed werd. v. Kol merkte op (II p. 883) dat volgens het V. V. der Kol. Staten de toestand van den kleinen landbouw zeer ongunstig was te noemen; de hevige regens en hooge springvloeden hadden overstrooming der gronden ten gevolge gehad en groote schade aangericht. Het bleek voorts noodig, meer ingepolderde landen ter beschikking te stellen van de Creolen.

In het V. V. II. begr. 1905 heette het, dat het denkbeeld tot uitzending van landbouwleeraren ten behoeve van den kleinen landbouw volgens de M. v. T. van den Gouverneur zou worden verwezenlijkt, evenals de aanstelling en verdere opleiding van een landbouwleeraar; men verwachtte, dat deze in de uitoefening van toezicht veel

verbetering zou kunnen brengen en geleidelijk tot adviseur van den kleinen landbouw zou kunnen worden.

v. Kol gaf bij de behandeling der begr. 1904 als zijn meening te kennen (II 23 Dec. 1903 p. 1206), dat de toekomst van Suriname gelegen was in den kleinen landbouw op coöperatieven grondslag, veeleer dan in den grooten landbouw.

In de M. v. A. begr. 1909 werd medegedeeld, dat „dit jaar een werkwijze werd aangegeven voor den bestaanden rijstpelmolen" en een onderzoek werd ingesteld naar de rijstziekte; de landbouwleeraar bestudeerde in Demerara de rijstcultuur, en voorlichting betreffende de bevloeiïng van plantages ten behoeve van de rijstcultuur werd verstrekt. Bovendien werden verschillende soorten rijstzaad onder de kleine landbouwers uitgedeeld; gewezen werd voorts op het groote belang om langs de Para rivier de rijstcultuur in te voeren. Dat deze cultuur er niet slecht voor stond, bleek uit het V. V. II. begr. 1907, waarin gezegd werd dat zij toenemend was, en v. Kol zeide (II 27 Nov. 1906 p. 507) dat sedert op verstandige wijze irrigatie doorgevoerd was de rijstproductie in één jaar gestegen was met 30 % en toen reeds 1.150.000 K.G. bedroeg. Ook in het V. V. II. begr. 1910 werd gewezen op de gestadige uitbreiding dier cultuur; voor 1908 bedroeg de productie 15.000 K.G. meer dan in 1907; echter was ook de invoer toegenomen. Het denkbeeld werd geopperd om een Gouvernements rijstpelmolen op te richten, doch van andere zijde werd dit ontraden. Volgens de M. v. A. voorzagen de twee bestaande molens geheel in de behoefte; buitendien was de oprichting van een derden particulieren molen in overweging. Ook het V. V. II. begr. 1914 maakte melding van de toenemende rijstcultuur.

Ondanks de op de begr. 1916 doorgevoerde bezuinigingen werd de post ten behoeve van een tweeden landbouwleeraar voor den kleinen landbouw behouden. In het V. V. II. dier begr. werd wederom aangedrongen op de uitgifte van meer gronden aan den kleinen landbouw; door den Minister werd hierop geantwoord, dat de door het Gouvernement aangekochte plantage Reynsdorp met betrekkelijk weinig kosten tot vestigingsplaats kon worden ingericht, zoodat voorshands gelegenheid bestond, om aan den kleinen landbouw gronden ter bebouwing en bewoning uit te geven. Bij de openbare behandeling in de II Kamer kritiseerde Kleerekoper (28 December 1915 p. 930) het op de begr. geschrapte crediet voor den kleinen landbouw. Hij releveerde voorts diverse anomalieën, als b.v. dat de kleine landbouw niet behoort onder het Departement van Landbouw,

en dat het landbouwcrediet ressorteert onder Boschbouw! Hij haalde eenige frappante gevolgen van dezen komischen warboel aan.

Ten slotte zij nog vermeld, dat in het V. V. der I Kamer begr. 1917 maatregelen werden aanbevolen tot betere bevordering van de rijstcultuur.

c. Proeftuinen (Cultuurtuin). In het V. V. II. begr. 1910 werd gewaarschuwd tegen een al te wetenschappelijken opzet van den Cultuurtuin; er diende vooral en in de allereerste plaats gelet te worden op practische zaken.

Over het nut en de kosten van den Cultuurtuin zijn herhaalde malen losse opmerkingen gemaakt, die zoowel voor als tegen de instelling getuigden. In de M. v. T. begr. 1916 werd door den Minister gezegd, dat met het oog op de kosten de proefnemingen dienden te geschieden op kleiner schaal; de Minister achtte den tuin het geld niet waard. Hiertegen kwam Kleerekoper op (II 28 Dec. 1915 p. 931). Hij zeide dat de Minister die wetenschap slechts ontleende aan de verslagen, die niet deugden. De Cultuurtuin was volgens spreker integendeel uitnemend geschikt als opleidingsinrichting voor den landbouw; doch het feit dat daar inderdaad jongelieden zijn opgeleid had men niet in de verslagen durven zetten uit vrees voor bureaucratische wraakneming van de zijde der ambtenaren, die den Cultuurtuin niet genegen waren. Spr. kritiseerde scherp het schrappen van den begrootingspost voor den Cultuurtuin met een vierde.

50. Leeszalen en Bibliotheken. — In het Voorl. Versl. der II Kamer op de begr. voor 1914 werd bepleit de uitbreiding van de bibliotheek te Paramaribo en de oprichting van openbare leeszalen. Het antwoord hierop verscheen in de M. v. T. op de volgende begrooting, waarin nl. werd medegedeeld, dat de openbare leeszaal die te Paramaribo was opgericht door het Algemeen Nederlandsch Verbond, onlangs gesloten was wegens gebrek aan belangstelling, zoodat het dus onnoodig geacht mocht worden van overheidswege een dergelijke leeszaal op re richten; bovendien bestaat er een koloniale bibliotheek met leeskamer.

51. Muntwezen. — Op 29 December 1908 werd ingediend een „Ontwerp van wet tot regeling van het muntwezen in Suriname". In de M. v. T. werd gezegd, dat in Suriname nog steeds gold de vroegere Nederlandsche muntwet van 1847, die ingevolge de wet van 14 December 1853 ook verbindend werd voor de West-Indische Koloniën.

Boven de toepasselijk verklaring van de nieuwe Nederlandsche muntwet gaf minister Idenburg de voorkeur aan een zelfstandige regeling van het Surinaamsche muntwezen, aangezien in bedoelde Nederlandsche muntwet tal van bepalingen voorkomen, die voor de Kolonie van geen belang zijn. Zoo kwam tot stand de Wet van 1 Juli 1909, houdende regeling van het muntwezen in de Kolonie Suriname", ontworpen naar het model van de Curaçaosche muntwet van 1899; zij komt in hoofdzaak overeen met de Nederlandsche muntwet.

52. Mijnbouw. — Over den delfstoffenrijkdom van Suriname is vaak verschillend geoordeeld; velen waren van meening, dat het gebied zeer rijk was, vooral aan goud. Tot op heden heeft evenwel de bodem niet zoodanige schatten opgeleverd, dat de Kolonie zich op dat gebied naam heeft verworven.

Bij de openbare behandeling der begr. 1897 zeide Pyttersen (II p. 612) dat er aan den rijkdom van Suriname niet te twijfelen viel; op dit feit was herhaalde malen gewezen in Engelsche en Amerikaansche verslagen, bladen en tijdschriften, waarin telkenmale gewaagd werd van den goudrijkdom van het land. Desniettemin was de post voor topografisch en geologisch onderzoek van de begrooting geschrapt door den Minister, die de voorkeur gaf aan particuliere exploratie en exploitatie; Pyttersen drong er echter op aan, dat van Staatswege exploratie der binnenlanden op groote schaal zou plaats hebben. De door den Minister hiertegen geopperde bezwaren liepen echter alle uit op het eene punt: de hooge kosten en de beperkte financiën. Om die reden kon ook geen gevolg worden gegeven aan den wensch van vele leden om in die onbekende terreinen te zorgen voor den aanleg van wegen en het tot stand brengen van communicatiemiddelen.

In het V. V. II. begr. 1898 werd andermaal aangedrongen op de benoeming van een mineraloog en een mijningenieur in verband met de toenemende machinale ontginning van goudhoudende terreinen en de verhoogde mogelijkheid van mijnbouw. De Minister achtte evenwel nog niet den tijd gekomen (A.) om tot bedoelde benoemingen over te gaan, en wenschte het onderzoek door de Maatschappij Suriname (zie hoofdst. 16 Concessiën) af te wachten; aan deze maatschappij was de steun der Regeering verleend. In de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck (p. 242) een geologisch onderzoek hoogst wenschelijk geacht; desnoods diende de Regeering daarvoor een som van *f* 250.000 beschikbaar te stellen; dit bedrag zou òf in de kas terugvloeien, òf

het zou dienen om te bewijzen, dat de exploitatie niet loonend was, waardoor het weggooien van groote sommen in de toekomst verhoed zou worden. Hiertegen werd door Minister Cremer opgemerkt (I p. 246) dat de Regeering al dadelijk zou vastzitten wegens gebrek aan geschikt personeel voor het mijnbouwonderzoek in Suriname.

Bij de behandeling der begr. 1900 werd in het V. V. II. betoogd, dat toezicht en controle van overheidswege op de mijnindustrie noodig was, daar tot dusver geen maatregelen genomen waren tot bescherming van personen en goederen en de geneeskundige behandeling en verpleging onvoldoende waren; wederom werden bepleit de aanstelling van een mijningenieur, de oprichting van politieposten en de aanmoediging tot vestiging van een geneesheer op of nabij de mijn. In de M. v. A. verklaarde de Minister zich echter opnieuw tegen de benoeming van een mijningenieur, waarop door Pyttersen (II p. 984) zoozeer was aangedrongen. Deze achtte het eveneens hoogst noodzakelijk dat toezicht werd uitgeoefend op de contract-arbeiders in de mijnen, die thans vrijwel deden wat zij wilden. De Minister beloofde, aangaande een en ander overleg te zullen plegen met de Surinaamsche Regeering.

De benoeming van een mijningenieur kwam in het V. V. II. begr. 1901 voor de zooveelste maal te sprake, met hetzelfde resultaat.

Bij de behandeling van het Wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement zeide v. Kol (II 14 Nov. 1900 p. 298) dat het reeds lange jaren de plicht der Regeering was den bodem der Kolonie beter te leeren kennen. Hij diende te dier zake een amendement in, luidende: „Het doen instellen van onderzoekingen naar de natuurlijke gesteldheid van den bodem behoort tot de taak van het Koloniaal Bestuur. Voorschriften betreffende het verleenen van concessiën voor mijnbouw- en landbouwondernemingen, het uitgeven van tram- en spoorwegconcessiën zullen bij koloniale verordening worden uitgevaardigd". Spreker wees op de groote winsten door particulieren in Suriname en Curaçao behaald ten koste der Kolonie; vreemde kapitalisten zouden, volgens spr., millioenen meevoeren en een verarmden bodem met een verarmde bevolking achterlaten. De Minister verklaarde bezwaar te hebben tegen de eerste alinea van het amendement; voorschriften tot het verleenen van concessiën voor mijnbouw waren reeds bij koloniale verordening gegeven, terwijl concessiën voor den aanleg van spoor- en tramwegen eveneens zouden worden gegeven krachtens koloniale verordening (art. 166 R.R.). Na een langdurig debat (II p. 332) vervielen uit het amendement de

woorden „landbouwondernemingen", terwijl „mijnbouwondernemingen" behouden werd, daar de landbouw uitgeoefend werd op niet-domaniale gronden, waarvoor geen vergunning noodig is, dan wel op domaniale gronden waarvan alles betreffende uitgifte in eigendom en pacht geregeld is.

In het V. V. II. begr. 1902 werd aangedrongen op Staatsexploitatie der mijnen, terwijl andere leden wenschten bevordering en ontwikkeling van den mijnbouw en de goudindustrie door de Regeering en het Koloniaal Bestuur. Ook ditmaal werd op de benoeming van een mijningenieur aangedrongen. Er gaat niets boven taaie volharding! In zijn M. v. A. verklaarde Minister v. Asch v. Wijck, dat Staatsexploitatie inderdaad wenschelijk ware, doch dat het technisch personeel ontbrak.

Op toezicht en controle van overheidswege werd nogmaals aangedrongen in het V. V. II. begr. 1903, en dat de mijningenieur op het programma niet ontbrak behoeft nauwelijks vermelding. In antwoord op een desbetreffende opmerking werd door Minister Idenburg toegegeven (begr. 1904, A.) dat de resultaten der groot-industrie in Suriname niet gunstig waren tengevolge van de gebrekkige verkeersmiddelen; onder die industrie viel ook de mijnbouw te rekenen. Van Kol zeide (II 23 Dec. 1903 p. 1206) dat veler hoop gevestigd was op de goudmijnen in Suriname; ondanks de bestede tonnen voor onderzoek (zie hoofdst. 56. Onderzoekingstochten) en een paar millioen voor ontginningswerken was echter nog geen enkel rif gevonden.

In het V.V. II. begr. 1907 werd melding gemaakt van een belangrijke toename der goudproductie; in 1905 was een record-cijfer behaald; de opbrengst van de belasting op goud was dan ook geregeld stijgende. Bij de openbare behandeling der begrooting in de II Kamer werd door v. Kol (27 Nov. 1906 p. 507) aangedrongen op het verleenen van Regeeringssteun aan den kleinen mijnbouw. Evenals zoovele dingen in Suriname ondernomen, had ook volgens hem de goudindustrie een reeks van teleurstellingen opgeleverd (begr. 1909, II. 23 Nov. 1908 p. 639), ofschoon de gemiddelde jaarproductie toch nog een waarde had van ƒ 1¾ millioen. Bij de openbare behandeling der begr. 1914 in de I Kamer had hij echter gelegenheid er op te wijzen (20 Maart 1914 p. 485) dat de opbrengst van goud gedurende de laatste vijf jaren verminderd was met 27 %.

Een alleszins vermeldenswaardig feit mag genoemd worden, dat volgens de M. v. T. begr. 1915 door de Kol. Staten op de begrooting gebracht was een memoriepost voor het instellen van een mijnbouw-

kundig onderzoek, „als zijnde dit van groot economisch belang".

De Minister meende evenwel, dat „zoolang er geen mijnbouwkundige dienst en een behoorlijk werkplan bestaat, op uitgaven daarvoor niet behoeft te worden gerekend", en diensvolgens werd de post afgevoerd!

In verband met een desbetreffende vraag werd door den Minister in zijn M. v. A. medegedeeld, dat naar de mogelijkheid tot ontginning van het pas ontdekte kwikzilvererts aan de Marowijne van particuliere zijde een onderzoek werd ingesteld, hetwelk nog tot geen resultaat geleid had.

In de M. v. T. begr. 1916 zeide Minister Pleyte, dat er onder de tegenwoordige omstandigheden niets kon komen van een mijnbouwkundig onderzoek; hij zou intusschen doen vragen of en op welke wijze in Br. Guiana het kantoor voor mijnbouwkundig onderzoek was ingericht. Van de teleurstelling der leden, veroorzaakt door eerstgenoemde mededeeling van den Minister, werd voldoende blijk gegeven in het V.V. II. Men achtte het navragen in Br. Guiana niet de manier, en vroeg of er geen profijt te trekken was van den exploratiedienst in Ned. Indië. Door den Minister werd hierop ten antwoord gegeven (A.) dat de exploratiedienst in Ned. Indië te zeer met werk overkropt was. In het V.V. der I Kamer werd er den Minister een verwijt van gemaakt, dat er tengevolge van het „snoeien met ruwe hand" nu van het mijnbouwkundig onderricht weer niets zou komen.

Het onvermijdelijk gerecht op het menu van het V. V., nl. de benoeming van een mijnbouwkundige, ontbrak ook bij de begr. 1917 niet; alleen ging de wensch thans uit van de I Kamer. Het is niet zoo'n eenvoudige zaak om ten behoeve van de Kolonie iets gedaan te krijgen! En het heeft inderdaad heel veel van sarcasme, wanneer men Knobel in de II Kamer hoort zeggen (1 Mrt. 1917 p. 1841) „dat ten opzichte van mijnbouw en ontginning van delfstoffen het Koloniaal Bestuur weinig voortvarend is geweest". „Weinig voortvarend" is waarlijk geen te krasse uitdrukking.

53. Nickerie. — Meerdere malen werd in het Parlement de aandacht gevraagd voor Nickerie, dat in vele opzichten wat àl te stiefmoederlijk behandeld werd. In het V. V. II der begr. 1901 werd aangedrongen op spoedige vaststelling en uitvoering van een plan van watervoorziening. Na drie jaar was daar nog altijd niets van gekomen, zoodat het punt bij de behandeling der begr. voor 1904 andermaal in behandeling kwam. Minister Idenburg beloofde

toen (A.) de kwestie bij den Gouverneur in herinnering te zullen brengen en aan te dringen op het graven van putten.

In het V.V. II der begr. 1909 werd de aandacht gevestigd op de onvoldoende communicatiemiddelen en gebrek aan zorg voor de behartiging der belangen van Nickerie; aangedrongen werd op de bevordering der bacovencultuur, bevordering van landbouwcrediet in dat gedeelte van de Kolonie en instelling van een gemeenteraad; de Minister werd er op gewezen dat door gebrek aan werk en geld thans de nijvere bewoners genoopt werden in Cayenne een middel van bestaan te zoeken. Gedaan werd er door de Regeering in die richting echter niets. In het V.V. I der begr. 1916 werd gezegd, dat het tijd was een einde te maken aan de verwaarloozing van Nickerie door de instelling van een gemeentebestuur, door betere communicatiemiddelen en telegrafische gemeenschap. Het antwoord van den Minister luidde, „dat het hem niet bekend was in welk opzicht Nickerie verwaarloosd werd", en dat in allen gevalle rekening diende te worden gehouden met de beschikbare gelden. En aan dezen klassieken kapstok hangt het lot van Nickerie nòg.

54. Obia-mannen. — In het Voorl. Versl. (II) op de begrooting van 1906 werd uitbreiding der politie dringend noodig geoordeeld, opdat aan de misdaden der Obia-mannen, die door de bevolking als een soort toovenaars werden beschouwd, voor goed een einde zou kunnen worden gemaakt. Volgens v. Kol (II 30 Nov. 1905 p. 295) beschouwen de Inlanders ziekten als het gevolg van het werk van booze geesten; de obia-mannen hebben macht over die geesten en over leven en dood, genezing of ziekte, geluk en welvaart of tegenspoed; zij maken misbruik van hun invloed en deinzen er niet altijd voor terug om dezen te vergrooten door vergift te gebruiken; daardoor ontstaat een soort terrorisme; zij plegen veel kwaad en straffeloos misdaden; hij drong derhalve aan op een energiek optreden der Regeering, evenals zulks op de Engelsche Antillen was geschied. Door Minister Fock werd hiertegen opgemerkt (II p. 296) dat het plegen van daden die de veiligheid of het leven der ingezetenen bedreigen vanzelf vallen onder de strafwet, terwijl het maken van amuletten en het beheksen voor den rechter kan worden gebracht als het plegen van afgoderij. v. Kol was van meening, dat de handelingen der obia-mannen niet altijd bekend werden, daar de politie bevreesd was voor hun wraak; hij achtte daarom de aanstelling van geheime politie wenschelijk.

55. Onderwijs. — Onder dit hoofdstuk zal men alles wat niet tot het gewone onderwijs behoort terugvinden onder de onderafdeelingen b. landbouwonderwijs en c. ambachtsonderwijs.

a. Algemeen onderwijs. In het V. V. II begr. 1898 werd de wenschelijkheid geuit, dat in de naaste toekomst ook de mogelijkheid zou worden geopend, om in de Kolonie middelbaar onderwijs te genieten. Bij de openbare behandeling in de I Kamer verklaarde v. Asch v. Wijck (p. 240) zich een voorstander van rijksstudiebeurzen voor studie in Europa, ook voor vakonderwijs; een middelbare school zou *f* 40 à *f* 50,000 kosten, hetgeen een te hoog bedrag was dan dat het door de Kolonie zou kunnen worden bekostigd; zes beurzen voor den tijd van acht jaar ad *f* 800 zouden goedkooper uitkomen en betere resultaten opleveren.

Bij de behandeling der begr. 1899 werd de oprichting van koeliescholen bepleit, ten behoeve van de kinderen van Br. Indische immigranten; hierdoor zou, meende men, het blijven der immigranten bevorderd worden. In de II Kamer verklaarde Pyttersen (p. 769) dat koeliescholen wenschelijk waren voor de kinderen van de onder contract werkende arbeiders, maar niet voor hen die zich voor goed in de Kolonie gevestigd hadden. Voor die kinderen was het niet alleen niet noodig, maar zelfs niet wenschelijk dat zij, door voortdurend hun landstaal te blijven beoefenen, altijd vreemdelingen in de Kolonie zouden blijven. In het V.V. II. begr. 1900 werd hetzelfde onderwerp wederom ter sprake gebracht. Een post van *f* 3000 tot uitbreiding van het koelieonderwijs werd echter van de begr. geschrapt, evenals een post waarbij salarissen voor twee nieuwe onderwijzers werden uitgetrokken, welke schrapping in het V. V. betreurd werd.

Het V. V. II. begr. 1901 verklaarde zich tegen het besluit van den „hoofdvoorstander" (het Hoofd) der Moravische Broeder Gemeente tot opheffing van de school der Aucaner Boschnegers (zie hoofdst. 11 Boschnegers); deze opheffing was het gevolg van bisbilles tusschen den onderwijzer en het hoofd der Aucaners, tengevolge waarvan laatstgenoemde, naar het heette, lijdelijk verzet pleegde.

In de I Kamer werd er over geklaagd (V.V.) dat de kosten van het lager onderwijs zoo sterk toenamen, en de vraag werd gesteld of de noodige zuinigheid wel werd betracht. Tevens werd het echter billijk en noodig geacht om, wanneer de salarissen der onderwijzers aan de Gouvernementsscholen verhoogd werden, dan ook de subsidies aan de bizondere scholen werden opgevoerd, daar deze scholen

anders haar personeel zouden verliezen. v. Asch v. Wijck kwam echter tegen verhooging der salarissen van de onderwijzers op (I p. 318), en vergeleek daarbij de traktementen van eenige andere categorieën van ambtenaren; hij was van meening, dat dan ook die recht op vermeerdering van salaris hadden. Het was al eigenaardig genoeg, dat wanneer er op de lagere school één vak meer werd onderwezen dan het voorgeschreven aantal, die school daardoor heette te zijn een school voor meer uitgebreid lager onderwijs, hetgeen beteekende, dat dan ook de onderwijzers aan zoo'n school een hooger traktement genoten.

In de M. v. T. begr. 1903 werd vermeld, dat het subsidie aan de Moravische Broeder Gemeente (zie hoofdst. 94 Zending) ƒ 38.400 bedroeg, en dat aan de R.K. gemeente ƒ 19.200. (Voor 1902 waren deze bedragen resp. ƒ 36.500 en ƒ 18.100, zoodat ook hier weder een stijging in de uitgaven viel waar te nemen). In het onderwijs aan de Boschnegers door de M.B.G. was geen verandering gekomen; er bestonden nl. 8 scholen, waarvoor ƒ 300 per school werd uitgekeerd.

In het V.V. II. begr. 1905 werd op krachtige bevordering van het onderwijs onder de Boschnegers aangedrongen, en op verhooging van het subsidie aan de M.B.G. ten behoeve van dat onderwijs. Door den Minister werd hierop geantwoord (A.) dat het subsidie voor onderwijs aan de Boschnegers voldoende geacht mocht worden. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer verklaarde v. Vuuren (27 Nov. 1906 p. 503) dat de onderwijspolitiek zijn geheele instemming had; de uitgaven ten behoeve van het onderwijs waren gedurende de laatste 10 jaren gestegen met 82 %, en 14 % van hetgeen door de ingezetenen werd opgebracht werd besteed aan onderwijs; dank zij de subsidieregeling kon „de ontwikkeling van het volk met snelle vaart van Paramaribo uit als middelpunt zich uitbreiden over verscheidene districten van Suriname". Hij achtte het echter een bedenkelijk verschijnsel, dat het aantal schoolgeldbetalende kinderen gestadig verminderde.

In het V. V. II. begr. 1914 werd aangedrongen op het beschikbaar stellen van studiebeurzen voor Surinamers. Bij de openbare behandeling noemde Kleerekoper (II 16 Jan. 1914 p. 1268) het onderwijs in Suriname erbarmelijk; hij prees echter de Moravische Broeders en de R.K. geestelijken wegens hun grooten ijver en toewijding op onderwijsgebied.

In de I Kamer werd door Bavinck voorgesteld (20 Maart 1914 p. 484) eenig schoolgeld te heffen op meer scholen dan tot nu toe het

geval was, daar in Suriname alleen subsidie kan verleend worden aan scholen waar geen schoolgeld geeischt wordt; door schoolgeld te heffen kon het onderwijs gesteund worden. Hij stelde verder voor (p. 485) een pensioenregeling voor onderwijzers in te voeren, of althans voorloopig te bepalen, dat van hier naar Suriname uitgezonden onderwijzers hun recht op pensioen zouden behouden.

Door Minister Pleyte werd in de I Kamer medegedeeld (21 Maart 1914 p. 491) dat in het laatst van Januari bericht ontvangen was van den Gouverneur, dat een ontwerp verordening, regelend het voorbereidend, het lager en het voortgezet onderwijs, gereed was en aan den Raad van Bestuur was aangeboden. Door Kleerekoper werd bij de openbare behandeling der begr. 1915 in de II Kamer het afvoeren der studiebeuzen voor lager onderwijs en landbouwonderwijs gekritiseerd (17 Dec. 1914 p. 404) en eveneens de schrapping van den nieuwen post voor de opleiding voor de hoofdonderwijzersacte.

Door v. Kol werd er de aandacht op gevestigd (begr. 1916, I 7 Maart 1916 p. 314) dat men sedert 1876 in Suriname een leerplichtverordening had, die echter nu nog altijd niet gehandhaafd werd; het schoolverzuim in de Kolonie was volgens hem zeer groot; trouwens de toestanden leidden ertoe: de wegen waren slecht, de kleeding van de kinderen onvoldoende, evenals de voeding, en hij drong daarom ook voor Suriname aan op de invoering van schoolvoeding, zooals hij dat zoo vaak voor Curaçao gedaan had.

b. L a n d b o u w o n d e r w ij s. Op de begrooting voor 1902 werd een bedrag van *f* 600 uitgetrokken voor „proefneming met het openen van een landbouwcursus voor onderwijzers", en op de begrooting voor het daaropvolgende jaar werd eenzelfde bedrag voor dit doel beschikbaar gesteld. In de M. v. T. begr. 1907 werd gezegd, dat een landbouwcursus zou worden georganisseerd, waarvan de kosten gedeeltelijk zouden worden bestreden door het heffen van cursusgeld ten bedrage van *f* 25 per jaar; er waren minstens 20 leerlingen gewenscht.

Op de begr. 1915 waren de inmiddels ingestelde studiebeurzen ten behoeve van het landbouwonderwijs ad *f* 900 afgevoerd, welk feit door Kleerekoper (II 17 Dec. 1914 p. 404) fel werd gekritiseerd.

In het V.V. I begr. 1917 werd gezegd, dat het rapport van de commissie inzake landbouwonderwijs aantoonde het bestaan van een soort van kinderslavernij, welke krachtig diende te worden tegengegaan.

(Men zie voorts hoofdstuk 49 Landbouw).

c. Ambachtsonderwijs. In de M. v. T. begr. 1897 werd vermeld, dat een subsidie van / 1000 was toegestaan ten behoeve van een avondschool voor handwerkslieden. De Gouverneur achtte zelfs de stichting van een ambachtsschool met volledig personeel van groot belang voor de Kolonie, doch de oprichting kon niet geschieden van Bestuurswege. In de M. v. A. werd nog medegedeeld, dat het de bedoeling was, het verkrijgen van de allereerste kundigheden te brengen ook onder het bereik van onvermogenden, zoodat dus een subsidie noodig was.

In het V. V. II. begr. 1898 werd op verbetering van het ambachtsonderwijs aangedrongen; en in het V. V. II der begr. voor het daaropvolgende jaar werd het verleenen van meer steun aan particuliere ambachtsonderwijs-inrichtingen bepleit. Tevens werd met genoegen kennis genomen van het verleenen van een Gouvernementssubsidie aan de timmerschool.

Op de begr. 1903 werd op voorstel van den Gouverneur het subsidie aan de ambachtsschool verhoogd met / 1000 voor een toeziend directeur.

56. Onderzoekingstochten. — In het V. V. II. begr. 1899 was sprake van onderzoekingstochten, te organiseeren met steun van de Surinaamsche Vereeniging en het Aardrijkskundig Genootschap, doch welke slechts met de financieele hulp van het Koloniaal Bestuur zouden kunnen worden ondernomen; het vertrouwen werd uitgesproken, dat die steun zou worden verleend, daar het te exploreeren gebied vermoedelijk goudhoudenden grond bevatte. In het V. V. II. der begrooting voor het volgende jaar werd echter te kennen gegeven, dat het onnoodig geacht mocht worden, een subsidie te verleenen aan den particulieren onderzoekingstocht van dr. van Cappelle, daar particulieren en het bovengenoemde genootschap op groote schaal exploreerden. Pyttersen was bovendien van meening (II p. 988) dat één persoon in vijf maanden tijds geen voldoende resultaten zou kunnen verkrijgen. Het voorstel van den Minister tot het verleenen van subsidie werd evenwel, na een door dezen gegeven uiteenzetting, ten slotte aangenomen en het mocht niet baten, dat in de I Kamer v. Asch v. Wijck voorstelde (p. 218) het subsidie niet te verleenen aan dr. v. Cappelle, maar aan de Maatschappij ter bevordering van natuurkundig onderzoek in de Nederlandsche Koloniën, hetgeen hij meer profijtelijk achtte.

In het V. V. II. begr. 1901 werd aangedrongen op een wetenschap-

pelijke expeditie tot het instellen van een mineralogisch en geologisch onderzoek; andere leden verklaarden zich hiertegen, en meenden dat dit diende te worden overgelaten aan het particulier initiatief; ook wekte het de bevreemding van die leden dat thans plotseling een bedrag van ƒ 25.000 uitgetrokken was voor een wetenschappelijke expeditie naar de Coppename; de reis van dr. Van Cappelle, die niet aan de gekoesterde verwachtingen scheen te hebben voldaan, had dan achterwege kunnen blijven. In de M. v. A. betoogde de Minister, dat hij steeds een voorstander was geweest van het doen plaats hebben van mineralogische en geologische onderzoekingen uitgaande van het particulier initiatief. Toen hij daarom vernam van een behoorlijk uitgewerkt plan tot een wetenschappelijk onderzoek van het Coppename-gebied door een commissie aangewezen door het Kon. Ned. Aardrijksk. Genootsch., de Maatschappij tot bevord. v. h. natuurk. onderz. in de Ned. Koloniën en de Vereeniging voor Suriname, had hij niet geaarzeld, zijn medewerking toe te zeggen. Door v. Kol werd een amendement voorgesteld (II p. 911) tot het verleenen van „een subsidie van ƒ 22.500 voor onderzoekingsreizen". Hij deelde de meening van den Minister niet, wat betreft diens overlaten aan het particulier initiatief van aangelegenheden als deze. Het gold hier een algemeen koloniaal belang, dat wel degelijk door de Regeering gesteund moest worden, die daardoor dan tevens het recht zou verkrijgen om richting te geven aan het onderzoek en te zorgen dat de meeste voordeelen in handen der gemeenschap kwamen. Suriname had dringend behoefte aan steun voor wetenschappelijk onderzoek — verklaarde hij. Het amendement strekte tot het verleenen van een subsidie van ƒ 2500 aan dr. Went, die een onderzoek wilde instellen naar de verschillende in Suriname voorkomende plantenziekten en de bestrijding daarvan, vooral ook de cacaoziekten). Ferf (II p. 911) verklaarde, zich in dit opzicht geheel met v. Kol te kunnen vereenigen; de reis van dr. Went zou den Cultuurtuin ten goede komen. Bovendien was door de genootschappen reeds ƒ 1200 toegezegd. Het amendement werd aangenomen.

In zijn M. v. A. begr. 1902 deelde Minister v. Asch v. Wijck mede, dat het geologisch onderzoek onder leiding van Bakhuis zeer goed geslaagd was; het stroomgebied van de Coppename was verkend en in kaart gebracht; hij achtte het wenschelijk, het onderzoek voort te zetten, en vroeg daarom nogmaals om een bedrag van ƒ 20.000 op de begrooting, hetwelk werd toegestaan.

De M. v. T. begr. 1903 bevatte de mededeeling, dat op uitnoodi-

ging van de drie vereenigingen, welke de Coppename-expeditie geldelijk steunden, de commissie, die haar voorbereidde, zich geconstitueerd had tot een permanente commissie tot wetenschappelijk onderzoek; de Minister vroeg een crediet van *f* 20.000 als maximum aan, mits de commissie *f* 10.000 beschikbaar stelde; het plan bestond om een onderzoek in te stellen naar het bovenstroomgebied van de Saramacca. Naar de meening van enkele leden moest het wetenschappelijk onderzoek liever uitgaan van de Regeering (V. V. II.). In de M. v. T. begr. 1904 werd gezegd, dat het voornemen van de commissie voor het doen van wetenschappelijke onderzoekingen in Suriname was, een expeditie uit te zenden voor het geografisch onderzoek van het brongebied van de Suriname- en de Papanahony rivier; voor dit doel was *f* 20.000 op de begrooting gebracht. In het V. V. II. werd gesproken over een exploratie van het Lawa-gebied, waarvoor een bedrag van *f* 100.000 was uitgetrokken. De Minister deelde mede (A.) dat begonnen zou worden met een geologisch onderzoek aan de Boven-Marowijne en met grondonderzoek op kleine schaal in het Lawa-gebied; voorts zou een aanvang gemaakt worden met het opleiden van personeel voor het grondonderzoek tot uitzending naar het Lawagebied; het aangevraagde crediet was benoodigd voor de uitzending van drie ingenieurs, een opzichter uit Banka en Chineesche en Bankasche boorlieden, topografen en arbeiders. In het V. V. II. begr. 1906 heette het, dat men met de exploratie van het Lawa-gebied een sprong in het duister gedaan had; de resultaten waren tamelijk bedroevend; binnen enkele jaren zou van de *f* 100.000 toegestaan voor de exploratie in het Lawa-gebied niets meer over zijn, en ook geen resultaat zijn aan te wijzen; de thans ondernomen proefexploratie buiten het Lawa-gebied werd hoogst bedenkelijk geacht; men wenschte die maar liever over te laten aan het particulier initiatief, een meening, waarmede andere leden zich niet konden vereenigen. De Minister zeide (A.) dat het plan was, de ten noorden van het Oranje-gebergte gelegen terreinen te verkennen en den gebergteketen zelf te onderzoeken; op verschillende plaatsen was door de leden van de expeditie goud in ontginbare hoeveelheden aangetroffen. De Minister noemde daarom de uitdrukkingen „sprong in het duister" en „bedroevende resultaten" onjuist . Van een proefexploratie buiten het Lawa-gebied kon — meende hij — wellicht worden afgezien wegens de belangrijke gegevens ontvangen van een particuliere maatschappij. v. Kol betoogde (II 30 Nov. 1905 p. 300) dat men hier te doen had met een onderzoek naar de mogelijkheid

om op rendabele wijze goud te winnen in het Lawa-gebied en dus was deze exploratie daarmede onafscheidelijk verbonden. Het wetsontwerp, eind 1906 ingediend, om een gedeelte van de voor de exploratie van het Lawa-gebied bestemde gelden aan te wenden voor exploratie buiten dat gebied vond vrij algemeen instemming. Sommige leden waren evenwel weinig hoopvol gestemd, en hadden ook geringe verwachtingen van den Lawa-spoorweg (zie hoofdst. 74 Spoorwegen). (Zie gedrukte stukken No. 93, 9 p. 11 zitting 1906/07).

In de begr. 1907 werd andermaal van een wetenschappelijke expeditie gesproken, waarvan het doel was (A.) de geografische gesteldheid te onderzoeken van het gedeelte van Suriname gelegen tusschen de Corantijn rivier en den Wilhelmina-keten; in verband met de groote moeilijkheden die daarbij zouden moeten worden overwonnen was het niet zeker, dat de expeditie haar doel geheel zou bereiken. In de Nota v. Wijziging begr. 1910 werd ingelascht een subsidie van *f* 4500 voor een wetenschappelijke expeditie naar het binnenland (door het Kon. Ned. Aardr. Genootsch.). Het doel van den tocht zou zijn het gebied ten oosten van de Corantijn, en de totale kosten werden geraamd op *f* 36.000.

Thans is van deze Kolonie een flink deel, zij 't ook oppervlakkig, in kaart gebracht.

57. Oorlog (De Europeesche —). — In de M. v. A. begr. 1915 werd in antwoord op een desbetreffende vraag gezegd, dat de toestand in de Kolonie „voorshands niet onbevredigend was". De Minister had voor rekening van de Kolonie 5000 balen rijst ad 100 K.G. verzonden, terwijl het Gouvernement 1786 balen in New York deed aankoopen; voorts werden in de Kolonie maatregelen getroffen ter bevordering van den aanplant van gewassen, die spoedig producten leveren geschikt voor volksvoedsel; in de Kolonie was een bevredigende hoeveelheid rijst geoogst; de Gouverneur sloot verder een overeenkomst met de drie rijstpellers in de Kolonie. Ook de uitvoer kon geregeld worden voortgezet. De volgende buitengewone maatregelen waren getroffen: verbod van uitvoer van „voedingsmiddelen, uitgezonderd koffie, steenkolen en olie" (een eigenaardige opvatting van hetgeen onder voedingsmiddelen moet worden verstaan), en ook suiker en cacao; de bevoegdheid tot uitvaardiging van een uitvoerverbod betreffende munten en muntmateriaal; bepalingen ter voorkoming van vasthouding en prijsopdrijving

van waren; uitstel van de betaling van retributie voor houders van concessiën tot winning van balata.

In de M. v. A. begr. 1917 werd gezegd, dat de invoeren terugliepen van plm. f 7.100.000 in 1913 tot plm. f 6.400.000 in 1914 en plm. f 5.500.000 in 1915; de uitvoeren liepen van plm. f 9.500.000 in 1913 tot plm. f 6.500.000 in 1914 en plm. f 7.000.000 in 1915 terug. De invloed van den oorlog werd het meest gevoeld door den landbouw. In het V.V. I werd de heffing op de gemaakte oorlogswinst te laag geacht.

58. Opiumverbod. — In Suriname is het opiumkwaad krachtdadig bestreden. Nadat bij de Koloniale Staten een ontwerp verordening aanhangig was gemaakt (A 1908) tot regeling van den verkoop van opium, beoogende om in de toekomst een verkoopsverbod mogelijk te maken, drong v. Kol er (II 18 Nov. 1907 p. 472) krachtig op aan, dat inzake het opiumgebruik zou worden ingegrepen zoolang het nog tijd was. Aan zijn roepstem werd gehoor gegeven, want bij de behandeling der begrooting voor 1909 kon hij (II 23 Nov. 1908 p. 640) „met trots constateeren", dat Minister Idenburg een opiumverbod en een verordening dienaangaande had doorgevoerd.

Minister Pleyte deelde mede (begr. 1914, A. I. p. 407) dat de invoer van opium in de jaren 1907, 1908, 1909 enz. resp. bedroeg 674.5, 232.7, 623.2 enz. K.G. en in 1913 525.9 K.G., terwijl ganje in dezelfde mate rijzend en dalend was en steeds 150 tot 200 K.G. meer bedroeg dan opium. Hij verklaarde dat financieele overwegingen geen aanleiding zouden zijn om het doorvoeren van het op 1 Maart 1918 in werking tredend verbod tegen te houden. In de rapporten omtrent het toezicht en de naleving der opiumverordening over 1912 wordt gezegd, dat het gebruik van opium in Suriname zeer miniem is, en dat de indruk gekregen is, dat het opiumgebruik onder Javanen toenemend, onder de Chineezen daarentegen dalend is. Sedert 1 Maart 1908 (den datum van inwerkingtreding der opiumverordening) werd verkocht 280 K.G., welke hoeveelheid steeg tot 518.5 K.G. in 1913 wat den groothandel betreft en tot 532.851 K.G. voor den kleinhandel (tegen 264.482 K.G. in 1908).

De verkoop van ganje steeg in dezelfde jaren van 349 tot 683 K.G. voor den groothandel en van 393.408 tot 684.610 K.G. voor den kleinhandel. Wegens den invoer van opium en ganje ontving de koloniale kas in 1907 f 43.486, in 1912 f 51.308. In dit verband

valt het niet te verwonderen, dat v. Kol opmerkte (I 20 Maart 1914 p. 485), dat hoewel men de veel besproken opiumkwestie in Suriname reeds in 1908 tot een radicale oplossing gebracht had en in 1918 alle opiumgebruik absoluut verboden zou zijn, de daling nog gering te noemen was. „Nu hoop ik maar — zei hij bij die gelegenheid — dat men niet in 1918 zal zeggen dat het arme Suriname die bron van inkomsten niet zal kunnen missen. Men heeft tot afschaffing van het opiumverbruik een belofte afgelegd, die moet worden ingelost." Minister Pleyte verklaarde (I 21 Mrt 1914 p. 494) dat hij zou trachten door verhooging van het licentierecht het gebruik van opium te beperken, waarbij er door v. Kol op werd aangedrongen (I 21 Mrt 1914 p. 497) dat de schuivers zouden worden geregistreerd en dat een verbod zou bepalen dat er geen nieuwe schuivers bij mochten komen. Bij de behandeling der begrooting van Suriname voor 1917 werd de vraag gesteld (V.V. I) „of aan het eind van dit jaar elke aanplant, de invoer en het bezit van opium een einde zullen nemen, dus een absoluut verbod zal worden doorgevoerd". De Minister gaf een bevestigend antwoord op de vraag of voldoende maatregelen tegen sluikhandel genomen waren.

59. Opstootjes. — Het is gebleken, dat deze in den regel uitgaan van de Britsch-Indische koelies met hun lichtontvlambaren aard. Bij de behandeling der begrooting voor 1903 werd in het Voorl. Versl. (II) gevraagd welke de oorzaken waren van „het oproer" der koelies op de plantages „Alliance" en „Mariënburg" en welke maatregelen getroffen waren tot voorkoming van herhaling. Het bleek toen (A.) dat er geschillen ontstaan waren omtrent de loonregeling, en Minister Idenburg deelde mede dat de Gouverneur maatregelen ter voorkoming van dergelijke voorvallen „zou overwegen". In de M. v. A. op de begr. 1905 werd gezegd dat de oorzaak der rustverstoringen gezocht moest worden in den aard der Br. Ind. immigranten; ook het vieren van godsdienstige feesten heette soms tot botsingen te leiden.

60. Pandhuisregie. — In het V.V. I Kamer begr. 1914 werd de vraag gesteld, of het geen aanbeveling zou verdienen de pandhuisregie in te voeren. In zijn M. v. A. gaf de Minister als zijn meening te kennen, dat niet gebleken was dat hieraan behoefte zou bestaan; hij zou er evenwel de aandacht van den Gouverneur op vestigen.

Door aangelegenheden van anderen aard is echter, naar men mag aannemen, die aandacht meermalen afgeleid, en van het onderwerp in kwestie is dan ook niets meer vernomen.

61. Pensioenen. — Bij het aandringen op bezuinigingen is er in de Staten-Generaal herhaaldelijk op gewezen, dat de begrootingen te zeer belast werden door de pensioenen, wachtgelden , e. d. (zie hoofdst. 10 Bezuinigingen). In het V.V. II. begr. 1901 werd er op gewezen, dat het bedrag voor pensioenen, wachtgelden en onderstanden véél te hoog was en plm. 8 % der totale uitgaven bedroeg. De Minister vestigde er de aandacht op, dat daartegenover ook stond een bedrag aan inhoudingen (korting en storting). Even zoo vaak als het onderwerp bezuiniging in het Parlement aan de orde is geweest, is ook de bovenstaande klacht in denzelfden vorm herhaald.

Bij de behandeling der begr. 1907 werd er door v. Kol op gewezen (II 25 Nov. 1906 p. 505) hoe op roekelooze wijze werd omgesprongen met pensioenen, en hij gaf daarvan een paar frappante staaltjes.

62. Politie. — In verband met desbetreffende opmerkingen bij de behandeling van vorige begrootingen werd in de M. v. T. op de begr. voor 1903 gezegd, dat het met betrekking tot de overweging van het denkbeeld om de landmacht te vervangen door marechaussees thans niet wenschelijk was, om tot uitbreiding van het politiecorps over te gaan. In de begr. 1913 werd door den Gouverneur een gewijzigde formatie van het politiecorps voorgesteld, waarop evenwel door den Minister beknibbeld werd in verband met bezuinigingen. Evenwel werd een boschpolitie ingesteld tot het houden van toezicht op de verrichtingen van concessionarissen e. a. inzake balata-winning op domeingronden. In het V.V. II der begr. 1917 werd door eenige leden aangedrongen op omvorming van het corps militairen in een politiecorps. In de M. v. A. deelde de Minister echter mede, dat dit onmogelijk was met het oog op de daaraan verbonden kosten. De verre van volmaakte toestand waarin de politie verkeert zal dus nog wel eenigen tijd bestendigd blijven.

63. Possentrie hout. — Door v. Kol werd in de I Kamer bij de behandeling der begr. voor 1916 medegedeeld (7 Mrt 1916 p. 315) dat Amerikanen bezig waren voor een belangrijke onderneming kapitaal bijeen te brengen, toen zij door een uitlating in de

Gedrukte Stukken van het Departement werden afgeschrikt. Het gold de possentriecultuur (in de botanie bekend als hura crepitans); 't zijn reusachtige boomen, soms 30 M. hoog bij 8 M. omtrek, die als timmerhout waardeloos zijn, doch uitstekend geschikt voor de bereiding van papierpulp. Die ongunstige uitlatingen blijven thans in Holland gehandhaafd — aldus v. Kol — zonder dat een nader onderzoek wordt ingesteld. Door Minister Pleyte werd hiertegen aangevoerd (p. 324/325) dat het hout niet in dichte complexen voorkomt (zooals voor een regelmatige papierindustrie noodig is), dat het blindmakende sappen bevat (vandaar de naam, die afgeleid is van „Poison tree"), dat er zoet water noodig is voor de bereiding van papier, en goedkoope brandstof in groote hoeveelheden. Deze gegevens waren verkregen van de Suriname Commissie, terwijl onderscheidene experts, wier meening gevraagd was over het hout voor de bereiding van papierpulp, dienaangaande teleurstellende antwoorden gegeven hadden.

In het V. V. I der begrooting 1917 werd andermaal de vraag gesteld, of de waarde van den possentrie boom voor verschillende industrieele doeleinden nader werd onderzocht.

64. Posterijen. — Bij de behandeling der begrooting van 1913 werd in antwoord op het V. V. II door den Minister medegedeeld (A), dat aan postbeambten en ambtenaren verboden werd, handel te drijven in postzegels, zg. overdrukken. In verband met eene desbetreffende vraag kon de Minister zich de f 5000 als opbrengst van gekochte overdrukzegels door het Gouvernement niet anders verklaren, dan dat door de uitgifte van overdrukzegels in 1911 voor plm. f 5000 meer postzegels verkocht waren dan anders het geval zou zijn geweest; het moest z.i. toch als uitgesloten beschouwd worden dat de overheid zelve zich de overwinst zou verzekerd hebben door den verkoop van zegels boden de waarde aan verzamelaars. Tydeman (II 23 Jan. 1913 p. 1955) wees op den bestaanden postzegelzwendel en de ongunstige reputatie onzer Kolonie in dat opzicht. Hij vestigde daarbij de aandacht op de chronische uitputting van postzegelvoorraden, waardoor overdrukken als noodzegels noodig waren, die met enorm agio verkocht werden. Hij meende voorts dat het Departement van Koloniën niet geheel vrij scheen van besmetting van het postzegelgeknoei. De Minister erkende (II p. 1960) de juistheid van eenige feiten en zou dienaangaande maatregelen treffen, ter-

wijl andere feiten van dien aard zouden worden onderzocht.

Herhaaldelijk werd geklaagd over den dienst der posterijen, echter zonder succes; immers in het Voorl. Versl. der begrooting 1917 komen andermaal klachten voor.

65. Postspaarbank. — In de M. v. A. begr. 1901 werd gezegd, dat de Gouverneur er reeds op bedacht was, de zg. Koloniale Spaarbank in een werkelijke Gouvernementsinrichting te hervormen; waar de bevolking verspreid leefde, dus velen ver van een postkantoor verwijderd waren, was een Postspaarbank wellicht een bezwaar, heette het.

Desniettemin werd bij verordening van 11 Juli 1903 de Koloniale Postspaarbank opgericht, die op 1 April 1904 in werking trad, op welken datum de Koloniale Spaarbank in liquidatie ging. Op dien dag bedroeg het aantal inleggers bij deze instelling 7296, met een saldo tegoed van f 600.677.55. De liquidatie is op 31 December 1913 beëindigd. Van de Postspaarbank verschijnt jaarlijks een afzonderlijk verslag in druk. Op 31 December 1915 bedroeg het aantal inleggers 10750 en het bedrag van het saldo tegoed f 827.312.88[5]. (Laatst bekende cijfers.)

66. Productieve werken. — Ten einde eenigszins een denkbeeld te geven van den omvang van dezen tak van dienst zij hier vermeld, dat volgens de M. v. T. begr. 1903 voor den dienst 1901 was uitgetrokken f 258.495, bestaande uit het saldo van den dienst van 1899 ad f 30.945, het saldo van het voormalig West-Indische Pensioenfonds (zie hoofdst. 150) geraamd op f 132.800 en uit een serie van de leening geschat op f 94.750.

Bij de openbare behandeling der begr. 1905 wees Idenburg (II 3 Dec. 1904 p. 420) op den financieelen tegenvaller tengevolge van de toeschietende aarde bij het graven van een afvoerkanaal tusschen de perceelen „Tout lui faut" en „Dijkveld", waardoor de kosten van dat werk f 67.700 hooger waren dan de raming. Volgens v. Kol waren al de gemaakte fouten te voorzien; men had onvoldoende onderzocht en roekeloos gewerkt; hij maakte een vergelijking met de bekende werken in de Solo-vallei op Java, die men eveneens zoo ongelukkig had laten liggen. Hij vreesde, dat de productieve werken weinig resultaat zouden opleveren, ook al omdat de gronden minder geschikt waren.

In de M. v. A. begr. 1907 werd medegedeeld, dat alleen aan rente en aflossing der leeningen ten behoeve der immigratie, voor

buitengewone productieve werken en voor den spoorweg een uitgaaf noodig was van f 289.605; verwacht mocht worden, dat wanneer de verschillende maatregelen tot verhooging van de productieve krachten der Kolonie hun uitwerking zouden doen gevoelen, een belangrijke verbetering van den economischen toestand daarvan het gevolg zou zijn. Van Kol was met deze vage woorden niet tevreden (II 27 Nov. 1906 p. 505); hij drong aan op cijfers en vroeg meer licht. In de M. v. T. begr. 1914 werd een bedrag van f 143.000 ten behoeve van een waterverbinding tusschen de Saramacca en de Coesewijne enz. van de begrooting afgevoerd, daar de Minister „nadere inlichtingen" behoefde. Door Kleerekoper werd de afvoering van dezen post gelaakt (II 16 Jan. 1914 p. 1266) daar de waterverbinding in kwestie het vervoer der balata-boomen zeer zou vergemakkelijken en tevens de afwatering der aangrenzende landen zou bewerkstelligen. In de M. v. A. begr. 1915 heette het, dat den Minister de overtuiging van het nut van den aanleg van een kanaal tusschen de Saramacca en de Coesewijne ontbrak, en eveneens van een landweg tusschen de Coppename en Coronie, en dus werd wederom deze post van de begrooting afgevoerd. Door Fock werd er de aandacht op gevestigd (II 17 Dec. 1914 p. 403) dat de werken noodig waren, en hij maande derhalve den Minister tot spoed aan. Ook Kleerekoper sloot zich hierbij aan (II p. 404).

In de M. v. T. begr. 1916 werd medegedeeld dat de overschrijving der tekorten op de rekening der Productieve Werken van de voorloopige begrooting was afgevoerd en in dat wetsontwerp was vervangen door een rente van 4½ % over de Surinaamsche leening 1915, ad f 180.000.

67. Quarantaine. — In de M. v. T. begr. 1902 werd gezegd, dat het quarantaine-etablissement op post Leijden onvoldoende was. Het plan bestond, het infirmeriegebouw van fort Amsterdam derwaarts over te brengen. Met het aanbrengen van verbetering ging het evenwel niet zoo spoedig. Immers in het V.V. II. begr. 1904 werd dezelfde opmerking gemaakt aangaande het quarantaine-etablissement post Leijden; de Minister zeide echter in zijn M. v. A., dat reeds een belangrijke verbetering was verkregen door de overbrenging van het infirmeriegebouw bovengenoemd. Door v. Kol werd de aandacht gevestigd (II 23 Dec. 1903 p. 1212) op het quarantainestation bij Paramaribo, door hem in zijn brochure „Naar de Antillen" genoemd: „Het Rijk der Muskieten"; hij beval ten sterk-

ste aan een andere plek voor een quarantainestation te vinden, dan wel de omgeving van het tegenwoordige station te draineeren. Minister Idenburg verzekerde, dat te dien opzichte verbetering zou worden aangebracht.

68. Regeerings-Reglement. — Het Regeerings-Reglement dateert van 31 Mei 1865.

De wetsontwerpen tot wijziging van het R.R. van Suriname en Curaçao, dat feitelijk de Grondwet vormt van de West-Indische Koloniën, zouden volgens van Kol (II 14 November 1900 p. 294) aanspraak mogen maken op meer aandacht en belangstelling. „Ofschoon zij ietwat verbetering brengen, kunnen zij op weinig sympathie mijnerzijds aanspraak maken", vervolgde hij. Hij was van meening dat zij niet waren een kloeke daad van een vooruitstrevend hervormer, doch een geknutsel om een reeds zoo oud wetsontwerp, dat driemaal aan de orde gebracht was, nl. in 1892, 1896 en 1898, thans van de baan te schuiven. Er bleek geen gevoel voor democratie aanwezig; het wetsontwerp was niets dan borduurwerk op een autocratisch stramien en getuigde eerder van redactie dan van werkelijken vooruitgang. Fransen van de Putte achtte in 1864 een v r ij g e v i g R.R. noodig, „om de lijdelijke en hulpbehoevende afhankelijkheid onzer West-Indische Koloniën in fiere en dankbare aanhankelijkheid te doen verkeeren"; hij ging van het beginsel uit, aan alle bewoners alle rechten en vrijheden te verschaffen en hen in eigen huishouding een ruime autonomie te doen deelachtig worden. Het is echter bij woorden gebleven. Van 1816 af heeft de Kolonie rond 50 millioen aan de Nederlandsche Schatkist gekost; zij is beschouwd als een lastpost en aan haar lot overgelaten. Echter brengen deze wetsontwerpen — aldus van Kol — wel eenige verbetering: in plaats dat 4 leden der Koloniale Staten door den Gouverneur worden benoemd, worden thans allen door kiezers gekozen. Doch meer dan ooit is de behartiging der belangen en het geheele beheer der Kolonie gecentraliseerd in handen van den Minister van Koloniën. Dat is een achteruitgang. Waar blijft het streven naar decentralisatie? (Zie hoofdst. 20 Decentralisatie.) Immers er doet zich een toenemende inmenging van het Moederland gevoelen. Zelfbestuur voor de Kolonie was tot op heden een fictie: Nederland stelde jaarlijks de begrooting vast tot in details. Overigens — vervolgde van Kol — was voor de organisatie der finantiën in de eerste plaats noodig een Comptabiliteitswet (zie hoofdst. 15 Comptabi-

liteitswet). De Staten-Generaal zouden contrôle kunnen hebben over het budgetrecht van Suriname, en in geval van subsidie de begrooting en bloc kunnen verwerpen of goedkeuren. Hij drong er op aan dat in art. 148 R.R. zou worden weggelaten het recht om in West-Indië belasting te heffen ten laste der ingezetenen aldaar ten bate van het Rijk. Art. 46 R.R. maakt de Koloniale Staten eenvoudig machteloos, daar de Minister een maatregel der Koloniale Staten in beraad zal houden; dit is autocratisch, daar een beroep op de Regeering (in geval van een conflict tusschen de Koloniale Staten en den Gouverneur) gelijk staat aan een beroep op den Minister die ingelicht wordt door den Gouverneur. Misbruiken zijn voorts mogelijk door regeling van door den Gouverneur gewenschte verordeningen bij K. B. Van Kol wees vervolgens op het tweeslachtig stelsel van dit wetsontwerp, hetwelk voor de helft autonomie en voor de andere helft absolutisme is; hiertegen protesteerde hij. Sedert jaren is de noodzakelijkheid van de oprichting van Plaatselijke Besturen gevoeld (tot het betrachten van zuinigheid, billijker verdeeling der belastingen e.d.). De Minister acht echter de mogelijkheid tot oprichting voldoende, die al 35 jaar bestaat en waarvan nooit gebruik gemaakt is. Het is immers een dwaasheid om hier te oordeelen over Paramaribo's straatverlichting, brandspuiten, onbewoonbare krotten en betaling van een of andere schoonmaakster te Paramaribo. Wij missen elken stouten geest bij de regeling van het kiesrecht. Het is belachelijk dat van de 66000 inwoners er slechts 446 het kiesrecht bezitten. De Minister erkent dat „eenige uitbreiding wenschelijk is". Tegenwoordig hebben kiesrecht zij die f 40 directe belasting betalen (art. 69 R.R.). Voortaan zal in aanmerking genomen worden het gezamenlijk bedrag hetwelk aan belastingen betaald wordt en zullen ook zij die f 1400 inkomen hebben het kiesrecht verkrijgen. Deze uitbreiding achtte spreker onvoldoende; globaal zal daardoor immers het kiezerstal met slechts 300 vermeerderd worden.

Het subsidie dat door het Moederland aan de Kolonie verleend wordt geeft steeds den doorslag bij de houding van de Kamer. Nu de kans groot is dat door den rijkdom van Suriname een subsidie onnoodig zal worden, acht de Minister het noodig aan de Kolonies het budgetrecht grootendeels te ontnemen! Het is wenschelijk zooveel mogelijk te bezuinigen om het subsidie te doen verdwijnen; eerst dan is een vrijzinnige wetgeving te verwachten. Professor Joest noemde in de Gesellschaft für Erdkunde te Berlijn Nederlandsch

Guiana een door de Natuur gezegende, door den mensch veronachtzaamde landstreek, de rijkste van de aarde. Suriname is de Asschepoester der Hollandsche Koloniën — vervolgde van Kol — maar ook het Doornroosje, dat slechts den ridder verbeidt, die den moed bezit het uit zijn langdurigen sluimer te wekken. In Minister Cremer heeft men blijkens dit wetsontwerp nog niet den ridder gevonden, die de Schoone Slaapster wekken zal! We vinden geen poging om meer welvaart te verschaffen, besloot spr., doch slechts handhaving van overdreven gunsten ten behoeve van rijken en grooten. Bij de openbare behandeling van het Wetsontwerp verklaarde van Kol (II p. 299) in te stemmen met de N. Arnhemsche Courant van 10 November 1900, welke zeide „dat dit spoedstuk van 10 jaren niet strekt tot verhooging van den eerbied voor ons Koloniaal beleid."

Bij de behandeling der begrootingen werd steeds aangedrongen op vroegere indiening daarvan. In 1903 werd ten slotte met algemeene instemming besloten tot wijziging van art. 109 in dien zin, dat in de Kolonie de vaststelling der begrooting vroeger zou plaats hebben, zoodat zij ook eerder aan de Staten Generaal zou kunnen worden aangeboden.

69. — Rubber. In het V.V. II. begr. 1907 werd het denkbeeld geopperd, om op groote schaal hevea brasiliensis aan te planten, en bij de openbare behandeling der begr. 1908 in de II Kamer zeide v. Kol (18 Nov. 1907 p. 474) dat hij hoopte, dat de plannen van Idenburg tot aankoop van een plantage voor een Gouvernements-hevea-onderneming ten spoedigste zouden worden doorgevoerd.

In het Verslag over de Verhooging der begr. 1909 verklaarde men zich vrij algemeen ingenomen met het plan tot oprichting van een Gouvernements-rubberonderneming en de exploitatie daarvan door het Gouvernement; dit beloofde een nieuwe bron van inkomsten te worden voor de Kolonie. Volgens den Gouverneur immers was „alle redelijke grond aan twijfel omtrent de rentabiliteit van zulk een cultuur in Suriname weggenomen" (zie verder hoofdst. 73 Slootwijk).

In het V.V. II. begr. 1917 was sprake van een door een schimmel veroorzaakte ziekte in de rubber; deze ziekte droeg een ernstig karakter, en een bestrijdingswijze ervan was nog niet gevonden.

70. Saramaccapolder. — Deze ingepolderde bij uitstek vruchtbare gronden bleken niet goed geschikt voor bebouwing, tenzij zij

gevrijwaard werden tegen overlast van het water; bij de behandeling van de begrooting voor 1905 werd (M. v. A.) een desbetreffend wetsontwerp voorgesteld. In het V. V. II der begrooting voor 1909 werd het echter wenschelijk geoordeeld met het uitgeven van gelden voor de Saramacca- en andere polderwerken niet voort te gaan voordat gebleken zou zijn, dat de uitgaven inderdaad doelmatig waren. Bij die gelegenheid werd tevens aangedrongen op de uitzending van een bekwaam waterbouwkundige.

71. Scheepvaart. — Een nieuwe scheepvaartverordening kwam in 1908 tot stand.

Aan het in 1908 met 4 speciaal daarvoor gebouwde vruchtenschepen aangevangen vervoer van bacoven (zie hoofdst. 5 Bacovencultuur) naar New York kwam in 1913 een einde.

Wat betreft binnenlandsche scheepvaart kan hier nog vermeld worden dat bij de begrooting van 1903 de post „Subsidie particuliere stoomvaartdiensten" verhoogd was met f 5000 voor eene subsidie ten behoeve van een stoomvaartdienst op Nickerie; deze post werd niet door den Minister overgenomen; hij gaf er de voorkeur aan een afwachtende houding aan te nemen.

72. Slavernij. — In verband met vergelijkingen die gemaakt werden tusschen de toestanden in Britsch- en die in Nederlandsch-Guiana werd door Bos (begr. 1914 II 16 Januari 1914 p. 1279) opgemerkt dat een van de voornaamste oorzaken waardoor in Britsch-Guiana de toestand beter is, moet gezocht worden in de omstandigheid dat daar 50 jaar vroeger dan in Suriname de slavernij is afgeschaft (eerst in 1863 is dit in Nederlandsch-Guiana gebeurd) want — zeide hij — slavernij doodt arbeidslust en tengevolge van de afschaffing ervan ontstond tevens de noodzakelijkheid der immigratie. De Engelsche Kolonie bevatte volgens hem een meer economisch denkende en handelende bevolking dan de onze.

73. Slootwijk. (Gouvern. Rubberondern. —) — Deze Gouvernementsonderneming heeft gedurende den tijd van haar bestaan niet bepaald onverdeelde appreciatie van de zijde van het Parlement mogen genieten. Tot het weinige goede dat ervan gezegd werd, en dit hield geen verband met het doel der onderneming, behoorde, dat v. Kol (begr. 1909, II 23 Nov. 1908 p. 641) verklaarde met genoegen gezien te hebben, dat op Slootwijk een stichting voor de verwaarloosde jeugd zou worden opgericht.

Als rubberonderneming heeft Slootwijk echter weinig lof geoogst. Bij de behandeling der begr. 1910 verklaarde Hugenholtz (II 22 Dec. 1909 p. 1287) dat de financieele resultaten dier hevea-onderneming bedroevend waren, tengevolge van niet flink aanpakken van de zaak; hij wenschte een hevea-aanplant op groote schaal. Minister de Waal Malefijt (II 23 Dec. 1909 p. 1332) was evenwel optimistisch gestemd omtrent Slootwijk. In de M. v. A. begr. 1914 werd gezegd, dat de onderneming volgens de Slootwijk-commissie voldoende rendabel zou kunnen zijn, mits het stelsel van beheer afdoende verbeterd werd. Van Kol noemde (begr. 1914, I 20 Mrt 1914 p. 485) Slootwijk „weer een van de vele tegenvallers"; volgens bevoegde personen was een failure te verwachten, ofschoon reeds een half millioen voor deze onderneming was uitgegeven. Hij achtte het wel wenschelijk, dat in deze zaak wat licht verspreid werd. In de M. v. A. begr. 1916 heette het, dat de Minister nog niet in staat was beslissende maatregelen te nemen t.o. van Slootwijk wat betreft de exploitatie enz. Het V.V. I noemde het aan Slootwijk ten koste gelegd geld slecht besteed, en daardoor was alles op een failure uitgeloopen. Bij de openbare behandeling in de II Kamer noemde Kleerekoper (28 Dec. 1915 p. 931) Slootwijk „ook een mislukking van den Staat in Suriname, ofschoon de geheele oprichting en inrichting geschikt was om er een succes van te maken". Hij vermeldde het feit dat er geen centrale administratie bestond en maakte gewag van de wijze van beheer welke vrijwel een farce was. Dit laatste werd bevestigd in het Rapport v. Hasselt over deze onderneming, waarin gezegd werd, dat de indruk verkregen was van wanbeheer (Begr. 1917, V.V. I.).

74. Spoorwegen. — Bij de openbare behandeling der begrooting voor 1898 in de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck gezegd (p. 242), dat de Minister bezwaren heette te hebben tegen het plan Duncan tot aanleg van een spoorlijn, daar volgens Pyttersen concurrentie gevreesd werd voor de lijn van de Maatschappij Suriname (zie hoofdst. 16 Concessiën). Spreker noemde dit onzin en was van meening, dat het plan Duncan veel tot de ontwikkeling der Kolonie zou kunnen bijdragen. Minister Cremer vreesde echter wel degelijk voor concurrentie (p. 246). In het V.V. II. begr. 1900 werd het van groot belang geacht dat het tot stand komen van een stoomtramverbinding van Paramaribo met het Lawagebied zou worden bevorderd, waarvoor de Maatschappij Suriname concessie verkregen

had (zie hoofdst. 16 Concessiën) en waarvoor het tracé reeds was vastgesteld. De tramlijn zou vooral van belang zijn bij de ontginning der binnenlanden (delfstoffen) en het vervoeren van machinerieën tot exploitatie der bestaande goudmijn. Uit dien hoofde werd een rentegarantie gewenscht. Anderen vonden echter aanleg en exploitatie van Staatswege of door de Kolonie beter. Pyttersen (II p. 984) bepleitte sterk den aanleg van een tramlijn, ook om de goudvelden beter tot hun recht te doen komen. De financieele moeilijkheden waarmede de Maatschappij Suriname te worstelen had, maakten echter den aanleg onwaarschijnlijk, vandaar dat het plan geopperd was tot het verleenen van een rentegarantie of het doen aanleggen van de lijn van Staatswege. Hij hoopte dat tot dit laatste besloten zou worden. De tram zou niet alleen dienen tot vervoer van personen en goederen, maar ook voor den afvoer van hout en delfstoffen; de lijn zou voorts gaan door een rijk ijzergebied, dat evenwel ook geschikt was voor cultures, en de aanleg zou kunnen geschieden zonder buitengewone kosten. Het antwoord van den Minister luidde (p. 897) dat de concessie-voordeelen van de Maatschappij reeds zoo groot waren, dat rentegarantie door den Staat ongewenscht mocht worden geacht; voorts was aanleg door de Kolonie eerder gewenscht dan door den Staat. Hij zou in overleg treden met den Minister van Financiën betreffende verschillende zaken naar aanleiding van deze kwestie. In de I Kamer werd door v. Asch v. Wijck voorgesteld (p. 217) dat de Maatschappij Suriname een deel van de door haar te behalen voordeelen bij overdracht harer concessie zou storten ten behoeve van den Staat of de Kolonie, zoo deze de tramlijn aanlegde, b.v. 10 à 15 %. In zijn M. v. A. begr. 1911 verklaarde de Minister, dat een tram van de Suriname rivier naar het Lawagebied zeer zou bijdragen tot ontwikkeling van de hulpbronnen der Kolonie. Tot den aanleg werd overgegaan. In het V.V. II. begr. 1906 heette het dat de aanvankelijke resultaten van den spoorweg de verwachtingen overtroffen. In de M. v. A. bij de volgende begr. werd gezegd dat de opbrengst en exploitatie „bevredigend" waren; de blijmoedige toon van de vorige uitspraak was hier dus niet geheel weer te vinden, en verdween gansch en al, toen v. Kol (begr. 1914, I 20 Mrt 1914 p. 489) den Lawaspoorweg, „die loopt tot een dood punt in Suriname in de richting van een goudstreek waar geen goud is, en die geen bevolkingsgroepen verbindt", een paskwil noemde; de totale opbrengst is — zeide hij — f 1.56 per treinkilometer, tegen f 34 op Java!. . . . . .

75. Statistiek. — De inrichting der Statistiek laat in Suriname nog wel het een en ander te wenschen over. Bij de behandeling der begr. voor 1906 werd door v. Doorn (II 30 Nov. 1915 p. 294) gewezen op de bestaande leemten in de statistieke opgaven; uitbreiding dier opgaven was volgens Fock echter niet mogelijk met het oog op de kosten. Door Kleerekoper werd er later (begr. 1916, II 28 Dec. 1915 p. 931) nog weer eens de aandacht op gevestigd, dat er b.v. geen statistische afdeeling was, waardoor men het bedrijf van den Cultuurtuin kon overzien. „Er is in Suriname niets dat naar statistieken lijkt", riep hij uit. „In Suriname wordt geen cacao ingevoerd (volgens de verslagen) en toch wordt er meer uitgevoerd dan er verbouwd wordt. Dit alles berust op belastingontduiking". Behoorlijke statistieken waardoor men een overzicht zou kunnen verkrijgen van de verschillende bedrijven en deze alsdan zou kunnen beoordeelen bestaan er in Suriname niet.

76. Strafwetboek. — In het V.V. II. begr. 1914 werd gezegd, dat het nieuwe strafwetboek in Jan. 1910 in de Kolonie was afgekondigd, doch dat de invoering eerst kon plaats hebben, wanneer de invoeringsordonnantie gereed zou zijn, waarbij de geheele wetgeving aan dat nieuwe wetboek zou worden aangepast. De wenschelijkheid werd betoogd, dat het nieuwe strafwetboek spoedig in werking zou treden. Door Minister Pleyte werd in antwoord hierop medegedeeld (II 20 Jan. 1914 p. 1287) dat bedoelde invoeringsordonnantie hier te lande door een alleszins deskundige zou worden ontworpen.

77. Suikerindustrie. — De M. v. A. begr. 1904 bevatte de mededeeling, dat de suikerproductie in de Kolonie geleidelijk was toegenomen; hoewel het aantal plantages gedurig verminderde, bleven de ondernemingen met de nieuwe bewerkingsmethoden zich ontwikkelen; terwijl de productie van 1885 bijna zes millioen K.G. bedroeg, beliep die van 1900 en van 1901 plm. 13 millioen K.G.

In het V.V. II. begr. 1905 werd het stichten van een centrale suikerfabriek van Gouvernementswege alleszins een ernstige overweging waard geacht. Van Kol noemde (II 3 Dec. 1904 p. 416) Suriname het aangewezen land voor suiker, en drong daarom aan op een Rijks centrale fabriek. Bij de behandeling der begr. 1907 herhaalde hij dezen wensch, en nadat hem er door den Minister op gewezen was, dat het gevolg geven daaraan in strijd zou zijn met de Brusselsche Suikerconventie, hoopte hij (II 27 Nov. 1906

p. 507) dat door een bevoegde rechtsgeleerde nader zou worden onderzocht, of dit inderdaad wel het geval was. In antwoord hierop zeide Minister Fock (II p. 509) dat alle gedelegeerden van alle landen unaniem van meening waren, dat een dergelijke steun van een centrale fabriek niet zou zijn overeen te brengen met de bepalingen der Conventie. Bij de openbare behandeling in de II Kamer van de begr. 1908 zeide v. Doorn (18 Nov. 1907 p. 467) dat volgens Mr. d'Aulnis de Bourouill, die Nederland ter Conventie vertegenwoordigde, de oprichting van een centrale fabriek door het Gouvernement jegens particulieren een ongelijke concurrentie zou zijn, terwijl juist de Suikerconventie beoogd had de voorwaarden der concurrentie te egaliseeren. Deze meening achtte spr. echter onjuist, daar de bedoeling der Conventie slechts kon zijn de fiscale wetgeving te verbieden om de concurrentie te bevorderen. Over dit onderwerp werd door Pierson opgemerkt (II p. 470), dat wanneer zich een middel voordeed, dat aangegrepen zou kunnen worden om datgene, wat bij de Conventie was bepaald, te ontduiken, degenen, die zich met de uitvoering belast hadden, zich daartegen zouden keeren; de beslissing van de permanente commissie te Brussel was daardoor dus in een meer aannemelijk daglicht gesteld

Bij de behandeling der begr. 1914 werd door v. Kol steun gevraagd voor de suikerindustrie in den vorm van landbouwcrediet (I 20 Maart 1914 p. 486); door Minister Pleyte werd in verband hiermede gezegd (I 21 Maart 1914 p. 495), dat de bekende Javasche suikerplanter Sibinga Mulder geen resultaten verwachtte van een suikerfabriek in Suriname.

In de M. v. A. begr. 1915 heette het, dat op de suikerplantages meer arbeidskrachten zouden kunnen worden gebruikt, in verband met de hooge suikerprijzen die in Amerika gemaakt konden worden; ten einde het aan den arbeid houden van de werkkrachten op de plantages zooveel mogelijk te verzekeren was uitstel van betaling van belasting en immigratiekosten aan de planters verleend.

Bij de behandeling der begr. 1916 werd in het V.V. der I Kamer andermaal aangedrongen op het aanwenden van middelen tot oprichting van een centrale suikerfabriek, zooals die reeds door Idenburg was voorbereid, doch in de M. v. A. werd het te verwachten antwoord gegeven, dat van de oprichting van zoodanige fabriek met steun van het Gouvernement zou moeten worden afgezien, in verband met de bepalingen der Brusselsche Conventie. Daarop werd in het V. V. I. begr. 1917 aanbevolen Gouvernementssteun

voor de oprichting van een centrale particuliere suikerfabriek op coöperatieven grondslag volgens het systeem van „cane farming.”

78. Sweating stelsel. — In het V. V. I begr. 1916 werd er de aandacht op gevestigd, dat het sweating stelsel nog zeer in zwang was, en dat daaraan spoedig een einde diende te worden gemaakt. De Minister antwoordde hierop, dat de ondoelmatige wijze van aanbesteding van naaiwerk volgens den gedelegeerde van den Gouverneur zou worden onderworpen aan het oordeel van de Kamer van Arbeid. Het resultaat van een en ander was den Minister onbekend.

79. Tentoonstellingen. — Volgens het V.V. II. begr. 1901 werd door het houden van tentoonstellingen en het uitloven van premiën de ontwikkeling van landbouw en veeteelt niet dermate bevorderd, dat de vrij belangrijke uitgaven gerechtvaardigd waren. De voorbereiding tot een nieuwe tentoonstelling zou weer aanleiding geven tot een nieuwe bezoldigde betrekking. Dit laatste werd door den Minister ontkend, en wat het eerste gedeelte betrof, meende hij, dat het nut der tentoonstellingen het best kon worden beoordeeld in de Kolonie zelf, waar men er zich eenparig vóór verklaarde. Het was de bedoeling, om de vijf jaren een dergelijke tentoonstelling te organiseeren.

80. Troonreden. — Over hetgeen in de Troonreden aangaande onze West-Indische Koloniën gezegd is, vindt men in de handelingen van het Parlement zoo goed als niets terug. Bij de behandeling der begrooting voor 1903 (V.V. II) werd opgemerkt dat met instemming uit de laatste Troonrede vernomen was, dat een voorstel tot bevordering van den spoorwegaanleg naar het Lawagebied van Rijkswege zou worden ingediend, zoodra door het Koloniaal Bestuur de noodige stappen waren gedaan om den aanleg en een nader onderzoek van het Lawagebied ter hand te nemen (zie hoofdst. 74 Spoorwegen).

In het V. V. II der begr. 1908 werd er aan herinnerd dat in de Troonrede van 1907 een ontwerp Comptabiliteitswet in uitzicht gesteld was.

81. Tuchtschool en Opvoedingsgesticht. — In de M. v. T. op de begr. voor 1903 werd vermeld dat door de Koloniale Staten een memoriepost was opgebracht als subsidie voor een Verbeterhuis ten

behoeve van jeugdige misdadigers; dit onderwerp was reeds ter sprake gekomen bij de behandeling van de begrooting van 1900. Minister Cremer achtte toen de zaak niet rijp voor beslissing, en dit oordeel werd ook thans door den Minister onderschreven; bovendien waren er met zoo'n instelling hooge kosten gemoeid en zou het moeilijk zijn geschikt personeel te verkrijgen. In de M. v. A. der begr. voor 1905 zeide Minister Idenburg dat de oprichting van een tuchtschool in overweging was. Verder dan die overweging kwam het echter niet; want uit het V. V. II. begr. 1906 blijkt dat het plan volgens den toenmaligen Gouverneur voor uitstel vatbaar was; sommige leden der II Kamer waren het hier niet mede eens, omdat de bewuste maatregel op de ontwikkeling der productieve kracht van de Kolonie betrekking had. Ook van Kol (begr. 1907, II 27 November 1906 p. 506) drong krachtig aan op de oprichting van een verbeterhuis of tuchtschool in verband met de toenemende vagabondage van kinderen. Bij de behandeling der begr. voor 1909 werd door den Minister medegedeeld (A.) dat er nog geen geld voor deze instelling disponibel was. Van Kol had echter met genoegen gezien (II 23 November 1908 p. 641) dat op de Gouvernements Rubber-onderneming Slootwijk een stichting voor de verwaarloosde jeugd zou worden opgericht.

82. Uitlevering. — Met het oog op de onrustbarende toename van het aantal Fransche déportés die uit Fransch Guiana naar Suriname vluchtten, werd door Pyttersen (begr. 1899 II p. 765) voorgesteld dat dezen in Suriname tot dwangarbeid zouden worden veroordeeld om hen de lust, hun vrijheid te zoeken in Suriname, te ontnemen. Ofschoon de zaak volgens Minister Cremer „in behandeling" was bij onzen gezant te Parijs, bleken de resultaten daarvan uiterst onbevredigend te zijn. Immers van jaar tot jaar werd op dit „toenemend kwaad" in de II Kamer de aandacht gevestigd. Een meer humaan standpunt werd ingenomen door v. Kol, die (begr. 1904 II 23 Dec. 1903 p. 1211) een uiteenzetting gaf van de veelal zeer slechte behandeling in Fransch Guiana der évadés, die als recidivisten niet eens altijd zware misdrijven op hun geweten hadden, en hij gaf in overweging hen alleen uit te leveren indien zij gevaarlijk waren; immers de internationale uitleveringsbepalingen verplichten alleen tot uitlevering van werkelijke misdadigers (forçats). Hoewel de Minister voor dit plan weinig scheen te gevoelen, werd toch ten slotte — nadat er eerst nog bij den Minister op was aangedrongen

dat aan de vluchtelingen die dienden te worden uitgezet, de keuze der grenzen zou worden overgelaten — bereikt, dat van de in 1904 aangehouden vluchtelingen volgens het Kol. Versl. 6 werden in vrijheid gesteld (begr. 1906 V. V. II p. 7) waarop v. Kol nogmaals wees op de wenschelijkheid om zoodanigen humanen maatregel op meerdere vluchtelingen toe te passen.

83. Vaartuigen (Koloniale—). — Ook deze dienst is voor de Kolonie een zorgenkindje geweest, en de onderscheidene Ministers hebben er zoo nu en dan nogal het een en ander over moeten hooren, vooral ook in verband met de kosten.

Op de begr. 1897 werd een nieuw stoomschip aangevraagd, waartegen in het V.V. II geen bezwaar gemaakt werd. In de M. v. T. begr. 1901 was wederom sprake van de aanschaffing van een koloniaal vaartuig; uitbreiding van den dienst werd noodzakelijk geacht, daar de bloei van de Kolonie afhankelijk was van het verkeer te water. Thans kwam echter het eerste verzet. In het V. V. der I Kamer werd aanmerking gemaakt op de buitengewone stijging der kosten voor de koloniale vaartuigen; sedert 1893 waren de gewone kosten meer dan verdubbeld, heette het. Het antwoord van den Minister luidde (A. I) dat blijkens het toenemend verkeer tusschen Paramaribo, Nickerie en Demerara, Paramaribo die verbinding niet scheen te kunnen missen; er viel noch op de Kon. W. I. Mail noch op de Fransche mail te rekenen voor een geregeld vrachtvervoer van Demerara naar Paramaribo; de verbinding van de Royal Mail was nog te onzeker; buitendien dekten de ontvangen passage- en vrachtgelden naar en van Demerara grootendeels de kosten van den dienst op Coronie en Nickerie. Volgens v. Asch v. Wijck (I p. 318) diende er zeer nauwlettend toezicht op den dienst te worden uitgeoefend wilde men eenige kans hebben op een zuinig beheer. Hij zeide voorts, dat hij wel degelijk personen- en vrachtvervoer van Barbados verwachtte (tengevolge van den arbeid in de bosschen) als er een geregelde vaart met het nieuwe schip zou onderhouden worden; een schip voor den dienst Paramaribo-Demerara achtte hij echter onnoodig; wel werden de kosten gedeeltelijk gedekt, doch het schip was niet beschikbaar voor de kustvaart, en *die* was juist noodig. Door den Minister werd hiertegen aangevoerd (I p. 319/20) dat volgens de courant de Kolonie wel degelijk behoefte gevoelde aan een voortgezette en verbeterde vaart op Demerara, en ook vooral op Albina.

De M. v. T. begr. 1903 bevatte de mededeeling, dat het Departe-

ment voor Koloniale Vaartuigen belangrijk was uitgebreid; terwijl daaronder in 1890 ressorteerden één zeestoomschip, 2 rivierstoomers, 1 schoener, 4 stoombarkassen en 1 kotter, bestond de dienst thans uit 2 zeestoomschepen, één zee- en rivierstoomer, 2 rivierstoombooten, 14 stoombarkassen, 1 schoener voor den zeedienst, eenige zeilbarkassen en een groot aantal roeivaartuigen (vroeger onder het beheer van het Bouwdepartement); noodig was derhalve uitbreiding van personeel en verhooging van salarissen. In verband met de bezuinigingspolitiek werd deze mededeeling met een uiterst gering enthousiasme door de Kamer vernomen (zie hoofdst. 10 Bezuinigingen).

Bij de behandeling der begr. 1907 zeide Minister Fock (II 27 Nov. 1906 p. 510) dat de koloniale vaartuigen den laatsten tijd reeds betere resultaten gaven. In het V. V. II begr. 1908 werd instemming betuigd met het voorstel tot reorganisatie van den dienst, waarvan bezuiniging het gevolg zou zijn.

Een voldoende zuinig beheer scheen evenwel maar niet bereikt te kunnen worden. In de II Kamer wees v. Kol (begr. 1909, 23 Nov. 1908 p. 639) op de enorme tekorten en het gebrek aan gezond verstand dat zich in het geheele beheer openbaarde; wellicht ware het beter — zeide hij — het particulier initiatief te laten werken, met een subsidie van het Gouvernement. Minister Idenburg beloofde (II p. 646) dat belangrijk bezuinigd zou worden door opheffing van den dienst op Demerara tengevolge van een geregelde communicatie met New-York door middel van de bacovenbooten. Deze zouden echter (doch dit kon hij niet voorzien) maar al te spoedig tot het verledene behooren (zie hoofdst. 5 Bacovencultuur).

84. Vaderschap (Onderzoek naar het —). — In antwoord op een desbetreffende vraag werd door den Minister (begr. 1901, A) medegedeeld, dat, wanneer het in Nederland toen aanhangig zijnde wetsontwerp om onderzoek naar het vaderschap mogelijk te maken, tot wet zou zijn geworden, nagegaan zou worden in hoeverre dergelijke voorschriften ook voor de Kolonie mogelijk zouden zijn. Iets naders is aangaande dit punt nooit meer vernomen.

85. Veeteelt. — In het Koloniaal Verslag over 1905 werd geconstateerd, dat de veestapel dringend verbetering eischte; ook de kleine landbouwers zouden veeteelt op kleine schaal kunnen uitoefenen (begr. 1906 V. V. II). In verband hiermede was bij de Koloniale Staten een ontwerp verordening ingediend (A.) tot oprichting van

een model-hoeve ter verkrijging van deugdelijk fokmateriaal. Bij de behandeling van de begrooting voor 1908 constateerde van Kol (II 18 November 1907 p. 475) dat de veestapel in de Kolonie achteruitgaande was, doch dat men pogingen zou doen om tot rasverbetering te geraken.

87. Verkoop der Kolonie. — Het was een cri de coeur die van Kol uitte (begr. 1916, I.7 Maart 1916 p. 318) toen hij uitriep: „Mocht Nederland niet geneigd zijn jaarlijks enkele tonnen aan Suriname te besteden, laat het dan liever afstand doen van dat Koloniaal bezit en onze Koloniën overdoen aan andere meer gulle mogendheden. Ik koester persoonlijk dit denkbeeld ten opzichte van Suriname in de verste verte niet, ook omdat wij nu eenmaal daar een historische plicht moeten vervullen. Doch het is wel teekenend dat het denkbeeld om Suriname over te doen aan Amerika reeds in 1888 werd verdedigd in „De Gids" door onzen bekenden ethnograaf Dr. Herman ten Kate, terwijl dit denkbeeld onlangs weer steun heeft gevonden bij Dr. Wijnands Francken na een bezoek aan Suriname en Demerara".

87. Verloven. — Herhaaldelijk is er in het Parlement gewezen op de enorme op de begrooting voorkomende bedragen voor verloven der ambtenaren. Bij de behandeling der begrooting voor 1905 werd er (V.V. II) gevraagd, of bij verloven wegens ziekte in vele gevallen niet met zending naar een meer in de nabijheid gelegen gezondheidsoord, b.v. Barbados, volstaan kon worden, in verband met de hooge kosten verbonden aan een verlof naar Nederland. Door den Minister werd hierop geantwoord (A.), dat dit reeds thans „vergund" kon worden. Het is duidelijk, dat het evenwel niet ging om een toestaan tot het doorbrengen van een verlof in een meer naburig oord, doch om een gebiedend voorschrift. Op lichtelijk sarcastische wijze liet v. Kol zich over de verloven uit, toen hij (begr. 1907, 27 Nov. 1906, II p. 511) als zijn meening te kennen gaf, dat het Gouvernement wel wat al te vrijgevig was met het verleenen van verlof. „Soms blijkt het — zei hij — dat ambtenaren reeds één of twee jaren van tevoren weten, dat ze later ziek zullen worden, dit reeds aan hun kennissen mededeelen, enz." Hij geloofde, dat de geneeskundige commissie stipter haar plicht diende te betrachten, en stelde tevens voor de opheffing van het voorrecht, dat de plaats van een met verlof zijnden ambtenaar $2^1/_2$ jaar of langer (nl. gedurende het verlof) voor hem wordt opengehouden.

Bij de behandeling der begr. voor 1911 werd de vraag gesteld, of het met het oog op de kosten wel verantwoord was, dat in de Kolonie geboren Surinaamsche ambtenaren Europeesch verlof kregen. In dit verband merkte v. Vuuren op (II 23 December 1910 p. 1407) dat de Minister zich bepaald had tot afschaffing van buitenlandsch verlof op 's Rijks kosten voor ambtenaren van Surinaamsche afkomst, wier traktement beneden ƒ 2500 bedroeg; voor de hooger bezoldigden was deze maatregel niet doorgevoerd, omdat het wenschelijk geacht werd, dat dezen nu en dan een kijkje buiten Suriname zouden nemen; spreker wenschte echter voor hen dezelfde regeling. Minister De Waal Malefijt verantwoordde zich hierover (II p. 1417) door het standpunt in te nemen, dat een ambtenaar met een salaris boven ƒ 2500 een min of meer verantwoordelijke positie bekleedt, en het daarom noodig is, dat deze hier en daar eens kan rondzien. In de M.v.A. op het V.V. II der begr. 1912 werd gezegd, dat als afwijking op het vooropgestelde beginsel in de thans geldende verlofregeling Europeesch verlof wegens langdurigen dienst ook was toegekend aan niet uitgezonden ambtenaren die een jaarlijksche bezoldiging genoten van ƒ 2500 en daarboven, opdat zij zich geestelijk zouden kunnen ontspannen en hun gezichtskring verruimen. Hieruit blijkt, dat er naar beperking van het verleenen van Europeesch verlof dus niet gestreefd werd, en dat in die richting van verlaging van het Surinaamsche budget niets te verwachten viel.

88. Vestigingsplaatsen. — Sedert langen tijd was aan vestigingsplaatsen in het district Saramacca behoefte gevoeld, en in de M. v. T. op de begr. 1902 werd aan den wensch van den Gouverneur tot oprichting daarvan uitdrukking gegeven. De bedoeling was de oprichting van 240 perceelen elk van 2 H.A., waarvan de kosten zouden bedragen ƒ 34.000, met het plan de uitvoering te doen geschieden in drie jaren. Er werd op gewezen dat de ten uitvoer legging van het plan rendabel zou blijken, terwijl voorts de formatie van het terrein toeliet, om later over te gaan tot uitbreiding van het complex met nog 448 perceelen. In het V. V. II werd de vraag gesteld, of niet meer dan tot dusver geschiedde onbeheerde plantages zonder eigenaar tot vestigingsplaatsen voor kleine landbouwers konden worden ingericht, en allereerst ten behoeve van Surinamers. In antwoord op deze laatste opmerking werd door Minister Van Asch van Wijck medegedeeld (II p. 822) dat al de vestigingsplaatsen als Amsterdam, Domburg, Totness, alleen bestemd geweest wa-

ren voor ingezetenen van Suriname en niet uitgegeven waren aan Br. Indische immigranten; het was echter meermalen gebeurd dat een Surinamer grond in huur had en die overdeed aan een Br. Indiër. In de M. v. T. op de begr. voor 1903 werd gezegd, dat vestigingsplaatsen het beste, zoo niet het eenige middel waren om de zoo inproductieve uitgaven, verbonden aan den terugvoer van immigranten, tot een minimum te herleiden; immers tal van geschikte arbeiders werden aldus als kleine landbouwers voor de Kolonie behouden; vandaar dat uitbreiding der vestigingsplaatsen zeer gewenscht geacht moest worden. In overeenstemming hiermede werd gehandeld, en in de M. v. T. op de begr. 1904 vinden wij vermeld een aankoop van 4 plantages voor een som van *f* 60.000, terwijl voorts *f* 48.500 op de begrooting was uitgetrokken voor onderhoud en aanleg en *f* 53.000 als eerste termijn van een uitgaaf van *f* 152.000 voor het geschikt maken tot uitgifte aan kleine landbouwers van terreinen langs den ontworpen spoorweg (zie hoofdst. 74 Spoorwegen). De wenschelijkheid werd uitgesproken om met een en ander spoed te betrachten, daar met den aanleg van den spoorweg tegelijkertijd aanvragen om terreinen zouden mogen worden verwacht. v. Kol deelde bij de behandeling van deze begrooting mede (II 23 Dec. 1903 p. 1207) dat hij bijna alle vestigingsplaatsen bezocht had en een gunstigen indruk daarvan gekregen had; alleen was hij van oordeel, dat er een beter en meer deskundig toezicht diende te worden uitgeoefend.

89. Vezelstoffen. — In het Voorl. Versl. II betreffende de begr. voor 1900 werd aangeraden proefnemingen te verrichten met de cultuur van den sisalplant, zooals op Curaçao wenschelijk was geacht. Het antwoord van den Minister luidde (A.) dat hij het advies zou inwinnen van den directeur van den Cultuurtuin. Dit was van gunstigen aard, en inderdaad werd er tot een proefaanplant overgegaan. In het V. V. II begr. 1907 werd medegedeeld, dat de cultuur van de op flinke schaal ondernomen proef met sisal toenam. Het materiaal bleek (begr. 1914, V.V. II) goed te voldoen voor de hoedenvlechterij op Curaçao, doch de hoeveelheid was vooralsnog geheel onvoldoende, waarom dan ook werd aangedrongen op aanmoediging van deze cultuur, evenals van het oprichten van de hoedenvlecht-industrie in Suriname, met het oog op de uitstekende resultaten, op Curaçao verkregen.

90. Vischvangst. — In het V. V. II begr. 1909 werd gewe-

zen op de wenschelijkheid tot het uitzenden van een deskundige op visscherijgebied, en aangedrongen op bevordering van coöperatie in het visscherijbedrijf. Volgens den Minister (A.) was evenwel de uitzending van een afzonderlijken deskundige voor Suriname niet noodig, daar het kon profiteeren van den arbeid van den visscherijdeskundige op Curaçao; inzake coöperatie werd van dezelfde zijde opgemerkt, dat het uiterst moeilijk zou zijn om de Creoolsche bevolking tot intellectueele samenwerking te brengen.

91. Volkstelling. — Hoewel op de begrooting voor 1914 door de Koloniale Staten een memoriepost gebracht was ten behoeve van een volkstelling, vreesde de Minister (T.) dat daarmede te groote kosten gemoeid zouden zijn. Evenwel drong v. Kol toch krachtig aan (I 20 Maart 1914 p. 486) op het houden van een volkstelling, daar de laatste niet minder dan 104 jaren geleden plaats had op last van den Engelschen Gouverneur Bentinck. Zelfs dit argument werd echter blijkbaar nog niet voldoende geacht; tot een volkstelling werd althans niet besloten.

92. Wegen. — Herhaaldelijk was reeds door de Koloniale Staten de wenschelijkheid betoogd van verbetering in den treurigen toestand der wegen te Paramaribo, welke, met het oog op de uitgaven, steeds werd uitgesteld. De toestand was volgens de M. v. T. begr. 1901 tenslotte absoluut onhoudbaar geworden en geleidelijke verbetering was een onafwijsbare eisch. In het V. V. II werd dit „geleidelijke" gewraakt, en de meening gehuldigd, dat spoedige verbetering dringend noodzakelijk was. In die richting werd dan ook besloten, en op de begr. voor 1903 werd wederom een bedrag voor wegenverbetering uitgetrokken. Doch de bezuinigingsgeest haalde even zoo vaak de pen door dien post als deze op de begrooting geplaatst werd. Eindelijk, in 1913, werd de helft van de aangevraagde ƒ 15.000 voor buitengewone herstelling van straten en wegen te Paramaribo toegestaan! Bij de behandeling der begr. 1916 werd door den Minister betoogd (T.) dat „in verband met de tijdsomstandigheden" aan den aanleg van nieuwe wegen niet kon worden gedacht, en dat men zich diende te beperken tot het onderhoud van bestaande wegen te Paramaribo. Het was niet overbodig deze laatste twee woorden er bij te voegen, want in Nickerie bijvoorbeeld werd aan werken tot verbetering der communicatie (zie hoofdst. 53 Nickerie) niets gedaan. In verband met een en ander werd in het V. V. II de opmerking

gemaakt, dat het desbetreffende gedeelte van de M. v. T. niet getuigde van wijs beleid. Immers degenen die de straten en wegen te Paramaribo kenden, zouden verbetering daarvan allerminst als een luxe beschouwen. Daarenboven zou het werken aan de wegen volgens Kleerekoper (II 28 Dec. 1915 p. 931) als werkverschaffing tijdens de werkelijke oorlogsmisère uitstekend zijn. In de I Kamer werd door v. Kol betoogd (7 Maart 1916 p. 314) dat de aanleg van nieuwe wegen en de verbetering van communicatiemiddelen urgent was. Een jaar geleden was dit punt in studie genomen, zooals de term luidt, doch daarna was er geen woord meer over gehoord; een prachtvoorbeeld — zeide spreker — van een „k.i.r". („kluitje in 't riet"), zooals er zoo veel te vermelden vallen.

93. Welvaartcommissie. — Bij de behandeling der begrooting voor 1897 werd er in de I Kamer door Wertheim op aangedrongen een commissie te benoemen, die zich rekenschap zou hebben te geven van hetgeen noodig was om Suriname, dat zooveel beloofde en zoo weinig kon houden, op te heffen uit zijn minder gunstige positie. Hij hoopte dat het weer zou worden „een parel aan de kroon van Nederland".

De minister antwoordde dat hij het denkbeeld........ „in nauwgezette overweging zou nemen"........

94. Werving. — Dit hoofdstuk loopt min of meer ineen met de hoofdstukken over Immigratie en Javanen; men dient het dus in verband daarmede te lezen, aangezien het niet steeds mogelijk is gebleken, die onderwerpen geheel gescheiden te houden. De immigratie toch van Javanen staat in zeer nauw verband met de werving, en met de daaraan verbonden misbruiken, waarover maar al te vaak geklaagd is en welke ertoe leidden, dat v. Kol als zijn meening te kennen gaf (begr. 1903, II 24 Dec. 1902 p. 879) dat de Regeering zelf de werving van Javanen geheel in handen zou nemen, teneinde op die wijze misbruiken te voorkomen.

In het V. V. II. begr. 1916 werd gezegd, dat volgens het V. V. der Kol. Staten de lust tot emigreeren der Br. Indiërs (zie hoofdst 13) sterk aan het afnemen was tengevolge van de betere economische toestanden in Br. Indië; voorts heette het, dat in Br. Indië sedert eenige jaren een beweging ontstaan was tot afschaffing der emigratie onder contract, en dat deze beweging met succes werkzaam was. De groote landbouw zou zich dus op een en ander dienen voor te berei-

den; het was echter mogelijk, arbeidskrachten te verkrijgen door middel van vrije emigratie. De juistheid van deze mededeelingen werd in het V. V. der II Kamer betwijfeld, daar anders toch wel het een en ander hieromtrent gezegd zou zijn bij de behandeling der begrooting van Br. Guiana voor 1915/16. Voor Suriname moest gestreefd worden naar het behouden van contract-immigranten, en dus diende de goede naam van de Kolonie als immigrantenkolonie te worden opgehouden; doch dan moesten tevens de loonen worden verhoogd tot *f* 3 per week in plaats van *f* 2 en *f* 2.50 zooals thans door eenige plantages betaald werd. En tevens diende een goede regeling te worden getroffen inzake het aantal werkdagen. De loonherziening was volgens den Gouverneur gereed, doch wachtte op wijziging van het immigrantentractaat met Groot Brittannië. Eenige leden betwijfelden, of herziening van het loontarief baten zou; het tarief was voldoende geacht, ook door de Br. Indische commissiën. Het toezicht van overheidswege op de naleving der contracten diende te worden verbeterd. Dat de economische toestanden in Br. Indië zoo goed zouden zijn, dat daardoor de lust tot emigreeren aan het verminderen was, werd niet aannemelijk geacht.

In de M. v. A. begr. 1916 werd medegedeeld dat de emigratie uit Br. Indië tijdelijk gestaakt was in verband met het feit, dat de emigrantenschepen gecharterd waren voor troepenvervoer. Voorts werd vermeld, dat door eenige plantages proeven zouden worden genomen met de vestiging van niet onder overeenkomst verbonden arbeiders op de onderneming. Het euvel der lage loonen had de aandacht van het Surinaamsche Bestuur, en naar streng toezicht op de naleving van het contract werd „gestreefd"; herziening van het loontarief was „reeds geruimen tijd in overweging". De trek van Br. Indiërs naar Suriname strekte evenwel nog steeds tot tevredenheid. (Zie ook Hoofdstuk 13 Britsch-Indiërs).

95. Winti-Dans. — In verband met verschillende opmerkingen dienaangaande werd in de M. v. A. begr. 1908 door den Minister gezegd, dat men door het verrichten van den winti-dans den invloed der booze geesten trachtte te bezweren; de dansers konden echter wegens het plegen van afgoderij worden gestraft. Van Deventer betwijfelde het echter (II 18 Nov. 1907 p. 477) of deze aangelegenheid thuis behoorde in het strafrecht van een Nederlandsche Kolonie; hij wenschte dit feit niet strafbaar te stellen, doch was van meening, dat de aan de dansen gepaard gaande excessen met kracht

dienden te worden tegengegaan. v. Kol was evenwel van oordeel dat nog steeds gold hetgeen hij vroeger hieromtrent gezegd had (zie hoofdst. 54 Obia-mannen) en dat de zaak niet zoo onschuldig was als v. Deventer meende.

96. Woningtoestanden. — Dat hierin dringend verbetering noodig is werd meer dan eens nadrukkelijk betoogd. Tijdens de behandeling der begrooting voor 1907 werd er door v. Kol op aangedrongen (II 27 Nov. 1906 p. 508) dat tot verbetering ten spoedigste zou worden overgegaan. Hij wees bij die gelegenheid op de slechte ventilatie, op het feit dat in vele woningen de menschen opeengepropt zaten, op de vrijwel algemeen heerschende onreinheid, e. d. Een handelend optreden van de zijde der Regeering had dit evenwel niet tengevolge. In het V. V. II begr. 1916 werd door eenige leden aangedrongen op uitzending van een deskundige, belast met het aanbrengen van de zoozeer noodzakelijke verbeteringen op woninggebied. Het antwoord van den Minister luidde (A.) dat ook de Gouverneur dit wenschelijk geacht had, doch dat inzake dit voorstel „nog geen beslissing genomen" was. Bij de openbare behandeling dier begr. in de I Kamer werd daarop nogmaals door v. Kol uiteengezet (7 Mrt. 1916 p. 315) dat de woningtoestanden te Paramaribo allerellendigst waren; op dit punt was reeds te vaak de aandacht gevestigd dan dat het niet van voldoende bekendheid geacht mocht worden; desniettegenstaande bestond er nog altijd geen wet om verbetering in dien toestand te brengen.

97. Zedelijkheid. — In de II Kamer betuigde v. Vuuren (begr. 1907, 27 Nov. 1906, p. 503) zijn groote ingenomenheid met hetgeen Gouverneur Idenburg deed in het belang van de zedelijke verheffing van Suriname. Immers de toestand was allertreurigst. Blijkens het Kol. Versl. waren van de 2527 kinderen die levend werden geboren 77½ % buiten echt geboren en 22.4 % in echt; bij de levenloos geborenen was die verhouding respectievelijk 87.6 % en 12.4 %. Een tweede stap in de goede richting was volgens denzelfden spreker de aankondiging, dat aanranding der eerbaarheid, ook wanneer niet met geweld gepaard gaande, werd strafbaar gesteld, iets waarop het vorige jaar door v. Kol was aangedrongen. Voorts was de Gouverneur ook opgetreden tegen het vóórkomen van dronkenschap onder vrouwen. Op het eerste gedeelte van het betoog van v. Vuuren werd teruggekomen bij de behandeling van de begrooting voor

het daaropvolgende jaar. In het V.V. II toch werd gezegd, dat het hooge cijfer der buiten echt geborenen het gevolg was van de bezwarende formaliteiten en kosten verbonden aan een wettig huwelijk, en werd aanbevolen, daarin verandering te brengen. De Minister antwoordde hierop (A.) dat meer dan $^1/_4$ der bevolking bestond uit Aziaten, die geen Christenen zijn en dus andere ideeën hebben omtrent het huwelijk. Het waren niet zoozeer de kosten en de formaliteiten die hen weerhielden van het sluiten van een huwelijk volgens westersche begrippen, dan wel verschil van opvattingen dienaangaande. Immers kostelooze huwelijksvoltrekking was mogelijk.

98. Zending. — Ofschoon het nut der zending erkennende, werd in er het V. V. II. begr. 1905 bezwaar gemaakt tegen verhooging van het subsidie aan de Evangelische Broedergemeente, mede omdat dit zou leiden tot verhoogde subsidiën aan de overige kerkgenootschappen. Juist met het oog op de hooge subsidiën welke alreeds door de andere godsdienstige gemeenten werden genoten, achtten echter andere leden het niet meer dan billijk, dat aan de E. B. G. een evenredig hoogere subsidie zou worden toegestaan; in zijn M. v. A. verklaarde Minister Idenburg het hiermede uit billijkheidsoverwegingen eens te zijn. Bij de behandeling der begr. 1909 werd voor de Evangelische Broedergemeente een lans gebroken door v. Kol. (II 23 Nov. 1908 p. 641). In 1754 waren de z. g. Moravische Broeders, thans Evangelische Broedergemeente genoemd, in Suriname aangekomen, en de resultaten hunner zending waren volgens spreker schitterend, vooral in de laatste jaren. Het aantal bekeerden bedroeg in 1839 3590, in 1883 4854 en in 1908 28.522, zoodat nu tweederden van alle Christenen in Suriname tot de E.B.G. behoorden. De totale uitgaven ten behoeve van den Eeredienst bedroegen *f* 60.000, waarvan de E.B.G. slechts *f* 16.000 ontving; dit noemde v. Kol onbillijk. Bij de begr. 1913 werd door de Visser (II 23 Jan. 1913 p. 1966) aangedrongen op verhooging van het subsidie aan de E.B.G., doch Minister De Waal Malefijt verklaarde dit onmogelijk met het oog op den financieelen toestand. Om dezelfde reden, toen genoemd „de tijdsomstandigheden", werd het verhoogde subsidie voor de E. B. G. van de begr. 1916 geschrapt.

99. Ziekenverpleging. — Op de begr. 1914 werd *f* 6000 uitgetrokken als eerste termijn van een totaalbedrag van *f* 10.000 voor den aankoop van een terrein tot uitbreiding van het Militair Hospi-

taal te Paramaribo. De M. v. T. op de Verhooging van de begr. voor 1915 bevatte een voorstel tot verleening van een voorschot van *f* 30.000 aan de R. K. missie tot voltooiing van den aangevangen bouw van een ziekenhuis te Paramaribo, die tengevolge van den invloed op de geldmarkt door den heerschenden oorlog moest worden gestaakt; voortzetting van den arbeid zou tevens kunnen bijdragen in de behoefte aan werk te Paramaribo; de rente op het voorschot te heffen zou $3^1/_2$ % bedragen. Tegen het voorstel op zichzelf werd door de Kamer geen bezwaar geopperd, doch er werd aangedrongen op het heffen van een rente ad 5%, als zijnde dit de zelfkosten van het Gouvernement. De Minister verklaarde, zich hiermede te kunnen vereenigen.

Bij de behandeling der begr. 1917 werd (V. V. I.) gevraagd, welk percentage van de kosten van het Mil. Hospitaal ten laste zou komen van de Kolonie en welk gedeelte op de Staatsbegrooting geplaatst zou worden. Nu volgens het Koloniaal Verslag zoo'n overwegend aantal niet-militairen daar verpleegd werd ware het wellicht beter, aldus werd betoogd, dat deze inrichting geheel aan de Kolonie werd overgegeven. Hiertoe is echter nog niet besloten.

100. Zwendel. — Afgezien van den postzegelzwendel (zie hoofdst. 64 Posterijen) schenen er in de Kolonie nog andere feiten te kunnen worden aangewezen, die van laakbaren aard moesten worden geacht. Immers zeide v. Kol bij de behandeling der begr. 1914 (I 20 Mrt. 1914 p. 487): „Is het niet een beschamend feit, dat de Engelsche Minister van Handel gewaarschuwd heeft tegen de balata-ondernemingen (zie hoofdst. 6) in Suriname, omdat die niet te vertrouwen waren, omdat daar zwendel bij plaats had. Het bekende blad van Georgetown, de „Daily Argosy", raadde in zijn nummer van 11 Nov. 1913 sterk aan de werving van koelies voor Suriname in verband hiermede tegen te gaan".

101. Zijdewormteelt. — Totnogtoe heeft men zich hiermede in de Kolonie niet bezig gehouden. In het Voorl. Versl. I aangaande de begr. voor 1917 wordt gezegd, dat de mogelijkheid en de levensvatbaarheid van de zijdewormteelt wetenschappelijk dienden te worden onderzocht.

„Als men de houding van de Nederlandsche Regeering en het Nederlandsche Parlement tegenover Curaçao nagaat, bestaat er geen reden tot klagen. Nederland heeft alles gedaan, wat haar hand te doen vond”. (v. Kol, begr. 1908, II, 15 Nov. 1907, p. 442).

II. CURAÇAO.

102. Ambtenaren. — In verband met de meermalen gehoorde klachten over de lage traktementen der ambtenaren in de Kolonie werd in de M. v. T. begr. 1904 medegedeeld, dat de salarissen eenigszins verhoogd waren, met het oog op de reorganisatie, die volstrekt noodig was. Voorts werd voorgesteld de wederinstelling van den post van advocaat-generaal, die bij verordening van 5 Maart 1900 was afgeschaft, en waarmede op de genoemde begr. een bedrag van *f* 2400 per jaar gemoeid was. In het V. V. II verklaarde de Kamer haar ingenomenheid met het feit, dat Gouverneur tot verheffing van het gehalte van het lagere ambtenaarspersoneel had voorgesteld, bij voorkomende vacaturen te benoemen personen uit Nederland of die in Nederland hun opleiding genoten hadden, en voorts dat hij het denkbeeld geopperd had om de opleiding van Curaçaosche jongelieden in Nederland te bevorderen door detacheering in Nederland van daartoe uitverkorenen. In de M. v. T. begr. 1914 achtte Minister Pleyte herziening van de traktementen der rechterlijke ambtenaren bepaald noodig; ook de traktementen van den administrateur van financiën, den Gouvernementssecretaris en den directeur van openbare werken behoefden verhooging, en eveneens die van subalterne ambtenaren. Bij de behandeling der begr. 1916 in de I Kamer werd de vraag gesteld (V.V.) of het niet gewenscht was, evenals voor Curaçao ook voor de andere eilanden bij afwisseling ambtenaren in Nederland te zoeken, die uit den aard der zaak de toestanden in de Kolonie meer objectief zouden kunnen beoordeelen dan de inwoners, die er voor het meerendeel zelden vandaan kwamen. Minister Pleyte kon (A.) deze wenschelijkheid wel toegeven en zeide dat, wat Curaçao betrof, reeds in die richting werkzaam geweest was; de gedetacheerde ambtenaren zouden meerendeels hun diensten verleenen ten behoeve van alle eilanden der Kolonie.

In de M. v. T. begr. 1917 werd medegedeeld, dat in verband met de geldmiddelen en de tijdsomstandigheden de Minister wederom niet had kunnen voldoen aan zijn voornemen om een voorstel aanhangig te maken tot algemeene herziening der ambtenaarsbezoldigingen. Ten aanzien van beambten van den laagsten rang (zg. geëmployeerden) bestond volgens den Minister een noodtoestand, die dringend voorziening behoefde, daar zij anders den dienst zouden verlaten. De salarissen waren zeer slecht; door den Gouverneur was voorgesteld, de aanvangswedden hooger te stellen, en dit denkbeeld was overgenomen in de begrooting. In het V. V. der I Kamer werd er de aandacht op gevestigd, dat de lagere beambten ondanks den oorlog zelfs geen duurtetoeslag genoten, waardoor het verloop verder bevorderd werd.

103. Antillen. — De Karaibische Zee wordt in het Oosten en Noorden afgesloten door een deel der West-Indische Eilanden, n.l. in het Oosten door den boog der kleine Antillen en in het Noorden door drie der groote Antillen: Portorico, Haïti en Jamaica. Van de kleine Antillen behooren aan Nederland de eilandjes St. Eustatius en Saba, half zoo groot als Wieringen, en het Zuidelijk deel van St. Martin, in zijn geheel iets kleiner dan Vlieland, liggende in het gedeelte van de Eilandengroep die men de Bovenwindsche Eilanden heet; in het deel van deze groep dat als Benedenwindsche Eilanden bekend is, liggen de tot Nederland behoorende eilanden (Aruba, iets kleiner dan Texel) Curaçao (nog niet een derde van de grootte van Zeeland) en Bonaire, zoomede de eertijds Nederlandsche, thans aan Venezuela behoorende, Aves-eilanden.

104. Aruba. — Aruba behoort, evenals Curaçao, tot de Benedenwindsche Eilanden en is het meest westelijke van de rij eilanden welke zich ten N. van de kust van Zuid-Amerika tegenover de Republiek Venezuela uitstrekt. Van Curaçao is het ongeveer 60 K.M. verwijderd en van dat eiland door een diepe geul gescheiden, terwijl de zee tusschen Aruba en het vasteland ondiep is, waarvan o.a. een groote vischrijkdom in laatstgenoemd water het gevolg is. De oppervlakte van het eiland bedraagt tusschen de 165 en 200 vierk. K.M. Naar de hoogte kan Aruba in drie deelen gesplitst worden, n.l. een berg- of juister heuvelland in het midden met een plateau-landschap ter weerszijden daarvan. De geringe oppervlakte van het eiland en het droge klimaat hebben groote waterarmoede tengevolge. Permanente rivieren komen er niet voor, afgescheiden van een onbeduidend beekje aan de noordkust, wel talrijke kloofvormige

dalen, die alleen in den regentijd water afvoeren, doch overigens, soms jaren achtereen, droog liggen. In de behoefte aan water moet dus voorzien worden door putten en regenbakken, evenals op Curaçao. Het is echter gebleken, dat door het graven van diepe putten het watergebrek, althans ten deele, verholpen zou kunnen worden.

De oorspronkelijke bewoners van het eiland waren Indianen. Zuivere negers treft men er niet meer aan. Het aantal zuivere nakomelingen van Blanken is eveneens gering, en bedroeg in 1868 slechts $1^1/_2$ % der bevolking; want ook onder de aanzienlijkste familiën hebben vele Indiaansch bloed opgenomen. In veel hoogere mate is dit het geval geweest bij de lagere volksklassen.

De gezondheidstoestand is gunstig te noemen. Alleen slecht voedsel en ongezond drinkwater doen in sommige jaren het sterftecijfer abnormaal stijgen. Overwegend belijdt de bevolking den R. K. godsdienst. De algemeene omgangstaal is het Papiamentoe.

De bevolking, welke in 1816 1732 zielen bedroeg, was in 1912 gestegen tot 9441. Het vlechten van hoeden verschaft aan vele ingezetenen een bestaan, terwijl landbouw, mijnbouw en vischvangst van belang geacht moeten worden.

De hoofdplaats van het eiland heet Oranjestad en ligt aan de Paardenbaai.

a. A a r d n o t e n. In het V. V. II begr. 1907 werd de aandacht gevestigd op het feit, dat de op Aruba gewonnen aardnoten in hooge mate oliehoudend waren, waarom werd aanbevolen deze soort te onderzoeken en de cultuur ervan aan te moedigen.

b. A l o ë. In de Nota v. Kol (bijlage hoofdstuk X Staatsbegr. 1904) werd aanbevolen de oprichting door de Regeering van een centrale fabriek voor de bereiding van aloë-gom. Het V.V. II. begr. 1909 bevatte de meening, dat de cultuur van aloë op Aruba voor verbetering vatbaar was.

c. D e l f s t o f f e n. In de M. v. A. begr. 1910 gaf Minister de Waal Malefijt als volgt verslag van de resultaten der vennootschap tot ontginning van goud, zilver en koper, welke haar werkzaamheden eind December 1908 aanving: In het tweede kwartaal 1909 werden uitgevoerd 17.467 K.G. goud ter waarde van plm. f 27.946 en 1.506 K.G. zilver ter waarde van plm. f 60.

d. D r o o g t e. In de Nota v. Kol werd gezegd, dat door bestrijding der droogte, het tegengaan van ontwouding en het in

de hand werken van herbebossching veel nuttig werk verricht zou kunnen worden.

e. Havenmond. Bij de behandeling der begr. 1907 werd in het V.V. II. betoogd dat een onderzoek diende te worden ingesteld naar de wenschelijkheid van uitdieping van den havenmond en tevens naar de daaraan verbonden kosten. De Minister sprak in zijn M. v. A. de vrees uit, dat het nut niet geëvenredigd zou zijn aan de hooge kosten. In de I Kamer werd bij de behandeling der begr. 1915 (V.V.) gezegd, dat verbetering van de haven aan de visscherij ten goede zou komen (zie verder onder hoofdst. 127 Havens en dokken), terwijl in het V.V. der I Kamer begr. 1917 een betere haven gewenscht werd, opdat grootere schepen dan die welke thans de plaats bezoeken de haven zouden kunnen binnenvallen.

f. Landbouw. In het V.V. II. begr. 1915 werd de opmerking gemaakt, dat ter verbetering van den landbouw op Aruba nog weinig geschied was en dat voor voldoende brandhout (o. a. door den aanplant van guigi) nog steeds niet gezorgd was.

g. Mijnen. De M. v. A. II begr. 1901 bevatte de mededeeling, dat met goedvinden van de Aruba Island Gold Mining Company Ltd. aan H. F. Monro het uitsluitend recht tot winning van goud, zilver en koper in het N.W. deel van Aruba verleend was, met de bedoeling deze concessie over te dragen aan een naamlooze vennootschap; de overdracht der concessie door Monro aan de Aruba Gold Concession Ltd. had plaats op 16 Juni 1900; de nieuwe concessie was volgens den Minister voordeeliger voor de koloniale kas. De concessie werd nl. verleend tegen een jaarlijksch vast recht van f 3750 en een retributie van $^{1}/_{4}$ van de zuivere winst minus f 3750.

In het V.V. II. begr. 1908 werd gezegd, dat dank zij de grootere opbrengst uit den uitvoer van phosphaten en van de vergunningen tot ontginning van phosphaatmijnen de begr. van Aruba met een batig saldo sloot (zie hoofdst. 151 Phosphaten). Volgens het V.V. II. begr. 1909 bleek de ontginning der phosphaatmijnen dit eiland zeer ten goede te komen: tal van personen vonden er een bestaan door.

h. Veeteelt. Hieromtrent werd in het V.V. II. begr. 1915 gezegd, dat deze in betreurenswaardigen toestand verkeerde.

105. Bankwezen. — Bij de behandeling der begr. 1907 zeide

Minister Fock in de M. v. A. dat herziening van het Bankwezen op Curaçao nog steeds een onderwerp van gedachtenwisseling uitmaakte; de president van de Nederlandsche Bank Mr. N. P. van den Berg was van meening, dat alleen het oprichten van particuliere bankinstellingen verbetering kon brengen; de Minister had daarom voorgesteld een overeenkomst te treffen met de directie van de Surinaamsche Bank tot oprichting van een filiaal op Curaçao ter vervanging van de Gouvernements bank; de Surinaamsche Bank was evenwel niet genegen op het plan in te gaan, tenzij de Regeering een rente- en kapitaalgarantie gaf. De Gouverneur gaf evenwel de voorkeur aan een reorganisatie van de bestaande bank. Mr. van den Berg achtte evenals de directie der Surinaamsche Bank een deskundig onderzoek ter plaatse noodzakelijk; dit denkbeeld was bij den Minister in overweging.

106. Bebossching. — In de M. v. T. begr. 1904 werd medegedeeld, dat de Gouverneur bebossching van Curaçao mogelijk achtte, indien dit geleidelijk geschiedde en maatregelen werden genomen tot het tegengaan van vernieling der boomen; bebossching van Gouvernementsterreinen, grootendeels met productieve divi-divi boomen, zou dienen plaats te hebben onder leiding van landbouwkundigen en zou als voorbeeld stellig invloed hebben op particuliere eigendommen. Grondige bestudeering van een en ander zou moeten geschieden door een landbouwkundige.

107. Belastingen. — In verband met den minder florissanten financieelen toestand der Kolonie en de gestadig toenemende subsidiebedragen is verhooging der belastingen in de Tweede Kamer dikwijls tot een onderwerp van bespreking gemaakt.

In het V.V. II. begr. 1897 werd door sommige leden betwijfeld, of de belastingen voor eenigszins aanmerkelijke verhooging vatbaar waren; anderen achtten dit wel degelijk mogelijk en drongen aan op herziening van het belastingstelsel en beter toezicht, opdat de opbrengst der invoerrechten zou kunnen stijgen. In antwoord hierop werd door den Minister medegedeeld (A.) dat bij den Kol. Raad reeds drie ontwerp verordeningen waren ingediend, nl. tot invoering van een progressieve inkomstenbelasting op het eiland Curaçao en van een voor de geheele Kolonie geldende verblijfsbelasting, alsmede een verordening tot wijziging van het reglement op den in-, door- en uitvoer van koopmanschappen op het eiland Curaçao, waartegenover stond een concept verordening tot intrekking van

de belasting voor de weerbaarheid. In bewerking was voorts een wijziging der accijnsbelasting.

In het V.V. II. begr. 1898 werd gezegd, dat de opbrengst van het accijnsrecht op Curaçao en Bonaire in 1896 beneden een derde van het geraamde bedrag bleef. Voorts was in de begrooting tevergeefs gezocht naar het resultaat van bovengenoemde belastingverordeningen. Volgens Minister Cremer (A.) was het verminderd accijnsrecht toe te schrijven aan ontduiking, sedert het in 1894 met 50 % verhoogd werd; op 14 April 1897 was een verordening tot stand gekomen, die de perceptie van den door den wetgever gewilde belasting waarborgde; die maatregel was vermoedelijk niet eerder genomen, omdat verschillende ontduikingspraktijken niet volledig bekend waren. In plaats van de drie belastingontwerpen werd door den Kol. Raad voorgesteld een versterking der middelen tot een gelijk bedrag te vinden: 1e. uit een verhooging van de patentbelasting op den invoer en 2e. uit een hoofdelijken omslag, geschoeid op de verordening voor de weerbaarheid. Het ontwerp sub 1 was 16 Dec. 1896 tot stand gekomen, en dat sub 2 zou eerlang aanhangig worden gemaakt.

In de M. v. T. begr. 1899 werd medegedeeld, dat door den Gouverneur op 28 Sept. 1898 bij den Kol. Raad een ontwerp verordening was ingediend, waarbij met intrekking van de belasting voor de weerbaarheid een inkomstenbelasting op het eiland Curaçao werd ingevoerd, terwijl voorts bij hem een ontwerp verordening tot verhooging van het invoerrecht op tabak en sigaren in overweging was. Die ontwerpen zouden reeds vroeger zijn ingediend, ware het niet, dat het oogenblik ongunstig geacht werd met het oog op den gedrukten toestand van den handel, tengevolge van den Amerikaansch-Spaanschen oorlog. Sommige leden vervulden deze belastingvoornemens met bezorgdheid (V.V. II.), daar de handel verslapt was, de nijverheid achteruitgaande en de oogsten der laatste jaren schraal; zij zagen meer heil in ontwikkeling der hulpbronnen door aanmoediging en steun van staatswege. In zijn M. v. A. zeide Minister Cremer, dat ook nog was ingediend een ontwerp verordening betreffende een belasting op het houden van paarden en rijtuigen, en op de uitoefening van het bedrijf van stalhouder.

In de M. v. T. begr. 1900 werd gezegd, dat volgens den Gouverneur nog vóór de behandeling der begrooting in de Staten-Generaal de belasting op de weerbaarheid zou zijn vervangen door een inkomstenbelasting. De M. v. A. begr. 1901 bevatte echter de mede-

deeling, dat de progressieve inkomstenbelasting niet was afgekomen, daar zij een te zware last bleek. (Van inkomsten uit vaste goederen moest nog 16 % worden betaald.)

Volgens het V.V. II. begr. 1903 was de grens van de draagkracht der bevolking in het algemeen echter nog geenszins bereikt. De Gouverneur had er evenwel op gewezen, dat het belastingstelsel verkeerd was, doordien de verdeeling van den druk te wenschen overliet. Prof. Went wees in de bijlage bij het Koloniaal Verslag omtrent den toestand van land- en tuinbouw op het feit, dat het hooge bedrag, hetwelk aan grondbelasting geheven werd (1 % van de geschatte waarde van den grond) te meer opviel, daar verder geen directe belasting op Curaçao geheven werd. Het gevolg was dat een aantal rijke bewoners van Willemstad, die handel dreven, in het geheel geen directe belasting betaalden, en, daar de invoerrechten niet hoog waren, ook niet veel indirecte, terwijl de landbouwer 13—14 % van zijn inkomen moest afstaan. Een algeheele reorganisatie van het belastingstelsel was dus gewenscht. In de M. v. T. begr. 1914 werd ter kennis gebracht, dat een ambtenaar bezig was met een ontwerp voor die reorganisatie, waardoor een billijker verdeeling en een grootere opbrengst verwacht werden. In het V.V. II. werd de wenschelijkheid betoogd, die reorganisatie dienstbaar te maken aan de invoering van plaatselijke belastingen, opdat niet langer allerlei uitgaven van zuiver locaal belang uit de algemeene middelen zouden worden betaald. Men was van oordeel, dat in het nieuwe belastingstelsel een inkomstenbelasting niet mocht ontbreken. In zijn M. v. A. zeide de Minister, dat de invoering van plaatselijke belastingen zou worden overwogen; een ontwerp inkomstenbelasting was aanhangig bij den Kol. Raad.

Bij de openbare behandeling in de II Kamer der begr. 1906 noemde v. Kol (1 Dec. 1905 p. 305) de reorganisatie van het belastingstelsel „een lijdensgeschiedenis van reeds 30 jaar" en hij drong aan op het tot stand brengen, eindelijk, van een rationeele wijziging.

In de M. v. T. begr. 1907 werd aangekondigd, dat op 1 Mei 1906 de inkomstenbelasting was ingevoerd. In het V.V. II. werd de wensch uitgesproken, dat een zoodanige regeling zou worden getroffen in zake de directe belastingen, dat bij wijze van opcenten een hoogere belasting zou kunnen worden geheven naarmate het subsidie hooger zou zijn.

De nieuwe verordening grondbelasting bepaalde (begr. 1909, M. v. A.), dat het recht op bij wijze van concessie of vergunning uit-

gegeven gronden, die in de grondbelasting of wegens bundergeld aangeslagen waren, in afwachting van een wettelijke regeling met een zakelijk recht zou worden gelijkgesteld. Door v. Kol werd de reorganisatie van het belastingstelsel, hetwelk thans een fait accompli was, scherp bekritiseerd (II 23 Nov. 1908 p. 654). Hij wees er op, dat thans de Bovenwindsche eilanden f 5100 meer betaalden dan vroeger, d.i. f 730 per 1000 inwoners, en de Bovenwindsche f 19.800 minder, d.i. f 460 per 1000 inwoners; zijns inziens verschilde de toestand op de beide eilandengroepen te zeer om alles over één kam te mogen scheren. Meer rationeel ware het geweest, een andere organisatie in te voeren voor de Bovenwindsche eilanden, die van landbouw en veeteelt bestaan, dan voor de Benedenwindsche eilanden, die van handel, scheepvaart e.d. leven; vooral ten aanzien van de invoerrechten was dat verschil duidelijk. „Curaçao is een handelseiland en moet het transito-verkeer trekken — zeide spreker — en nu heeft men het invoerrecht verhoogd van 1 via 3 tot 5 %", en hij vroeg of men niet meer had kunnen gaan in de richting van directe belastingen, b.v. inkomstenbelasting. Enkele goede dingen van de ordonnantie waren echter o.a. de verlaging van de grondbelasting op Curaçao, de verlaging van de scheepvaartcharters en de verbetering van den drankaccijns. Door Minister Idenburg werd naar aanleiding van een en ander in het midden gebracht (II p. 659), dat men aan een vrijhaven betrekkelijk weinig had, omdat Curaçao geen achterland heeft en niets is dan een transitohaven. Het Bestuur wilde wel meer doen in de richting van directe belastingen, verklaarde hij verder (p. 661), doch op de kleinere eilanden gaven de bewoners de voorkeur aan de zware indirecte belastingen, waaraan zij gewend waren.

In de M. v. A. begr. 1910 verklaarde Minister de Waal Malefijt, dat geen klachten meer vernomen waren omtrent de werking van het nieuwe belastingstelsel.

108. Bezuinigingen. — In verband met de steeds hooger wordende subsidiën die van het moederland gevraagd werden drong men in het V.V. II. begr. 1897 ernstig aan op inkrimping der uitgaven. In het V.V. II. begr. 1898 werd het Koloniaal Bestuur er een verwijt van gemaakt, dat het, ondanks de vermindering der inkomsten van de Aruba Phosphaat Maatschappij geen enkele poging gedaan had tot bezuiniging. Ook werd aangedrongen op bezuiniging op de uitgaven onder Hoofdstuk X der Staatsbegrooting, allereerst door

afschaffing der landmacht in de Kolonie, waardoor een besparing van f 185.000 zou worden verkregen. In antwoord hierop deelde Minister Cremer mede (A.) dat omtrent verschillende bezuinigingen reeds overeenstemming bestond tusschen hem en den Gouverneur; zoo zouden de betrekkingen van kantonrechter op Bonaire en Aruba bij voorkomende vacature worden opgedragen aan een lid van het Hof van Justitie, en zou een proef worden genomen of de betrekking van advocaat-generaal en die van griffier bij het kantongerecht konden worden gemist; voorts zou de betrekking van auditeur-militair buiten bezwaar van den lande worde opgedragen aan den advocaat-generaal, e. d. In het V.V. II. begr. 1899 werd gezegd, dat met voldoening gezien was, dat in deze begrooting reeds sommige van de bezuinigingen waren ingevoerd; men hoopte dat daarmede zou worden voortgegaan. Op de uitgaven van het Departement van Openbare Werken diende te worden bezuinigd door inkrimping van het personeel en der salarissen. Een en ander zou door Minister Cremer worden overwogen (A.). Het V.V. II. begr. 1901 betuigde wederom voldoening, ditmaal wegens de opheffing van de betrekking van advocaat-generaal, waardoor diens bezoldiging van f 2700 per jaar werd uitgespaard, onder het motto „Alle beetjes helpen". In de M. v. A. werd voorts melding gemaakt van verschillende bezuinigingen, meerendeels verkregen uit beknibbeling op salarissen, waardoor een besparing van nog geen f 13.000 per jaar verkregen werd. In de begr. voor 1903 woei de wind plotseling uit een ander hoekje; in de M. v. T. werd nl. gewag gemaakt van het feit, dat door den Gouverneur verschillende salarisverhoogingen waren voorgesteld, die door den Kol. Raad waren verworpen, evenals door den Minister, en die niet konden worden toegestaan zoolang een subsidie van het moederland noodzakelijk was. In verband met meerdere kreten om bezuiniging deelde Minister Idenburg in de M. v. A. begr. 1905 mede, dat op de bestuursuitgaven niet meer kon worden bezuinigd.

Bij de openbare behandeling der begr. voor 1906 in de II Kamer wees Marchant (1 Dec. 1905, p. 306) op de groote onnoodige kosten op de Bovenwindsche eilanden voor rechters enz. Hij drong er op aan, alle drie die eilanden onder één Gezaghebber te brengen; en meende dat een man van beleid als v. Heutsz voor de Kolonie noodig was. In een lang niet malsche rede laakte hij het beleid der Regeering inzake de Kolonie. In het V.V. II begr. 1907 werd teruggekomen op het denkbeeld tot benoeming van één Gezaghebber voor

de drie Bovenwindsche eilanden, en werd krachtig gepleit voor bezuiniging op de uitgaven voor militaire doeleinden. (De defensiebelangen kostten voor de Kolonie over de f 205.000.) Door v. Vuuren werd (II 24 Nov. 1906, p. 487) aangedrongen op het instellen van een bezuinigingscommissie, waartegenover door v. Kol gezegd werd (p. 488) dat verdere bezuiniging wel uiterst moeilijk zou blijken. In het V.V. II begr. 1909 werd wederom geijverd voor vereenvoudiging der bestuursinrichting o. a. door vereenvoudiging in de inrichting der rechtsbedeeling op de kleinere eilanden. De Minister antwoordde hierop (A.) dat het strafgeding sedert het vorige jaar belangrijk vereenvoudigd was door een aantal wijzigingen in het wetboek van strafvordering.

Bij de behandeling der begr. 1911 werd in het V.V. II. instemming betuigd met het voornemen om de bestuursinrichting op de kleine eilanden te vereenvoudigen door de functie van Gezaghebber en ontvanger in één persoon te vereenigen. Teneinde het enthousiasme ietwat te bekoelen deelde de Minister in zijn M. v. A. mede, dat deze maatregel alleen betrof de Bovenwindsche eilanden.

109. Bonaire. — Bonaire is een van de Benedenwindsche eilanden, evenals zijn naburen Aruba en Curaçao (zie aldaar). De oppervlakte wordt verschillend opgegeven, van 250—335 K.M.². Het eiland bestaat uit twee deelen, een bergachtige westhelft en een lagere, bijna overal vlakke oosthelft.

Evenals Aruba en Curaçao mist ook Bonaire stroomend water. Alleen komen er kloofvormige dalen voor, „rooien" genaamd, die in den regentijd water voeren, maar gedurende het grootste gedeelte van het jaar droog liggen. Bronnen zijn er zeldzaam. De bevolking moet daarom in de behoefte aan water voorzien door gegraven putten en regenbakken, evenals op de beide naburige eilanden (zie aldaar). Door de zorg der Regeering nam het aantal putten in de laatste jaren geregeld toe.

Evenals op Aruba is de bevolking overwegend van gemengd ras. Ook hier waren de bewoners oorspronkelijk Indianen. Het aantal Blanken is nog geringer dan op Aruba, en werd in 1868 op minder dan 1 % geschat. De schatting is thans 200 à 300 zielen. Kleurlingen, afstammende van Indianen en Negers ontbreken er evenmin als op Aruba. De algemeene spreektaal is het Papiamentoe. Bijna de geheele bevolking belijdt den R. K. godsdienst. De bevolking steeg van 1135 in 1816 tot 6427 in 1912. De voornaamste

takken van bedrijf zijn landbouw en hoedenvlechten. De hoofdplaats van het eiland is Kralendijk.

a. G e i t e n t e e l t. In het V.V. II. begr. 1909 werd aangedrongen op bevordering der geitenteelt.

b. L a n d b o u w. In 1906 was er volgens het V.V. II. begr. 1908 niets gedaan tot steun van den landbouw. Aangedrongen werd op den aanleg van een proefveld, den aanvoer van fokvee, een betere regeling van de grondhuur, en het nemen van maatregelen tot bevordering van den houtaanplant.

c. W a t e r l e i d i n g. In de Nota v. Kol (bijlage hoofdstuk X Staatsbegr. 1904; zie ook hoofdst. 117 Economische Toestanden) werd de noodzakelijkheid betoogd van het verstrekken van water door het boren van artesische putten enz., welke arbeid tevens als relief werk zou kunnen dienen; er heerschte nl. een groot gebrek aan voedsel en drinkwater. In de M. v. A. begr. 1905 werd gezegd, dat van het graven van putten over het algemeen goede resultaten verkregen werden.

d. S t e i g e r. In de M. v. T. begr. 1915 werd medegedeeld, dat de door den Kol. Raad afgevoerde som van f 7200 voor verlenging van den steiger ter reede Bonaire door den Minister weder was opgebracht, als zijnde in het belang van handel en scheepvaart.

e. G e d w o n g e n w i n k e l n e r i n g. Bij de behandeling van onderscheiden begrootingen werd op dit euvel de aandacht gevestigd, voornamelijk door v. Kol. In het V.V. II. begr. 1914 werd gevraagd, of er eindelijk, met name te Rincon, een einde aan gekomen was, waarop door den Minister geantwoord werd (A.) dat dit reeds sedert de behandeling der begr. 1907 het geval was.

f. A l g e m e e n. In de Nota v. Kol (bijlage Hoofdstuk X Staatsbegr. 1904) werd aangedrongen op het aanleggen van wegen en op voorbereiding tot de uitgifte van grondjes aan den kleinen landbouw. Voorts werd bepleit het aanleggen van een model zoutpan en werd er op gewezen, dat het noodig was hulp en raad te verleenen ten behoeve van de vischvangst. Andere noodzakelijke dingen waren: gemeentelijke indeeling van het kadaster, ijkenschouw, betere regeling van het postwezen, aanstelling van gediplomeerde vroedvrouwen en ambachtsonderwijzers; voorts het verbeteren van loonen, vooral van de arbeidsters. Ten slotte werd genoemd het bevorderen van de aloëcultuur door het verstrekken van zaden en kookketels.

110. — Comptabiliteitswet. — In het V.V. II. begr. 1899 werd de vraag gesteld, hoe het stond met de betere regeling der comptabiliteitswet, waarop door Minister Cremer geantwoord werd (A.) dat naar aanleiding van het overleg met de Gouverneurs van Suriname en Curaçao over een betere regeling van genoemde wet bij het Departement van Koloniën in bewerking genomen was de instructie voor een in te stellen financieele commissie in elke Kolonie, aan wie de controle over de uitgaven en ontvangsten zou zijn op te dragen.

In de zitting van 1909/10, dus niet minder dan tien jaar later, was het ontwerp comptabiliteitswet eindelijk ter tafel, en werd het zonder beraadslaging of hoofdelijke stemming door de II Kamer aangenomen op 8 Juni 1910. De I Kamer liet het eveneens kalm passeeren, en op 4 Nov. 1910 was het ontwerp wet geworden; zij werd vastgesteld op 7 Nov. d.a.v.

111. Crediet (Landbouw-, enz.) — Ten behoeve van de ontwikkeling van den landbouw werd door v. Kol meerdere malen (o.a. II 23 Dec. 1901 p. 828 en II 24 Dec. 1902 p. 884) aangedrongen op de oprichting van landbouwcredietbanken en het verleenen van landbouwcrediet. De Gouverneur bleek echter van oordeel (1904 T. p. 10) dat op de Benedenwindsche Eilanden vooralsnog een landbouwcredietbank onmogelijk was, aangezien meestal door de aanvragers geen voldoende zekerheid zou kunnen worden gesteld. Op St. Eustatius, waar de meeste eigendommen onbezwaard waren, en meer zekerheid bestond aangaande het slagen van den oogst, waren, bij wijze van proef, een drietal landbouwcredieten van ƒ 500.— toegestaan. Het bevorderen van de oprichting van credietbanken in den geest der Raiffeisen-kassen door het verleenen van steun en faciliteiten van de zijde van het Gouvernement, kwam den Gouverneur echter veel wenschelijker voor. Gedaan werd er intusschen in die richting niets, en wederom was v. Kol genoodzaakt, eenige jaren later (begr. 1908 II 15 Nov. 1907 p. 461) op dat versleten aambeeld te hameren, doch ook ditmaal bleek het niet mogelijk, de Regeering voldoende wakker te maken. Bij de behandeling der begrooting van Curaçao voor 1916 werd betoogd (V. V. I p. 198) dat op de zes eilanden een behoorlijk landbouwcrediet diende te worden in het leven geroepen, doch Minister Pleyte was van meening (A. I. p. 128) dat verstrekking van landbouwcrediet behoorde te worden beperkt tot bizondere gevallen, zooals laatstelijk ter verbetering van aloë gronden op Aruba.

112. Curaçao eiland. — Evenals zijn naburen Aruba en Bo-

naire behoort het tot de Benedenwindsche eilanden. De oppervlakte wordt nogal verschillend opgegeven, afwisselend tusschen 400 en 550 vierk. K. M. (¹/₄ der Ned. provincie Limburg). De hoofdstad is Willemstad, gelegen aan de Annabaai.

Curaçao bestaat uit een laag plateau met zachtgolvende oppervlakte, waarop zich hier en daar heuvels verheffen, terwijl de hoogere rand gevormd wordt door een kustgebergte. De geringe oppervlakte en nog meer de regenarmoede van het eiland verklaren afdoende het gemis van permanente rivieren. Het eenige riviertje is „een armdikte" breed. Vrij talrijk zijn daarentegen de droge beddingen der rivieren, die na het intreden van regenbuien korter of langer tijd met water gevuld zijn. In de behoefte aan water wordt in de eerste plaats voorzien door zoetwaterbronnen, waarvan evenwel het aantal, evenals de watervoorraad der meeste, gering is. Gegraven putten treft men in groot aantal over het geheele eiland aan; zij geven veelal goed drinkwater. Naast bron- en putwater maakt de bevolking veel gebruik van regenwater, waartoe bij de meeste woningen regenbakken zijn gebouwd. Dat onder deze omstandigheden in jaren van geringen regenval het water zeer schaarsch is, ligt voor de hand, evenals dat alsdan goed drinkwater een kostbaar handelsartikel vormt. In de laatste jaren kwamen vanwege of met steun van de Regeering verschillende nieuwe drinkwaterputten tot stand. Tegenwoordig wordt van het regenwater veel meer partij getrokken dan vroeger, doordat men door den bouw van dammen het wegloopen van het water zooveel mogelijk belet, waardoor dit in den bodem dringt en onderaards wordt bewaard voor verschillende doeleinden.

De oorspronkelijke bewoners van Curaçao waren Indianen. Mede tengevolge van de Negers is de bevolking zeer gemengd. Het Nederlandsche element is er slechts zwak vertegenwoordigd. De volkstaal is het Papiamentsch. De bevolking steeg van 29700 in 1854 tot 32926 in 1912. Het hoedenvlechten is tegenwoordig van groote beteekenis op het eiland; in den landbouw vindt nog geen 8 % der bevolking haar hoofdmiddel van bestaan. Van nog veel geringere beteekenis is de vischvangst.

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings Reglement werd door v. Kol de opmerking gemaakt (II 14 Nov. 1900 p. 300) dat het onbillijk was, dat uit de huishoudelijke uitgaven van Curaçao de deficitten der drie andere eilanden (St. Eustatius, St. Martin en Saba) gedekt werden. Eenig staatsrechte-

lijk verband tusschen de Boven- en Benedenwindsche eilanden bestaat niet, zeide hij verder; volgens den Gouverneur hebben beide groepen niets met elkander gemeen; spreker wenschte daarom splitsing dier groepen, zooals die vóór 1844 bestond. Hij constateerde verder (p. 301) dat Curaçao vroeger een welvarend eiland was, doch thans in verval verkeerde; de oogst mislukte steeds, de handel was kwijnende, de opbrengst der zoutpannen was gering; daarentegen waren de belastingen verzwaard, en faillissementen bedreigden dagelijks tal van inwoners; een gedeelte der bevolking leed honger. Dit alles was volgens v. Kol het gevolg van wanbeheer, en een groote verandering was daarom noodig. Minister Cremer betoogde, dat de achteruitgang voor een groot deel het gevolg was van feiten als stoom- in plaats van zeilschepen, waardoor de haven van Curaçao niet langer behoefde te worden aangedaan en waardoor de doorvoerhandel grootendeels was verdwenen.

In de bekende Nota v.Kol (bijlage Hoofdstuk X Staats begr. 1904) heette het dat de voornaamste kwaal, die de hoofdoorzaak der ellende vormde, was de droogte; hij gaf middelen aan tot verbetering, o.a. herwouding. In het belang der bevolking noemde hij voorts verbetering van het volksonderwijs, bevordering van landbouwkennis, bestrijding van het bijgeloof; voorts diende de stroohoedennijverheid te worden bevorderd, alsmede andere industrieën als cigaretten, meubels, aardewerk, goud- en zilversmederij; vervolgens behoorden maatregelen te worden getroffen tot het verleenen van landbouw- en nijverheidscredieten en verbetering van den veestapel; er diende een betere opleiding te bestaan voor ambtenaren, terwijl reorganisatie van het belastingstelsel, verbetering van het armwezen, overname van de waterleiding te Willemstad, instelling van bereden marechaussee in plaats van politie, even zoovele zaken van het Curaçaosche programma waren, waaraan de Regeering onverwijld haar aandacht behoorde te wijden.

Bij de behandeling der begr. 1907 zeide v. Kol (II 24 Nov. 1911, p. 488) dat het wel scheen alsof er een noodlot rustte op het eiland, want na de voortdurende droogte waren er in October enorme regens gevallen, die groote verwoestingen hadden aangericht.

In het V.V. II begr. 1908 werd de aandacht gevestigd op den gestadigen achteruitgang der bevolking gedurende de laatste jaren, waarvan oorzaak was het lage geboortecijfer.

113. Decentralisatie Bestuur. — Ook voor Curaçao is, evenals

voor Suriname, onderscheidene malen aangedrongen op decentralisatie van het Bestuur. In het V. V. II. begr. 1899 werd gezegd, dat ofschoon het eiland Curaçao ruimschoots in zijn behoeften kon voorzien en zelfs een flink bedrag overhield, tengevolge van de staatsrechtelijke samenkoppeling van dit eiland met de vijf overige eilanden — waarvan, met uitzondering van Aruba, jaarlijks het saldo nadeelig was – op Curaçao nieuwe belastingen zouden moeten worden ingevoerd en dientengevolge ook op dit eiland naar bezuiniging zou moeten worden gestreefd. Dit zou niet het geval zijn indien het eiland zijn eigen bestuur had, dus los was van de andere eilanden met hun voortdurende deficitten (behalve Aruba). In zijn M. v. A. zeide Minister Cremer (A.) dat de samenkoppeling met de financieele gevolgen daarvan niet onbillijk geacht mocht worden; Curaçao had toch ook immers veel voordeelen genoten van de phosphaat-exploitatie op Aruba.

In het V.V. II. begr. 1901 werd nogmaals aangedrongen op geheele of gedeeltelijke administratieve en financieele scheiding der Boven- en Benedenwindsche eilanden, hetgeen evenwel volgens den Minister (A.) niet doenlijk was met het oog op het Regeerings-Reglement; bovendien zou het geen financieel voordeel beteekenen, daar een dubbele administratie vereischt zou worden.

Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement zeide Minister Cremer (II 14 Nov. 1900 p. 304) dat bij Nota van Wijziging, aan de Kamer toegezonden bij brief van 24 Sept. 1900, art. 136 R. R. aangevuld was, zoodanig dat ook Curaçao kon worden verdeeld in districten, wier besturen het recht zouden hebben tot het maken van keuren en verordeningen; het artikel werd tevens aangevuld met een bepaling omtrent de samenstelling en bevoegdheid dier besturen, zoodat er geen bezwaar bestond hun verkiezing door de bewoners te doen regelen bij koloniale verordening. Het zou onmogelijk zijn een afzonderlijk bestuur in te stellen voor elk der zes eilanden wegens den omslag en de kosten.

In het V. V. II. begr. 1907 werd bezuiniging verlangd door ingrijpende wijziging in de bestuursorganisatie; op Curaçao zou het middel moeten worden gezocht in decentralisatie; Minister Fock voorzag daarin geen bezuiniging (A.), tengevolge van de benoeming van plaatselijke hoofden op de eilanden waar de Gezaghebber niet gevestigd was, en door de reis- en verblijfkosten van den Gezaghebber; voorts zou de opbrengst van de middelen achteruitgaan tengevolge van minder deugdelijk toezicht.

Bij de behandeling der begr. 1909 werd in het V. V. II andermaal

aangedrongen op decentralisatie en het verleenen van autonomie aan de kleine eilanden, alsmede splitsing der locale en koloniale financiën. In zijn M. v. A. deelde de Minister mede, dat de gedachtenwisseling met den Gouverneur over decentralisatie voorloopig gestaakt was, zoolang nl. de geldmiddelen zich in een overgangstoestand bevonden, daar dan ook decentralisatie der financiën noodig zou zijn.

In de M. v. A. begr. 1910 verklaarde Minister de Waal Malefijt hetzelfde standpunt in te nemen als zijn voorganger ten opzichte van zelfbestuur op de onderhoorige eilanden.

In het V. V. der I Kamer begr. 1917 werd voor Aruba meerdere decentralisatie gewenscht, waardoor de eigen inkomsten van het eiland in hoofdzaak zouden kunnen worden gebruikt voor de voorziening in eigen behoeften.

114. Defensie. — Meerdere malen is in het Parlement aangedrongen op opheffing van „het leger" op Curaçao.

In het V. V. II. begr. 1897 werd de wenschelijkheid betoogd van afschaffing van de landmacht, „daar de plm. 260 man die thans in de Kolonie op de been worden gehouden bezwaarlijk een eventueelen aanval eener vreemde mogendheid zouden kunnen weerstaan"; voor de handhaving van rust en orde werden de 47 marechaussees op Curaçao voldoende geacht.

Hetzelfde werd gezegd in het V. V. II. der volgende begrooting, waarbij tevens werd opgemerkt dat dan een bedrag van *f* 185.000 bespaard zou worden. De Minister verwees echter (A.) naar de nota naar aanleiding van het verslag der II Kamer bij Hoofdstuk X Staatsbegr., in welke nota werd te kennen gegeven dat de zaak nog niet rijp was voor een beslissing.

Bij de behandeling der begr. 1906 werd in het V. V. II Kamer gewezen op het groote nut, zoowel uit een financieel als uit een politierechtelijk oogpunt, van vervanging van het garnizoen door marechaussee. Hiertoe werd evenwel nog steeds niet overgegaan.

Een andere kwestie van belang met betrekking tot de defensie werd geacht te zijn de terugroeping van den in de wateren van Curaçao gestationneerden kruiser. De Meester verklaarde (begr. 1914, II 20 Jan. 1914, p. 1298/99) dat hij pijnlijk getroffen was door de terugroeping van de „Zeeland" wegens tekort aan personeel bij de marine; hij achtte voortdurende aanwezigheid van een oorlogsschip zeer noodig in verband met de toen nog niet herstelde betrekkingen

met Venezuela. Hij betwijfelde het voorts, of de opheffing der stationneering kon plaats hebben zonder bezwaar voor onze belangen. Ook door v. Vuuren (II p. 1303) en Fock (II p. 1304) werd het opheffingsbesluit geenszins goedgekeurd. De Minister verklaarde evenwel, dat hij niet anders had kunnen handelen in verband met het tekort aan personeel en materieel.

115. Divi-Divi cultuur. — In het V. V. II. begr. 1900 werd op grond van verkregen inlichtingen betoogd, dat de teelt van divi-divi (een van de weinige uitvoerartikelen) aan velen een ruim bestaan zou kunnen opleveren, indien door deskundigen werd aangewezen, op welk tijdstip en hoe de boomen behoorden te worden gesnoeid.

Bij de behandeling der begr. 1907 werd (V.V. II.) het verleenen van steun aan de divi-divi cultuur goedgekeurd, doch tevens werd er op gewezen, dat zij steeds bedreigd werd door de waarschijnlijkheid, dat de chemie eerlang een goedkoopere looistof zou fabriceeren ter vervanging van de divi-divi. In het V. V. II. begr. 1909 werd andermaal aangedrongen op maatregelen tot verzekering van een betere verzorging der cultuur, op Bonaire o.a. ter voorkoming van gestadigen economischen achteruitgang. Door den Minister werd hierop medegedeeld (A.) dat proeven genomen werden met de exploitatie der divi-divi cultuur op domeingrond op Bonaire.

Het V. V. II. begr. 1917 drong aan op bevordering van den afzet van looistoffen, bereid uit divi-divi, in Europa.

116. Drankmisbruik. — In het V. V. I. begr. 1917 werd de verhooging van het accijns op gedistilleerd als middel om het gebruik van sterken drank tegen te gaan toegejuicht. Er werd evenwel op gewezen, dat tegen dat gebruik ook nog andere maatregelen dienden te worden genomen.

117. Economische toestanden. — Over dit onderwerp is uit den aard der zaak in de Staten-Generaal verreweg het meest gesproken. Zooals ook reeds bij Suriname onder het hoofdstuk van denzelfden naam is gezegd, hangt vrijwel alles in de Kolonie ten nauwste samen met de economische toestanden, zoozeer zelfs, dat het in vele gevallen ondoenlijk is, de onderwerpen geheel afzonderlijk te houden zonder de zaken uit haar verband te rukken. Men zal dan ook allicht onder dit hoofdstuk dingen genoemd vinden, die wellicht ook in een ander hoofdstuk hadden kunnen worden opgenomen, maar

die dan tenslotte hier een plaats hebben gevonden met betrekking tot het verband waarin zij genoemd worden.

In het V. V. II. begr. 1901 werd, met verwijzing naar een desbetreffende motie v. Kol, het oordeel van den Minister gevraagd omtrent de instelling van een commissie, die, na een plaatselijk onderzoek, een rapport zou uitbrengen omtrent de economische toestanden in de Kolonie. De Minister gaf als zijn meening te kennen (A.) dat hij weinig heil verwachtte van het werk dier commissie, daar de oorzaak van de achteruitgang van Curaçao te wel bekend was (nl. het verloopen van den tusschenhandel wegens het heffen door Venezuela van 30 % invoerrecht en tengevolge van directe stoomvaartverbindingen van Venezuela met de Vereenigde Staten, Engeland en Duitschland); de Minister raadde veeleer aan, te trachten van Venezuela de afschaffing te verkrijgen der differentieele rechten, doch hij betwijfelde tevens, of daarvan belangrijke resultaten te verwachten zouden zijn. Het V. V. der I Kamer meende, dat de benoeming dier commissie in ernstige overweging diende te worden genomen; aan den Minister werd diens gevoelen gevraagd aangaande de beste middelen om aan den hulpbehoevenden staat der Kolonie tegemoet te komen en de bevolking aan geld en arbeid te helpen. De vraag werd voorts gesteld of het waar was dat de meeste grondeigenaren in schulden zaten, zoodat zij feitelijk werkten voor de geldschieters, en of er geen mogelijkheid bestond dat de Regeering hen hielp. Het antwoord van den Minister luidde (A. I) dat het steunen met geld en arbeid niet rechtstreeks op den weg der Regeering lag, doch dat deze bereid was tot indirecte aanmoediging van den landbouw en andere bedrijven. Omtrent het onder schuldenlast verkeeren der grondeigenaars „was den Minister niets bekend"; hij meende, dat werkzaamheid en spaarzaamheid hen meer zou baten dan tusschenkomst der Regeering. Bij de openbare behandeling van dezelfde begr. verklaarde de Minister nog (I p. 322) dat hij meer van een krachtig bestuur verwachtte dan van den arbeid der hoogergenoemde commissie.

Deze commissie was het eerst ter sprake gebracht tijdens de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement, toen van Kol een motie stelde (II 14 Nov. 1900 p. 301) tot benoeming van een commissie tot aanwijzing van middelen om herstel van de welvaart in de Kolonie mogelijk te maken. Uit het bovenstaande is gebleken, dat de Minister er niet dadelijk aan wilde.

Er werd echter toch in die richting gewerkt. Immers in het V.V. II. begr. 1902 werd gezegd, dat de hoogleeraar Went en de heer Have-

laar van Regeeringswege aangewezen waren om een plaatselijk onderzoek in te stellen naar den economischen toestand op Curaçao en de beste middelen om daarin verbetering te brengen. In verband daarmede werd het ongewenscht geacht, op dat oogenblik in beschouwingen dienaangaande te treden.

Veelbelovend klonk de M. v. A. begr. 1903, waar gezegd werd dat „met ernst moet worden gestreefd om door verbetering van landbouwtoestanden, de aanmoediging en verheffing van bestaande en zoo mogelijk in het leven roepen van nieuwe industrieën de algemeene welvaart, afgescheiden van den buitenlandschen handel, te verbeteren".

In verband met de Nota v. Kol (bijlage Xde Hoofdstuk Staatsbegrooting 1904), waarin aangedrongen werd op de meergenoemde commissie, werd in het V. V. II. begr. 1904 gezegd, dat, waar de hoogleeraar Went en de ingenieur van den waterstaat Havelaar onlangs alle eilanden bezocht hadden, de eerste met opdracht om den toestand van land- en tuinbouw na te gaan, laatstgenoemde om den toestand der bevloeiingswerken in verband met de cultures te beoordeelen; waar dezen uitvoerige rapporten hadden uitgebracht, waarin tevens de middelen tot verbetering werden aangegeven; waar ook in de Kolonie zelf naar verbetering gestreefd werd (getuige de werkzaamheid van de Curaçaosche Maatschappij tot Bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij), daar scheen het geheel overbodig een commissie als bedoeld te benoemen. Minister Idenburg verklaarde zich hiermede (A.) geheel accoord. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer hield v. Kol echter (23 Dec. 1903 p. 1213) een hartstochtelijke speech in verband met zijn Nota en de Ministerieele Nota en wees erop, dat er „bitter weinig gedaan" was; men zal overwegen, er over denken, er over praten, enz. doch *daden* moeten nog komen, vervolgde hij; in 1902 en 1903 was nog geen *f* 3000 uitgegeven voor de bevordering van landbouw en nijverheid enz. Hij verklaarde dankbaar te zijn (p. 1215) dat nu althans ingegrepen was om den schreienden nood te lenigen. (v. Kol had een reis gemaakt naar de Antillen. Enkele uren nadat hij den droeven toestand op Bonaire gezien had, had hij er met den Gezaghebber van het eiland over gesproken, een paar dagen daarna met den Gouverneur, daarop was een brief gezonden aan den Minister, die vervolgens telegrafisch hulp verleende). Dat er in den loop der jaren weinig gedaan was bleek volgens v. Kol hieruit, dat in enkele tientallen jaren in de II Kamer over de begrooting van Curaçao zelfs geen en-

kel woord was gesproken. Hij verklaarde zich bevredigd nu de Minister zijn (v.Kol's) Nota in handen zou geven van de technische adviseurs. In die Nota, behoorende bij het V. V. II. hoofdstuk X Staatsbegrooting, en handelende over de nooden der bevolking, verwees hij naar de hoofdstukken L, M, N, O, P, Q, en R van zijn boek „Naar de Antillen".

In zijn M. v. A. begr. 1905 zeide Minister Idenburg, dat van de te nemen maatregelen in het belang der Kolonie nog geen enkele tot een einde gebracht (vanwege de tijdroovende voorbereiding), doch dat met verscheidene een begin gemaakt was; er was een proef genomen met het aanplanten van mangroves, onder leiding van den landbouwkundige was een proefveld aangelegd op Curaçao voor de verbouwing van mais, aan eenige kleine planters op St. Eustatius en St. Martin waren voorschotten uit de koloniale kas verleend voor katoencultuur, die ook op Curaçao werd aangemoedigd; het toezicht op de domeinen was verbeterd; verscheidene kleine dammen (zie hoofdst. 175 Watervoorziening) waren reeds aangelegd, oude putten hersteld en nieuwe gegraven.

Bij de behandeling der begr. 1906 wees v. Kol (II 1 Dec. 1905 p. 302) op den ellendigen toestand veroorzaakt door de enorme droogte, welke watergebrek en oogstmislukking tengevolge had. Op financieel gebied heerschte een voortdurende achteruitgang (II p. 305), waardoor de tekorten toenamen en de subsidies steeds grooter werden. Van 1886 tot 1902 was aan subsidies een bedrag van bijna 10 millioen verleend. In het V. V. II. begr. 1908 werd er over geklaagd, dat de Regeeringsmaatregelen tot verbetering te weinig door een vast plan beheerscht werden. Hierop werd door v. Kol ook nog eens gewezen bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer (15 Nov. 1907 p. 442); er werd nu dit dan dat ter hand genomen en spoedig weer verlaten; dit illustreerde hij door verschillende voorbeelden. „Is dit een wijze van werken?" besloot hij.

v. Vuuren klaagde bij de behandeling der begrooting 1912 over de schrielheid der Regeering tegenover Curaçao (II 22 Dec. 1911 p. 1633) en stelde voor, dat de Suriname Commissie na de beëindiging harer taak in die Kolonie naar Curaçao zou worden gedirigeerd.

In zijn M. v. A. begr. 1913 deelde minister de Waal Malefijt mede, dat er groote nood was ontstaan (waaraan zooveel mogelijk tegemoet gekomen werd) door mislukking van den maisoogst tengevolge van droogte; getracht zou worden door bestudeering en toepassing van de „dry farming" methode een nuttiger gebruik te maken van

het regenwater. Voorstellen dienaangaande waren gedaan door den rijkslandbouwleeraar voor Zeeland I. G. J. Kakebeeke.

Inmiddels werd de toestand op de eilanden er geenszins beter op. Zelfs werd ze van dien aard, dat de Minister in de M. v. A. (I) begr. 1915 mededeelde, dat de toestand der bevolking op Aruba en Bonaire alsmede in de buitendistricten van Curaçao zoodanig was, dat de Minister er aanleiding in gevonden had om de vorming van een commissie tot het verzamelen van gelden hier te lande voor de vele noodlijdenden aldaar te bevorderen.

Bij de openbare behandeling der begr. 1916 uitte Knobel zijn misnoegen over de Regeering (II 28 Dec. 1915 p. 937) toen hij zeide, dat de krachtige wil om Curaçao tot bloei te brengen nergens in de stukken kon worden bespeurd. Aan het verslag over de haven van Curaçao (Oranjeboek v. 1911) ontleende hij, dat de sanitaire toestand der Kolonie in het buitenland een zeer slechten naam had (venerische ziekten en gebrek aan een regeling in verband met een en ander), waardoor vreemde oorlogsschepen Curaçao mijdden. Thans, dus vier jaar na het verschijnen van het Oranjeboek in kwestie, gaf de Minister toe, dat de toestanden op sexueel-hygienisch gebied bedenkelijk waren! Voorts wees spreker op de verbinding p e r z e i l s c h i p tusschen de eilanden (zie hoofdst. 166 Stoomverbinding) en achtte dit een zeldzaam vreemde toestand. Kleerekooper (II p. 939) was het oneens met de kritiek van Knobel wat betreft den gezondheidstoestand, daar hierin behoorlijk ingegrepen werd door de inrichting van een gezondheidsdienst en de uitzending van een bekwamen deskundige.

In het V. V. der I Kamer werd de vraag gesteld of er vergelijkende cijfers bestonden over den economischen toestand in 1903 en 1916. De M. v. T. begr. 1917 bracht de tijding, dat de Minister, ondanks den financieelen toestand en de moeilijke tijdsomstandigheden, ten volle overgenomen had de credieten ten bedrage van ƒ 265.250 ten behoeve van de economische ontwikkeling der Kolonie. In het V. V. der I Kamer werd aangedrongen op verdere maatregelen, niet alleen tot opbeuring der aanwezige bestaansmiddelen, doch ook tot het zoeken naar nieuwe. Het V.V. der II Kamer bevatte de mededeeling, dat o.a. uit het verslag van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam bleek, dat de Kolonie in 1915 van de bizondere omstandigheden op economisch gebied had geprofiteerd en dat de opening van het Panama-kanaal op het havenverkeer gunstig had gewerkt; volgens dit verslag werd thans meer dan ooit het gemis

van een centrale bankinstelling gevoeld. In de M. v. A. werd gezegd dat van de vestiging der Bataafsche Petroleum Maatschappij (zie hoofdst. 131 Industrie) eveneens gunstige gevolgen konden worden verwacht. De oprichting van een centrale bankinstelling was op verzoek van den Minister reeds eenigen tijd geleden in bankierskringen in overweging genomen.

118. Eeredienst. — In het V. V. II. begr. 1903 werd het ongewenscht geacht, dat de predikanten der Hervormde Gemeente van Gouvernementswege aangesteld en bezoldigd werden; men wenschte dat dit vanwege de Gemeente zou geschieden. Volgens den Minister (A.) waren echter de financiën van de Gemeente daartoe niet toereikend. In de M. v. T. begr. 1904 werd hier nog aan toegevoegd, dat zoolang de R. K. geestelijken en de Israelietische voorgangers uit de koloniale kas bezoldigd werden het onbillijk zou zijn een uitzondering te maken voor de Hervormde Gemeente.

119. Financiën.

a. B e g r o o t i n g. Bij de behandeling der begr. 1897 werd er (V.V. II.) door verscheidene leden op aangedrongen (hetgeen ook reeds bij vroegere begrootingen geschied was), dat het Regeerings-Reglement zou worden gewijzigd in dien zin, dat de in de Kolonie aangenomen begrooting s t e e d s definitief bij de wet zou worden vastgesteld. Minister Bergsma antwoordde hierop (A.), dat hij dit niet voetstoots zou durven aanbevelen, daar „aan de Kolonie autonomie en aandeel in de bestelling van eigen huishouding ruimschoots wordt gewaarborgd".

In het V.V. II. begr. 1898 werd dezelfde wenschelijkheid uitgesproken, en werd de voorgestelde regeling bepleit opdat de Staten-Generaal zouden kunnen waken tegen overschrijding der strikt noodige uitgaven. Tegen de hierboven genoemde door den Minister aangevoerde verklaring werd ingebracht, dat die waarborg tegen onnoodige opdrijving der uitgaven ten eenen male onvoldoende was gebleken. In zijn M. v. A. gaf Minister Cremer als zijn meening te kennen, dat het denkbeeld niet vatbaar was voor een terloopsche behandeling en dat het vanzelf ter sprake zou komen bij het ontwerp tot wijziging van het Regeerings-Reglement, welk ontwerp t. z. t. aanhangig gemaakt zou worden (zie hoofdst. 158 Regeerings-Reglement).

In het V.V. II. begr. 1901 werd er de aandacht op gevestigd, dat in 1895, 1896, 1897 en 1898 respectievelijk *f* 111.000, *f* 221.000, *f* 28.000

en *f* 120.000 minder ontvangen was dan de raming bedroeg, en in 1899 *f* 123.000; de raming voor 1901 was ook veel te hoog ; dit werd geacht te getuigen van een bedenkelijk optimisme, waarvoor geen aanleiding bestond sinds de toestand op Curaçao treurig was, en handel, landbouw en veeteelt steeds meer achteruit gegaan waren. Tegen dit laatste werd in de M. v. A. aangevoerd, dat er uitzicht bestond op eenige herleving van den handel (zie hoofdstuk 127 Handel).

Volgens het V. V. II. begr. 1903 toonden de cijfers der begrooting duidelijk aan, hoezeer in de laatste jaren de financieele toestand achteruitgegaan was; verscheidene feiten wezen op een duurzaam verval en gestadigen achteruitgang.

Door v. Kol werd het wenschelijk geacht (II 24 Dec. 1902 p. 885) dat door de inwoners der Kolonie alle uitgaven voor eigen huishouding geheel bekostigd zouden worden, maar dat de andere (de z.g. imperiale) uitgaven betaald zouden worden door Nederland; dit geschiedde trouwens nu reeds voor een groot gedeelte; men zou dit echter kunnen uitbreiden, zooals in Engeland door het verleenen van „grants", dat is die steun, welke gegeven wordt voor zaken, waarvan eerst later nut wordt getrokken, doch die nu groote uitgaven eischen.

Een opgewekter toon dan die welke de meeste Voorl. Verslagen kenmerkte sprak uit dat over de begr. 1908, waarin werd gezegd, dat die begrooting een minder ongunstigen indruk gaf.

Waar uitteraard de financiën zoo nauw verbonden zijn met de economische toestanden, zij hier verwezen naar laatstgenoemd hoofdstuk.

b. S u b s i d i ë n N e d e r l a n d. In de M. v. T. begr. 1897 werd gezegd, dat sedert de definitieve vaststelling bij de wet van de koloniale huishoudelijke begr. voor Curaçao voor 1883 geen subsidiën voor die Kolonie gevorderd werden en dat de ingevolge art. 102 Regeerings-Reglement voorloopig vastgestelde begrootingen krachtens art. 104 R. R. voor definitieve golden. Dit tijdperk van financieele onafhankelijkheid was uitsluitend te danken aan de groote sommen uit de zeer gunstige uitkomsten van de exploitatie der phosphaatmijnen op Aruba verkregen (zie hoofdstuk 151 Phosphaten). Tengevolge van overproductie daalde in de laatste jaren echter gaandeweg de waarde, zoodat het voor de Aruba Phosphaat Maatschappij hoe langer hoe moeilijker was geworden, een behoorlijken afzet te vinden. Door het Koloniaal Bestuur werd terecht ingezien,

1896	„	199.609.39^5 (voorschot)	1908	„	381.203.78^5	
1897	„	119.985.38	1909	„	353.431.72	
1898	„	172.224.17	1910	„	350.848.06	
1899	„	196.056.31^5	1911	„	354.843.29	
1900	„	168.202.2	1912	„	424.912.18	
1901	„	168.181.86^5	1913	„	401.669.02^5	
1902	„	189.219.26^5	1914	„	482.194.—	(voorl. uitkomst)
1903	„	180.099.71^5	1915	„	409.714.—	ramingen
1904	„	238.446.91	1916	„	427.610.—	ramingen
1905	„	246.237.56	1917	„	716.360.—	ramingen
1906	„	288.580.27	1918	„	700.000.—	ramingen
1907	„	220.459.15^5				

N.B. De cijfers t/m. 1913 zijn ontleend aan de bij de wet vastgestelde koloniale rekeningen; daarna aan de begrootingen.

120. Gemeenteraden. — Daar de instelling van gemeenteraden uit den aard der zaak in zeer nauw verband staat met decentralisatie, vergelijke men tevens laatstgenoemd hoofdstuk. (113)

In verband met hetgeen daar vermeld is kan hier worden volstaan met aanhaling van het V.V. II. begr. 1914, waarin het denkbeeld bepleit werd om op alle eilanden gemeenteraden in te stellen, door de bewoners gekozen. Door Minister Pleyte werd in antwoord hierop medegedeeld, dat dit door den Gouverneur ontraden werd, (en de Minister was het daarmede eens) omdat de plaatselijke middelen onvoldoende waren.

121. Geneeskundige Dienst. In het V.V. II. begr. 1903 werd gezegd, dat blijkens hetgeen opgemerkt was bij de behandeling der begrooting in den Kolonialen Raad de geneeskundige dienst onvoldoende was. De Minister deelde hierop in zijn M. v. A. mede, dat voor eenige jaren geen geneesheeren in de buitendistricten van Curaçao aanwezig waren, daar de praktijk niet loonend was; daarna echter was er één geneesheer voor het oostelijk en één voor het westelijk deel van het eiland aangesteld, de stad niet medegerekend.

Een soortgelijke klacht werd vernomen in het V.V. II. begr. 1905, waarin de geneeskundige hulp buiten Willemstad ontoereikend genoemd en de aanstelling van eenige geneesheeren voor de buitendistricten bepleit werd. De Minister betoogde (A.) dat de kosten daarvoor te hoog zouden zijn, doch zeide tevens, dat „verbetering niet uitgesloten” was door herziening van de districts-verdeeling. Nadien is aangaande dit onderwerp niets meer vernomen.

122. Gevangeniswezen. — Dat in een Kolonie als Curaçao, waar vele toestanden bezwaarlijk geheel bevredigend genoemd kunnen worden, het gevangeniswezen wel het een en ander te wenschen overlaat, behoeft geen bevreemding te verwekken. Het ergste was echter, dat de inrichting zoodanig was, dat er vele ziektegevallen door ontstonden, waarop in het V.V.II. begr. 1902 de aandacht gevestigd werd. De slechte inrichting werd voldoende beschreven om een indruk te geven van den inderdaad hoogst ongewenschten toestand, waarin na verloop van tijd eenige verbetering werd gebracht.

123. Gezondheid (Volks-).

a. Lepra. In antwoord op de in het V.V. II. begr. 1901 gestelde vraag, waarom slechts Curaçao, St. Martin en St. Eustatius inrichtingen bezaten tot verpleging der lepra-lijders, werd in de M. v. A. medegedeeld, dat de melaatschen van Bonaire en Aruba naar Curaçao en die van Saba naar St. Eustatius vervoerd werden.

b. Typhus. Bij de openbare behandeling der begr. 1907 werd door v. Kol de aandacht gevestigd op het feit (II 24 Nov. 1906 p. 496), dat volgens het Kol. Versl. 1905 de volksgezondheid in een allerdroevigsten toestand verkeerde; vooral vielen veel sterfgevallen aan typhus en buikziekte te constateeren, tengevolge van gebrek aan goed drinkwater (zie hoofdst. 175 Watervoorziening).

c. Koepokinenting. In de Nota van Wijzigingen begr. 1917 werd vermeld, dat in verband met de meermalen voorkomende pokkenepidemieën maatregelen genomen waren om de inenting zooveel mogelijk ingang te doen vinden; reeds waren — zoo heette het — nieuwe wettelijke regelingen vastgesteld, o.a. verplichte inenting van onderwijzers en schoolkinderen. De kosten van de jongste maatregelen werden geraamd op ƒ 8000 à ƒ 9000, die als P. M. op de begrooting waren gebracht.

d. Venerische ziekte. Dit onderwerp is meer dan eens in het Parlement ter sprake gebracht, doch ernstige maatregelen tot het tegengaan en voorkomen der ziekte werden nooit genomen. In het V. V. II. begr. 1917 werd de aandacht gevestigd op het rapport van dr. den Houter over deze aangelegenheid, en werd de hoop uitgesproken, dat een ernstige strijd zou worden aangebonden tegen de venerische en soortgelijke ziekten; in de Nota van Wijzigingen begr. 1917 werd dan ook ƒ 7500 uitgetrokken voor een inrichting tot behandeling van lijders aan die ziekten te Willemstad.

124. Gouvernement. — In de I Kamer liet v. Asch v. Wijck zich (begr. 1901 p. 322) in afkeurenden zin uit over het feit, dat de plaatsvervangende Gouverneur in alle opzichten gelijkgesteld was met den Gouverneur; hij achtte dit zeer nadeelig voor de Kolonie, daar de plaatsvervangende Gouverneur op die wijze niet alleen de zeer urgente zaken zou afdoen, maar dat hij er bovendien toe zou kunnen overgaan, diverse dingen te doen, die hij in het belang van de Kolonie achtte, en aldus de mogelijkheid bestond, dat hij allerlei verordeningen zou indienen. Bovendien was de toestand ongewenscht, omdat de plaatsvervangende Gouverneur allicht de verwachting zou koesteren dat hij den Gouverneur eventueel zou opvolgen, en voorts was het volgens spr. niet aanbevelenswaardig dat een ambtenaar uit de Kolonie tot Gouverneur zou worden benoemd. In dit verband stelde hij voor, dat nimmer aan een Gouverneur verlof zou worden gegeven; indien de Gouverneur ernstig ziek was, zoodanig dat vertrek naar Europa noodig was, zou hij moeten aftreden, tenzij bepaald werd dat de waarnemende Gouverneur alleen en uitsluitend de loopende zaken zou afdoen. Minister Cremer noemde deze grief feitelijk een grief tegen het Regeerings-Reglement; overigens kon hij zich niet met de opmerkingen van spr. vereenigen.

Bij de behandeling der begr. 1912 werd in het V.V. II. gezegd, dat zich zoowel in den Kol. Raad als in de pers de oppositie tegen het beleid van den nieuwen Gouverneur krachtig deed hooren, zoowel van de zijde van geestverwanten op godsdienstig gebied als van andere zijden. Het heette dat de Gouverneur geen voldoende studie wijdde aan ingediende rapporten; de uitvoering der belastingverordeningen liet te wenschen over, doordat zich de leiding bevond in handen van daarvoor minder geschikte ambtenaren; en voorts werd er over geklaagd dat de ontwikkeling van het openbaar onderwijs door den Gouverneur werd tegengewerkt; hij had zich doen kennen als een groot voorstander van het bizonder onderwijs, hetwelk zeer door hem begunstigd werd. Van andere zijden werden deze klachten ongegrond en de Gouverneur een onpartijdig man genoemd.

Dit waren de eenige gelegenheden dat er in de Kamer van het Gouvernement en den Gouverneur als zoodanig sprake was.

125. Grondconcessiën. — Bij de openbare behandeling der begr. 1908 in de II Kamer gaf v. Kol als zijn meening te kennen (15 Nov. 1907 p. 443) dat zeer onverstandig was opgetreden bij de

kwestie van de Gouvernements grondconcessiën op Aruba en Bonaire. Sedert jaren, soms 30 tot 40 jaren, ja eeuwenlang had de bevolking die gronden als haar eigendom beschouwd en dienovereenkomstig gehandeld. Nu kwam plotseling een draconische bepaling van het Gouvernement, waardoor alle rechten die zij meenden te hebben werden geschrapt en de menschen werden gedwongen nieuwe huurcontracten daarvoor in de plaats te nemen; terwijl men meende zoo niet eigendoms-, dan toch permanente gebruiksrechten te bezitten, werd nu eenvoudig verklaard dat dit niet zoo was. Hij hoopte dat de Regeering met zachtheid zou optreden. Minister Fock verklaarde het hiermee geheel eens te zijn (II p. 453); er mochten aan de bevolking geen rechten ontnomen worden. Hiertegen werd door v. Kol opgemerkt (p. 456) dat de Minister sprak van „verkregen rechten", hetgeen beteekende dat hij van de zaak dus een juridische kwestie wilde maken; dat was echter juist wat v. Kol gevreesd had. Hij bepleitte daarom het onveranderd laten van den toestand, zooals die gedurende vele, vele jaren geweest was, teneinde de bevolking niet te stellen voor feiten, die voor haar funest zouden wezen.

126. Handel. — Volgens enkele leden van de II Kamer waren (begr. 1900, V. V.) de hooge inkomende rechten, die in Venezuela werden geheven van uit Curaçao afkomstige goederen, doodend voor den handel (zie hoofdst. 171 Venezuela) en de voornaamste oorzaak van den ongunstigen financieelen toestand. De pogingen tot verlaging van die rechten zouden, naar de Minister mededeelde (A.) worden herhaald. Bij den Minister van Buitenlandsche Zaken maakte het een punt van overweging uit om den post van consul-generaal, tevens zaakgelastigde te Caracas, te doen vervullen.

In de M. v. A. begr. 1905 werd gezegd, dat door Minister Idenburg met den Gouverneur van Curaçao een bespreking was gehouden over maatregelen, die wellicht tot verbetering der handelsbetrekkingen zouden kunnen leiden, doch de in eenige Zuid-Amerikaansche Republieken (met name Venezuela) heerschende toestanden leverden zeer vele bezwaren op; uitbreiding van de handelsbetrekkingen met Columbia was ontegenzeggelijk van belang voor den Curaçaoschen handel, doch van bestuurswege kon weinig of geen invloed worden uitgeoefend; het aanknoopen van handelsrelaties diende door belanghebbenden zelf te geschieden. Door den Gouverneur was in 1904 een commissie benoemd om te dienen van

advies inzake het wederoprichten van een Kamer van Koophandel.

Bij de openbare behandeling der begr. 1907 werd er door v. Vuuren op gewezen (II 24 Nov. 1906 p. 485) dat de handel de hoofdbron van bestaan op Curaçao vormde, in het bizonder de handel met Venezuela en Columbia; hij wees op de slechte verstandhouding met Venezuela en meende dat daartoe aanleiding gegeven was door het Bestuur van Curaçao, in verband waarmede hij eenige feiten noemde. Van Kol vond (II p. 487) dat men deze oude koeien gerust in de sloot had kunnen laten liggen; de klachten waren onjuist en onbillijk, daar juist in de laatste jaren de grootste concessie werd verleend welke in langen tijd ten bate van Curaçao door de Regeering van Venezuela was gedaan. Een betere verhouding met Venezuela onder den vrijwel krankzinnigen president Castro was volgens spr. onmogelijk.

Bij de behandeling der begr. 1908 werd door v. Vuuren opgemerkt (II 15 Nov. 1907 p. 448) dat, phosphaten en stroohoeden buiten rekening gehouden, er een bedroevende achteruitgang viel te constateeren in den in- en uitvoer van Curaçao, waartegen er door Minister Fock op gewezen werd (II p. 455) dat het scheepvaartverkeer was toegenomen en dat Curaçao thans een kolenstation was geworden. Van Vuuren zeide met vreugde te hebben vernomen (II p. 457) dat Venezuela en Columbia commercieele agenten hadden aangesteld op Aruba en Bonaire. In het V. V. II. begr. 1910 werd de wenschelijkheid uitgesproken, dat de Curaçaosche handelsbetrekkingen niet tot Venezuela beperkt zouden blijven; opheffing van het door Venezuela geheven uitzonderingsrecht van 30 % zou ongetwijfeld tot den bloei van de Kolonie bijdragen.

Als een gunstig teeken mocht worden beschouwd dat er eenige meerdere welvaart te constateeren viel (begr. 1914, V.V. II) tengevolge van uitbreiding van den steenkolenhandel en van het meerdere verkeer in de haven.

127. Havens en dokken. — De M. v. T. begr. 1911 bevatte de mededeeling, dat een bedrag van f 63.000 was uitgetrokken voor verbetering van de St. Anna Baai; door den Minister was deze post geschrapt „in afwachting van nadere inlichtingen". In de M. v. T. op het Wetsontwerp tot verhooging van de begr. 1911 werd gezegd dat een onderzoek naar bovengenoemd plan was opgedragen aan een commissie van deskundigen, die de totale kosten geraamd hadden op f 110.000, waarvan voor dit begrootingsjaar f 31.000

noodig zou zijn. Bij de behandeling der begr. 1912 werd door v. Vuuren andermaal aangedrongen op verbetering van de haven (II 22 Dec. 1911, p. 1635). Volgens de M. v. T. begr. 1913 zou de raming der uitgaven moeten worden verhoogd met de kosten voor verdere verbetering, en bij de openbare behandeling verklaarde Minister de Waal Malefijt (II 23 Jan. 1913 p. 1971) dat hij het voornemen had om voor de voortzetting van de havenwerkzaamheden een suppletoire begrooting in te dienen. In de I Kamer betuigde Kraus (13 Maart 1913 p. 451) zijn teleurstelling over het feit dat geen stappen gedaan waren tot meer ingrijpende verbetering. Volgens den luitenant ter zee C. Aronstein was de beste wijze waarop onze noodlijdende Kolonie geholpen kon worden onverwijlde verbetering van den haventoestand. Minister de Waal Malefijt beloofde (I p. 455) dat hij een nader onderzoek zou instellen naar de wenschelijkheid tot verwezenlijking der denkbeelden van de commissie voor de handelspolitiek. De M. v. T. op de Verhooging der begr. 1913 bevatte dan ook de mededeeling, dat de post ten behoeve van de havenwerken verhoogd was met f 110.000 in verband met meerdere uitbreiding dier werken. Door het heffen van een havenrecht zou later compensatie worden verkregen. De werken zouden evenwel niet zoo gunstig verloopen als men zoo gaarne gehoopt had. In de M. v. A. begr. 1914 erkende Minister Pleyte een reeds eerder geconstateerd feit, nl. dat de zandzuiger voor verbetering van den havenmond niet geheel voldeed. Dit was zeer euphemistisch uitgedrukt. Het aanwenden van andere middelen werd besproken, alsmede het aanbesteden van het werk. In de M. v. T. begr. 1915 zeide de Minister dat hij aangaande de werkzaamheden tot verbetering van de St. Anna Baai op Curaçao en de Paardenbaai op Aruba een voorloopig verslag ontvangen had van den oud-hoogleeraar dr. J. Kraus c. i., waarin gezegd werd dat de werkzaamheden in eigen beheer zouden kunnen worden voortgezet. Een nieuwe teleurstelling bevatte de M. v. T. begr. 1916: de werkzaamheden aan de haven van Willemstad hadden ondanks de nieuwe grijpbaggermachine niet den gewenschten voortgang gehad, „tengevolge van den aard der te verwijderen stof". Alleen met zeer kostbare werktuigen zou m i s s c h i e n iets te bereiken zijn. De Minister had daarop na rijpe overweging den Gouverneur machtiging verleend om onderhandelingen omtrent aanbesteding van het werk te openen. Bij de behandeling der begr. 1916 werd door v. Kol op lang niet malsche wijze op de bij de havenwerken

gepleegde flaters gewezen (I, 8 Maart 1916, p. 328). En in de M. v. T. begr. 1917 kwam de tijding, dat „beëindiging der onderhanden zijnde werken tot verbetering van de St. Anna Baai tegen het eind van het volgend jaar (mag) worden verwacht". Of het zoo zijn zal....

128. Heerendiensten. — Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement werd door v. Kol betoogd (II 14 Nov. 1900 p. 300) dat een bron van misbruiken was het verschaffen van grond in ruil voor werkkracht; hij deelde mede, dat de plantagebezitters grond afstonden aan negers, die hun werkkracht een deel van het jaar aanwendden in dienst van de plantage, en die dan over de productie van dat lapje grond beschikken mochten; dit was volgens hem een restant van de vroegere slavernij, heerendiensten ten bate van particulieren; hier was geen sprake van een vrije overeenkomst, omdat de neger door den honger gedreven werd tot het aangaan van dit contract. Minister Cremer verklaarde dat hij niet voldoende van een en ander op de hoogte was (II p. 304) en inlichtingen dienaangaande zou inwinnen.

129. Hoedenvlechten. — In zijn Nota (bijlage hoofdst. X Staatsbegrooting 1904) werd door v. Kol sterk aangedrongen op het in 't leven roepen van dezen tak van nijverheid. Hierdoor gaf hij den stoot tot wat nu is geworden de voornaamste industrie en het belangrijkste exportartikel van Curaçao. In het V.V. II. begr. 1907 werd de wenschelijkheid betoogd, om in verband met de ontwikkeling der hoedenindustrie een of meer bekwame vlechtsters te ontbieden om een cursus te geven in het vervaardigen van echte Panamahoeden; in de M. v. A. deelde Minister Fock echter mede, dat volgens het Kol. Verslag zoodanige cursus in Jan. juist geopend was. In de II Kamer wees v. Vuuren er op (24 Nov. 1906 p. 497) dat de hoedenvlechterij een grooten omvang had aangenomen op Curaçao, waar in de hoedenindustrie 3728 personen werkzaam waren tegen 2810 in het landbouwbedrijf; in 1903 waren 16704 dozijn hoeden uitgevoerd ter waarde van f 33408 en in 1905 89388 dozijn, die een waarde van f 335.205 vertegenwoordigden. Hij drong er op aan, dat een of twee bekwame hoedenvlechtsters uit Suara (Columbia) zouden worden benoemd; thans werd gewerkt met materiaal afkomstig uit Venezuela en Columbia; spr. bepleitte de kweek van hoedenmateriaal in de Kolonie. In het V.V. II. begr. 1908 werd er op gewezen, dat blijkens den uitvoer in 1906 van 80.000 dozijn hoeden de industrie wortel ge-

schoten had. De Curaçaosche Maatschappij tot Bevordering van Landbouw enz. was voornemens een onderwijzer in het hoedenvlechten uit Columbia te laten komen om ook het vlechten met fijn stroo aan de bevolking te leeren. Andermaals werd in overweging gegeven, op Suriname of Curaçao zelf de benoodigde palmsoort te verbouwen. Bij de openbare behandeling in de II Kamer vestigde v. Vuuren er de aandacht op (15 Nov. 1907 p. 449) dat de industrie ontzettend vooruitging; op Curaçao bevonden zich reeds 4632 hoedenvlechtsters, dat was 900 meer dan een jaar te voren, terwijl inmiddels het aantal werklieden bij den landbouw tot 2495 was gedaald; de uitvoerwaarde der hoeden bedroeg f 395.733 op een totaal uitvoer van f 493.103, d.w.z. $^4/_5$ gedeelte; de industrie was echter een vrucht van het particulier initiatief. Immers het subsidie van het Gouvernement bedroeg slechts f 200. Inderdaad getuigde de geheele houding der Regeering van een neutraliteit, welke niet eens welwillend genoemd kon worden.

Het V.V. II. begr. 1909 vermeldde, dat volgens het jongste Kol. Verslag in 1907 de grove hoedenvlechterij, die zoovelen werk gaf, begon te kwijnen; wel bestond er veel vraag naar de fijne soorten, doch het aantal arbeidsters dat bedreven was in de vervaardiging daarvan was slechts gering. In verband hiermede werd wederom (begr. 1910, V.V. II) aangedrongen op de uitzending van uitstekende vlechters uit Columbia tot het geven van een cursus. Men achtte het bevreemdend, dat men er nog steeds niet in geslaagd was de palmplant van Columbia naar de eilanden over te brengen. Hugenholtz verklaarde zich voldaan (II 22 Dec. 1909 p. 1277) over de uitzending van vier van de beste vlechtsters naar de Middenstandstentoonstelling in Nederland; dit had het dubbele voordeel gehad dat het publiek bekend geworden was met de vlechtindustrie en dat de vlechtsters hier allerlei kennis hadden opgedaan.

In de M. v. A. begr. 1911 werd medegedeeld, dat „reeds" een jaar geleden een aantal ipiapa palmpjes en onlangs eenige toquilla palmpjes naar Suriname gezonden waren; voorloopig achtte men aan het Departement van Landbouw van Suriname geen verdere toezending gewenscht; naar het scheen wilde men daar de ipiapa palmpjes in boschcultuur gaan aanplanten.

Het V.V. II. begr. 1912 juichte, dat de hoedenvlechtindustrie den laatsten tijd een hooge vlucht genomen had; daarentegen zeide de M. v. A. begr. 1913 dat de op Curaçao genomen proeven met de hoedenpalmsoort geen geheel bevredigende resultaten hadden opgeleverd.

In de M. v. T. begr. 1914 werd gezegd, dat de Gouverneur de wenschelijkheid bepleitte van de instelling der betrekking van directeur der hoedenindustrie, doch de Kol. Raad was er tegen, „omdat de industrie als een onzekere zaak beschouwd werd". Kleerekoper (II 20 Jan. 1914 p. 1302) wenschte aan het hoofd dezer industrie iemand, bekend met de exploitatie enz., die het bedrijf zou leiden tot coöperatie ten bate der bevolking. Bij de openbare behandeling der begr. 1915 vestigde Kraus er de aandacht op (I 17 Febr. 1915 p. 233), dat de waarde der uitgevoerde hoeden in de laatste jaren gestegen was tot ver over het $^1/_2$ millioen per jaar, welk bedrag in hoofdzaak in handen kwam van de allerarmste menschen; de zeer weinig ontwikkelde hoedenvlechtsters waren volgens hem nog niet rijp voor coöperatie; zij hadden noodig een nijverheidsconsulent. In de M. v. A. begr. 1916 zeide Minister Pleyte, dat van den kant der Regeering de aandacht gevestigd was op betere verzorging van de commercieele zijde van het bedrijf. In de eerste plaats werd beoogd een loonsverhooging te bevorderen en een geregelden afzet in Nederland en op de buitenlandsche markten te waarborgen. Daartoe zou het bedrijf op coöperatieven grondslag dienen te worden ingericht. Het overleg met den Gouverneur dienaangaande was nog niet afgeloopen.

In het V.V. der I Kamer werd voldoening te kennen gegeven over den steun aan de industrie verleend, en werd de hoop uitgesproken, dat de bevordering der industrie niet verflauwen zou. Blijkbaar bestond hiertoe geen ongegronde vrees, want in het V.V. der I Kamer begr. 1917 werd gezegd, dat volgens eenige leden de stroohoedennijverheid krachtiger bevorderd zou kunnen worden; wederom werd aangedrongen op organisatie en coöperatie tot tegengang van aan de particuliere huisindustrie verbonden misstanden.

130. Huwelijksformaliteiten. — Met het oog op de vele klachten over het groote aantal onwettige geboorten in de Kolonie werd er de aandacht op gevestigd, dat door vele personen geen wettig huwelijk werd aangegaan vanwege de omslachtigheid der formaliteiten. In het V.V. II. begr. 1917 werd in dit verband gezegd, dat vereenvoudiging en het goedkooper maken van de huwelijksformaliteiten volgens vele leden het aantal onwettige geboorten ongetwijfeld zou doen dalen; de vraag werd gesteld, of in die richting niet gestuurd zou kunnen worden. Het antwoord luidde echter, dat

die formaliteiten niet zoo ingewikkeld waren, en dat een huwelijk desnoods kosteloos kon plaats hebben.

131. Industrie. — Ten einde te geraken tot uitbreiding en ontwikkeling der industrie in de Kolonie, werd in het V.V. II. begr. 1899 en 1901 aangedrongen op het verleenen van steun tot aanmoediging van verschillende bedrijven, o. a. de zoutexploitatie, die voor groote uitbreiding vatbaar was, en de visscherij, die in een achterlijken toestand verkeerde. Naar het oordeel van den Minister (A.) was het overwegen van deze voorstellen het best toe te vertrouwen aan den Landvoogd; een hinderpaal voor de ontwikkeling der zoutexploitatie werd geacht te bestaan in het gebrek aan afzet van het product wegens de groote productie op de Turcs en Caicos eilanden. Betwijfeld werd voorts door den Minister, of uitbreiding van de vischvangst loonend zou zijn, met het oog op het spoedige bederf der visch.

Bij de behandeling der begr. 1907 vestigde v. Kol de aandacht op een andere industrie. Hij zeide (II 24 Nov. 1906 p. 488) dat volgens het Kol. Versl. de schoenfabricage de noodige grondstoffen miste; doch juist op Curaçao met zijn groote hoeveelheden huiden en divi-divi (looistof) was het aanbevelenswaardig, het leder voor eigen gebruik zelf te bereiden. Voorts beval hij aan verbetering van de sigaren- en andere industrieën.

In het V.V. II. begr. 1908 werd afkeuring uitgesproken over het feit dat aan sommige takken van industrie (genoemd werden de stroohoedenvervaardiging op Curaçao en de katoencultuur op St. Martin) en aan den landbouw, voor welker ontwikkeling het Gouvernement bezig was steun te verleenen, die steun thans reeds weer onttrokken was.

In het V.V. der I Kamer begr. 1915 werd andermaal gepleit voor bevordering der industrie, waarvoor gezegd werd in aanmerking te komen het maken van alpargatas (inheemsch schoeisel); voorts de coöperatieve touwslagerijen, sigaren- en cigarettenfabricage, en het maken van chutney. Ook de wenken van pater Eewens over de bewerking van sommige cactussoorten verdienden, evenals de kunstmatige parelteelt en de bereiding van looistoffen, een ernstig onderzoek.

In zijn M. v. A. begr. 1916 werd door Minister Pleyte medegedeeld, dat de Bataafsche Petroleum Maatschappij op Curaçao terrein had aangekocht voor de vestiging van een petroleumraffi-

naderij, hetgeen uit een oogpunt van industrie een verblijdend teeken genoemd mocht worden. Door v. Kol werd (I. 8 Maart 1916 p. 330) aangedrongen op den aanplant van cadoesjen, een cactussoort die overal wordt aangetroffen en zeer geschikt is voor papierbereiding, veekoeken, alcohol, pannen, linoleum, suiker, enz., een „veelzijdig ontwikkelde" plant dus.

132. In- en uitvoerrechten. — In het V.V. II. begr. 1904 werd de hoop uitgesproken, dat bij de reorganisatie der belastingen ook een einde zou worden gemaakt aan den misstand, dat tusschen de verschillende eilanden onderling in- en uitvoerrechten geheven werden, speciaal op zaken van het eene eiland afkomstig en bestemd om op andere eilanden in consumptie te worden gebracht. Door den Minister werd te kennen gegeven (A.) dat „getracht" zou worden, deze zaak tot een oplossing te brengen.

133. Justitie. — (Men zie ook hoofdstuk 157 Ommegaand Rechter). In het V.V. II. begr. 1897 werd het rechtswezen op de bij Curaçao behoorende eilanden treurig genoemd; de door den Gouverneur in 1895 beloofde voorstellen tot wijziging der rechtspraak waren nog niet ingediend. Hetzelfde werd geconstateerd in het V.V. II. der begr. van het daaropvolgende jaar. In dit opzicht was — heette het — door het Bestuur weinig voortvarendheid aan den dag gelegd; immers in Mei 1892 deelde de Gouverneur in zijn openingsrede van den Kol. Raad mede, dat „eene hoe langer hoe meer dringend noodzakelijk gebleken wijziging in de rechtspleging, vooral met het oog op de eilanden, bij het Bestuur in overweging (was)"; en hij voegde daaraan toe: „Groote veranderingen, ingrijpende maatregelen moeten genomen worden, willen St. Martin en St. Eustatius niet geheel te gronde gaan". Veranderingen en maatregelen bleven echter achterwege. Op 14 Mei 1895, bij de opening der vergadering van den Kol.Raad, roerde de Gouverneur het onderwerp opnieuw aan, en beloofde om *onmiddellijk* na de behandeling der begrooting voorstellen te doen tot wijziging van de rechtspraak op de eilanden. Daaraan is echter geen gevolg gegeven. In de M. v. A. begr. 1898 zeide de Minister, dat in April 1897 aan den Gouverneur gezonden was een ontwerp wijziging in het Reglement op de inrichting en samenstelling der rechterlijke macht in Suriname, met verzoek te willen nagaan, welke wijzigingen in dat ontwerp zouden moeten worden gebracht voor Curaçao; dit ontwerp was door den Gouverneur in handen gesteld van een com-

missie, en van die commissie was volgens de M. v. A. begr. 1899 nog geen advies ontvangen. In het V.V. II. begr. 1900 werd gevraagd, hoe het stond met de reeds zoo lang hangende kwestie der invoering van een betere rechtspleging in Curaçao, „die veel te wenschen overlaat". „Geheel onbevoegde personen oefenen rechtspraak uit, overtredingen worden niet geconstateerd en vervolgd, voorschriften in het geheel niet opgevolgd, misdrijven soms niet vervolgd". Minister Cremer moest in zijn M. v. A. weer hetzelfde antwoord geven, nl. dat de commissie nog niets van zich had laten hooren; „waarschijnlijk werd gewacht op de beëindiging van den arbeid tot voorbereiding van de herziening der strafwetgeving, welke nu spoedig zal geschieden".

Bij de openbare behandeling der begr. 1908 werd door v. Kol (II 15 Nov. 1907 p. 457) aangedrongen op vereenvoudiging van de procedure inzake van misdrijf en het verkorten van de processen verbaal.

In de I Kamer betoogde Hovy (begr. 1913, 13 Maart 1913 p. 454) de wenschelijkheid van verhooging der salarissen van rechterlijke ambtenaren, en in de M. v. T. begr. 1914 zeide Minister Pleyte, dat hij herziening van de traktementen der rechterlijke ambtenaren bepaald noodig achtte, vooral nu de financiën der Kolonie er beter voor stonden, en nog meer verbeteren zouden tengevolge van de re-exploitatie der Santa Barbara mijn (zie hoofdst. 151 Phosphaten).

In het V. V. I. begr. 1917 ging er één stem op tegen het belasten van inboorlingen met verantwoordelijke betrekkingen, vooral wat de rechtspraak betreft. Dit is dan ook tot op heden niet geschied.

134. Katoen. — In het V.V. II. begr. 1907 werd medegedeeld, dat de Vereeniging ter Bevordering van de Katoenindustrie in de Nederlandsche Koloniën van oordeel was, dat de W. I. Koloniën, bijzonderlijk de Bovenwindsche eilanden, zeer geschikt waren voor de katoencultuur; de wenschelijkheid werd betoogd van het instellen van een onderzoek van Gouvernementswege.

Op St. Eustatius zijn, door de ijverige bemoeiingen van den Gezaghebber van Grol, met de katoencultuur zeer gunstige resultaten verkregen en werd aldus voor de arme bevolking een nieuwe bron van inkomsten geschapen.

135. Kiesrecht. — Dit is alleen ter sprake gekomen bij de behandeling van het Wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-

Reglement voor Curaçao. Men zie derhalve dit hoofdstuk (158), waarmede deze kwestie geheel samenhangt.

136. Koloniaal Verslag. — Waar getracht was de cultuur op Curaçao te bevorderen door het aanbrengen van Amerikaansche windmolens voor de irrigatie, werd in het Kol. Versl. over 1900 medegedeeld, dat dit niet op groote schaal mogelijk was wegens gebrek aan zakwater.

Een ander maal werd het Kol. Versl. in het Parlement aangehaald (begr. 1903, V.V. II) om te bewijzen dat ook de Regeering de gebrekkige communicatiemiddelen van de Bovenwindsche eilanden met het hoofdeiland of met andere stapelplaatsen hield voor een groote factor der ongunstige toestanden op deze eilanden (Kol. Versl. 1902); pogingen tot het brengen van verbetering hierin moesten echter als te kostbaar worden beschouwd (zie hoofdst. 166 Stoomverbinding).

Bij de behandeling der begr. voor 1906 zeide v. Kol (II. 1 Dec. 1905 p. 303) dat het Kol. Versl. geen gelegenheid gaf een juist oordeel te vellen over den toestand; hij stelde daarom voor, dat bij de begr. zou worden overgelegd een nota betreffende den economischen toestand. Hij wees voorts op den ellendigen stand van zaken zooals die beschreven was in de „Amigoe di Curaçao" van 21 Oct. 1905, „Het Vaderland" van 2 Sept. en „De Vrijmoedige" van 12 Oct. 1905, en die louter het gevolg was van de enorme droogte, waardoor watergebrek en oogstmislukking ontstonden, terwijl voorts de Kolonie ook een belangrijk nadeel ondervond tengevolge van de rigoureuze handelsmaatregelen van Venezuela tegenover Curaçao.

In het V.V. II. begr. 1910 werd andermaal geklaagd, dat het Kol. Versl. geen juist beeld gaf van den economischen toestand.

Evenwel is in de opstelling daarvan tot op heden geen wijziging gebracht.

137. Koloniale Raad. — Over de wenschelijkheid om dit Bestuurslichaam door de bevolking te doen verkiezen in plaats dat de Leden ervan door de Regeering benoemd worden is gesproken onder het hoofdstuk 158 Regeerings-Reglement, waarnaar hier derhalve verwezen wordt.

In het V.V. II. begr. 1905 werd de houding van den Raad „vreemd en zonderling" genoemd waar hij in een tijdperk, waarin het moederland bewijzen te over gaf, dat het door financieelen steun den bloei der Kolonie wenschte te bevorderen, verschillende posten op de be-

grooting schrapte, waarvan het nut bezwaarlijk kon worden ontkend; dit zou belemmerend kunnen werken op de welvaart. Aanbevolen werd een gewijzigde samenstelling van den Raad, waardoor de belangen van Curaçao en de overige vijf eilanden beter tot hun recht zouden kunnen komen. Door v. Kol werd betoogd (II 3 Dec. 1904 p. 422), dat, wilde men in de gansche Kolonie een beteren toestand in het leven roepen, het thans bleek dat niet het behartigen van de belangen der vijf overige eilanden moest worden overgelaten aan den Kol. Raad, waarin uitsluitend ingezetenen van Curaçao zitting hadden; er dienden ook vertegenwoordigers van de andere eilanden in te worden opgenomen, hetgeen mogelijk was nu de communicatiemiddelen beter waren. Minister Idenburg beloofde (II p. 423) met den Gouverneur dienaangaande in overleg te zullen treden.

Bij de behandeling van de begr. voor 1906 werd door Minister Fock van een ietwat vermakelijk geval melding gemaakt (II 1 Dec. 1905 p. 309). Er was nl. in den Kol. Raad een soort van grève uitgebroken toen de Leden de invoering van de inkomstenbelasting niet meer konden tegenhouden, en voorts in verband met een door den vorigen Minister ten opzichte van den Kol. Raad gebezigde uitdrukking. Het gevolg van een en ander was, dat de Regeering overging tot de benoeming van een nieuwen Kol. Raad, die blijkbaar beter voldeed. Immers in het V.V. II. begr. 1907 werd gezegd, dat de nieuw opgetreden Raad krachtig medewerkte tot de ontwikkeling van de Kolonie en blijkbaar meer vertrouwen had in de toekomst van den landbouw.

Van werkstakingen, sabotage en dergelijke weinig parlementaire extremen is sedert in den Kolonialen Raad geen tweede geval meer voorgekomen.

138. Krankzinnigenverpleging. — Volgens v. Kol (begr. 1904, II 23 Dec. 1903 p. 1216) was er van verpleging heelemaal geen sprake; het krankzinnigengesticht was eenvoudig een bewaarplaats voor geesteskranken; er bestond geen observatie, en evenmin werd er landbouwarbeid uitgeoefend tot bevordering der genezing; het oppertoezicht was opgedragen aan een militairen dokter, voor wien het een bijbaantje was. Bij de behandeling der begr. voor het daaropvolgende jaar verklaarde hij (II 3 Dec. 1904 p. 424) dat de krankzinnigen werden behandeld vol toewijding, doch dat de verpleging ellendig was. Er was geen sprake van arbeid, en dus heerschte er verveling allerwege; alles was er even woelig en onrustig; maatrege-

len als bedverpleging, landarbeid, douches, enz. bleven achterwege; zelfs waren er de cellen en dwangmiddelen nog in zwang. Hij bepleitte een algeheele reorganisatie. Door Minister Idenburg werd beloofd, dat hij een en ander „onder de aandacht van den Gouverneur zou brengen".

139. Landbouw. — In het V.V. II. begr. 1897 werd gezegd, dat het aanbeveling scheen te verdienen, de cultuur van agave zooveel mogelijk te bevorderen, wegens de door de bladeren geleverde, gezochte vezelstof, die op de Bahama eilanden, waar de bodemgesteldheid en het klimaat groote overeenkomst vertoonden met de W. I. eilanden, een loonende cultuur was gebleken. In de M. v. A. werd echter in antwoord hierop medegedeeld, dat de cultuur op de Bahama eilanden en in Mexico allesbehalve gunstig was gebleken. Desniettegenstaande werd in de begr. 1901 een bedrag van ƒ 3000 uitgetrokken tot dekking van de uitgaven, tot aanmoediging van een proef met de agavecultuur, van welken maatregel volgens het V.V. II. met genoegen kennis genomen was. Tevens werd voorgesteld een proef te nemen met de cultuur van gutta percha. Dit laatste werd evenwel in de M. v. A. afgeraden, in verband met de droogte van den bodem; ook volgens deskundigen was de bodem voor die cultuur niet geschikt; op een dergelijken dorren en onvruchtbaren grond dienden alleen proeven te worden genomen met cultures die daar zouden kunnen gedijen, o.a. sisal. Tevens werd het bovengenoemde bedrag van ƒ 3000 bij deze gelegenheid verhoogd met ƒ 2000. In de I Kamer verwees v. Asch v. Wijck (p. 321) naar Madagaskar, oorspronkelijk een zeer onvruchtbaar land, dat evenwel vruchtbaar gemaakt was (een artikel dienaangaande komt voor in „Questions politiques et coloniales" p. 545 Nov. 1900), en hij beval hetzelfde idee aan voor Curaçao; voor de uitwerking daarvan was echter noodig een alleszins bekwaam man. Volgens Minister Cremer verschilden de omstandigheden op Madagaskar enorm van die op Curaçao, waar gebrek aan regen heerschte en men alzoo geen goeden veestapel had (de belangrijkste factor bij de vruchtbaarmaking van Madagaskar). Het eenig mogelijke was dus proefnemingen met gewassen, en deze proeven zouden worden genomen door de Regeering of door haar worden aangemoedigd.

In het V.V. II. begr. 1903 werd gezegd, dat met groote belangstelling was kennis genomen van het rapport Went omtrent den toestand van land- en tuinbouw; de eigenlijke oorzaak van den achterlijken toestand bleek te liggen in het gebrek aan kennis en ener-

gie der bevolking; het was dus noodig om landbouwkennis te verspreiden (zie **a.** Landbouwdeskundige).

In de M. v. A. begr. 1904 merkte Minister Idenburg op, dat wat den landbouw betrof (waaronder niet te verstaan was de cultuur van sisal, oranjeschillen, divi-divi e.d.) en de veeteelt op de Benedenwindsche eilanden, de opbrengst alleen kon dienen voor eigen consumptie en niet voor uitvoer, daar die eilanden daartoe in vergelijking met de Zuid-Amerikaansche republieken en de andere W. I. eilanden door de natuur te zeer misdeeld waren. Van de Bovenwindsche eilanden met een beteren grond en grooteren regenval kon in de toekomst een meer beteekenende uitvoer verwacht worden door ontwikkeling van landbouw en veeteelt.

Bij de behandeling der begr. 1907 werd door v. Kol (II 24 Nov. 1906 p. 488) aangedrongen op de oprichting van een model-plantage.

Het daaropvolgende jaar vestigde hij er de aandacht op (begr. 1908, II 15 Nov. 1907 p. 443), dat men — volgens den Kol. Raad — ondanks een uitgaaf van ƒ 86.000 voor proefnemingen geen stap verder gekomen was op landbouw-gebied; hij noemde dit een hard woord, hetwelk hij niet gaarne zou onderschrijven. Men wilde tabak gaan planten op Curaçao, waar er stellig niets van terecht zou komen, in plaats van op St. Eustatius, waar vroeger duizenden kilogrammen werden uitgevoerd en ze nog overal in 't wild groeide. Hij verklaarde, dat zijn vertrouwen in Minister Idenburg geschokt was. Tegenover het optimisme van v. Kol en Reyne wees v. Vuuren (II p. 449) op de bedroevende resultaten van de maatregelen genomen in het belang van den landbouw. In het V.V. II. begr. 1909 werd de opmerking gemaakt, dat de geestdrift van den Kol. Raad voor genoemde maatregelen niet overgroot was. De bulletins die door de landbouwinspectie te Paramaribo werden uitgegeven waren voor een droog klimaat als dat van Curaçao van geen belang. Meer heil werd verwacht van de oprichting van proeftuinen en demonstratievelden, onder bekwame leiding van deskundigen, voor de Boven- en Benedenwindsche eilanden; genoemde deskundigen zouden dan tevens belast dienen te worden met de studie en bestrijding der vele ziekten in de gewassen. In de M. v. A. heette het evenwel, dat dit te duur zou uitkomen. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer gaf v. Kol andermaal blijk van meerdere hoop inzake den landbouw in Curaçao (23 Nov. 1908 p. 654), terwijl v. Vuuren zijn pessimistisch standpunt bleef handhaven.

In de M. v. A. begr. 1910 werd medegedeeld, dat naar aanleiding

van een tot het bestuur van de Curaçaosche Hypotheekbank gericht schrijven, onderteekend door 25 plantage-eigenaren op Curaçao een Commissie benoemd was om na te gaan: 1e. den toestand van den grooten landbouw; 2e. de reden waarom sommige plantagehouders hun geldelijke verplichtingen ongeregeld nakwamen; 3e. of er termen waren tot het verleenen van landbouwcrediet van Gouvernementswege; 4e. welke de gevolgen daarvan zouden zijn. Bij de openbare behandeling der begr. in de II Kamer zeide Hugenholtz (22 Dec. 1909 p. 1276) dat volgens de planters te voorzien was, dat vele plantages wegens belastingschuld zouden moeten worden verkocht indien het Gouvernement geen steun verleende; zij ondervonden echter de noodige clementie. Sinds 1828 achtten zij zich reeds te zwaar belast tengevolge van de toen ingevoerde grondbelasting, waardoor zij zich genoodzaakt zagen, hypotheken te nemen. Thans moest echter worden afgewacht, wat de Commissie zou rapporteeren. Spreker voegde hier nog aan toe, dat bij de nieuwe belastingheffing te hooge taxaties waren aangelegd. Marchant maakte de opmerking (II p. 1279) dat hij de plantagehouders evenmin met Staatsgeld op de been wilde houden als de faillieten in Nederland.

Bij de Verhooging der Kol. Begr. 1913 werd een bedrag van *f* 110.000 uitgetrokken voor den aankoop van grond voor vestigingsplaatsen ten behoeve van den kleinen landbouw en de inrichting van proefvelden.

a. Landbouwdeskundige. In het V.V. II. begr. 1900 werd gezegd, dat volgens eenige leden de welvaart bevorderd zou kunnen worden door de aanstelling van een bekwamen bosch- en tuinbouwkundige. Een landbouwkundige werd echter over het algemeen van meer nut geacht, en op de benoeming daarvan werd dan ook door v. Kol herhaalde malen krachtig aangedrongen, met dit resultaat, dat hij bij de openbare behandeling der begr. 1903 het plan der Regeering tot het zenden van een landbouwdeskundige en het verstrekken van landbouwonderwijs kon toejuichen (II. 24 Dec. 1902 p. 884), m. a. w. er zou tot de voorgestelde benoeming worden overgegaan. In het V.V. II. begr. 1906 werd het toezicht van één inspecteur voor den landbouw voor geheel W. I. onvoldoende geacht. In het belang van den landbouw werd voorgesteld wandelleeraars te benoemen, op ieder eiland één. Voorts werd het voorstel gedaan tot het uitzenden van onderwijzers (naar Bonaire en St. Eustatius) in het bezit van de akte voor land- of tuinbouw. De Minister verklaarde

evenwel (A.) dat dit alles te duur zou zijn; het was zeer de vraag of ieder eiland wel een voldoend arbeidsveld zou opleveren.

Bij de openbare behandeling der begr. 1908 wees v. Kol erop (II 15 Nov. 1907 p. 442) dat de positie van den landbouwkundige zooals die geregeld was, te zeer in de lucht hing, en ook Reyne (II p. 447) drong erop aan, dat genoemde ambtenaar een vaste aanstelling zou krijgen; hij beval voorts aan, dat de landbouwdeskundige een studiereis naar bepaalde gebieden in Amerika zou maken tot het bestudeeren van de voor Curaçao geschikte één- of kortjarige cultures en de invoering daarvan, wat dan ook later is geschied. Kleerekoper achtte het hoogst gewenscht (begr. 1914, II p. 1301) dat de landbouwdeskundige inderdaad zou zijn een deskundige, en niet een gewezen onderwijzer bij het lager onderwijs, waartegen door Minister Pleyte werd opgemerkt (II p. 1307) dat de bewuste persoon voor zijn taak geschikt was.

Door v. Kol werd de meening geuit (begr. 1916, I. 8 Maart 1916, p. 329) dat aanschouwelijk landbouwonderwijs onder de negers van groot nut zou zijn. Voorts drong hij aan op de benoeming van een landbouwdeskundige voor de Bovenwindsche eilanden, vooral voor St. Eustatius, daar de landbouwdeskundige der Benedenwindsche eilanden wegens de slechte bootverbinding niet geregeld naar de eerstgenoemde eilanden reizen kon. Die voorgestelde landbouwdeskundige zou dan zijn aandacht kunnen wijden aan de bestrijding van katoenziekten en betere schoonmaak van de velden na den oogst; voorts zou hij kunnen onderzoeken de beste plantwijdte, de voordeeligste bemesting e.d.

In het V. V. I. begr. 1917 werd andermaal aangedrongen op de aanstelling van een landbouwdeskundige voor de Bovenwindsche eilanden.

140. Landraden. — Tot bijstand in het Dagelijksch Bestuur zijn er op de eilanden buiten Curaçao Landraden, van wie de eerst aan de beurt van aftreden zijnde zoo noodig den Gezaghebber vervangt. De Landraden worden gekozen door de stemgerechtigde ingezetenen voor vier jaren. Een koloniale verordening regelt het actieve en passieve kiesrecht voor elk eiland. Om de twee jaren treedt één af, die terstond herkiesbaar is. Gezaghebber en Landraden vormen samen den Raad van Politie waarvan de eerste Voorzitter is.

141. Muntwezen. — In het V. V. II. begr. 1897 werd medegedeeld dat volgens de publicatie van 1854 de Spaansche pilaardaalders

tegen f 2.50 per stuk in de Koloniale kas werden aangenomen; daar de waarde te New York slechts f 1.50 was lieten de kooplieden te Curaçao die zilveren munten met elke mailboot bij kisten vol komen om er al hun betalingen aan de Kolonie mede te doen. Eerst verscheidene maanden nadat op dit misbruik was gewezen, verscheen een Gouvernementsbesluit, waarbij bepaald werd dat de Spaansche pilaardaalder voortaan tegen den koers van f 1.40 zou worden aangenomen; intusschen „scheen de Koloniale kas door dit gebrek aan activiteit een verlies geleden te hebben van 20 à 30.000 gulden". In zijn M. v. A. begr. 1898 erkende Minister Cremer zelfs de mogelijkheid dat het aanvankelijk op f 36.625.93 geraamde verlies nog wel eens grooter zou kunnen blijken te zijn.

Bij de behandeling der begr. van 1899 (dus alweer een jaar verder) deelde de Minister in zijn M. v. A. mede, dat de Gouverneur het verlies op de Spaansche pilaardaalders tot een minimum wenschte terug te brengen „door ommunting in Nederlandsche muntspecie"; hieraan kon echter geen gevolg worden gegeven wegens de bestaande bezwaren tegen vermeerdering der zilveren standpenningen, terwijl voorts de aanmaak daarvan alleen diende te geschieden (zooals ook altijd het geval was) uit versleten Nederlandsche pasmunt en Nederlandsche standpenningen.

Uit het V.V. II. begr. 1902 blijkt, dat het verlies, geleden tengevolge van het „gebrek aan activiteit" inderdaad wel iets meer was dan f 36.000; het bedroeg nl. ruim f 61.000; dit zou zijn voorkomen, indien de wettelijke koers van den pilaardaalder tijdig met de zilverwaarde in overeenstemming gebracht of die munt eerder aan de circulatie onttrokken was.

Bij de behandeling der begr. 1909 deelde v. Kol mede (II 23 Nov. 1908 p. 655) dat er in den laatsten tijd klachten vernomen waren over het muntstelsel, hetwelk omstreeks 1900 gereorganiseerd was. In Curaçao bestond nl. volgens spr. de vreemde toestand, dat onze zilveren muntspecie naar Nederland werd teruggezonden, in plaats dat er wissels getrokken werden. Wegens de bezwaren verbonden aan de nieuwe muntregeling oefende deze op den kleinhandel een slechten invloed uit. Plate verklaarde een en ander (II p. 656) door er op te wijzen, dat tengevolge van de verwikkelingen met Venezuela de koersen van Curaçao op Europa gestegen waren; er was schaarschte aan wissels en tengevolge daarvan hadden speciezendingen plaats. Hij drong er bij deze gelegenheid tevens op aan, de kwestie betreffende het geldverkeer goed onder de oogen te zien.

142. Mijnbouw. — In verband met de brochure „Nationale belangen in West-Indië verwaarloosd" door dr. G. A. F. Molengraaff, waarbij de aandacht gevestigd werd op het bestaan van rijke zwavelbeddingen op Saba en rijke mangaan-, lood- en kopertsen op St. Martin, alsmede op goudrijkdom op Aruba, werd in het V.V. II. begr. 1897 aangedrongen op het instellen van een onderzoek van Staatswege naar de mogelijkheid van een winstgevende exploitatie. Dit werd ongewenscht geacht (A.) door Minister Bergsma, die van meening was dat een en ander diende te worden overgelaten aan het particulier initiatief, waar noodig met steun van de Regeering. Het V.V. II. begr. 1898 bevatte eenzelfde aansporing tot de Regeering, waarop door Minister Cremer (A.) ten antwoord gegeven werd, dat de kosten door den Staat te maken wellicht hooger zouden zijn dan de resultaten der exploitatie. Ditzelfde antwoord gaf hij op een dergelijke tirade in het V. V. II. begr. 1900.

In het V.V. II. begr. 1901 werd er de aandacht op gevestigd, dat het gemis aan een behoorlijke regeling der mijnontginning ten zeerste gevoeld werd (zie hoofdstuk 151 Phosphaten). De Minister erkende (A.) dat verbetering der bestaande mijnverordening noodig was, en dat hij bezig was te onderzoeken, op welke wijze die verbetering zou kunnen worden tot stand gebracht.

Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement in de II Kamer wees v. Kol op de wenschelijkheid (14 Nov. 1900 p. 301) om een nauwkeurig onderzoek naar de rijkdommen van den bodem der eilanden te doen instellen.

Intusschen kwam het ontwerp mijnwet tot stand, en bij de behandeling der begr. 1902 verklaarde v. Kol (II 23 Dec. 1901 p. 827) met genoegen gelezen te hebben, dat het ontwerp aan den Gouverneur gezonden was, hetwelk berustte op hetzelfde beginsel als de Indische Mijnwet, nl. scheiding tusschen eigendom van onder- en bovengrond, terwijl voorts phosphaten tot de delfstoffen zouden worden gerekend. In de M. v. A. begr. 1904 werd medegedeeld, dat aan het ontwerp in kwestie aan het Departement van Koloniën de laatste hand gelegd werd.

Het ontwerp kwam daarop in behandeling gedurende de zitting 1905—1906. In het V.V. II. werd gezegd, dat blijkens de M. v. T. de ontginning van de Santa Barbara plantage (zie hoofdst. 151 Phosphaten) in 1895 werd gestaakt, waardoor het algemeen belang ernstig werd geschaad. Men had verwacht, dat in het voorgestelde wetsontwerp bepalingen zouden zijn opgenomen, waardoor aan dezen toestand

een einde zou kunnen worden gemaakt. Het tegendeel was echter geschied; het wetsontwerp stelde uitdrukkelijk vast dat de bepalingen op deze plantage niet van toepassing waren. Het antwoord van Minister Fock luidde (A.), dat ofschoon hij eveneens overtuigd was van het groote belang verbonden aan de hervatting der exploitatie van de Santa Barbara mijn, men toch niet mocht onderschatten den invloed ten goede welke de voorgestelde regeling op de ontwikkeling der Curaçaosche mijnbouwindustrie zou kunnen uitoefenen. Afgezien nog van fiscale belangen zou hervatting van de exploitatie voor verhooging van het peil der algemeene welvaart van veel gewicht zijn. In dit ontwerp was uitdrukkelijk bepaald, dat onteigening ten behoeve van mijnontginning was toegelaten. In hoeverre Godden (zie hoofdstuk 151 Phosphaten) tegen onteigening bezwaar zou hebben was den Minister onverschillig. Van oudsher had in de Kolonie de opvatting bestaan, dat de grondeigenaar het recht van beschikking had over de in zijn grond aanwezige delfstoffen. In verband hiermede was het noodig, bij voorschriften betreffende den afstand van Gouvernements-gronden het beschikkingsrecht van het Gouvernement over de delfstoffen in die gronden uitdrukkelijk te handhaven. Waar totnogtoe het Bestuur had toegelaten, dat de eigenaren van grond, zonder daartoe vergunning te hebben, opsporingen en ontginningen van delfstoffen ondernamen en het Bestuur daarvan uitvoerrecht hief enz., ging het thans niet aan — aldus de Minister — dat de wetgever den eigenaar de beschikking over die delfstoffen ontnam, al was het alleen maar uit een oogpunt van billijkheid en rechtszekerheid; het eigendomsrecht was onaantastbaar — verklaarde de Minister — behoudens onteigening ten algemeenen nutte. Bedrijfsdwang was hier uitgesloten, waar de ontginning had plaats gehad krachtens eigendomsrecht. Bovendien zou zoodanige dwang op een oogenblik, waarop b.v. wegens lagen marktprijs de exploitatie niet rendabel zou zijn, gelijk staan met onteigening zonder schadeloosstelling. Werd de exploitatie niet hervat, dan zou de Regeering, indien het ontwerp wet werd, nagaan of de exploitatie loonend zou kunnen zijn, en of het algemeen belang de hervatting vorderde; zoo ja, dan zou tot onteigening worden overgegaan. In het wetsvoorstel waren — aldus de Minister — slechts hoofdbeginselen opgenomen; de uitwerking daarvan zou in de allereerste plaats aan den Kolonialen wetgever worden overgelaten. Bij den Kol. Raad was een ontwerp verordening aanhangig gemaakt, waarbij het uitvoerrecht van delf-

stoffen bepaald werd op 4 % van de handelswaarde, in overeenstemming met de Indische Mijnwet. De wet was overigens niet toepasselijk op delfstoffen, ten aanzien waarvan de eigenaar van den grond vóór 1 Juli 1906 eenige daad van beschikking had verricht; die eigenaar en zijn rechtverkrijgenden zouden de beschikking over de delfstoffen blijven bezitten, behoudens het recht van het Gouvernement van onteigening ten algemeenen nutte.

143. Olijfboomen. — Bij de behandeling der begrooting 1908 werd (V.V. II.) aanbevolen het proefkweeken van olijfboomen op Curaçao, hetwelk vanwege zijn klimaat wellicht voor die cultuur geschikt zou blijken. Aan dien wensch is evenwel geen gevolg gegeven.

144. Onderwijs.

a. Algemeen onderwijs. Bij de behandeling der begr. 1897 werden verschillende klachten geuit over het opdrijven der traktementen van het onderwijzend personeel, en in het V.V. II. begr. 1898 werden deze klachten in 't algemeen herhaald. Minister Cremer deelde in zijn M. v. A. begr. 1899 mede, dat door den Gouverneur in 1898 een besluit was uitgevaardigd, waarbij rekening was gehouden met de wenschelijkheid van verlaging van traktementen, toelagen en periodieke verhoogingen voor onderwijzers bij de Gouvernementsscholen.

Op de begr. 1900 werd f 5300 meer aangevraagd voor subsidiën ten behoeve van bijzondere scholen, want, zoo heette het in de M. v. T., wanneer de ondersteuning zoo laag werd dat de bijzondere scholen zouden ondergaan, zouden daarvoor in de plaats openbare scholen moeten worden opgericht, die veel meer zouden kosten dan het totaal van de nu voorgestelde subsidiën. In het V.V. II. werd er over geklaagd, dat op de bijzondere scholen het Nederlandsch zeer onvoldoende werd onderwezen en hier en daar zelfs het Papiamentsch als voertaal gebruikt werd (zie hoofdstuk 148 Papiamentoe).

Betreffende de subsidiën werd in de M. v. A. begr. 1902 gezegd, dat de bijzondere scholen op Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Martin en St. Eustatius sedert jaren gesubsidieerd werden. Het V.V. II. begr. 1903 vestigde er de aandacht op, dat op St. Martin, St. Eustatius en Saba slechts in het Engelsch werd onderwezen; deze achterstelling der Nederlandsche taal werd sterk afgekeurd; ook de rechtsspraak geschiedde in het Engelsch. In de M. v. T. begr. 1904 werd

gezegd, dat bij het Gouvernement het ernstig streven voorzat om verbetering te brengen in het onderwijs in de Kolonie; een partieele reorganisatie werd overwogen; aan een algeheele kon helaas niet worden gedacht, daar daarmede te veel kosten gemoeid zouden zijn. Van de 122 bij het bijzonder onderwijs werkzame onderwijzers bezaten er slechts 19 de vereischte akte van bekwaamheid; toen dan ook door den Apostolisch vicaris een subsidieverhooging van f 3000 gevraagd werd, had de Gouverneur het noodig geacht de inwilliging dier aanvraag te doen samengaan met de vaststelling van wettelijke bepalingen, die bij het verleenen van subsidie voortaan zouden moeten worden in acht genomen, waardoor een einde gemaakt zou worden aan den bestaanden onwettigen toestand en de stiefmoederlijke wijze waarop het Nederlandsch op de scholen werd onderwezen. In het V.V. II. werd deze maatregel niet verstandig genoemd.

Bij de behandeling der begr. 1906 werd er (V.V. II.) de aandacht op gevestigd, dat het onderwijs in de buitendistricten beslist onvoldoende was; een onderzoek dienaangaande werd wenschelijk geacht. Door v. Vuuren werd er op aangedrongen (II 1 Dec. 1905 p. 313) dat meer subsidie zou worden verleend aan het particulier onderwijs. Het daaropvolgende jaar sprak hij in een uitvoerige rede (II 24 Nov. 1906 p. 493) over de door den Kol. Raad ontzielde Verordening, en richtte zich vooral tegen het feit, dat het subsidie aan het particulier onderwijs verminderd was. Hiertegen werd door Ter Laan aangevoerd (II p. 494) dat het ontwerp Verordening in den Kol. Raad met een groote meerderheid van stemmen was aangenomen door menschen die zich *ter plaatse* bevonden. Zelfs het R. K. blad „Amigoe" achtte het ontwerp aannemelijk, zoodat het bezwaarlijk „de dood voor het bijzonder onderwijs" kon worden geacht, zooals v. Vuuren het genoemd had. Spreker drong aan op verbetering van het onderwijs door behoorlijke subsidieering, en sprak den wensch uit, dat er *meer bevoegde onderwijzers* zouden worden aangesteld. In het V.V. der I Kamer werd gezegd dat het bleek, dat de zoo zeer gewenschte overeenstemming tusschen den Gouverneur en den Kol. Raad verbroken was door de onderwijsverordening, welke bepaalde, dat slechts dan bijzondere scholen recht op subsidie hadden, wanneer het onderwijs neutraal was; hiertegen was verzet ontstaan, daar het bijzonder onderwijs op Curaçao geheel hoofdzaak was en in gevaar zou komen door het stellen van onaannemelijke voorwaar-

den. De M. v. A. bevatte daarop de mededeeling, dat tot wijziging der Verordening vier maanden tijd gegeven was; had de wijziging dan niet plaats gehad, dan zou de Verordening door de Koningin worden vernietigd. De gewijzigde Verordening trad in werking op 1 October 1907 (A. begr. 1908).

In het V.V. II. begr. 1909 werd opnieuw aangedrongen op verhooging van het subsidie aan het bijzonder onderwijs. Bij de openbare behandeling der begr. 1911 werd door v. Vuuren (II 23 Dec. 1910 p. 1425) de wenschelijkheid betoogd van het betrachten van spoed inzake herziening van de onderwijsverordening: de Zusters op de bijzondere scholen hadden veel te groote klassen (80 leerlingen en meer). Bij de behandeling der volgende begr. werd (V. V. II.) de vraag gesteld, hoe het stond met die herziening, waarop door den Minister geantwoord werd, dat hij zich voorstelde, zoo spoedig doenlijk dit onderwerp ter hand te nemen (A.) Van Vuuren zong het bekende klaaglied over te geringe subsidieering der bijzondere scholen (II 22 Dec. 1911 p. 1634); hij wees er op, dat de bijzondere scholen 4810 leerlingen telden, die den Staat f 28.600 kostten, of f 5.94 per kind; de openbare scholen werden bezocht door 1148 kinderen, waaraan door den Staat een bedrag van f 60.000 werd ten koste gelegd, of f 52.26 per kind. Een Staats-Mulo leerling kostte f 220, en een leerling van de particuliere scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs slechts f 10. Voorts vestigde hij er de aandacht op, dat de bijzondere scholen nog altijd geen subsidie kregen wanneer zij meer onderwijzers hadden dan één op de 80 leerlingen. Dit betoog had in zooverre succes, dat op de begr. 1913 het subsidie voor de bijzondere scholen met f 2350 werd verhoogd; door den Gouverneur was bovendien bij den Kol. Raad aanhangig gemaakt een ontwerp-verordening tot wijziging der bestaande subsidieregeling, medebrengende een verhooging van f 14.410. Dit bedrag (of liever een som van f 14.500) werd op de Verhooging begr. 1913 gebracht. De Meester kwam tegen dit voornemen der Regeering op (II 10 Mei 1913 p. 3239), omdat daardoor naar zijne meening op afkeurenswaardige wijze werd tekort gedaan aan de autonomie van den Kol. Raad.

Bij de openbare behandeling der begr. 1914 werd door de Meester (II 20 Jan. 1914 p. 1299) en Kleerekoper (p. 1301) geklaagd over den zeer onvoldoenden staat van het openbaar en bijzonder onderwijs. Volgens laatstgenoemde werkte de machthebbende R. K. geestelijkheid het openbaar onderwijs tegen, hetgeen weersproken

werd door v. Vuuren (p. 1303) die het onderwijs goed noemde. In verband met de klachten over het onderwijs werd evenwel in de M. v. T. begr. 1915 de uitzending van een onderwijs-inspecteur in uitzicht gesteld. Voorts hoopte de Minister (A. I.) door detacheering van onderwijzers (waartoe reeds de medewerking verworven was van het Gemeentebestuur van 's-Gravenhage) de uitzending van geschikte onderwijskrachten voor het openbaar onderwijs in de Kolonie te kunnen verzekeren.

In het V.V. der I Kamer begr. 1917 werd het jammer genoemd, dat een deel van den kostbaren tijd verloren ging door het opdringen van de Nederlandsche taal ook op die eilanden, waar daarvan slechts een gering voordeel was te verwachten; hiertegen werd echter opgemerkt, dat men een principieel bezwaar had tegen het niet bevorderen van de Nederlandsche taal in een Nederlandsche Kolonie. Verder werd er op gewezen, dat het alleen billijk ware hoogere eischen te stellen aan het bijzonder onderwijs, indien de Regeering bereid bevonden werd de subsidiën te verhoogen. Uit het Kol. Versl. 1916 bleek, dat het aantal kostelooze scholen 23 bedroeg, terwijl op 2 scholen op Curaçao tegen betaling van schoolgeld meer uitgebreid lager onderwijs genoten kon worden. Verdere mededeelingen der Regeering wezen uit — aldus het V.V. II. — dat het onderwijs bevredigend was, doch dat de kinderen meest doodarm en de klassen te groot waren. Betreurd werd het, dat de tegenwerking van de zijde van den Kol. Raad zoozeer was toegenomen, dat de instandhouding der bijzondere scholen in groot gevaar werd gebracht.

b. Ambachtsonderwijs. In het V.V. II. begr. 1906 werd aangedrongen op bevordering van elementair ambachts- en landbouwonderwijs, en in het V.V. II. op de begr. van het daaropvolgende jaar werd hierop andermaal gewezen. Minister Fock deelde toen mede (A.), dat het aangevraagde crediet door den Kol. Raad geschrapt was, doch dat hij er het volgend jaar op zou terugkomen.

145. Oorlog (De Europeesche-). — In de M. v. A. begr. 1915 werd gezegd, dat in Curaçao, vooral wat het hoofdeiland betrof, de gevolgen van den Europeeschen oorlog zich in het bijzonder op het gebied van handel en scheepvaart deden gevoelen. Voornamelijk de uit- en doorvoer leden geducht. De afzet van hoeden (zie hoofdst. 129 Hoedenvlechten) bleef zich bepalen tot de grove soorten, die naar New York werden verscheept; de uitvoer van phosphorzure

kalk, ook uit Aruba, was tijdelijk gestaakt, terwijl aanvankelijk ook voor de looistof bevattende divi-divi, waarvan de markt te Hamburg was gevestigd, de afzet gestremd was; er werd daarom thans naar een andere markt gezocht. De scheepvaart was verminderd, ook tengevolge van de staking van de vaart der Duitsche booten, die de eilanden plachten te bezoeken. De aanvoer van levensmiddelen uit New York, dat de Kolonie van verreweg het grootste gedeelte voorzag, werd aanvankelijk bedreigd, wegens den eisch „gereede betaling"; van Regeeringswege was daarin voorzien door de opening van een crediet bij een handelshuis te New York ten behoeve van de Curaçaosche Bank; de aanvoer van levensmiddelen was sedert geregeld voortgegaan. Andere voorzieningen waren: vergrooting van het bankbiljettenkapitaal der Curaçaosche Bank en tijdelijke opschorting van de inwisseling dier biljetten; verbod van uitvoer van steenkolen en levensmiddelen; voorschriften ter voorkoming van vasthouding en prijsopdrijving van waren.

In het V. V. II. begr. 1917 werd er op gewezen, dat ingrijpen der Regeering tot tempering van de prijsstijging van levensmiddelen noodig geweest ware. Ook werd de vraag gesteld of er in Curaçao oorlogswinst gemaakt werd. Zoo ja, dan diende daarvan belasting te worden geheven.

146. Opmeting en Kaarteering. — In de M. v. T. begr. 1903 heette het, dat de Gouverneur opmeting en kaarteering van het domein gewenscht achtte; de Minister was evenwel van andere gedachten, waarop de Gouverneur volgens de M. v. T. op de volgende begrooting mededeelde, dat niets anders dan schetsmatige opmeting was beoogd, waardoor een nauwkeuriger en geregelder inning der pachtgelden mogelijk zou zijn. v. Kol meende (II 23 Dec. 1903 p. 1217) dat geen al te hooge eischen gesteld dienden te worden aan de kaarten, doch dat ze doelmatig gemaakt moesten worden voor de uitvoering van waterwerken, het uitzoeken van vestigingsplaatsen en het traceeren van wegen. In de M. v. A. begr. 1905 werd mededeeling gedaan, dat de voorziening in de behoefte aan topografische opmetingen voor de waterverschaffing zou worden opgedragen aan den waarnemenden directeur van het Departement van Openbare Werken.

147. Panamakanaal. — In het Voorl. Versl. II. der begr. voor 1904 werd er met nadruk op gewezen, dat in verband met het eerlang

tot stand komen van het Panamakanaal de Regeering gereed diende te zijn tot voorziening in de behoefte van de schepen, hetgeen groote voordeelen voor Curaçao zou opleveren. In de M. v. A. werd evenwel gezegd, dat, daar het niet vast stond dat Curaçao als tusschenhaven zou worden gebruikt, de Minister geen belangrijke credieten durfde aanvragen tot uitvoering van in het V. V. II. genoemde werken in het belang van de scheepvaart.

148. Papiamentoe. — Het Papiamentoe wordt gesproken door bijna alle klassen der bevolking van Curaçao, Bonaire en Aruba. Bij de behandeling der begrooting van 1900 werd er (V.V. II.) over geklaagd dat op de bijzondere scholen het Nederlandsch zeer onvoldoende onderwezen werd en hier en daar zelfs het Papiamentoe als voertaal werd gebruikt. Verscheidene malen werd dit onderwerp ter sprake gebracht. Van Vuuren toonde aan (begr. 1906, II 1 December 1905 p. 314) dat Papiamentoe vrijwel overal de taal was; hij wees er op dat wanneer men het Nederlandsch als eisch ging doorvoeren, het onderwijs nog minder vruchten zou opleveren en antipathie tegen de Nederlandsche taal zou doen ontstaan. In de M. v. A. II begr. 1915 werd erkend dat het Papiamentoe wel veelal als voertaal bij het onderwijs gebruikt werd, doch deze taal als leervak op de scholen in te voeren, zooals enkelen wenschten, achtte de Minister niet aanbevelenswaardig.

149. Pensioenen. — Met het oog op bezuiniging werd in het V. V. II. begr. 1899 aangedrongen op herziening der pensioenregeling; door den Minister werd hierop geantwoord (A.) dat een desbetreffend ontwerp verordening was ingediend. Bij de behandeling der begr. 1902 werd (V.V. II.) wederom gewezen op de van jaar tot jaar onrustbarende stijging der uitgaven voor pensioenen, wachtgelden, enz. Het antwoord van den Minister luidde (A.) dat de afgetreden Landvoogd bij den Kol. Raad in 1898 een ontwerp verordening had ingediend voor een nieuw pensioenreglement, en dat dit door den Kol. Raad was goedgekeurd en de verordening in 1899 was afgekondigd; deze nieuwe regeling beoogde bezuiniging. In verband hiermede was het nogal eigenaardig, dat in de M. v. A. begr. 1907 door Minister Fock werd medegedeeld, dat „de voorbereiding van de W. I. pensioenregeling nog niet was afgeloopen".

150. Pensioenfonds (West-Indisch-). — In de II Kamer vestigde v. Kol er bij de behandeling der begrooting voor 1901 de aan-

dacht op, (21 Dec. 1900, p. 913) dat, naar gebleken was, dit fonds hetwelk volgens de stukken alleen mocht dienen ten bate van de pensioenen van ambtenaren der W.-I. Koloniën, gedeeltelijk gebruikt werd ten behoeve van productieve werken in Suriname, en thans ook, voor de eerste maal, zou worden aangewend tot bevordering der cultures van Curaçao. Hij vroeg met welk recht dit geschiedde, om welke reden en welke de drijfveeren waren. Minister Cremer antwoordde hierop, dat het fonds wel opgericht was tot betaling van pensioenen, doch dat later de Staat die verplichting ten volle op zich had overgenomen; vandaar de nieuwe aanwending van het pensioenfonds. Door v. Kol werd hiertegen opgemerkt, dat bij Kon. Besl. van 7 Oct. 1848 bepaald was, dat het W.-I. Pensioenfonds, ingeschreven op de Grootboeken, zou worden overgeschreven ten name van het Departement van Koloniën, „ten einde de renten te doen strekken als subsidie aan de W.-I. Koloniën, ter tegemoetkoming in de uitbetaling der burgerlijke pensioenen"; er was dus geen sprake van een recht om het fonds tot andere doeleinden aan te wenden .Door v. d. Hoeven werd in de I Kamer opgemerkt (begr. 1915, 27 Febr. 1915 p. 234) dat er voor de ambtenaren in de W.-I. Koloniën geen eigenlijk pensioenfonds bestond; wel werden er bijdragen voor pensioenen geheven, die totnutoe eenvoudig in de Staatskas gestort werden, waaruit ook de uitkeeringen werden betaald. De bedoeling moest zijn, om mettertijd te krijgen voor Curaçao en zijn ambttenaren een behoorlijke pensioenregeling.

151. Phosphaten. — De M. v. T. begr. 1897 bevatte de mededeeling, dat, tengevolge van de toenemende slechte resultaten der phosphaatontginning, de Aruba Phosphaat Maatschappij niet langer aan haar verplichtingen kon blijven voldoen en dat er wijzigingen in het met haar aangegane contract moesten worden gemaakt, zoodat zij niet meer gebonden zou zijn aan een minimum concessierecht 's jaars van *f* 96.000 en er voor 1897 op niet meer dan *f* 30.000 gerekend kon worden. De bovengenoemde slechte resultaten waren het gevolg van overproductie, waardoor de waarde van het phosphaat daalde, zoodat het voor de maatschappij hoe langer zoo moeilijker werd een behoorlijken afzet te vinden.

Er is in den loop der jaren in de Tweede Kamer heel wat te doen geweest over het feit, dat de Santa Barbara mijn niet door den concessionaris ontgonnen werd [1]). In het V. V. I begr. 1901 werd de

[1]) Zie ook : v. Kol, „Naar de Antillen en Venezuela," p.331 en volgende: „De Santa Barbara kwestie".

vraag gesteld, waarom deze dat niet deed, en tevens werd in overweging gegeven, de exploitatie te doen geschieden door den Staat, desnoods met verlies. Het antwoord van den Minister hierop luidde (A. I) dat de mijn particulier eigendom was; er zou echter overwogen worden of de Regeering geen invloed zou kunnen uitoefenen tot bevordering van de ontginning.

Bij het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement van Curaçao werd er door v. Kol op aangedrongen (II 14 Nov. 1900 p. 300) dat ten spoedigste een mijnwet tot stand zou komen, tot tegengang der al te bekende misbruiken. (In 8 jaar tijds had nl. de Engelschman Godden met zijn phosphaat-onderneming zeven millioen gulden winst gemaakt, waarvan de Koloniale kas slechts *f* 84.000 ontving.) Minister Cremer gaf toe (II p. 303) dat de eerste proef inzake een mijnverordening niet te goed geslaagd was. In verband met de uitgesproken wenschelijkheid tot het instellen van een uitvoerig mijnbouwkundig onderzoek deelde hij mede, dat dit een uiterst kostbare geschiedenis zou zijn.

In het V. V. II. begr. 1902 heette het, dat blijkens het Kol. Versl. 1901 de verdere ontginning van de Santa Barbara mijn niet hervat was, zoodat dus de eigenaar zijn in 1896 gegeven belofte niet was nagekomen; diensvolgens werd aangedrongen op ingrijpen der overheid. In de II Kamer betoogde v. Kol (23 Dec. 1901 p. 827) dat Godden gedwongen diende te worden de exploitatie te hervatten, die hij in 1895 willekeurig gestaakt had, vermoedelijk om de vele Curaçaonaren, die tezamen de helft van het eigendom bezaten, door uithongering ten onder te brengen en aldus een soort van monopolie te scheppen, ook op Aruba. Minister v. Asch v. Wijck rekende voor (II p. 828) dat de exploitatie aanvankelijk zeer krachtig was ter hand genomen en de eigenaren dientengevolge in tien jaren tijds hadden ontgonnen wat zij volgens contract in negentig jaar moesten produceeren; door prijsdaling van het phosphaat was de exploitatie thans onmogelijk; de zaak bevond zich intusschen in handen van den Gouverneur. Door v. Kol werd echter betwijfeld, of het wel waar was dat de exploitatie niet loonend meer zou zijn, daar toch immers zooveel armere phosphaten, als die in Algiers en Tunis, nog wèl de ontginning winstgevend maakten. Ook bij de openbare behandeling der begr. 1903 waarschuwde hij weer tegen Godden (II 24 Dec. 1902 p. 884), die trachtte de macht in handen te krijgen. Spreker had in zijn brochure [1]) gewezen op de middelen om Godden

[1]) „Een noodlijdende kolonie".

te dwingen tot hervatting der ontginning, doch reeds het tot stand brengen van een mijnwet zooals men die in Ned. Indië heeft ware voldoende. Van Bijlandt had gehoopt (begr. 1905, II 3 Dec. 1904 p. 421) dat op welwillende wijze door de met Nederland bevriende Engelsche Regeering aan Godden (als Engelsch onderdaan) had kunnen worden beduid, dat hij zeer ten nadeele van de Nederlandsche Kolonie handelde. Zoowel de Minister van Buitenl. Zaken als die van Koloniën hadden zich evenwel tegen dat plan verklaard; hij drong dus daarom thans aan op de spoedige totstandkoming van een mijnwet, en v. Kol voegde hieraan toe (II p. 423) dat alle moeilijkheden voorkomen zouden zijn geworden indien de Regeering in 1885 gehoor gegeven had aan de wenk op blz. 8 V. V. II., waarin aangedrongen werd op „het uitvaardigen eener mijnwet voor de West-Indische eilanden, daar de wettelijke regeling onvoldoende moet worden geacht". Hij hoopte met Fock dat onteigening ten algemeenen nutte mogelijk was of dat een volkomen bevredigende regeling verkregen zou kunnen worden langs diplomatieken weg.

In het V. V. II. begr. 1908 werd andermaal betoogd, dat hervatting der ontginning van de Santa Barbara mijn een dringende eisch was; bovendien zou stijging der Koloniale inkomsten daarvan het gevolg zijn, zooals de ondervinding op Aruba leerde, waar men thans een batig saldo had.

Door Minister de Waal Malefijt werd in zijn M. v. A. begr. 1910 gezegd, dat volgens bericht van den Gouverneur met het mijnbouwkundig onderzoek ter voorbereiding van de onteigening der mijnen zoo spoedig mogelijk een aanvang zou worden gemaakt, doch in de M. v. A. der begr. 1911 heette het, dat het voornemen bestond, om het nader mijnbouwkundig onderzoek van de domeingronden, waarin phosphaat was aangetroffen, met het oog op het geldelijk risico niet van Gouvernementswege, doch door particulieren te doen geschieden; reeds was met onderhandelingen dienaangaande een begin gemaakt. Hugenholtz betreurde dit zeer ernstig (II 23 Dec. 1910 p. 1426). Hij vroeg of het niet mogelijk was de beste deelen te reserveeren voor Staatsexploitatie. Wanneer de Minister overging tot uitgifte van particuliere concessiën zou hij moeten bedingen, dat de exploitatie geregeld voortgang zou hebben, en dat, wanneer zij voor langer dan een bepaalden tijd gestaakt werd, de Staat de concessie terug zou kunnen nemen. Minister de Waal Malefijt verklaarde, dat ernaar gestreefd zou worden, zooveel mogelijk bindende voorwaarden op te nemen teneinde de exploitatie te verzekeren. Het reserveeren

van de beste gronden voor Gouvernementsexploitatie zou onderstellen Gouvernementsexploratie van het geheel, hetgeen evenwel te duur zou uitkomen; door Hugenholtz werd echter te kennen gegeven, dat zijn bedoeling was (II p. 1427) het beste gedeelte van hetgeen reeds geëxploreerd wàs.

In het V. V. II. begr. 1912 werd er andermaal met klem op aangedrongen, dat de Regeering ten aanzien van het in exploitatie brengen der mijnen van Santa Barbara met voortvarendheid en spoed zou optreden; door sommige leden werd wederom op onteigening aangestuurd. Zoo bepleitte Hugenholtz (II 22 Dec. 1911 p. 1633) bespoediging der onteigening van genoemde mijnen en voorts beëindiging van het rapport der desbetreffende commissie; hij gaf in overweging alvast juridisch de zaak voor te bereiden, daar het toch eenmaal tot onteigening zou komen.

In de M. v. A. begr. 1913 deelde Minister de Waal Malefijt mede, dat de intusschen plaats gegrepen verkoop der Santa Barbara mijn, leidende tot feitelijke onteigening der Curaçaosche aandeelhouders, een transactie was, „die door de Regeering met ingenomenheid kon worden begroet" wegens de waarschijnlijkheid, dat thans tot spoedige hervatting van den arbeid zou worden overgegaan. Koopster was de firma Hope & Co te Amsterdam, die een naamlooze vennootschap zou vormen. In verband met ontvangen rapporten betwijfelde de Minister het, of loonende exploitatie mogelijk zou zijn van andere dan de reeds in exploitatie zijnde mijnen op Aruba en Klein Curaçao. In de I Kamer werd door v. Deventer de vraag gesteld (13 Maart 1913 p. 453), of maatregelen konden worden of waren getroffen, waardoor bij overgang van de ontginning in een naamlooze vennootschap een overwegende invloed van buitenlandsch kapitaal zou kunnen worden geweerd; het antwoord van den Minister luidde ontkennend, omdat art. 10 der mijnwet bedoelde ontginningen aan die mijnwet onttrok, waarop v. Deventer er op aandrong, dat de naamlooze vennootschap zou worden gebracht onder art. 5 der mijnwet, en zij gedwongen zou kunnen worden tot ontginning. Hiertegen werd door den Minister aangevoerd, dat zoodanig voorstel (het brengen onder art. 5) van hem niet te verwachten was, daar volgens hem niet aan iemands rechten mocht worden geraakt; de Regeering stond — zeide hij — niet machteloos tegenover personen die niet wilden ontginnen, daar in zoodanig geval altijd onteigening mogelijk zou zijn.

Door Minister Pleyte werd in zijn M. v. A. begr. 1914 gezegd, dat met de exploitatie een aanvang was gemaakt. Volgens de Meester

(II 20 Jan. 1914 p. 1305) ging de ontginning echter nog niet vlug; men bepaalde zich tot het verschepen van den gereedliggenden voorraad (20.000 ton); de Minister merkte hiertegenover evenwel op, dat uit een brief van den Gouverneur bleek, dat op de Santa Barbara concessie een gezonde exploitatie aan den gang was.

152. Politie. — Het moet gezegd worden, dat de politie in Curaçao „zeer voor verbetering vatbaar is". Bij de behandeling der begrooting voor 1908 werd door v. Kol gewezen op het slechte gehalte der te gering betaalde politie (II 15 Nov. 1907 p. 458). In 1917 was daarin nog geen verbetering gebracht! In de M. v. T. op de begr. 1917 heette het toen echter, dat „in verband met de financiën en de tijdsomstandigheden" de „zeer gewenschte hervorming der politie" moest worden uitgesteld.

153. Posterijen. — Onder de vele dingen waarover inzake de Kolonie klachten gehoord zijn, behoorde, zooals al haast niet anders te verwachten was, ook de postdienst. In het V.V. II. begr. 1900 werd gezegd „dat er in de laatste jaren algemeen geklaagd was over het verloren raken van brieven"; er was daarop een brievenbesteller gevangen genomen en tot 8 jaar dwangarbeid veroordeeld wegens diefstal van brieven gedurende den tijd van twee jaren. Een groot aantal brieven enz. had hij in den loop van dien tijd buit verklaard om zich de ongestempelde postzegels toe te eigenen. In het V. V. II. werd de opmerking gemaakt, „dat het toezicht blijkbaar onvoldoende was"....

154. Postspaarbank. — De oudste spaarbank op Curaçao is de in 1850 opgerichte Spaar- en Beleenbank van Curaçao. De Postspaarbank werd bij verordening van 9 April 1904 opgericht, trad in werking 1 April 1905 en is ten dienste van al de eilanden. Op 31 December 1916 bedroeg het aantal inleggers 4580 en het saldo tegoed ƒ 241.924.44.—

De oprichting der Postspaarbank heeft echter wel eenige voeten in de aarde gehad. In het V. V. II. begr. 1901 werd gewezen op de wenschelijkheid tot invoering van een Postspaarbank; de Minister zou dienaangaande met den Gouverneur „overleggen". In de M. v. T. begr. 1902 werd een Postspaarbank bezwaarlijk geacht wegens de hooge rente die de bestaande Spaar- en Beleenbank uitkeerde en de moeilijkheid tot soliede belegging der gestorte gelden. Dat er ondanks

deze bezwaren toch betrekkelijk spoedig een Postspaarbank is tot stand gekomen, is wel een feit dat opmerking verdient.

155. Raden van Politie. — In antwoord op een desbetreffende vraag werd in de M. v. A. begr. 1907 medegedeeld, dat door de aan de Raden van Politie verleende macht aan de kleinere eilanden die mate van zelfstandigheid was toegekend, waarop zij naar het oordeel van Minister Fock aanspraak hadden; voorts werden op verlangen van den Gouverneur ook de ontwerp-verordeningen steeds in die colleges behandeld. Bij de behandeling der begr. voor 1909 wenschte v. Kol (II 23 Nov. 1908 p. 655) dat aan de Raden van Politie meer invloed zou worden toegekend, en in de M. v. A. begr. 1911 werd gezegd, dat vermeerdering van het aantal leden dier Raden een onderdeel uitmaakte van de in behandeling zijnde plannen tot uitbreiding van het zelfbestuur op de onderhoorige eilanden.

Meerdere malen was in de II Kamer door v. Kol aangedrongen op publicatie van de notulen der vergaderingen van de Raden van Politie, en bij de behandeling der begr. 1914 uitte v. Vuuren (II 20 Jan. 1914 p. 1302) nogmaals dien wensch. In de I Kamer (begr. 1916, 8 Maart 1916 p. 330) betoogde v. Kol, dat de groote bevoegdheden, die bij het Regeerings-Reglement aan de Raden van Politie waren gegeven, in de praktijk tot werkelijkheid dienden te worden gemaakt, en dat de verkiezingen voor die Raden in het geheim zouden moeten worden gehouden, daar thans de menschen de wraak van anderen te vreezen hadden indien bekend werd hoe ze gestemd hadden.

In het V. V. II. begr. 1917 werd voor de Bovenwindsche eilanden een grooter aantal Leden voor de R. v. P. wenschelijk geacht. Aan al die verschillende wenschen is evenwel nog steeds geen gevolg gegeven.

156. Radiotelegrafie. — Dit onderwerp is in het Parlement slechts zeer zelden ter sprake gekomen. Het eenige punt dat min of meer van belang geacht kan worden is de opmerking in de M. v. T. begr. 1914 dat het radiotelegrafisch station op Curaçao meer en meer gebruikt werd, doch dat het verouderd was en dat daarom het voornemen bestond er een fluitvonkenstation van te maken; de daaraan verbonden kosten zouden ƒ 8.000 bedragen.

157. Rechter (Ommegaand-). — In de M. v. A. begr. 1907 werd gezegd, dat overwogen was, of er niet één ommegaand rechter met één ambtenaar van het Openbaar Ministerie en één griffier voor

alle eilanden zou kunnen worden aangewezen; dit in verband met de herhaalde opmerkingen aangaande de hooge kosten voor den post Justitie; alleen voor een rechtsgeleerde, die als rechter zou moeten worden aangesteld, zou dan echter jaarlijks al meer aan traktement, reis- en verblijfkosten moeten worden uitgegeven, dan thans voor de geheele rechtsbedeeling op de kleinere eilanden werd besteed.

In het V. V. II. begr. 1909 werd wederom aangedrongen op de benoeming van een ommegaand rechter alléén voor de Bovenwindsche Eilanden, en wederom wordt door den Minister geantwoord (A.) dat de kosten alsdan hooger zouden zijn dan zij thans bedroegen.

Deze beide antwoorden bleken echter de voorstanders van het plan niet te hebben afgeschrikt, want het V. V. II. begr. 1917 bevatte andermaal den wensch, dat voor de Bovenwindsche eilanden een ommegaand rechter zou worden aangesteld.

158. Regeerings-Reglement. — Het Regeerings-Reglement voor Curaçao is wat de Grondwet is voor Nederland. Het dateert van 31 Mei 1865.

Bij de behandeling van het ontwerp van wet tot herziening van het R.R. zeide v. Kol (II 14 Nov. 1900 p. 299) dat hetgeen hij bij de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het R.R. voor Suriname gezegd had (zie hoofdst. 68) ook hier gold, slechts met dit gewichtig principieel verschil, dat men in Suriname had Koloniale Staten en in Curaçao een Kolonialen Raad; de leden van eerstgenoemd college werden gekozen, die van het laatstgenoemde werden benoemd; hij verklaarde geen motief te zien voor dit onderscheid; reeds in 1865 was aangedrongen op het verleenen van kiesrecht aan de bevolking, en in 1895 was die wensch herhaald; in de begr. 1892/93, gedrukte stukken 112, zeide de Minister in zijn M. v. A. dat overleg gepleegd werd met den Gouverneur van Curaçao betreffende regeling van het kiesrecht; 4 jaar later heette het, dat een kiesregeling kon geschieden met wijziging van een artikel van het R. R. en dat een beslissing weldra zou volgen; thans had het Gouvernement nog niet voldaan aan die toezegging; spr. achtte het een anomalie dat de kleinere eilanden een soort van kiesrecht hadden en Curaçao niet; ook in de vergadering van den Kol. Raad van 21 Febr. 1895 werd eenstemmig aangedrongen op het verleenen van kiesrecht aan de bevolking. De resultaten van een b e n o e m d e n Raad vormden een lange aanklacht tegen het geldende stelsel en was de oorzaak van een jarenlang wanbeheer. Immers alle leden van den Kol. Raad be-

hoorden tot de gegoede klasse, die het Gouvernement dus welgevallig was, en daardoor ontstond een groot gevaar voor nepotisme en groote kans op behartiging van klassenbelangen. Indien men bevreesd was, dat een door het volk gekozen Kol. Raad roekelooze besluiten zounemen, dan zou men de Kamer toch nog altijd het recht van veto kunnen geven en een soort van contrôle-recht, besloot spreker.

Minister Cremer achtte het moeilijk (II p. 304) een goede vertegenwoordiging te vinden op die ver uit elkander gelegen eilandjes. En bovendien zou de uitvoering van het plan gepaard gaan met groote kosten. Hiermede was de verkiezing van den Kol. Raad en dus tegelijkertijd het verleenen van kiesrecht voorloopig van de baan.

159. Saba. — Het eilandje is een steil uit zee oprijzende berg. Staatkundig behoort het tot de Kolonie Curaçao en is het kleinste der drie Bovenwindsche eilanden. De oppervlakte bedraagt niet meer dan 13 vierk. K.M. Vlakten van eenige uitgestrektheid vindt men op het eiland niet. Voor drink- en waschwater is de bevolking aangewezen op het regenwater, dat in bakken opgevangen wordt, en op drie bronnen aan het zeestrand.

Oorspronkelijk had Saba waarschijnlijk een Indiaansche bevolking. Thans is deze zeer gemengd, met zeer vele Europeesche elementen. Zij bedroeg in 1880 1955 zielen en was in 1914 gestegen tot 2449. De landbouw en veeteelt worden gedreven hoofdzakelijk voor eigen gebruik; er wordt echter ook wel wat van uitgevoerd. Hoewel er geen armoede heerscht kan men toch ook niet van welvaart spreken.

a. Zwavelmijnen. In het V. V. II. begr. 1901 werd gezegd, dat blijkens het Kol. Versl. 1900 de zwavelmijnen zich in handen van vreemdelingen bevonden, die er nooit iets aan deden, en de vraag werd gesteld, waarom de concessie niet werd ingetrokken. Vijf jaren later werd nogmaals in het V. V. II. gevraagd, of binnenkort voortzetting van de exploitatie was te verwachten. Het antwoord van den Minister luidde (A.) dat hem dit niet bekend was. . . . !

b. Steiger en haven. In het V. V. II. begr. 1907 gaven eenige leden als hun meening te kennen, dat de mindere geschiktheid van de Fortbaai voor het bouwen van een steiger, waarvoor op de begrooting 1906 een bedrag van *f* 3000 was beschikbaar gesteld, wel wat laat gebleken was. Drie jaar later waren de plannen voor den steiger nog steeds plannen, en werd er in het V. V. II. gevraagd, hoe het er mede stond. De plannen als zoodanig bestaan nog.

c. Zeeliedenschool. — Nadat reeds herhaalde malen aangedrongen was op het doen opleiden van zeelieden, werd in het V. V. II. begr. 1907 nogmaals het denkbeeld aanbevolen om iets te doen in het belang van een zoodanige opleiding. De Minister meende evenwel (A.), dat de behoefte aan een dergelijke instelling niet gebleken was. Allengs begon hij echter iets te voelen voor het idee van zeevaartkundig onderwijs, evenwel niet in voldoende mate, zooals blijkt uit het V. V. II. begr. 1909, waarin men zich erkentelijk verklaarde voor een door den Minister beoogden maatregel in het belang van genoemd onderwijs, doch men tevens te kennen gaf, dat dit omvangrijker diende te zijn. De Minister was bereid zich daarmede te vereenigen, en in het V. V. II. begr. 1910 werd dan ook ingenomenheid betuigd met het feit, dat het onderwijs in de zeevaartkunde uitgebreider zou zijn dan aanvankelijk in de bedoeling der Regeering lag.

d. Onderwijs. In het V. V. II. begr. 1907 werden de lang overwogen maatregelen tot verbetering van het onderwijs met instemming begroet.

e. Veeteelt. Het V. V. II. begr. 1908 constateerde dat de veestapel op het eiland achteruitgaande was.

f. Schoenmakerijen. In het V. V. I. begr. 1917 werd opgemerkt, dat de heroprichting der schoenmakerijen van weleer ware te overwegen in het belang van de industrie op het eiland.

g. Kantwerkerij. Ten behoeve van de huisindustrie werd in het V. V. II. begr. 1909 aangedrongen op maatregelen tot ontwikkeling van de kantwerkerij.

h. Algemeen. In de bekende Nota v. Kol (bijlage hoofdst. X Staatsbegr. 1903) werd aangedrongen op verbetering van weidegronden en van het vee door ruimere waterverstrekking (zie hoofdstuk 175 Watervoorziening); verder op bevordering van de cultuur van vruchten en groenten, opheffing van het uitvoerrecht naar de andere eilanden der Kolonie (zie hoofdst. 132 In- en uitvoerrechten), betere middelen van communicatie, en een statistiek van den veestapel.

160. Schoolvoeding. — Bij de behandeling der begr. 1907 werd door v. Kol (II 24 Nov. 1906 p. 496), in verband met het bestaande gebrek aan voedsel, aangedrongen op schoolvoeding. Bij

de behandeling der begrooting van het daaropvolgende jaar drong hij er nogmaals op aan (II 18 Nov. 1907 p. 462), doch Minister de Waal Malefijt achtte stelselmatige schoolvoeding niet wenschelijk.

161. Schutterij. — In het V. V. II. begr. 1899 werd de vraag gesteld, of het nut van de schutterij inderdaad wel opwoog tegen de belangrijke kosten; waarom — zoo het heette — was er alleen op Curaçao en op geen der andere eilanden een schutterij. Door Minister Cremer werd hierop ten antwoord gegeven (A.) dat de schutterij zoo maar niet kon worden opgeheven in verband met art. 175 R. R.; op de andere eilanden was geen schutterij, o.a. in verband met de moeilijkheid om officieren en onderofficieren te vinden.

162. St. Eustatius of **Statia.** — Het is een der Bovenwindsche eilanden en ligt op ongeveer 500 zeemijlen van Curaçao. De opgaven over de grootte loopen uiteen van 20.7 tot 28.6 vierk. K.M. Stroomend water vindt men er nergens, maar gedurende de stortregens worden de guts tijdelijk tot beddingen van krachtige stroomen. Voor drinkwater is men aangewezen op de regenbakken bij de huizen en op enkele putten. Aan de Oranjebaai ligt de hoofdstad Oranjestad. In verband met de bovenwindsche ligging van het eiland en begunstigd door de tijdsomstandigheden, werd de Oranjebaai in de laatste helft der 18de eeuw het middelpunt der handelsbeweging der toen rijke en voorspoedige Engelsche, Deensche en Spaansche Antillen. De plaats heeft echter aan het verval niet kunnen ontkomen.

Het is niet zeker of het eiland vóór de komst der Europeanen een Indiaansche bevolking had. De eerste kolonisten waren Engelschen en Franschen, die er echter niet bleven, later vestigden zich Zeeuwen op het eiland. Allerlei natiën, zelfs Grieken en Turken, kwamen er zich neerzetten. De bevolking daalde van 1932 in 1850 tot 1437 in 1914. Het aantal Blanken is tot ver beneden de 100 gedaald. De bevolking, ofschoon landbouwend, heeft zich sedert de opheffing der slavernij in 1863 meer en meer in Oranjestad, de eenige vestiging op het eiland, teruggetrokken. Het Engelsch is de taal der bevolking; ook de rechtspraak geschiedt in het Engelsch.

De bebouwde oppervlakte is tengevolge van langdurige droogte terug gegaan. De hoofdproducten zijn katoen en aardvruchten; voorts worden er aardnoten en Turksche tarwe verbouwd. De landbouw draagt grootendeels het karakter van zuiveren akkerbouw; het vee is bijzaak. De visscherij voorziet slechts in de plaatselijke

behoefte. De meeste ambachtslieden, tot de visschers toe, vinden hun economischen steun in den landbouw. Het aantal zeelieden haalt de 50 niet.

a. Cultures. Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement maakte v. Kol de opmerking (II 14 Nov. 1900 p. 301) dat op St. Eustatius de grootste armoede heerschte. De totale opbrengst van den arbeid van alle inwoners van dit eiland, werkzaam in handel, landbouw en nijverheid, bedroeg nog geen ƒ 7 per inwoner per jaar. Hij constateerde dat de plantages wildernissen waren, dat de suikeroogsten voortdurend mislukten, en dat in het algemeen de cultures een beeld leverden van de treffendste ellende; sommige jaren was het zelfs noodig pootvruchten rond te deelen ter voorkoming van hongerdood; en dit viel te zeggen van hetzelfde eiland, dat vroeger wegens zijn welvaart genoemd werd de „Golden Rock". Bij de openbare behandeling in de II Kamer van de begr. 1906 zeide hij (1 Dec. 1905 p. 305), na gewezen te hebben op de allerellendigste toestanden op de andere eilanden, dat St. Eustatius wellicht nog een der meest belovende dezer arme eilanden was; er werd uitstekende katoen gewonnen, de bijenteelt was uitgebreid en aan de ontwikkeling van land en volk werd door den Gezaghebber gearbeid.

In het V. V. II. begr. 1908 werd gezegd, dat de katoencultuur mislukt was tengevolge van verkeerde terreinkeuze, doch het daaropvolgende jaar heette het (V.V. II.) dat de katoencultuur goede resultaten beloofde, en van de beste hoedanigheid was; de winst werd geschat op ƒ 120 per H.A. Ook de sisalcultuur ging goed en de oppervlakte bebouwde grond breidde zich gaandeweg uit. Er heerschte zelfs een betrekkelijke welvaart. Evenwel dienden er, van Gouvernementswege, verdere proeven te worden genomen inzake den katoenbouw wat betreft bemesting, het planten van varieteiten en de bestrijding van ziekten (begr. 1915, V.V. II.); er behoorde een soort van „closed season" te zijn, evenals op St. Croix en St. Vincent wettelijk was vastgesteld; dit zou de bestrijding van ziekten ten goede komen.

In de M. v. A. begr. 1916 vermeldde Minister Pleyte, dat in de laatste vier jaren telken jare tusschen de 18.000 en 28.000 KG. katoen was uitgevoerd; met het oog op mogelijke tegenslagen was het echter gewenscht, nog een tweede gewas te verbouwen; daartoe kwam sisal in de eerste plaats in aanmerking, daar de genomen proeven zeer goed geslaagd waren en de vezel van goede hoedanigheid was.

b. Havenhoofd. In het V.V. II. begr. 1907 werd de vraag gesteld, of het hoofd aan de behoefte voldeed, waarop het antwoord van den Minister luidde (A.), dat de aanleg eerst in Maart 1906 begonnen was, zoodat die vraag dus moeilijk te beantwoorden viel.

Door de Kol. Staten werd een som van ƒ 5500 van de begrooting 1915 geschrapt, doch door den Minister weder opgebracht, als zijnde in het belang van handel en scheepvaart in verband met het aanleggen van schepen. In zijn M. v. A. (I) begr. 1916 zeide Minister Pleyte, dat hij den Gouverneur in overweging zou geven om de gelden, benoodigd voor de voor 1915 aanvankelijk voorgenomen, maar wegens de bijzondere tijdsomstandigheden uitgestelde verbetering van den steiger, desgewenscht in de begr. 1917 uit te trekken.

c. Veeteelt. In het V. V. II. begr. 1902 werd gezegd, dat volgens het Kol. Versl. 1901 gebrek aan kapitaal oorzaak was van de onbeteekenende veeteelt; in verband hiermede werd aangedrongen op bestuursmaatregelen te dezen opzichte, o.a. de oprichting van landbouwcredietbanken.

d. Wegen. Volgens het V. V. I. begr. 1915 behoefden de wegen op het eiland dringend verbetering, vooral in verband met de toename van het transport door de oprichting van de Cultuur Maatschappij der Nederlandsche Antillen.

e. Kinderexploitatie. Op de in het V. V. II. begr. 1907 gestelde vraag of aan de Regeering iets bekend was aangaande het zg. „hire out" van kinderen van 7 tot 9 jaar naar St. Thomas, en de daaruit voortvloeiende misstanden, antwoordde de Minister (A.) ontkennend. In het V. V. II. der daaropvolgende begr. werd op het bestaan van dien toestand opnieuw gewezen, en tevens aangedrongen op het nemen van krachtige maatregelen door de Regeering tegen deze kinderexploitatie.

f. Waterkwestie. In de bekende Nota v. Kol (als bijlage Xde hoofdst. der Staatsbegr. 1903 gepubliceerd; zie ook hoofdstuk 117 Econ. Toestanden) werd aangedrongen op afleiding van het van de bergen stroomende water buiten de hoofdplaats Oranjestad, tot voorkoming van verdere vernieling dezer plaats; voorts diende gezorgd te worden voor vermeerdering der beschikbare hoeveelheid water voor de velden, voor het graven van putten voor drinkwater en voor de uitzending van een ingenieur voor de bevloeiïng.

g. K o l o n i s a t i e. In evengenoemde Nota v. Kol werd bepleit de verbetering van wegen en de uitzetting van vestigingsplaatsen voor kleine landbouwers; voorts uitbreiding van de aan den kleinen landbouw in bewerking te geven domeingronden; bevordering van landbouw, veeteelt, bijenteelt, verbetering der politie, alsmede van het landbouw- en ambachtsonderwijs. In het V. V. II. begr. 1907 werd opnieuw de aanleg van vestigingsplaatsen als een eerste wenschelijkheid bepleit; het antwoord van den Minister luidde ditmaal, dat machtiging was verleend tot den aankoop van bouwland voor de inrichting van vestigingsplaatsen.

163. St. Martin. — St. Martin is het grootste en noordelijkste van de drie Bovenwindsche eilanden; de oppervlakte bedraagt ongeveer 110 vierk. K.M., zonder de lagoenen ongeveer 90 vierk. K.M. Het noordelijk deel behoort aan Frankrijk, het iets kleinere zuidelijke deel aan Nederland. Het eiland is heuvel- en bergachtig. Er zijn op het eiland slechts drie beekjes die doorloopend water houden; de overige waterloopen zijn een paar dagen na den regen weer droog. Het grootste gedeelte der bevolking drinkt water uit gegraven putten.

De hoofdplaats van het Nederlandsche gedeelte van het eiland is Philipsburg, dat slechts uit twee straten bestaat met plm. 200 huizen.

De oorspronkelijke bevolking bestond uit Indianen, thans leeft er een zeer gemengde bevolking, die in 1850 bestond uit 2839 zielen, en in 1914 uit 3309. De zoutwinning is het oudste en nog steeds het voornaamste bedrijf. Landbouw en veeteelt zijn van eenig belang, de visscherij kon van meer beteekenis zijn.

a. Z o u t p a n n e n. (zie ook onder het algemeene hoofdstuk 179 Zoutpannen). In het V.V. II. begr. 1907 werden de dure havengelden genoemd als een belemmering voor den afzet van zout; vermoed werd dat daardoor in de laatste jaren de slechte afzet van den rijken voorraad veroorzaakt was. Voorts werd de vraag gesteld, welke maatregelen getroffen waren tot verbetering der zoutwinning, waarop door Minister Fock ten antwoord gegeven werd (A.) dat dergelijke maatregelen voor zoover hem bekend was onnoodig waren.

Bij de behandeling der begr. 1917 werd in het V. V. der I Kamer gezegd, dat het bij de a.s. verlenging der concessie voor de zoutpannen op St. Martin naar sommiger meening noodig zou zijn, andere voorwaarden te stellen, waardoor een meer geregeld bedrijf zou worden gewaarborgd.

b. Mangaanerts. In de M. v. A. begr. 1906 werd medegedeeld dat een Amerikaansche maatschappij de exploratie van mangaanerts had ondernomen, doch dat deze langzaam vorderde wegens de hardheid van het gesteente.

c. Cultures. De M. v. A. begr. 1909 bevatte de mededeeling, dat op de begrooting geld was aangevraagd voor proefnemingen met de teelt van limoenen, sisal en caoutchouc-leverende gewassen.

d. Katoencultuur. Volgens het V.V. II. begr. 1908 was deze aanvankelijk goed geslaagd, zoodat niet te spoedig de steun van het Gouvernement diende te worden ingetrokken. Hulp bij de aanschaffing van zuiveringsmachines werd wenschelijk geacht.

e. Algemeen. In het V. V. der I Kamer begr. 1917 werd de bevordering van sigarenfabricage, sapbereiding uit limoenen, uitbreiding der stroohoedenvlechterij en meerdere aanplant van suikerriet en katoen in ernstige overweging gegeven.

164. Sisalcultuur. — In het V. V. II. begr. 1900 werd te kennen gegeven, dat met voldoening gezien was, dat thans ook in de afdeelingen van den Kol. Raad sterk was aangedrongen op proefneming met de sisalcultuur; een commissie was reeds bezig, met den Gouverneur te raadplegen over dit plan; het werd gewenscht geacht, een deskundige te zenden naar Yucatan en de Bahama eilanden (waar de cultuur op groote schaal gedreven wordt) om zich daar met de cultuur en de bewerking van den vezel vertrouwd te maken.

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement voor Curaçao vestigde v. Kol er de aandacht op (II 14 Nov. 1900 p. 306) dat in dat jaar ƒ 3000 zou worden uitgegeven voor proefnemingen voor genoemde cultuur en gaf hij als zijn meening te kennen, dat met zulke luttele uitgaven geen einde te maken was aan de schreiende nooden. In het V. V. II. begr. 1907 werd uitbreiding van de sisalcultuur aanbevolen en werd er op gewezen, dat sisalhennep veel wordt gebruikt in de touwindustrie. Medegedeeld werd voorts, dat de Residentiebank te 's-Gravenhage genegen was een belangrijke sisalonderneming aan te vangen op Bonaire, mits door de Regeering steun verleend werd. De landbouwkundige had bovendien veel vertrouwen in de cultuur.

In de M. v. A. begr. 1910 werd gezegd, dat in Oct. 1909 in Den Haag een maatschappij was opgericht, ten doel hebbende landbouw-

ondernemingen in de Kolonie te exploiteeren, in hoofdzaak ter uitoefening van de sisalcultuur; met de voorbereidende werkzaamheden was een aanvang gemaakt. Voorts was op de verhooging der begr. 1915 een renteloos voorschot uitgetrokken ten behoeve van de „Eerste Sisal Cultuur Maatschappij te 's-Gravenhage" ten bedrage van ƒ 30.000. In de M. v. T. werd opgemerkt, dat bij de begr. voor 1911 een renteloos voorschot van ƒ 25.000 was verleend aan genoemde maatschappij; tengevolge van de langdurige tijdperken van droogte had de maatschappij zich echter bizondere geldelijke offers moeten getroosten; wegens den oorlog kon zij bovendien moeilijk aan geld komen, vandaar dat zij zich tot de Regeering gewend had; en het kwam den Minister raadzaam voor het voorschot te verleenen in het belang van de Kolonie. Dienovereenkomstig werd dan ook besloten.

165. Smokkelhandel. — Dit lucratief bedrijf scheen naarstiglijk te worden uitgeoefend in de Kolonie. In het V.V. II. begr. 1900 werd er althans op gewezen, dat paal en perk diende te worden gesteld aan den smokkelhandel, in het bizonder dien in sterken drank, „die thans op groote schaal wordt gedreven"; niet zoozeer uitbreiding van het aantal douanebeambten werd noodig geacht, dan wel uitbreiding hunner bevoegdheden en verleening van voldoenden steun. In zijn antwoord deelde Minister Cremer mede, dat hij den Gouverneur reeds gewezen had op de noodzakelijkheid tot wering van den sluikhandel. In het V.V. II. begr. 1901 werden dienaangaande nogmaals inlichtingen gevraagd, daar vernomen was dat de smokkelhandel in sterken drank op Aruba en Bonaire nog welig tierde; indien dit niet verhinderd kon worden ware het wellicht beter — aldus het V. V. — het invoerrecht door een andere belasting te vervangen. De M. v. A. deelde mede, dat de voorstellen hieromtrent door den Gouverneur ingediend, door den Kol. Raad verworpen waren, en dat een nieuw ontwerp in bewerking was.

166. Stoomverbinding. — Dit hoofdstuk zal in het algemeen omvatten de verbindingen ter zee tusschen de verschillende eilanden, al zal, uit hetgeen volgt, blijken, dat deze verbindingen niet steeds zijn in stand gehouden door stoom; men heeft niet geaarzeld, terug te keeren tot de oude, beproefde zeilvaart.

In het V.V. II. begr. 1903 werd aan de hand van het rapport Went de noodzakelijkheid betoogd van een stoomvaartlijn, die de Bo-

venwindsche eilanden zou verbinden eenerzijds met Bonaire, Curaçao en Aruba, en anderzijds met de overige Antillen die door Europeesche en Amerikaansche mailbooten bezocht worden, bv. St. Thomas en St. Kitts. In de M. v. A. werd gezegd, dat de betrekkingen tusschen beide eilandengroepen zeer luttel waren; daarbij toonde het feit, dat de eenmaal 's maands tusschen Curaçao en de Bovenwindsche eilanden varende schoener slechts zelden lading van beteekenis had, duidelijk genoeg aan dat er weinig behoefte bestond aan een stoomvaartverbinding.

In het V. V. II. begr. 1906 heette het, dat een goede, snelle scheepvaartverbinding van Curaçao met de andere eilanden kans op een goede oplossing had nu het Gouvernement met de Hamburg-Amerika Lijn omtrent een geregelde verbinding voorloopig tot overeenstemming was geraakt. Bij het „voorloopige" bleef het evenwel.

In de M. v. T. begr. 1913 werd gezegd, dat de „Prinses Juliana" voor reizen naar de Bovenwindsche Eilanden onzeewaardig was gebleken vanwege de cyclonen; de onderhouding van de koloniale verbinding zou daarom weer met ingehuurde zeilvaartuigen moeten geschieden. Door vele leden (V. V. II.) werd hierover groote ontstemming en ergernis betuigd, hetgeen nauwelijks te verwonderen valt. Men noemde het bouwen van een onzeewaardig schip „een geval van geldverspilling door zorgeloosheid, dat alom een bedroevenden indruk heeft gemaakt". Bij de openbare behandeling der begr. 1914 stelde Fock voor (II 20 Jan. 1914 p. 1304) de „Prinses Juliana" zoo spoedig mogelijk te verkoopen en niet langer „proeven" ermede te nemen, en in de M. v. A. begr. 1915 werd medegedeeld, dat het schip voor f 100.000 door Suriname was overgenomen.

In het V.V. II. begr. 1916 werd het betreurd, dat de verbindingen tusschen de verschillende eilanden nog steeds „onbevredigend" waren en nog maar altijd per zeilschip werden in stand gehouden. Knobel kritiseerde scherp (II 28 Dec. 1915 p. 937) het ontbreken van een behoorlijke verbinding tusschen de eilanden; hij hoopte dat bij suppletoire begrooting deze ergerlijke toestand verholpen zou worden. Eveneens werd door v. Kol (I. 8 Maart 1916 p. 328) aangedrongen op het maken van haast in het tot stand brengen van een betere verbinding.

In de M. v. T. begr. 1917 heette het, dat het „onuitvoerbaar was gebleken" in de tegenwoordige tijdsomstandigheden om een vaartuig te huren voor den dienst tusschen de eilanden. Er zou dus een schip moeten worden gebouwd of gekocht, doch het uitlokken van

de beslissing van den begrootingswetgever dienaangaande werd wenschelijk geacht; bovendien bestond er geen zekerheid wanneer het schip zou kunnen worden gebouwd of geleverd. In het V.V. II. werd de opmerking gemaakt, dat volgens eenige leden de Minister in deze aangelegenheid weinig voortvarendheid had getoond; er werd op spoedig handelen aangedrongen; de thans bestaande toestand kon onmogelijk worden gehandhaafd. Voorts werden klachten geuit over de Kon. W.-I. Mail, omdat de mailbooten geen ruimte beschikbaar hielden, waardoor Curaçaosche kooplieden hun verplichtingen niet konden nakomen. Door den Minister werd ten antwoord gegeven (A.) dat de bouwkosten van een schip thans ongeveer het drievoudige van het normale zouden beloopen; hij had verschillende pogingen aangewend, echter tevergeefs, om tot een oplossing van het verkeersvraagstuk te geraken; hij zou nu trachten de zeilvaart te doen aansluiten op een bestaande geregelde stoomvaartlijn, die Curaçao en een der vreemde W.-I. Bovenwindsche Eilanden aandeed. Wat de K.W.I.M. betreft miste de Regeering de bevoegdheid om in te grijpen; naar verzekerd werd stelde deze maatschappij echter thans meer scheepsruimte beschikbaar.

167. Struisvogelteelt. — Op de invoering van deze teelt werd door v. Kol in zijn Nota (bijlage hoofdst. X Staatsbegr. 1903) aangedrongen. In de M. v. A. begr. 1913 werd door Minister de Waal Malefijt gezegd, dat volgens van den directeur der struisvogelonderneming verkregen inlichtingen, gunstige verwachtingen van die teelt gekoesterd mochten worden. Bovendien had de Gouverneur hulp toegezegd. Minister Pleyte deelde in zijn M. v. A. begr. 1916 mede, dat de teelt reeds sedert eenigen tijd bevorderd werd en dat de toestand der vogels goed was.

(Uit het jaarverslag over 1916 der N.V. Struisvogelpark Albertina te Curaçao blijkt, dat de onderneming vooruitgaat en dat klimaat en bodem van Curaçao zich in alle opzichten leenen voor de struisvogelteelt. De veerenverkoop was zeer bevredigend; de voorraden werden geregeld verkocht en bij voldoenden voorraad hadden veel grootere hoeveelheden geplaatst kunnen worden voor N. Amerika. De opbrengst der veeren bedroeg f 4.701.45½ en die van de plantageproducten f 3.738.86½.)

168. Troonreden. Van den inhoud der Troonreden is in de

Staten-Generaal in verband met Curaçao hoogst zelden melding gemaakt.

Bij de behandeling der begr. 1904 zeide v. Kol (II 23 Dec. 1903 p. 1213) dat volgens de jongste Troonrede „in de kolonie Curaçao door Gouvernementshulp voorzien kon worden in de schaarschte van voedingsmiddelen door langdurige droogte veroorzaakt". Het bleek echter, dat de toegestane f 10.000 onvoldoende waren. Voorts werd in verband met het aandringen op een mijnwet in het V. V. II. begr. 1906 de aandacht gevestigd op een zinsnede uit de Troonrede, volgens welke tot vaststelling der mijnwet (zie hoofdst. 142) de medewerking van de Staten-Generaal zou worden gevraagd.

169. Vaderschap (Wet op het—). Deze wet, die na verwerping door den Kolonialen Raad, bij Kon. Besluit werd doorgevoerd, is in de Staten-Generaal slechts éénmaal even ter sprake gebracht, nl. toen in het V. V. I. begr. 1917 de vraag gesteld werd, of deze wet trouw werd gehandhaafd.

170. Veeteelt. — In zijn M. v. A. begr. 1907 gaf Minister Fock in antwoord op een desbetreffende vraag te kennen, dat aan de teelt steun verleend werd door toekenning van een jaarlijksche subsidie aan de Maatschappij tot Bevordering van Landbouw, Veeteelt, Zoutwinning en Visscherij. Door v. Kol werd er de aandacht op gevestigd (II 24 Nov. 1906 p. 498) dat in de laatste vijf jaren de veeteelt op de Benedenwindsche eilanden sterk achteruitgegaan was (een vermindering nl. met 42 %) wegens gebrek aan drinkwater. De Minister maakte er in zijn M. v. A. I begr. 1915 melding van dat in het afgeloopen jaar door den Gouverneur een commissie voor de veeverbetering was benoemd en dat in dit opzicht ook veel gedaan werd door hoogergenoemde maatschappij op Curaçao. Door v. Kol was herhaalde malen aangedrongen op de oprichting van een modelboerderij in het belang van de verbetering van den veestapel, doch aan zijn wensch werd geen gevolg gegeven. Bij de behandeling der begr. 1916 kwam hij er nogmaals op terug (I. 8 Maart 1916 p. 329), doch met hetzelfde teleurstellende resultaat.

171. Venezuela (Aanrakingen met —). — Na den langen tijd van geharrewar en voortdurende onaangenaamheden met Venezuela vond v. Vuuren (begr. 1908, II 15 Nov. 1907 p. 449) gelegenheid er op te wijzen dat een betere verstandhouding met Venezuela

van groot belang zou zijn voor Curaçao's handel en scheepvaart (zie in dit verband ook hoofdstuk 127 Handel).

Sprekende over de economische toestanden van Curaçao werd er bij de behandeling der begr. 1909 (V. V. II.) nog eens aan herinnerd, dat sinds de bekende maatregelen van het Venezolaansche Gouvernement, belichaamd in president Castro, de welvaart van Curaçao zeer was achteruitgegaan; de handel kwijnde, de scheepvaart lag grootendeels stil. In de M. v. A. begr. 1914 deelde Minister Pleyte mede, dat de diplomatieke betrekkingen met Venezuela nog niet hersteld waren. Van Vuuren was van meening (II 20 Jan. 1914 p. 1302) dat de Minister aan deze zaak wel eens wat meer aandacht mocht wijden, doch laatstgenoemde gaf als zijn opinie te kennen (II p. 1308) dat „dit zou zijn boter aan de galg".

172. Verkoop der Kolonie. — Zoo gering was eenige jaren geleden de belangstelling voor Curaçao en zoo weinig lust werd er getoond om aan deze Kolonie flinke hulp te verleenen, dat v. Kol bij de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement uitriep: (II 14 Nov. 1900 p. 301): „Mocht er in deze Kamer geen steun gevonden worden om die noodlijdende eilanden te helpen, dat men dan den moed hebbe ze deemoedig af te staan en die Boven- en Benedenwindsche Antillen te verkoopen aan den meestbiedende." Niet dan nadat hij andermaal (begr. 1902, II 23 Dec. 1901 p. 828) op dezelfde wijze de Kamer op haar gebrek aan belangstelling gewezen had, begon deze zich langzamerhand bewust te worden van de noodzakelijkheid om zich iets meer aan deze eilanden te laten gelegen liggen.

173. Verloven. — Ook deze aangelegenheid heeft bij de bezuinigingsplannen vaak een groote rol gespeeld. In het V.V. II. begr. 1899 werd gezegd, dat in verband met de bezuiniging verloven naar Europa niet te gemakkelijk dienden te worden verleend, en in het V. V. II. begr. 1911 kwamen eenige leden op tegen het verleenen van Europeesch verlof aan geboren Curaçaoërs, als zijnde dergelijke verloven onnoodig bezwarend voor de schatkist. In de M. v. A. werd er op gewezen, dat kortgeleden in Suriname een nieuwe verlofregeling was ingesteld, krachtens welke buitenlandsch verlof voortaan als regel beperkt zou blijven tot de ambtenaren, die van Nederland uitgezonden waren; bij die gelegenheid was een gelijksoortige regeling aan den Gouverneur van Curaçao aangeboden, doch diens antwoord „was nog niet ontvangen".

174. Vischvangst, Schildpadden enz. — Door v. Kol werd bij de behandeling der begr. 1902 voorgesteld (II 23 Dec. 1901 p. 828) voorschotbanken voor de visscherij op te richten. Zijn stem was echter gelijk die van den bekenden woestijntoerist. In antwoord op een desbetreffende opmerking werd door den Minister in de M. v. A. begr. 1905 gezegd, dat het totale gemis aan gegevens omtrent het visscherijbedrijf een voorloopig onderzoek van de vischfauna en van de locale verhoudingen noodig maakte; dit onderzoek zou nog datzelfde jaar plaats hebben. Uit het V.V. II. begr. 1908 bleek, dat men goede hoop had ten opzichte van de toekomst der vischvangst; de schildpaddenteelt was evenwel wegens gebrek aan deskundige hulp gestaakt; dit werd aangemerkt als een staaltje van gemis aan doortastendheid van de zijde der Regeering. Inzake de visscherij deed de Regeering echter bevredigende beloften, en in het V.V. II. begr. 1910 werd verklaard, dat met instemming gezien was, dat het Gouvernement krachtig wenschte voort te gaan met het nemen van maatregelen tot opheffing van de visscherij. Daarop kwam echter de teleurstelling, die in Curaçao helaas zoo zelden uitblijft: In de M. v. T. begr. 1913 werd medegedeeld, dat het door den Gouverneur aangevraagde crediet van f 16.000 tot verbetering van het visscherijbedrijf door den Kol. Raad was verworpen, aangezien de sedert jaren werkzame deskundige nog geen resultaat bereikt had, waaruit bleek dat van ontwikkeling niet veel te verwachten was. Volgens den Gouverneur zou de vischvervoer van Curaçao naar Willemstad niet rendeeren; het tegendeel was veeleer te verwachten. Wat de schildpaddenteelt betreft konden volgens den adviseur eerst jarenlange waarnemingen alle gegevens verschaffen om de vooruitzichten van het kweeken te kunnen beoordeelen. Ten opzichte van sponsen werd door den adviseur medegedeeld, dat alleen een bijzondere bodemgesteldheid kans van slagen gaf inzake de cultuur van sponsen; de binnenwateren bleken echter voor de cultuur ongunstig; de kweekmethode in kunstmatige vijvers zou evenwel „kans van slagen" hebben. Met het oog op deze nogal ontmoedigende berichten werd door den Gouverneur ontraden, verdere pogingen in het werk te stellen.

In de M. v. A. I. begr. 1915 werd gezegd, dat de plannen tot verbetering van het visscherijbedrijf allereerst gericht waren op bevordering van het vischvervoer van Aruba naar Curaçao. Dit alles: „plannen", die „gericht waren op" was echter uiterst vaag, en in zijn M. v. A. begr. 1916 zeide Minister Pleyte: „Hetgeen nu

nog gedaan wordt inzake het visscherijbedrijf bepaalt zich tot het verleenen van voorschotten aan visschers voor den aankoop van vaartuigen en vischtuig en het in bedrijf houden door een particulier van de koelhuizen op Aruba en Curaçao". Dat was alles wat er van de „verheffing" van het bedrijf was overgebleven. Van Kol kon deze stand van zaken niet bevredigen, en hij gaf daarvan blijken bij de openbare behandeling der begr. in de I Kamer, waar hij o. a. vroeg waarom er niet beter gezorgd werd voor het conserveeren van visch, ondanks de daaraan verbonden moeilijkheden.

Het laatste spoor van de „verbeteringsmaatregelen" verdween, toen ook de betrekking van inspecteur van de visscherij werd opgeheven, hetgeen in het V. V. II. begr. 1917 levendig betreurd werd. Door den Minister werd echter betoogd (A.) dat voor dezen ambtenaar „geen passende, nuttige arbeid" meer te verrichten viel, daar zijn werkzaamheden waren beëindigd....

175. Watervoorziening. — In verband met den achteruitgang van den economischen toestand der Kolonie werd er door eenige leden op gewezen (begr. 1900 V. V. II.) dat door kunstmatige besproeiing en bevloeiing vele gronden vruchtbaar gemaakt zouden kunnen worden; op sommige plantages waren gunstige resultaten van irrigatie verkregen.

In het V. V. II. begr. 1901 werd aangedrongen op het boren van artesische putten, vooral op St. Eustatius, ten behoeve van den landbouw. In zijn M. v. A. deelde de Minister echter mede, dat volgens prof. Martin op Curaçao gegevens ontbraken, om van het boren van artesische putten eenig heil te verwachten.

Bij de behandeling van het ontwerp tot herziening van het Regeerings-Reglement van Curaçao werd er door Minister Cremer op gewezen (II 14 Nov. 1900 p. 303) dat in de laatste tijden getracht was de cultuur op Curaçao te bevorderen door het aanbrengen van Amerikaansche windmolens voor de irrigatie; dit middel was echter niet toepasselijk op groote schaal wegens het gebrek aan zakwater (hij verwees hierbij naar het Kol. Verslag 1900).

In de II Kamer werd bij de openbare behandeling der begr. 1903 door v. Kol (24 Dec. 1902 p. 884) aangedrongen op waterverschaffing voor Curaçao ten behoeve van den landbouw. Hij had in zijn brochure „Een noodlijdende kolonie" verschillende maatregelen aangegeven, waardoor wel niet afdoende in den nood werd voorzien, maar toch veel in dat opzicht kon worden verbeterd.

Daartoe behoorde b.v. de aanleg van dammen om de hoeveelheid zakwater te vergrooten en het maken van putten. Volgens de M. v. A. begr. 1905 was inderdaad tot de uitvoering van genoemde werken overgegaan.

Bij de openbare behandeling der begr. 1906 betoogde v. Kol (II 1 Dec. 1905 p. 316) dat wel degelijk waterverschaffing op beperkte schaal mogelijk was; hij haalde daarbij aan zijn ondervindingen in Algerië, Colorado, Arizona en Mesopotamië; en trouwens enkele plantages op Curaçao zelf waren geslaagd in de voorziening van water op bevredigende schaal. Noodig was — verklaarde hij — door tal van kleine dammen op elke helling van het terrein al het water op te vangen en in den bodem te doen wegzinken; door verbeterde grondbewerking zou voorts meer water kunnen worden opgeslorpt; een dicht plantendek zou verder uitstekende diensten bewijzen tot het tegenhouden van het regenwater. De kleine dammen zouden kunnen worden bekostigd door de grondbezitters of de gebruikers van den grond, terwijl de Regeering de uitgaven voor grootere dammen zou dienen te dragen.

In de M. v. A. begr. 1907 zeide Minister Fock, dat op het artikel van v. Kol „Over de bevloeiing in droge streken door het bewaren van regenwater" (Indische Gids) de aandacht van het Gouvernement gevestigd was. In de II Kamer wees v. Kol er op (begr. 1907, 24 Nov. 1906 p. 499) dat overeenkomstig zijn voorspelling de zware dammen tengevolge van de hevige regenbuien vernield waren, waardoor andermaal uit de praktijk gebleken was, dat kleine dammen voor het doel beter geschikt waren. In het V. V. II. begr. 1908 werd vermeld, dat blijkens het Kol. Versl. thans een juist stelsel van damaanleg gevolgd werd, in hoofdzaak dat hetwelk in bovengenoemd Ind. Gidsartikel voor irrigatie in droge streken beschreven was; aangedrongen werd op een vast plan van uitvoering. De M. v. A. begr. 1913 maakte gewag van een systematischen aanleg van dammen (ten doel hebbend verhooging van het grondwaterpeil) welke geregeld werd voortgezet, en in de M. v. A. begr. 1914 werd gezegd, dat deze damaanleg veel waardeering bleef ondervinden; volgens het Kol. Verslag 1913 waren vele terreinen daardoor voor de uitoefening van landbouw en veeteelt geschikt gemaakt.

In het V. V. I. begr. 1916 vroeg men zich af, of, waar de watervoorziening op Curaçao altijd nog de aanhoudende zorg der Regeering vereischte, op dit eiland dan geen particulier initiatief aanwe-

zig was dat deze zoo bij uitstek gewichtige zaak zou kunnen en willen ondernemen, desnoods met Regeeringssteun. Het antwoord van Minister Pleyte luidde (A. I) dat reeds verscheidene jaren geleden het particulier initiatief zonder geldelijke hulp van de Kolonie een buizennet had aangelegd, waardoor thans aan gegadigden gedistilleerd water werd geleverd. Voor landbouwdoeleinden waren dammen aangelegd, al of niet met geldelijken steun van de Koloniale kas, teneinde de afvloeiing van het hemelwater naar zee tegen te gaan. Thans werd plaatselijk onderzocht een plan tot aanleg van belangrijke werken tot afdoende oplossing van het vraagstuk betreffende de watervoorziening, ook ten behoeve van den landbouw.

176. Wegen. — Aan aanleg en verbetering van wegen is in de Kolonie Curaçao niet veel meer zorg besteed dan in Suriname, en dáár lieten de wegen heel wat te wenschen over.

Wel werd door Minister Idenburg in de M. v. A. begr. 1905 gezegd dat „met de verbetering der wegen op St. Eustatius geleidelijk voortgegaan" werd, doch in het V. V. I. begr. 1917 werd het toch noodig geacht nogmaals aan te dringen op het verleenen van meer geldelijken steun voor den aanleg en het onderhoud van wegen op de Bovenwindsche Eilanden.

177. Weiderechten. — In verband met een desbetreffende opmerking van v. Kol werd door den Minister in de M. v. A. begr. 1907 medegedeeld, dat tot den aankoop van weiderechten eerst zou behoeven te worden overgegaan als het Gouvernement dien grond zelf noodig zou hebben.

178. Ziekenverpleging. — Bij de behandeling der begrooting voor 1903 deelde de Minister in de M. v. A. naar aanleiding van een opmerking dienaangaande mede, dat den Gouverneur zou worden gevraagd om advies betreffende de reorganisatie van het militaire hospitaal en afscheiding van burgers en militairen. In verband met dit onderwerp werd met veel lof gesproken over het R. K. gasthuis op Curaçao, waar de verpleging grootendeels uit liefdadigheid geschiedde.

179. Zoutpannen. — Meerdere malen is bij de behandeling der verschillende begrootingen en vooral uitvoerig in de Nota v.

Kol (bijlage hoofdst. X. Staatsbegr. 1903) en zijn brochures „Naar de Antillen" en „Een noodlijdende kolonie", aangedrongen op den aanleg van modelzoutpannen, daar dit bedrijf in een zeer verouderden staat verkeerde. In de M. v. A. begr. 1905 werd door Minister Idenburg gezegd, dat de voorbereiding voor het aanleggen van model-zoutpannen wachtte op de bestudeering van de zoutwinning. Dit ging echter blijkbaar ietwat langzaam in zijn werk, want bij de behandeling der begr. 1907 drong v. Kol nog weer eens aan op de inrichting van modelzoutpannen (II 24 Nov. 1906 p. 488). In de M. v. A. begr. 1908 heette het, dat de slechte staat der zoutpannen het gevolg was van de weinige zorg die aan de exploitatie besteed werd wegens de ongekend lage prijzen van het zout. Bij de openbare behandeling in de II Kamer werd door v. Kol de opmerking gemaakt (18 Nov. 1907 p. 461), dat de wijze van werken daar nog evenals hier te lande was als „tijdens de Romeinen". Men wist niets af van kristallisatie enz. De primitieve werkwijze was oorzaak, dat het bedrijf niet het hoofd kon bieden aan de concurrentie. Fock achtte evenwel de kosten van een modelpan te hoog. Nog gaf v. Kol als zijn meening te kennen, dat het bedrijf op commercieelen grondslag moest worden beheerd. In het V. V. II. begr. 1914 werd andermaal de wenschelijkheid betoogd van het oprichten van een modelpan op Bonaire, en het V. V. II. begr. 1915 bevatte dezelfde zinsnede.

Ten slotte werd er in het V. V. I. begr. 1917 op gewezen, dat bij de aanstaande verlenging der concessie voor de zoutpannen op St. Martin (zie hoofdst. 163) het, naar de meening van sommige leden, noodig zou wezen andere voorwaarden te stellen, die een meer geregeld bedrijf zouden waarborgen.

MARTINUS NIJHOFF — UITGEVER — 's-GRAVENHAGE.

Bordewijk, H. W. C., Handelingen over de reglementen op het beleid der regeering in de koloniën Suriname en Curaçao. 1914. roy. 8vo. *f* 10.—

Bordewijk, H. W. C., Ontstaan en ontwikkeling van het staatsrecht van Curaçao. 1911. roy. 8vo. *f* 4.—

Brusse, A. T., Curaçao en zijne bewoners. 1882. kl. 8vo. *f* 3.—

Cappelle, H. van., De binnenlanden van het district Nickerie. Lotgevallen en algemeene uitkomsten eener expeditie door het westen der kolonie Suriname in September en October van 1900. 1903. Met een overzichtskaart, talrijke platen, in en buiten den tekst en een aantal figuren. kl. 4to. (*f* 6.—) *f* 1.75. In linnen (*f* 6.75) *f* 2.50

—— Au travers des forêts vierges de la Guyane hollandaise. 1905. Met 1 kaart, 20 platen en 60 afbeeldingen in den tekst. kl. 4to. (*f* 10.—) Vertaling van het voorgaande werk. *f* 3.—

Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië onder redactie van H. D. Benjamins en Joh. F. Snelleman. 1914—1917. gr. 8vo. In linnen f 27.50

Havelaar, J., Rapport betreffende eene reis door de kolonie Curaçao. 1902. Met 1 kaart. kl. 8vo. *f* 0.70

Loon, C. J. van, Rapport over de exploratie van het Lawagebied. 1904. Met uitslaande kaarten. 8vo. *f* 1.—

Martin, K., Bericht über eine Reise im Gebiet des Oberen Surinam. 1886. Met 4 platen. 8vo. *f* 1.50

Polak, J. A., Historisch overzicht van de goudindustrie in Suriname. 1908. Met 1 kaart, register, enz. gr. 8vo. In linnen *f* 6.—

Romondt, C. C. J., Alphabetisch register op de publicatiën en de publicatiebladen van de kolonie Curaçao, loopende van 1816 tot en met 1904 (1910). 8vo. Gecart. *f* 5.—

—— Alphabetisch register op de gouvernementsbladen van de kolonie Suriname, loopende van 1816 tot en met 1911 (1912). Met register. gr. 8vo. Gecart. *f* 3.—

Smeele, J. P., Vergelijkend repertorium op de Wetboeken van Strafvordering van Suriname, Curaçao en Nederland. 1870. 8vo. *f* 1.—

Surinaamsche aangelegenheden. Verzameling van stukken, daarover aanhangig bij de 2e Kamer der Staten-Generaal. (Uitg. door S. P. Lipman). 1845—46. 2 stkn. 8vo. (*f* 4.—) *f* 2.50
Verzameling van alle octrooien en andere regeeringsstukken betreffende Ned.-Guyana sedert 1682.

Thomson, J. R., Overzicht der geschiedenis van Suriname. Tweede, vermeerderde druk. 1903. 8vo. *f* 1.50

Wetgeving, Speciale, op de immigratie en kolonisatie van Suriname. 1899. Met bijlagen. 8vo. In linnen *f* 2.50